B.TRAVEN

Vasul morţii

ISTORISIREA UNUI MARINAR AMERICAN

IN ROMINEŞTE DE TUDOR MIHAIL

Coperta şi ilustraţiile de JULES PERAHIM

B. TRAVEN
DAS TOTENSCHIFF
Die Geschichte eines amerikanischen Seemannst Verlag Volk und Welt — Berlin, 1962

PREFAŢĂ

Despre scriitorul care se ascunde sub pseudonimul B. Traven, unul dintre cei mai citiţi scriitori de limbă germană din lume, nu se ştia, pînă acum cîtva timp, aproape nimic sigur. Existau peste douăzeci de biografii „autentice" ale lui. Intr-una apărea ca membru al unei familii de americani de origine scandinavă. Intr-alta era declarat fost cneaz rus. O a treia îl dădea drept urmaş al Hohenzollernilor, stabilit în Mexic. A patra îl socotea Jack London în persoană, ascuns în jungla Mexicului, pentru a scăpa de creditori, şi nu sinucis, cum se crezuse mai înainte. Mai plauzibile erau datele culese de Lexiconul scriitorilor germani de la început pînă în prezent[1] după care B. Traven, sloven, născut la 26 februarie 1883, în localitatea Bukovica, fugise în America, din faţa reacţiunii, ca participant la consiliile republicane din Miinchen, în 1919.

Enigma B. Traven a fost dezlegată de curînd de cercetătorul literar din Leipzig, Rolf Recknagel. Studiind literatura germană din perioada Revoluţiei din noiembrie 1918, Recknagel a dat de revista muncheneză „Ziegelbrenner", editată, începînd din 1917, de Ret Marut, fost mai înainte actor, autor de articole, eseuri şi nuvele în care erau atacate vehement militarismul, presa burgheză şi biserica. Marut aprobă entuziast Revoluţia din Octombrie, îşi afirmă speranţa că în Germania proletariatul va lua puterea în propriile mîini şi salută instituirea Republicii Sovietice Bavaria. Ales de muncitori în comitetul pentru propagandă, e arestat de bandele contrarevoluţionare ale lui Noske şi condamnat la moarte, dar izbuteşte să evadeze şi să emigreze. „Scriitorul, a spus odată B. Traven, nu trebuie să aibă altă biografie decît operele sale.“ Intr-adevăr, urmărind diversele mărturii şi relatări despre omul cu zeci de pseudonime, Recknagel a putut să verifice corespondenţa dintre ele şi peripeţiile mexicane din cărţile lui B. Traven. A constatat identitatea dintre scriitor

[1] Giinter Albrecht, Kurt Bbttchcr, Herbert GTeiner-Mai, Paul Giinter Krohn, Deutsches Schrittstellerlexikon von den Aniăngen bis zur Gegen- wart, Volksverlag, Weimar, 1960.

şi împuternicitul său Berric Torsvan, alias Hol Krovs, ca şi identitatea lui B. Traven-Torsvan cu Ret Marut.[1] Asemenea lui Joseph Conrad şi Jack London, Traven a dus în emigraţie o viaţă aventuroasă ca marinar, culegător de bumbac, fermier, brutar, profesor particular (el însuşi nefrecventînd vreo şcoală), păstor, căutător de aur, explorator, mamoş şi avocat. A străbătut pădurile virgine Ciapas, a trăit în mijlocul lacandonilor, trib indian retras în junglă pentru a scăpa de exterminare completă, a lucrat la explorări petrolifere şi forestiere în Monterrey, s-a adîncit în istoria şi geografia Mexicului, patria sa de adopţiune, unde, trecut de optzeci de ani, trăieşte

pînă astăzi. Viaţa indienilor, a muncitorilor sezonieri, a ţăranilor şi „a proletariatului care luptă pe a-şi croi drum spre lumina soarelui" a devenit obiectul atenţiei constante a scriitorului şi s-a recunoscut unanim că „nici un scriitor mexican, nici un scriitor străin n-a zugrăvit încă realitatea mexicană cu atîta veridicitate" ca B. Traven. Tradus în aproximativ 20 de limbi şi publicat în ediţii însumînd milioane de exemplare, Traven a ajuns în perioada dintre cele două războaie mondiale scriitor internaţional.

Debutul în roman şi l-a făcut în 1926 cu Das Totenschiff. Geschichte eines amerikanischen Seemanns (Vasul morţii. Istorisirea unui marinar american), scriere inspirată din propria-i existenţă, ajunsă curînd celebră. A urmat în acelaşi an o altă povestire cu substrat autobiografic Die Baumwollpfliicker (Culegătorii de bumbac). In 1927, Traven dă la iveală alte două cărţi, din care una cu acţiunea localizată în Mexic, Der Schatz der Sierra Madre (Comoara din Sierra Madre) şi Land des Friihlings (Ţara primăverii), o carte de călătorie. Urmează, în 1928, Der Busch (Tufişul), culegere de povestiri, şi în 1929 două romane : Die Briickă im Dschungel (Podul în junglă) şi Die weisse Rose (Trandafirul alb), istoria unei întreprinderi industriale americane. Mai toate romanele lui Traven oglindesc viaţa oamenilor simpli, asupriţi, indieni şi albi din Mexic, scriitorul constituindu-se în apărătorul drepturilor lor. Aşa Der Karren (Căruţa, 1930), aşa Regierung (Stăpînirea, 1931), aşa Der Marsch ins Reich der Caoba (Marşul în împărăţia Caoba, 1933). Acelaşi lucru trebuie spus şi în legătură cu cele trei romane publicate în 1936 : Sonnenschopfung (Creaţia soarelui), legendă indiană, Trozas şi mai ales Die Rebellion der Gehenkten (Răscoala spînzuraţilor). Ultima carte apă-

[1] R. Belousov, Enigma B.T. !n LileCaturnaia gamela din 26 octom- brie 1963 (după Wochenpost).

rută înainte de cel de al doilea război mondial, în 1939, a fost Ein General kommt aus dem Dschungel (Un general vine din junglă), iar ultima scriere publicată după război, Macario (1950), legendă indiană. I s-a mai atribuit, dar se pare că nu-i aparţine, Aslan Norval (1960), roman. Din toate acestea s-au tradus în romîneşte numai trei : Răscoala spînzuraţilor, Trandafirul alb şi Vasul morţii.

O caracterizare a întregii opere a lui Traven ar fi desigur hazardată. Ceea ce se afirmă în mod obişnuit este că scriitorul posedă un simţ incoruptibil al realităţii (Wirklichkeitssinn), fiind un povestitor de fapte autentice, trăite ; că scrierile sale sînt nişte mărturii umane patetioe sau pledoarii convingătoare pentru libertate, pentru cauza celor mulţi, străbătute de o susţinută aversiune împotriva jefuitorilor şi împilatorilor capitalişti, împotriva mutilării omului în statul burghez ; că în povestirile sale de aventuri şi destine, culoarea exotică şi unele note naturaliste nu contravin nici omogenităţii acţiunii, nici compoziţiei artistice ; că senzaţionalul nu acoperă niciodată intenţia autorului de a descrie împrejurări inacceptabile şi raporturi sociale de nesuportat. Acestea sînt însuşirile romancierului realist-critic. Limitele vin, cum era de aşteptat, din imposibilitatea metodei realismului critic de a

descoperi perspectiva revoluţionară. Chiar cînd încearcă să prezinte răscoale organizate, Traven o face fără reprezentarea clară a posibilităţilor de a răsturna o ordine socială intolerabilă, existentă. Apar aici tendinţe nihiliste şi anarhiste, elogiul utopic al libertăţii absolute şi respingerea oricărui amestec al statului în viaţa individului, elogiul stărilor de fapte dinaintea primului război mondial, cînd, după părerea lui Traven, omul nu era atît de îngrădit. Este evident că autorul se referă pretutindeni în cartea sa la statul burghez şi la trăsăturile lui, la statul ca instrument de oprimare al celor mulţi de către cei puţini. Multe din povestirile sale sfîrşesc în disperare surdă şi război instinctual al tuturor contra tuturor. Cu toate acestea, demascarea ororilor capitalismului şi simpatia pentru lupta de eliberare socială din întreaga operă a lui Traven n-au rămas fără efect. Ele au avut influenţă considerabilă asupra mişcării muncitoreşti şi în timpul nazismului cărţile i-au fost interzise în Germania.

Prima carte a lui Traven, Vasul morţii, subintitulată Istorisirea unui marinar american, care se înfăţişează acum cititorilor romîni într-o versiune nouă, este o replică realistă la povestirile marinăreşti romantice, scornite de imaginaţia înfierbîntată a scriitorilor. Fost el însuşi marinar la începutul carierei sale, autorul îşi propune să combată în romanul său cvasiautobiografic acele poveşti născocite de la birou pentru distracţia naivilor, oferind în locul lor istoria adevăraţilor eroi ai mărilor, care îndeplinesc pe vase muncile grele. Aşadar intenţia mărturisită a autorului este pe de o parte de a demitiza romanul de aventuri marinăreşti, pe de alta de a înălţa un imn adevăraţilor martiri ai mărilor, ignoraţi cu bună ştiinţă.

Eroul anonim al lui Traven, ca majoritatea muncitorilor de pe mări, e un vopsitor de pe nava, „made in U.S.A din New Orleans, Tuscaloosa, angajată să transporte la Anvers o încărcătură de bumbac. Ocupaţia lui nu-i nici plăcută, nici rentabilă şi singura mîngîiere a trudei vopsitorului este că într-o jumătate de secol, dacă n-ar fi fost nici o zi şomer, făcînd mari economii, ar putea intra în păturile de jos ale clasei mijlocii. Acest ideal mărunt, caracteristic muncitorilor care n-au ajuns încă la conştiinţa rolului propriei lor dase, va suferi, ca o consecinţă necesară a unei asemenea situaţii, un eşec total. Debarcat la Anvers, eroul face imprudenţa de a întîrzia în braţele unei „mademoiselly“, şi rămîne în port fără acte. Marinarul fără vapor nu mai aparţine nimănui şi nu mai interesează deoît poliţia, care, ea însăşi, neputîndu-i verifica identitatea, caută să se descotorosească de el. Belgienii îl expulzează în Olanda, olandezii, după o încercare nereuşită de a-şi scoate un paşaport, îl retrimit în Belgia. Prins la graniţă, marinarul e returnat la Rotterdam, de unde, călătorind clandestin pe un vapor, ajunge în Franţa. La Paris, consulul american îi refuză, ca şi cel de la Rotterdam, paşaportul, ceea ce provoacă o altă arestare a „vagabondului" la Toulouse şi o nouă expulzare, în Germania. In sfîrşit, după o altă arestare în zona de frontieră, pretinsul „boche“ trece în Spania, unde în primii ani de după întîiul război mondial nemţii se bucurau de mare stimă.

Toată această parte, aproape picarescă a romanului este o satiră ascuţită la adresa birocraţiei administrative şi a statului poliţist burghez pentru care cetăţeanul este un om cu acte în regulă sau nu este nimic, chiar dacă n-a comis nici o infracţiune. Alt

scop al autorului, ilustrat de diverse episoade, este să demonstreze că, de îndată ce nu mai reprezintă o anumită ordine strimtă, nu mai lucrează în serviciu comandat sau nu mai sînt organe ale opresiunii, oamenii redevin umani, indiferent de naţionalitate şi de prejudecăţile lor. In anumite momente sînt însă şi unele idei discutabile. Astfel, dacă e justă deducţia că în Spania cetăţenii se bucurau relativ de mai multă libertate, deoarece ţara nu participase la război, în schimb autorul nu înţelege lupta comuniştilor pentru adevărata şi deplina eliberare socială, nici necesitatea instaurării dictaturii proletariatului.
Nestingherit de poliţie, eroul are prilejul să guste în Spania „libertatea", dar totdeodată să descopere şi iluzia ei, fiindcă, un individ ca el oricît de „liber" nu poate trăi fără să muncească, decît cerşind. A cerşi e umilitor. Dar oare a cerşi o muncă şi, eventual, a întîmpina un refuz nu e înjositor ? Scriitorul pune în acest chip problema dreptului la muncă atît de nesocotit în regimul capitalist, unde, într-adevăr, nimeni nu te împiedică să şomezi...
Exmarinarul vopsitor acceptă numaidecît să se angajeze atunci cînd i se oferă să lucreze pe un vas, fără s-o ceară el însuşi, chiar dacă vasul acela poartă numele groparului shakespearean : Yorikke.
Partea a doua a romanului, debutînd în chip semnificativ cu un epitaf ce aminteşte de Dante („Celui care intră aici / îi sînt şterse numele şi fiinţa / E risipit de vînt“), narează aventura, dacă o putem numi aşa, a marinarului american de pe „vasul morţii", unde cei îmbarcaţi nu sînt decedaţi propriu-zis, ci doar oameni în afara legilor, deveniţi anonimi de nevoie. Aici marinarul privat de identitate se poate da drept oricine, însă rolul în echipaj nu şi-l poate alege, iar condiţiile e silit să le primească aşa cum sînt. Din vopsitor, Gale (adevăratul nume al eroului apare doar de două ori de-a lungul romanului) se vede pus încărcător de cărbuni, obligat adică să efectueze o muncă infernală, peste puterile omeneşti, descrisă de autor cu oarecare stăruinţe naturaliste, dar nu mai puţin autentic, zguduitor. Trebuie remarcat în acelaşi timp că scriitorul nu-şi lasă eroul pradă resemnării, făcîndu-l dimpotrivă să-şi exprime revolta împotriva exploatării nemiloase la care comandantul vasului de contrabandă îl supune şi mai ales să aibă conştiinţa că supunerea înseamnă recăderea omului în starea de animalitate, ba chiar recăderea într-o stare inferioară animalităţii, pentru că nici animalele nu suportă să fie chinuite afară din cale. Nu resemnarea trebuie să-l caracterizeze pe om, ci speranţa : „Totuşi, cred că nici un om nu devine atît de nesimţitor încît să nu năzuiască izbăvirea, să nu poarte veşnic în inimă strigătul : Nădăjduiesc că se va ivi şi eliberatorul meu !“
„Eliberatorul" îi apare mai întîi încărcătorului de cărbuni în persoana fochistului Stanislaw, un polonez devenit „apatrid" ca şi el şi angajat la fel pe vasul morţii. Pippip, cum se numeşte acum Gale, şi tovarăşul său de suferinţă Stanislaw cunosc amîndoi afacerile necurate ale navei şi ar putea s-o părăsească, aruncîndu-se peste balustradă, dacă asta n-ar însemna să se sinucidă, ori să arunce în aer cazanele, dacă n-ar fi acelaşi lucru, şi dacă împreună n-ar nutri nădejdea într-o salvare.
La Dakar, într-o scurtă escală, Pippip zăreşte un alt posibil „eliberator", vasul englezesc Empress of Madagascar, pe care s-ar muta numaidecît, dacă ar avea acte...

şi, dacă, după cum i se explică, frumosul vas n-ar fi destinat sabordării, pentru ca proprietarul să poată încasa asigurarea.
Partea a treia a romanului are cel mai pronunţat caracter epic senzaţional, ca orice veritabil roman de aventuri marinăreşti. Atît Pippip cît şi Stanislaw sînt recrutaţi cu forţa pe Empress of Madagascar, de astă dată un adevărat vas al morţii, ca fochişti. La momentul hotărît se produce o explozie şi vasul începe să se scufunde, după ce căpitanul şi o parte din echipaj coboară în bărcile de salvare. Lucrurile nu se întîmplă exact după prevederi. Bărcile dispar în valuri şi numai cei doi marinari îmbarcaţi fără voia lor se salvează pe o stîncă. De aici, după un timp, au posibilitatea să se reîntoarcă pe vasul menţinut încă la suprafaţă, unde găsesc provizii din belşug. Fericirea aceasta nu durează mult. O furtună dă în sfîrşit vasul la fund şi cei doi supravieţuitori, legaţi pe o epavă, sînt luaţi de curent. în cele din urmă, obsedat de dorinţa de a scăpa, Stanislaw crede că zăreşte pe Yorikke, se dezleagă de pe plută şi se aruncă în valuri...
Sfîrşitul rămîne oarecum suspendat. Autorul înfăţişează de fapt cele două soluţii în problema fericirii, demonstrînd încă o dată ineficienţa resemnării şi avantajul speranţei.
Aceasta e povestirea lui Traven, carte în care peripeţiile, fără să lipsească, nu ocupă totuşi primul plan. Amatorul de aventuri extraordinare îşi va avea satisfacţiile sale, dar va înţelege totodată că, elogiind lupta necurmată a omului pentru eliberarea din sclavie, intenţia autorului n-a fost doar să-l amuze.

AL. PIRU

CARTEA INTII

SONG OF AN AMERICAN SAILOR

Now stop that crying, honey dear,
the Jackson Square remains still here
in sunnny New Orleans,
in lovely Louisiana.

She thinks me buried in the sea,
no longer does she wait for me
in sunny New Orleans,
in lovely Louisiana.

The death-ship is it I am in,
all I have lost, notning to win
so far off sunny New Orleans,
so far off lovely Louisiana.

CÎNTECUL UNUI MARINAR AMERICAN

De ce te vaiţi atita, mai, fata, azi şi ieri ?
Aşteaptă-mă mai bine colo, în Jackson Square!
In însoritul New Orleans,
în draga-mi Louisiana.

„S-a înecat sărmanul, iubitul meu docher!“
gîndeşte fata tristă, umblînd prin Jackson Square,
în însoritul New Orleans,
în draga-mi Louisiana.

Dar tu, Ocean, în hăuri, curînd n-ai să mă porţi!
Plutesc doar în neştire pe vasul cel cu morţi,
departe de-nsoritul New Orleans,
şi de iubita-mi Louisiana.

Transportasem o încărcătură de bumbac de la New Orleans pentru Anvers, pe cargoul nostru Tuscaloosa. Straşnic vapor, pe cinstea mea ! O navă clasa una, made in U.S.A., al cărei port de baştină era New Orleans. O, tu, însorit şi vesel New Orleans, atît de puţin asemănător cu oraşele reci şi uscate ale îngheţaţilor puritani şi ale împietriţilor negustori de stambă ai Nordului! Şi cît de minunate erau dormitoarele echipajului! S-a petrecut o dată minunea ca un constructor de vapoare să fie însufleţit de ideea revoluţionară că un echipaj este compus şi din oameni vii, nu numai din braţe de muncă. Totul strălucea de curăţenie. Aveam baie, rufe imaculate, după plac, şi plase care să ne apere de ţînţari. Ni se dădea mîncare gustoasă şi îndestulată, iar în sala de mese toate sclipeau : farfurii curate, cuţite, furculiţe şi linguri frecate de-ţi era mai mare dragul. Ni s-au dat şi servitori negri care n-aveau altă îndeletnicire decît să cureţe dormitoarele echipajului, încît marinarii să fie mereu sănătoşi şi bine dispuşi. Compania descoperise — pasămite — că un echipaj vesel rentează mai bine decît unul trist şi morocănos.

Ofiţerul al doilea ? No, Sir![1] N-am fost ofiţerul al doilea pe găleata asta. Eram doar matelot de punte, simplu muncitor cu alte cuvinte. Vedeţi dumneavoastră, domnule, marinari nu se mai întîlnesc astăzi decît rar ; nici n-au de altfel căutare. Un cargo modern încetează, la drept vorbind, să fie vapor; e o maşină plutitoare. Şi ca o maşină să aibă nevoie de marinari nu credeţi, desigur, nici dumneavoastră, chiar dacă nu vă pricepeţi de fel la vapoare. De muncitori are nevoie maşina ; şi de ingineri. însuşi comandantul vasului, căpitanul, e azi inginer. Chiar şi A.B. [2]-ul, care şade la cîrmă şi care putea fi socotit pe vremuri marinar —nu mai este decît un maşinist oarecare şi nimic mai mult. N-are altceva de făcut decît să declanşeze o pîrghie, care indică timonei direcţia. Romantismul poveştilor marinăreşti a apus de mult. Sînt chiar încredinţat că n-a existat niciodată; nici pe corăbiile cu pînze, nici pe mări. Romantismul a hălăduit doar în minţile înfier- bîntate ale scriitorilor care l-au născocit. Poveştile mincinoase marinăreşti au ademenit uneori flăcăi de treabă către un fel de viaţă şi un mediu care aveau pînă la urmă să le vină de hac, distrugîndu-i trupeşte şi sufleteşte, deoarece n-aduceau decît o încredere copilărească în cinstea şi dragostea de adevăr a acelor povestitori.

O fi existat poate, cîndva, un romantism pentru căpitani şi timonieri ; pentru echipaj niciodată ! Romantismul a însemnat întotdeauna pentru marinari trudă anevoioasă, peste puteri, şi un tratament cîinos. Apar uneori pe scenele operelor, în romane şi balade, căpitani şi timonieri. Dar imnul adevăraţilor eroi, cei care îndeplinesc muncile grele, un asemenea imn n-a răsunat nicicînd. Pesemne că imnul ar ieşi prea brutal ca să trezească entuziasmul acelor care ar fi vrut să-l cînte.

Yes, Sir!

Eram prin urmare un simplu matelot de punte şi nimic mai mult. Trebuia să îndeplinesc orice muncă se ivea. De fapt eram vopsitor. Maşina oricum aleargă singură. Şi deoarece trebuie să dai necontenit muncitorilor cîte o treabă de făcut, iar

în afară de curăţirea calelor sau unele reparaţii, alt soi de muncă nu-ţi pică decît arareori, se vopseşte mereu. De dimineaţa pînă seara, şi lucrul ăsta nu încetează niciodată. Se găseşte mereu cîte ceva care trebuie vopsit. Intr-o bună zi te întrebi de-a binelea ce rost are vopsitul ăsta fără sfîrşit şi ajungi foarte serios la convingerea nesăbuită că întreaga omenire care nu cutreieră mările, pe vapoare, n-are alta de făcut decît să prepare vopsele. Şi te apucă un soi de recunoştinţă fără margini pentru această omenire care, dacă i s-ar năzări într-o bună zi să nu mai fabrice vopsele, mateloţii de punte n-ar mai şti de ce treabă să se apuce, iar primul ofiţer, care-i are sub comandă, ar fi cuprins de disperare : ce să le mai poruncească marinarilor ? Că leafa, oricum, nu le-o poţi plăti de pomană !
No, Sir!
Drept să spun, nu mi se dădea cine ştie ce leafă. Nu, cu asta nu m-aş putea lăuda. Dar dacă timp de douăzeci şi cinci de ani n-aş fi irosit un cent[1], chitind grijuliu soldele lunare una peste alta şi n-aş şoma nici o singură zi în acest răstimp, cred că după aceşti douăzeci şi cinci de ani de trudă neistovită şi de agoniseli, nu m-aş putea retrage spre a mă odihni, însă, după alţi douăzeci şi cinci de ani de trudă şi agoniseli, m-aş putea mîndri oarecum că am ajuns să fac parte din pătura cea mai de jos a clasei mijlocii. Acea pătură care poate spune : „Slavă domnului că am pus ceva părăluţe deoparte ! Căci vorba ceea : nu strică să ai cîţiva bani albi pentru zile negre..Şi fiindcă această categorie socială reprezintă acea multlăudată pătură pe care se sprijină temeliile statului, aş fi şi eu socotit, poate, un cetăţean de vază al societăţii omeneşti. Şi merită, zău, să trudeşti pe brînci jumătate de veac şi să agoniseşti fiecare bănuţ ca să atingi un asemenea ţel! In felul acesta ţi-ai asigurat şi tu un loc pe lumea cealaltă, iar altora putinţa de a se bucura de lumea asta.
Nu mă prăpădeam cu firea să vizitez Anversul. Nici nu pot suferi acest oraş. Prea mişună pe aici marinari nepricepuţi şi alte haimanale de teapa lor.
Yes, Sir!
Din păcate, însă, lucrurile nu se petrec chiar atît de simplu în viaţă. Arareori ţi se îngăduie să alegi după pofta inimii ce-ţi place şi ce nu. Nu stîncile sînt cele care călăuzesc rosturile omenirii, ci, adesea, pietricelele sau chiar neînsemnatele firicele de nisip.
Nu făcusem rost de nici o încărcătură şi urma să ne întoarcem acasă cu balast. Intregul echipaj se afla în oraş în această ultimă seară, înainte de ridicarea ancorei. Eu stăteam singurel pe forecastle . Mă plictisisem de atîta citit, mi-era lehamite de somn şi n-aveam habar în ce fel să-mi omor timpul. Ni se dăduse repaus încă de la amiază, după ce fuseseră împărţite pe oameni carturile călătoriei. Acesta era şi motivul pentru care se duseseră cu toţii în oraş : să mai guste un pic din ceea ce ne lipseşte acasă, datorită binecuvîntatei prohibiţii.
Alergam cînd la balustradă să scuip în mare, cînd la dormitoare. Dar te apucă şi sila să te tot holbezi la dormitoarele golaşe şi să te tot zgîieşti la plicticoasele instalaţii portuare, magazii, antrepozite şi birouri pustii, cu ferestre murdare, îndărătul cărora nu vezi decît clasoare şi grămezi de acte de comerţ şi scrisori de trăsură.
Toate-mi păreau lipsite de noimă, dezolante. Insera şi abia dacă mai zăreai suflet de

om în pustietatea portului.
Şi m-a cuprins dintr-o dată, domnule, un dor caraghios să simt pămîntul sub picioare, uscatul, dorul după o stradă şi după omenirea ce mişună pe ea alandala şi sporovăieşte într-una. Da, atîta voiam să văd : o stradă ; o singură stradă şi nimic mai mult. O stradă neînconjurată de ape, o stradă care să nu se clatine : să stea ţeapănă. Ţineam să dăruiesc ochilor mei priveliştea unei străzi...
— Trebuia să te trezeşti mai devreme ! mîrîi ofiţerul-casier. Azi nu mai dau nici un ban !
— Dar îmi crapă buza după un avans de douăzeci de dolari.
— Cinci pot să-ţi dau ; nici un cent mai mult!
— Cu cinci n-am s-o scot la capăt; îmi trebuie musai douăzeci, altminteri mîine am să fiu bolnav. Şi cine o să vopsească bompresul ? Poate ştiţi dumneavoastră... Douăzeci: atîţia să-mi daţi!
— Zece. Ăsta-i ultimul meu cuvînt; zece sau nimic... La ora asta nu sînt obligat să-ţi dau nici un ban.
-- Bine. Daţi-i încoa şi pe cei zece. Sînteţi însă cu mine nemaipomenit de zgîrcit. Da n-avem ce face : înghiţim de toate, că sîntem deprinşi...
— Iscăleşte chitanţa ! Am s-o înregistrez mîine ; azi n-am chef.
Şi am pus laba pe cei zece dolari. De fapt nici nu voiam mai mult. Dar dacă i-aş fi cerut zece, nici mort nu-mi dădea mai mult de cinci. Şi mai mult decît zece dolari nu-mi trebuia, fiindcă n-avea rost să fac cheltuieli nesăbuite. Or, dacă iei eu tine un gologan cînd ieşi în tîrg, fii încredinţat că nu-l mai aduci înapoi.
— Bagă de seamă să nu te-mbeţi! Ăsta-i un oraş afurisit, spuse ofiţerul în timp ce îmi lua chitanţa.
Asta era prea de tot. O insultă grosolană. Auzi! Căpitanul, ofiţerii şi inginerii se îmbată de cîte două ori pe zi de cînd zăcem la dană, iar mie mi se pune în vedere să nu mă îmbăt o singură dată... Şi doar nu-mi trecea prin minte să fac una ca asta ! La ce bun ? E prostesc şi nechibzuit.
- Nu, domnule, i-am răspuns, nu pun niciodată în gură otrava asta blestemată ! Ştiu ce datorez patriei mele, chiar şi cînd mă aflu pe meleaguri străine. Yes, Sir! Sînt abstinent; uscat ca un ciolan... Culcaţi-vă pe cea ureche, că aşa-s eu: cred în sfînta prohibiţie.
Şi am şters-o în viteză de pe găleată.

Era o zi de vară, lungă şi frumoasă, pe-nserat. Mă fîţîiam pe străzi, încîntat de lumea asta şi nu-mi venea să cred că ar exista un singur om oare să fie nemulţumit de ea. Mă zgîiam la vitrine şi priveam trecătorii cu care mă încrucişam. Frumoase fetişcane, să fie al dracului! Pe cinstea mea. Unele, e drept, nici nu mă luau în seamă; dar taman alea care-mi surîdeau mai galeş erau cele mai frumuşele. Şi ce încîntător ştiau să zîmbească ! M-am pomenit dintr-o dată m faţa unei clădiri înalte, cu faţada aurită. Tare veselă arăta clădirea cu aurăria de pe dînsa!

Avea uşile larg deschise ce te-mbiau parcă : „Intră, prietene, numai pentru o clipă, aşază-te, fă-te comod şi uită de griji“.
Nu prea aveam cine ştie ce griji, da-i nostim să ţi se şoptească : „Uită de griji..." Şi e drăguţ totodată. Iar în casă, puzderie de oameni. Şi toţi veseli. Uitaseră pesemne de griji; cîntau şi rîdeau cu zgomot. Unde mai puneţi că aveau şi o orchestră veselă. Intrasem doar ca să mă conving dacă şi pe dinăuntru clădirea este la fel de aurită ca pe dinafară şi iată-mă instalat la o masă. De cum m-a zărit, un băieţandru s-a repezit la mine, mi-a surîs şi mi-a vîrît sub ochi o sticlă şi un pahar. Se vede treaba că obîrşia mi se citea pe vîrful nasului, fiindcă băietanul mi-a vorbit pe englezeşte : „Serviţi-vă, mon ami, şi simţiţi-vă la fel de bine ca ceilalţi oaspeţi ai noştri".
In juru-ţi vedeai numai mutre vesele, după ce săptămâni de-a rîndul n-ai avut în faţa ochilor decît apa mării şi vopsea puturoasă. Eram bine dispus şi din clipa ceea mi-au zburat orice alte gânduri. Nu-l ţin de rău pe băietanul prietenos, ci prohibiţia care ne face să devenim atît de slabi în faţa ispitei. Firea omului e şovăielnică şi e lăsat parese de la natură ca unii să întocmească legi, iar ceilalţi să le încalce.
M-a înconjurat tot timpul un soi de ceaţă plăcută, iar noaptea, tîrziu, m-am trezit în odaia unei fetişcane frumoase şi zîmbăreţe. în cele din urmă am întrebat-o :
— Well, mademoiselly , cît să fie ceasul ?
— Oh, mi-a răspuns ea cu un zîmbet fermecător, oh, frumuşelule ! Yes, gentleman, vă dau cuvîntul meu că aşa m-a strigat mademoiselly : eşti tare frumuşel, bobocule, dar fă bunătatea şi nu-mi strica o seară frumoasă ! Fii cavaler, ce dumnezeu ! Doar n-ai să părăseşti în miez de noapte o fată singurică şi plăpîndă ? Te pomeneşti că bîntuie p-aici tîlhari şi eu sînt grozav de sperioasă. Dacă li se năzare să dea năvală peste mine şi să mă ucidă ?
Ei, în ce mă priveşte, cunosc pe de rost îndatoririle unui flăcău cu sînge american sută la sută, într-o împrejurare cînd este implorat să ocrotească o fiinţă plăpîndă şi neajutorată. Incă nu făcusem ochi, c-au şi început să mă bîrîie la cap : „Vezi de te poartă cuviincios cu cucoanele, iar cînd o doamnă îţi face o rugăminte, musai să i-o îndeplineşti, chiar cu riscul de a-ţi pierde viaţa” .
Bun. Şi în zori am tulit-o către port. Dar nici urmă de Tuscaloosa. Dana la care fusese ancorată era pustie : o ştersese acasă fără mine.
Am cunoscut copii rătăciţi care se pierduseră de mămicile lor ; am văzut oameni cu casele scrumite de flăcări sau luate de furia valurilor; am văzut jivine cărora li s-a ucis perechea sau le fuseseră găbjiţi puii din bîrloguri. Toate erau foarte triste, fireşte. Dar cel mai dureros este să vezi un marinar rămas în ţară străină, fiindcă l-a lăsat vaporul de căruţă, uitînd să-l îmbarce; marinarul rămas fără căpătîi.
Nu-l apasă pe suflet că se află într-o ţară străină şi întîmplarea asta nu-l face să bîzîie ca un plod. E învăţat cu ţări străine ! A rămas adesea de bunăvoie, dîndu-i-se paşaportul, fiind concediat din felurite pricini. Şi nu s-a simţit nici trist, nici apăsat. Dar cînd o ia la sănătoasa vaporul care îţi întruchipează patria, fără să te îmbarce şi pe tine, abia atunci îţi dai seama ce anume reprezintă înstrăinarea şi te apucă o senzaţie de moarte, ca şi cum ai deveni tuturora de prisos. Vaporul n-a catadicsit să te aştepte ; se descurcă el şi fără tine şi nici nu-ţi simte lipsa. Un şurub ruginit cure

cade de undeva şi se rătăceşte poate să-i fie fatal vaporului, dar marinarul, care încă ieri trebăluia cu sîrg pentru bunăstarea si călătoria fără primejdie a vasului, preţuieşte astăzi mai puţin decît acel şurub. De şurub nu se putea lipsi vaporul, dar marinarul are a rămas de căruţă nu va fi regretat, compania de vapoare economisind astfel leafa lui. Un marinar fără vapor nu preţuieşte nici cît glodul de pe uliţă. Nu mai aparţine nimănui şi nimeni nu vrea să aibă de-a face cu el. Dacă s-ar zvîrli în mare şi s-ar îneca asemenea unui pisoi, nimeni nu s-ar sinchisi şi nici nu s-ar omorî căutîndu-l. „Un necunoscut, după cîte se pare marinar...", va fi tot ce se va spune despre dînsul.
„Afurisită istorie !“ mi-am zis şi am cîrpit una peste bot undei de disperare ce încerca să pună stăpînire pe mine, încît să-şi ia tălpăşiţa fără zăbavă. Fă ce crezi că-i mai bine atunci cînd îţi este rău şi răul se va risipi cît ai zice peşte.
Ei drăcie, puţin îmi pasă de căldarea asta hodorogită, că mai sînt pe lume şi alte vapoare, iar oceanele sînt mari, nesfîrşite. Aşteaptă să-ţi pice alt vapor ; poate chiar unul mai bun. Cîte vapoare ori fi oare pe lume ? De bună seamă vreo jumătate de milion. Şi din toată puzderia asta de vapoare, s-o potrivi imul care să aibă o dată nevoie de un matelot de punte. Iar Anversul e port însemnat. Aici face escală aproape fiecare din jumătatea asta de milion ; mai curînd sau mai tîrziu, dar sigur. Trebuie să am răbdare. Doar nu pot avea pretenţia ca la o zvîrlitură de băţ să se legene o copaie, iar pe puntea ei, căpitanul să zbiere, cuprins parcă de frica morţii: „Domnule matelot de punte, vino repede la mine ! Am nevoie de un om, nu te du la vecin, te implor..."
Nu mă supăra peste măsură — ca să fiu drept — necredinţa Tuscaloosei. Dar cine ar fi crezut în stare de asemenea ispravă o cadră de muiere ? Toate-s însă la fel; toate. Şi avea, nesuferita, dormitoare curate şi mîncare pe cinste. Acuşi sînt adunaţi pesemne la breakfast afurisiţii ăia de vagabonzi şi se înfig şi la porţia mea de ham and eggs. Barem de-ar pune mîna pe ea Slim, căci n-aş avea chef să se înfrupte dintr-însa cîinele ăla de Bob. Pun capul că el va fi întîiul care-mi va cotrobăi prin boarfe ; îşi va alege pentru sufleţelul său tot ce am mai de soi, înainte de a mi se va încuia cufăraşul. Tîlharii ăştia nici nu vor lăsa să mi-l încuie : or să-şi împartă fain-frumos între ei bulendrele mele şi vor jura pe toţi sfinţii că n-am avut nimic. Ticăloşii! Secăturile! Nici in Slim nu trebuie să te încrezi. Şi el îmi sfeterisea mereu săpunul de toaletă, fiindcă n-avea chef să se spele cu alt săpun armăsarul cela spilcuit de pe Broadway. Yes, Sir, aşa proceda Slim, deşi v-ar fi venit greu să credeţi una ca asta, dacă l-aţi fi văzut.
Hotărît lucru, nu-mi făceam inimă rea după lădoiul care o luase din loc. Dar ce mă îngrijora, într-adevăr, era că nu mai aveam chior în pungă. Fetişcana ceea frumuşică îmi istorisise noaptea că scumpa ei măicuţă e greu bolnavă şi că n-are cu ce să-i cumpere doctorii şi hrană mai de doamne-ajută, ca s-o înzdrăvenească. Şi nu ţineam de fel să am pe conştiinţă moartea maică-si; de aceea i am şi dat fetişcanei toţi gologanii ce-mi rămăseseră. M-a răsplătit regeşte, zău, fetişcana frumoasă, cu miile de mulţumiri fierbinţi şi cu urările ei de fericire. Există oare pe lume ceva ce te-ar putea bucura mai dihai decît mulţumirile venite din partea unei fetişcane a cărei

măicuţă ai salvat-o de la moarte ? No, Sir.

Mă tolănii pe o ladă goală aflată la îndemînă, urmărind cu privirea drumul nevăzut, peste ape, al Tuscaloosei. Nădăjduiam şi doream din toată inima să dea peste o stîncă ascuţită şi să fie nevoită a face cale-ntoarsă, sau cel puţin să debarce echipajul şi să-l trimită la Anvers. Dar netrebnica o fi ocolit frumuşel stîncile, deoarece n-o vedeam înapoindu-se. Ii proroceam, în orice caz, toate ghinioanele şi catastrofele maritime ce se pot ivi în calea unui vapor. Dar ce m-ar fi uns pe inimă într-adevăr, ar fi fost să cadă în labele unor piraţi care s-o jefuiască de sus pînă jos şi, totodată, să umfle şi bestiei de Bob lucruşoarele mele, pe care de bună seamă că între timp şi le-a însuşit cu neruşinare. Ba să-i mai ardă pe deasupra şi una straşnică peste bot, încît să-i piară pe veci rînjetul.
Dar taman cînd mă pregăteam să aţipesc o clipă şi s-o visez pe frumoasa fetişcană, simt că mă bate careva pe umăr. M-am trezit. Individul s-a pornit să-mi turuie ceva cu atîta repeziciune, încît m-a năucit.
M-am înfuriat la culme şi i-am spus răstit:
— Fir-ar să fie, de ce nu-mi dai pace ? N-am poftă de trăncăneala ta. Şi, la drept vorbind, nu pricep o boabă din păsăreasca voastră. Cară-te la naiba !
— Englez, nu-i aşa ? mă iscodi el pe englezeşte.
— Nu, yankeu.
— Aha. Care va să zică american...
— Yes. Şi acum lasă-mă cu necazurile mele şi întinde-o ! Nu vreau să am de-a face cu dumneata.
— Dar eu vreau cu dumneata. Sînt de la poliţie.
— Ai noroc, prietene, spusei eu. Bună slujbă...
— Dar cu dumneata ce-i ? Iţi merge anapoda, sau ai alte supărări ? Marinar ? mă întrebă el.
— Yes, bătrîne. N-ai din întîmplare o slujbuliţă şi pentru mine ?
— De pe care vapor ?
— Tuscaloosa, din New Orleans...
— A ridicat ancora la ora trei, în zori.
— Nu-i nevoie să-mi dai dimineaţa vestea asta. Bancul e vechi şi pute cale de o poştă.
— Unde ţi-s actele ?
— Ce acte ?
— Livretul de marinar.
— Rahat cu perje ! Livretul meu de marinar ? E vîrît în haină, haina se află în sacul de călătorie, iar sacul se tăvăleşte pe undeva sub hamacul meu din dormitorul Tuscaloosei, iar Tuscaloosa era... într-adevăr, pe unde naiba s-o afla acum ? De-aş şti barem ce se-mparte azi oamenilor la breakfast!... Pun capul că bucătarul negru a ars şi azi slănina, ca de obicei. Of ! Cu ăsta o să am cîndva o vorbuliţă, cînd oi trece să

vopsesc bompresul.
— Ţi-am cerut livretul de marinar, pricepi ?
— Livretul de marinar, care va să zică... Şi de ce taman al meu .J Aici, ţi-o spun pe a dreaptă, ai nimerit-o prost: n-am !
— N-ai livret de marinar ?
Făcea, zău, să-l auziţi cu ce glas înfricoşat a rostit vorbele astea.
Aproape cum ar fi întrebat: „Aşa? Nu vrei să crezi că marea este plină cu apă ?“ Nu-i intra în tărtăcuţă cum de n-am livret de marinar şi mi l-a cerut pentru a treia oară. Dar în vreme ce mă tot iscodea, aproape maşinal, şi-a revenit din uluială şi s-a holbat la mine :
– N-ai alte acte : paşaport, buletin de identitate sau ceva asemănător ?
-Nu !
Imi răscolisem conştiincios buzunarele, de parcă n-aş fi ştiut de la bun început că nu voi găsi în ele nici măcar un plic gol pe care să stea scris numele meu.
-Urmează-mă ! spuse atunci poliţistul.
-Unde ? l-am'întrebat, fiindcă ţineam să aflu ce gînduri macină şi pe care vapor are de gînd să mă ducă.
Pe un barcaz nu m-aş angaja nici în ruptul capului! Asta pot să i o spun de pe acum. Nu mă trage sus nici cu zece boi.
-Unde ? Ai să vezi îndată...
N-aş fi putut afirma că individul s-a arătat prietenos peste măsură. Se vede treaba că oamenii se arată prietenoşi faţă de tine doar atunci cînd nu izbutesc să facă rost de echipaj pentru lădoiul lor. Părea, aşadar, că are de gînd să mă ademenească pe o bărcută de pripas. Nu-mi făceam desigur iluzii că voi găsi cît ai bate din palme o nouă găleată aidoma Tuscaloosei. Pentru aşa ceva îţi trebuie un noroc porcesc. Şi să nu disperi de la început. Pînă la urmă ne-am urnit. încotro ? Aţi ghicit, Sir, la o secţie de poliţie. Iar acolo, de îndată, m-au percheziţionat temeinic. După ce m-au sucit pe toate feţele, încît n-a rămas nici o cusătură necercetată, omul meu m-a luat la întrebări c-o voce aspră,, uscată :
-N-ai cumva la dumneata vreun revolver sau vreo altă unealtă ?
Puteam să-i trîntesc una de să mă ţină minte. Ca şi cum aş fi putut dosi o mitralieră în nara stîngă şi o rangă sub pleoapă.
Dar aşa-s ăştia de la poliţie : dacă nu găsesc asupra ta ce poftesc ei, pretind că l-ai ascuns cine ştie unde. Fiindcă nu vor să priceapă că nu ai ceea ce caută ei şi n-o să se deprindă niciodată să priceapă. Dar pe atunci încă nu ştiam toate astea.
M-au proţăpit apoi în faţa unei mese de scris, la care şedea un individ ce se holba la mine de parcă i-aş fi sfeterisit pardesiul. Apoi a deschis un catastif gros, ticsit de fotografii. Cel care mă adusese acolo făcea pe tălmaciul, fiindcă altcum nu ne-am fi putut înţelege. Cînd au avut însă nevoie de flăcăii noştri, în timpul războiului, ne-au înţeles al naibii de bine ; dar istoria s-a sfîrşit cam de multişor şi acum nu le mai pasă de noi.
Marele preot — fiindcă aşa mi se înfăţişa el îndărătul mesei de scris — se tot bunghea cînd la fotografii, cînd la mine, sau, mai bine zis, la mutra mea. A făcut-o

mai bine de o sută de ori fără să-i înţepenească muşchii gîtului, atît era de obişnuit cu treaba asta. Avea pesemne multă vreme de irosit şi nici că-i păsa. La urma urmei alţii plătesc ; ce rost ar avea să se grăbească ?
Intr-un tîrziu a clătinat capul şi a închis cărţoiul c-o pocnitură. Nu găsise, pasămite, fotografia mea acolo. Nici eu nu-mi aminteam să mă fi fotografiat vreodată în Anvers. După atîta smotoceală, obosisem totuşi ca un cîine şi le-am zis :
— Să ştiţi că mi-e o foame de lup. N-am luat de dimineaţă nici o îmbucătură.
— Asta-i drept! a încuviinţat tălmaciul şi m-a condus într-o încăpere strimtă. N-avea cine ştie ce mobilă, dar nici aia care se afla nu fusese meşterită de un tâmplar de lux.
Dar ce o fi însemnînd ferestruica asta ? Ciudat! Incăperea pare să servească, de obicei,la păstrarea trezoreriei statului belgian.Aici tezaurul s-ar afla în deplină siguranţă, fiindcă,desigur, nimeni din afară n-ar putea pătrunde înăuntru pe fereastră. No, Sir.
Tare aş vrea să aflu dacă cei de aici numesc într-adevăr asta mic dejun : o zeamă neagră — chipurile cafea — pîine şi margarină. Se vede treaba că încă nu s-au refăcut bieţii de pe urma războiului. Dacă l-or fi pornit ca să-şi poată spori raţia la micul dejun, apăi de bună seamă că nu l-au cîştigat, oricît ar scrie gazetele. Firimiturile astea trebuie să se fi numit „mic dejun“ şi înaintea războiului, fiindcă este minimul calitativ şi cantitativ care merită să-l botezi „mic dejun“. Şi asta numai fiindcă ţi-l dă în primele ore ale dimineţii.
Către prînz am fost dus din nou în faţa marelui preot.
— N-ai vrea să pleci în Franţa ?
Asta m-a întrebat.
— Nu ! N-am nevoie de Franţa, căci franţujii caută să le aşeze pe toate, dar nu izbutesc să se aşeze. In Europa vor să acapareze şi în Africa să înfricoşeze. Iar toate acestea mă scot din fire. S-ar putea să aibă curînd nevoie de niscai soldaţi pentru treburi de soiul ăsta, şi cum n-am asupră-mi livretul de marinar, neîndoios că mă vor confunda cu unul de ai lor şi or să mă-nhaţe la cătănie. Nu, în Franţa nu mă duc în nici un caz.
— Dar despre Germania ce părere ai ?
Multe mai voiau să afle de la mine !
— Nu, nici în Germania nu plec !
— De ce ? Germania e doar o ţară destul de frumoasă, acolo poţi găsi lesne un angajament pe vapor.
— Nu-i pot suferi pe nemţi. Cînd li se pun în faţă socotelile sînt îngroziţi, iar cînd nu le pot plăti sînt călăriţi şi ocupaţi. Şi fiindcă n-am livret de marinar, poate că şi acolo voi fi luat drept unul de ai lor şi va trebui să plătesc de-a valma cu ceilalţi. Ca matelot de punte nici n-aş cîştiga atîta cît să-mi ajungă spre a plăti partea mea din datorii. Iar în felul ăsta nu mă mai caţăr cît e lumea spre pătura de jos a clasei mijlocii, încît să fiu socotit un membru preţios al societăţii omeneşti.
— Ce tot îndrugi acolo ? Mai bine ai răspunde fără ocol: Vrei să pleci în Germania, sau ba ?
Nu cred c-au înţeles ce le-am spus, dar se pare că au timp cu ghiotura şi-s bucuroşi

să sporovăiască îndelung cu cine s-o nimeri.
— Va să zică, scurt şi cuprinzător : s-a făcut. Pleci în Olanda ! hotărî pentru mine marele preot şi tălmaciul îmi traduse cele de mai sus pe limba engleză.
— Nici nu-mi trece prin minte ! Nu-i pot suferi pe olandezi, şi am să vă şi spun îndată de ce.
Dar mi-au tăiat piuitul :
— Dacă-i poţi sau nu suferi pe olandezi, nu-i treaba noastră. Descurcă-te cu ei! In Franţa ai fi cel mai bine primit, dar fiindcă nu vrei... Nici în Germania nu vrei, nici acolo nu-i destul de tihnit pentru dumneata. Pleci aşadar în Olanda şi gata ! Fără multă vorbărie şi să sfîrşim comedia ! Cu alte ţări n-avem frontiere comune. Doar n-o să ne căutăm, din pricina dumitale, alţi vecini care să-ţi fie pe plac şi nici în mare n-am vrea să te zvîrlim deocamdată, deşi marea ar fi ultima noastră graniţă. Rămînem deci la Olanda şi basta! Ţi-aş mai da un sfat: fii mulţumit că ai scăpat atît de ieftin...
— Dar bine, domnilor, trebuie să fie la mijloc o neînţelegere-: nu vreau să plec nici în Olanda. Olandezii sînt...
— Vorba ! Chestiunea e tranşată. Cîţi bani ai asupra dumitale ?
— Mi-aţi întors buzunarele pe dos şi mi-aţi puricat fiecare cusătură în parte. Nu mi-aţi putea spune cîţi bani aţi găsit ?
Ei, să nu crăpi de ciudă ?! Te percheziţionează ore în şir cu lupa, după care te întreabă cu seninătate cîţi bani ai la tine.
— Dacă n-aţi găsit nimic, i-am mai spus eu făcînd pe prostul, pesemne că n-am avut într-adevăr o para chioară la mine.
— In regulă! Asta-i totul. Şi acum umflaţi-l şi duceţi-l în celulă.
Marele preot îşi terminase ceremonia.

După-amiază, tîrziu, m-au trimis la gară. Mă însoţeau doi inşi; unul era tălmaciul. Li se părea că nu călătorisem în viaţa mea cu trenul, deoarece nu mă slăbeau o clipă ; nu puteam face un pas fără ştirea lor. In timp ce unul cumpăra bilete, celălalt se ţinea scai de mine. Presupun că voia să mă ocrotească de vreun găinar, ca omul să nu se ostenească de prisos, scotocindu-mi prin buzunare, căci acolo unde a percheziţionat o dată poliţia, nici cel mai dibaci manglitor nu mai găseste vreo lăscaie.
Cel care stătuse la ghişeu n-a catadicsit să-mi încredinţeze biletul de tren, de teamă să nu-l revînd. M-au însoţit foarte politicos pe peron şi m-au vîrît într-un compartiment. Credeam că, o dată ajunşi aici, îşi vor lua rămas bun de la mine.Nici gînd ! S-au aşezat comod pe canapea şi, parcă anume spre a mă feri să nu alunec afară, m-au luat la mijloc. Dacă poliţiştii belgieni sînt la fel de politicoşi cu toată lumea, nu pot să ştiu. In ce mă priveşte, a aveam de ce să mă plîng. Mi-au oferit şi ţigări. Am aprins una si trenul s-a pus în mişcare. După o călătorie scurtă, am coborît şi ne-am pomenit într-o localitate destul de mică. Iar m-au cărat la un post de poliţie. Acolo mi-au arătat o bancă unde să mă atşed, într-o încăpere unde îşi petreceau

vremea poliţiştii ce nu erau de serviciu. Cei doi oameni cu care venisem s-au apucat să istorisească pe seama mea cîte-n lună şi în stele. Ceilalţi copoi - funcţionari de poliţie voiam să spun — boldeau ochii la mine,cu rîndul. Unii cu interes, de parcă n-ar fi văzut nicicînd o dihanie asemănătoare, alţii ca şi cum aş fi săvîrşit o îndoită tîlharie combinată cu o sinucidere. Şi taman din pricina ăstora, care mă sfredeleau cu priviri încărcate de bănuieli, ca pe făptaşul nedescoperit încă al celor mai îngrozitoare tîlhării şi în stare să săvirşesc altele de cum oi scăpa pe uşă, am început să cred că, la o adică, ăştia aşteaptă, spre a-mi face de petrecanie, doar venirea calaului, aflat naiba ştie pe unde.
Nu-i nimic de haz în afacerea asta, no, Sir. Intrasem într-un bucluc destul de supărător. Judecaţi şi dumneavoastră cu temei: n-aveam livret de marinar, nici paşaport, nici buletin de identitate şi nici urmă de altă legitimaţie. Şi, colac peste pupăză, nici marele preot nu mi-a găsit fotografia în cărţoiul cel gros. Barem s-o fi găsit acolo, se lămurea el pe dată cine sînt şi ce hram port. Aşa,să te bărbiereşti că te-a lăsat „Tuscaloosa" de căruţă, poate sa spună orice pierde-vară ce se tot vîntură prin port. N-aveam domiciliu nicăieri pe lume, nici pe vreo căldare, nici în vreun adapost pentru marinari. Şi nici membru al vreunei Camere de Comerţ nu eram, vezi bine. De fapt eram Nimeni. Şi vă întreb pe dumneavoastră : de ce să hrănească bieţii belgieni un Nimeni pripăşit, cînd au la ei acasă de hrănit atîţia copii ai Nimănui ? Ăia sînt băştinaşi măcar pe jumătate, pe cînd eu nu eram de-ai lor nici a zecea parte. Puteam deveni — în cazul cel mai bun — într-un viitor îndepărtat, un motiv ca să mai stoarcă ceva dolari din America. Cel mai simplu lucru spre a se descotorsi de mine, şi cel mai expeditiv totodată, rămînea juvăţul. Şi nici nu le-aş fi putut-o lua în nume de rău. Parcă se sinchiseşte careva de mine sau o să întrebe de soarta mea ? Aiurea ! Nici n-au nevoie să mă treacă în vreun registru. Dar de spînzurat, or să mă spînzure, fără doar şi poate. E sigur ! Aşteaptă doar venirea călăului, priceput la treaba asta ; altcum ar însemna o abatere de la lege ; deci un omor sadea.
Cîtă dreptate am avut ! Dovada nu s-a lăsat aşteptată : unul dintre copoi s-a apropiat de mine şi mi-a întins două pachete cu ţigări — cel din urmă dar făcut unui osîndit la moarte. Mi-a dat şi chibrituri. S-a aşezat apoi alături de mine şi a stropşit cîteva cuvinte pe englezeşte, mi-a rînjit binevoitor şi m-a bătut prieteneşte pe umăr :
— Nu-i chiar atît de rău ! Nu merită să te necăjeşti. Fumează, îţi va trece timpul mai uşor. Trebuie să aşteptăm pînă se întunecă bine, altfel iese treaba de-a-ndoaselea.
Poftim de vezi! Să nu te necăjeşti cînd ştii că vei fi spînzurat î „Nu-i chiar atît de rău !“ Aş fi vrut să ştiu dacă a încercat-o pe pielicica proprie, că poate să spună atît de calm : „Nu-i chiar atît de rău ! Trebuie să aşteptăm pînă se întunecă bine.“ Fireşte, nu se încumetă ei să facă una ca asta ziua-n amiaza mare. Dacă întîlnesc vreun cunoscut al meu, nu li se-ncurcă socotelile ? Ce îmi tot bălăbănesc eu capul de supărare ? Un bob zăbavă şi are să se bălăngăne el de la sine într-un capăt de funie. Şi fumez ca un coş de fabrică. Să-i păgubesc barem de ţigări!
N-au nici un gust ţigările lor : paie curate. Ei, fir-ar să fie de treabă, nu vreau să mă spînzure ! Dac-aş izbuti să spăl putina pe nesimţite... Dar cum s-o faci, cînd tropăie în jurul tău atîţia gealaţi ? Iar fiecare nou-venit, care şi-a sfîrşit slujba, se holbează la

mine şi vrea să afle cine sînt. Şi întreaga lui mutră se preface în rinjet. Scîrbos popor ! Cine naiba ne-o fi pus să le sărim în ajutor ? Ceva mai tîrziu am primit şi ultima cină. Dar cărpănoşi de teapa lor n-ai să găseşti chiar dac-ai cutreiera lumea în lung şi-n lat. Ştiţi ce numesc ei „cina condamnatului" ? Mi-au dat o salată de cartofi cu un boţ de cîrnat şi cîteva felioare de pîine subţiri cît foaia de ceapă, unse cu margarină. Să urli şi alta nu ! Hotarit lucru : belgienii nu-s oameni cumsecade. Şi n-a lipsit mult sa fiu rănit pe front pe vremea cînd ne cheltuiam dolăraşii ca să-i scoatem din mocirlă. Unul, cel care-mi dăduse ţigările şi căutase să mă-ncînte că „nu-i chiar atît de rău“, mi-a spus :
— Ca bun american, pesemne că nu bei vin. Aşa-i c-am ghicit ?
Şi s-a hlizit din nou. Fir-ar să fie ! Dacă n-ar fi fost aşa de ipocrit cu „nu-i chiar atît de rău“ al lui, aproape să cred că poate exista şi un belgian de omenie.
— Bun american ? Scuip pe America ! Beau vin, dar să-mi daţi din cel de soi...
— Aşa gîndeam şi eu, spuse copoiul zîmbind pe sub mustaţă. Eşti om întreg. Aşa-numita voastră prohibiţie nu-i decît o scorneală băbească şi vă lăsaţi purtaţi de nas de mătuşi bătrîne şi de mironosiţe. Nu-i treaba mea, desigur. Dar la noi în Belgia, bărbaţii poartă pantalonii, nu muierile.
Zît ! Uite unul care vede şi viermele din brînză. Ăsta nu se rătăceşte cît e lumea : zăreşte fundul gîrlei oricît ar fi apa de tulbure. Păcat de omul ăsta că-i copoi. Totuşi, dacă n-ar fi copoi, cred că nu pupam în vecii vecilor stacana borţoasă, plină c-un vin pe cinste, pe care mi-a împins-o în faţa nasului. Prohibiţia e o ruşine şi un păcat! Să vă ferească atotputernicul de ea. Imi vine să cred că vreodată, undeva, noi americanii trebuie să fi păcătuit greu, dacă ni s-a luat această bunătate divină.
Către ceasurile zece seara, cel care mă cinstise cu vin mi-a spus :
— Se apropie şi vremea noastră, marinare ! Haidem.
Ce rost ar fi avut să mă pornesc pe răgete : „Nu vreausă fiu spînzurat!“ cînd se foiau în jurul meu paisprezece gealaţi şi fiecare în parte reprezenta legea ? Aşa-i soarta omului. Barem două ceasuri să mă fi aşteptat Tuscaloosa. Dar eu nu preţuiesc pesemne două ceasuri de aşteptare, iar aici şi mai puţin. Gîndul la nimicnicia mea mă scoase din pepeni, aşa că spusei:
— Nu mă mişc de aici! Sînt american şi mă voi plînge celor în drept!
— Ha ! strigă unul, batjocoritor, peste capul meu. Nu eşti american. Dovedeşte-ne-o ! Ai livret de marinar ? Ai paşaport ? N-ai nimic. Şi cine n-are nimic e Nimic. Putem face cu tine ce poftim. Asta vom şi face, fără să te-ntrebăm. Ia scoateţi-l pe măgădan afară !
Era nevoie să aştept să-mi croiască şi una peste scăfârlie ? La ce ? Tot eu aş fi fost păcălitul. Mă văzui aşadar nevoit s-o iau din loc.
In stînga mea păşea poliţistul cel vesel, care o rupea pe englezeşte, în dreapta un altul. Am lăsat în urmă mica localitate şi am intrat în cîmp deschis.
Era o noapte cu beznă deasă. Frămîntam noroiul pe un drum de ţară, plin de gropi şi hîrtoape. Greu să-ţi iei tălpăşiţa pe asemenea drum... Ardeam de nerăbdare să aflu cît vom mai rătăci pînă să ajungem la trista noastră ţintă.
Am părăsit şi drumul ăsta nenorocit şi am intrat în fîneaţă. Am mai mers o bucată

bună prin fîneaţă. Imi ziceam că-i vremea potrivită să-i las amanet. Dar se pare că sticleţii ştiu să-ţi citească gîndurile. Taman cînd mă pregăteam să-i fac vînt unuia, ca apoi să-i trîntesc una în falcă vecinului meu, copoiul m-a apucat de braţ şi mi-a zis :
— Am ajuns, marinare ! Trebuie să ne luăm rămas bun...
Straniu sentiment să ştii că-ţi trăieşti ultimele clipe ! Nici să te topeşti n-aveai cum. Iar moartea îmi stătea în coastă. Mi se uscase gîtlejul. Grozav de bine mi-ar fi prins o înghiţitură de apă. Dar nu era nici timpul, nici locul potrivit să mă gîndesc la apă. „Cele cîteva clipe or să treacă şi fără apă", aşa mi-ar fi răspuns ei, cu siguranţă. Nu l-aş fi crezut atît de făţarnic pe cel care m-a milostivit cu stacana de vin. Imi închipuiam că un călău trebuie să arate altcum. E doar o meserie scîrboasă, înjositoare. Parcă n-ar exista pe lume şi altele ! Dar tocmai călău să fii, adică fiară, asta să-ţi fie meseria !
Nu mi-am dat seama niciodată pîn-atunci cît de frumoasă e viaţa. Da, e minunată şi nemaipomenit de încîntătoare, chiar dacă te trezeşti într-o dimineaţă în port, flămînd şi obosit, iar acolo vezi că vaporul a plecat fără tine şi tu ai rămas de căruţă, fără livret de marinar. Viaţa e mereu la fel de minunată, oricît de tristă ţi-ar părea uneori. Iar tu să fii strivit ca un vierme, în cîmp deschis, intr-o noapte întunecoasă !... Nu i-aş fi crezut pe belgieni în stare de una ca asta. Şi toată vina o poartă afurisita de prohibiţie, care te face cîrpă în faţa ispitei. Of, dacă l-aş avea în labe acum, tocmai acum, pe acel Mr. Volstead. Dumnezeule, ce muiere afurisită trebuie să fi avut, de-a născocit o lege atît de ticăloasă! Ba a mai şi împuţit Statele Unite cu ea... Sînt însă bucuros că milioanele de blesteme care împovărează viaţa acestui om n-or sa mă trăsnească şi pe mine.
Oui, Mister, trebuie să ne luăm rămas bun. Pari cumsecade de altfel, dar ce folos ? Pentru moment n-avem întrebuinţare pentru dumneata.
Ei şi ? Dar să spînzuri un om din pricina asta e prea de oaie. A ridicat braţul. Pesemne ea să-mi zvîrle un laţ după grumaz şi să mă sugrume. Nu şi-au dat osteneala să înalţe o spînzurătoare. Asta ar fi cerut prea multe cheltuieli.
— Colo, de partea cealaltă, spuse copoiul şi-mi arătă direcţia cu braţul întins. Acolo, drept înainte, unde îţi arăt, e Olanda, Ţările de Jos... Despre ţara asta ai auzit ?
— Da.
— Ei, dacă-i aşa, porneşte-o în direcţia arătată. Nu cred să dai peste vreun grănicer. Ne-am informat noi. Dacă ai totuşi ghinionul să-ţi iasă unul în cale, caută să-l ocoleşti. După un ceas de umblet pe drumul ce ţi-l arăt, ajungi la o linie ferată. Mergi înainte pe linie şi peste puţin timp ai să vezi o gară. Ţine-te pe aproape, cît mai ferit, să nu te zărească cineva. Către ceasurile patru, în zori, se adună în gară puzderie de muncitori. Abia atunci să te apropii de ghişeu şi să zici doar atît: „Rotterdam, der de klasse ". Nici un cuvînt mai mult! Ţine cinci guldeni. Imi întinse cinci bancnote. Iar aici ai ceva de îmbucat la noapte. Nu cumpăra nimic în gară. Ai s-ajungi curînd la Rotterdam şi pîn-acolo poţi să rabzi.
Mi-a îndesat în rnînă un pacheţel în care se afla, după cît se părea, pîine unsă cu margarină, ba mi-a mai dat încă un pachet de ţigări şi o cutie de chibrituri.
Mai poţi cîrti ? Ii trimit să mă spînzure, iar ei îmi dau bani, mîncare, ţigări şi mă fac

scăpat. Cred că au inimile prea simţitoare ca să-mi fi sucit gîtul cu sînge rece. Cum să nu îndrăgeşti omenirea cînd întîlneşti suflete milostive chiar şi în rîndul poliţiştilor, care ar trebui să aibă inimile împietrite după ce au hăituit atîta puhoi de lume ? Le-am scuturat mâinile atît de puternic, încît şi le-au retras, temîndu-se pesemne că am de gînd să le smulg braţele şi să le iau cu mine.
— Nu face atîta zarvă ! Te-ar putea auzi cei de dincolo şi s-a împuţit treaba. Asta n-ar fi bine de fel; am fi nevoiţi s-o luăm de la capăt. Omul avea dreptate. Şi acum ciuleşte bine urechile la cele ce-ţi voi spune. Vorbea încetişor, dar se străduia să mă facă să pricep fiecare cuvînt şi mi-l repeta de cîteva ori: Nu te mai întoarce niciodată în Belgia, atîta pot să-ţi spun ! Dacă te mai prindem cîndva pe teritoriul nostru, să fii încredinţat că te vom închide după gratii pentru toată viaţa. Inchisoare pe viaţă, pricepi ? Cam asta ar fi totul, dragă prietene. Aşadar, te previn cu toată seriozitatea. N-am avea alta de făcut cu dumneata. Dacă n-ai livret de marinar...
— Poate că n-aş fi făcut rău să trec şi pe la consul...
--Ia mai slăbeşte-mă cu consulul dumitale ! Ai carnet de marinar ? Nu. Atunci... ? Consulul dumitale te va mătura afară ca pe un gunoi netrebnic şi iar ne cazi în spinare. Acum ştii precis : Închisoare pe viaţă...
— Ştiu, domnilor, desigur! Vă făgăduiesc să nu-mi mai calce piciorul în ţara dumneavoastră cîte zile oi avea.
La ce s-o fi făcut ? Parcă am pierdut ceva în Belgia ? La o adică, eram tare bucuros să mă ştiu departe de ea. Cu Olanda se schimbă socoteala : pe olandezi îi înţelegi pe jumătate, în vreme ce la afurisiţii de belgieni nu înţelegi nici graiul, nici ce vor de la tine.
-- Bun. Te-am prevenit, aşadar. Acum şterge-o frumuşel şi fii cu ochii-n patru. Dacă auzi paşi, lungeşte-te pe burtă pînă ce s-au depărtat. Vezi să nu te-nhaţe, că pînă la urmă tot în labele noastre ai să pici. Şi n-o să-ţi meargă ca-n rai... Ei, îţi urăm mult noroc in călătorie.
Apoi au spălat putina şi m-au lăsat singur.
După care, mulţumit că mă mai aflu în viaţă, am pornit vesel inainte pe drumul ce mi-l arătaseră.

Rotterdam e un oraş frumos. Cînd ai bani. Dar eu nu aveam. Nici măcar un portofel unde să-i păstrez dacă i-aş fi avut.
N-am găsit în portul ăsta nici un vapor care să aibă trebuinţă de un matelot de punte ori de un inginer-şef. Pe acea vreme îmi era totuna. Dacă mi s-ar fi cerut să mă îmbarc pe o navă ca inginer- şef, o făceam fără să clipesc măcar. Pe dată. Scandalul ar fi izbucnit abia în larg, cînd vaporul s-ar fi aflat în cursă. Şi, oricum, nu poţi zvîrli un om peste bord, hodoronc-tronc. Se găseşte întotdeauna cîte ceva de vopsit şi iată-te ajuns din nou la vechea-ţi meserie. Căci, pentru numele lui dumnezeu, nu poţi fi atît de hapsîn ca să ceri morţiş leafă de inginer-şef ! Mai laşi ceva din preţ. Şi în care dugheană nu te tocmeşti, chiar dacă negustorul a avut grijă să agaţe o tăbliţă cît toate

zilele şi să scrie pe ea : „Preţuri absolut fixe“ ?
Că ar fi izbucnit un tărăboi de pomină nu încape îndoială, fiindcă pe acea vreme nu ştiam să deosebesc o manivelă de un ventil şi o bielă de un cilindru. Iar asta ar fi ieşit la iveală o dată cu prima comandă a căpitanului. El ar fi strigat jos : „Vira, încet !“ iar căldarea ar fi luat-o la goană de parcă era o chestiune de viaţă şi de moarte să cucerească The Blue Ribbon . O şotie ar fi fost, în tot cazul. Dar nu mi-a fost dat să duc şotia la bun sfîrşit, fiindcă nimeni n-a avut nevoie de un inginer-şef. Ba, la o adică, nu se căuta pe vapoare nici un soi de oameni. Şi aş fi primit orice slujbă, de la căpitan şi pînă la ajutor de bucătar. Dar nici măcar de căpitani nu duceau lipsă.
Unde mai pui că prin porturi se-nvîrtesc o droaie de marinari în căutare de angajament. Şi să dibăceşti taman vaporul care traversează Oceanul ca să te ducă acasă, în Statele Unite, ar fi fost un noroc mai presus de orice închipuire. Toţi umblau cu limba scoasă după un lădoi care se-ndreaptă spre America, deoarece voiau să debarce acolo cît mai grabnic. Credeau, chip şi seamă, că peste Ocean curge lapte şi miere şi că n-au decît să caşte pliscurile, ca să le pice mîncarea singură. Vax ! După care se tăvălesc prin porturi cu zecile de mii şi aşteaptă un vapor să-i întoarcă acasă, deoarece toate planurile le-au fost răsturnate cu susul în jos. Vremurile de aur au răposat: altcum nici Aghiuţă nu m-ar fi convins să mă urc pe Tuscaloosa, ca matelot de punte.
Simpaticii copoi belgieni îmi dăduseră însă o idee: consulul meu. Al meu ! Copoii păreau să-l cunoască totuşi mai bine decît mine. Extraordinar ! E doar de datoria mea să-l cunosc temeinic, fiindcă, vorba ceea, e al meu. Pentru muie a fost adus pe lume şi pentru mine e plătit.
Consulul primeşte şi expediază zeci de vase ; trebuie să cunoască el cîte ceva despre cei care caută mateloţi de punte pe vapoare, mai cu seamă dacă-l voi ruga eu, care-s lefter.
--Unde ţi-e livretul de marinar ?
— L-am pierdut.
— Paşaport ai ?
— Nu.
--Act de cetăţenie ?
-- N-am avut de cînd mă ştiu.
— In cazul ăsta ce cauţi la mine ?
— -Gîndeam că fiind consulul meu, mă veţi ajuta...
A rînjit. Curios cum rînjesc oamenii, mai ales cînd au de gînd sa lovească pe cineva. Cu acelaşi rînjet pe buze, mi-a spus :
— Consulul dumitale ? Ar trebui întîi să-mi dovedeşti, omule, că sînt consulul dumitale!
— Dar sînt american, iar dumneavoastră, după cîte ştiu, consulul Americii.
Spusesem adevărul curat. Dar lui nu i s-a părut la fel de adevărat, fiindcă mi-a trîntit-o :
— Chiar dacă nu sînt încă prim-consul, e drept că sînt consul american. Dar că şi dumneata eşti american, iată ce trebuie să-mi dovedeşti. Unde ţi-s actele?

— V-am mai spus o dată : le-am pierdut.
— Pierdut!... Cum poate un om să-şi piardă actele ? Trebuie să le porţi întotdeauna asupra dumitale ; mai ales cînd te afli într-o ţară străină. Nici chiar că ai fost vreodată îmbarcat pe Tuscaloosa nu îmi poţi dovedi! Sau poate că poţi totuşi ?
— Nu.
-- Dacă-i aşa, ce cauţi aici ? Chiar dacă ai fi făcut parte din echipajul Tuscaloosei şi ai putea-o dovedi, încă n-ar însemna cîtuşi de puţin că eşti şi cetăţean american. Pe vasele americane pot munci şi hotentoţi. Te mai întreb deci o dată : ce vrei de la mine? De fapt, cum ai venit din Anvers pînă aici la Rotterdam fără acte ? Asta-i nemaipomenit!
-- Poliţia m-a...
— Fii bun şi isprăveşte cu poveşti de soiul ăsta ! Unde s-a mai auzit ca funcţionari de stat să strecoare peste graniţă un om, in ţară străină, fără ca el să aibă acte în regulă ? Cu minciuni de-astea nu mă las păcălit, omule dragă.
Şi mi le trîntea în obraz rînjind. Zîmbea chipurile, fiindcă orice funcţionar american are îndatorirea să zâmbească fără încetare, chiar cînd pronunţă o condamnare la moarte. E obligaţia lui faţă de republică... Mă necăjea, îndeosebi, că în timp ce-mi turna logosul, chinuia fără astîmpăr un creion : ba mîzgălea cu el ceva pe masă, ba se scărpina cu el în cap, ba dărăbănea tactul cîntecului My old Kentucky home sau îl repezea în tăblie, de parcă ar fi vrut să ţintuiască fiecare cuvînt. Grozav i-aş fi zvârlit călimara în mutră ! Dar trebuia să mă arăt răbdător, aşa că i-am zis :
— Poate îmi faceţi rost de un vapor care să mă ducă acasă. Se mai întîmplă ca un căpitan să caute un marinar, sau să aibă unul bolnav pe bord...
— Un vapor ? Pe un vapor, fără să ai acte ? Eu nu mă bag în asemenea treburi şi cred că te-ai ostenit degeaba pîn-aici.
— Dar unde să capăt alte acte, dacă dumneavoastră nu vreţi să mi le eliberaţi ? l-am întrebat.
— Ce mă interesează de unde îţi procuri alte acte ? Ţi le-am luat eu ? Nu ! Aşa, orice haimana care nu-şi păzeşte cum trebuie actele poate să vină la mine după altele.
— Well, Sir, i-am răspuns eu, cred că şi-au pierdut actele şi alţii, care nu erau, ca mine, simpli muncitori...
— Intr-adevăr. Dar oamenii aveau cel puţin bani.
— Aha! am strigat scos din pepeni. Abia acum v-am înţeles...
— N-ai înţeles nimic ! mi-a rînjit el. Ziceam că oamenii ăştia mai au şi alte documente, cu care îţi pot risipi îndoielile, au un domiciliu fix, o adresă...
— Ce vină am eu dacă nu m-am pricopsit cu o vilă şi nu am altă adresă decît locul meu de muncă ?
— Nu mă priveşte ! Ţi-ai pierdut actele ? Caută şi fă rost de altele de unde ştii. Eu am datoria să respect dispoziţiile legale. Nu e vina mea. Ai mîncat azi ?
— Bani n-am, şi nici să cerşesc nu puteam.
— Stai puţin !
S-a sculat şi a trecut într-o odaie alăturată. S-a înapoiat curînd şi mi-a dat un tichet.
— Poftim ! Ai aici o cartelă care-ţi asigură întreţinerea completă timp de trei zile la

Casa Marinarilor. După ce ai isprăvit-o, vino fără jenă şi-ţi dau alta. Dar mai încearcă o dată. Poate să găseşti totuşi un vapor de altă naţionalitate. Unii nu-s chiar atît de catolici. Inţelegi desigur ce vreau să-ţi spun ? Eu n-am voie să-ţi dau asemenea sfaturi. Caută să te descurci cum ştii. In privinţa asta n-am, din păcate, nici o putere; sînt un simplu slujbaş al Statului American, 'm sorry, old fellow, cant help it. Good bye and g'd luck !

O fi avînd dreptate omul. S-ar putea ca pînă la urmă nici să nu fie o fiară. De ce să fie oamenii fiare ? Cred mai curînd că adevărată fiară e statul. Statul, care smulge băieţii de sub ocrotirea mamelor ca să-i jertfească idolilor. Omul ăsta e sluga fiarei, după cum şi călăul tot o fiară slujeşte. Tot ce spunea consulul părea invăţat pe dinafară. Fusese pesemne nevoit să le înveţe pentru examenul de consul. Răspundea aproape ca un automat. La fiecare vorbă găsea răspunsul potrivit şi-mi închidea pliscul. Doar cînd m-a întrebat: „Ţi-e foame ? Ai mîncat ?" a devenit dintr-o dată om şi a înceta să mai fie slugoi de fiară. Să-ţi fie foame o omenesc, dar să nu ai acte e ceva neomenesc, nenatural. In asta constă deosebirea. Asta e şi pricina pentru care unii oameni încetează să fie oameni şi se prefac în muţunachi de carton. Fiara n-are trebuinţă de oameni; aceştia îţi dau prea mult de furcă. Cu muţunachii de carton se schimbă socoteala : îi tragi de sfori şi stau unde le porunceşti, fac ce le spui şi se aseamănă unii cu alţii, datorită faptului că pot duce o viaţă tihnită. Yesser, yes, Sir.

Trei zile nu sînt întotdeauna trei zile. Uneori trei zile sînt foarte lungi; alteori, dimpotrivă, grozav de scurte. Dar ca trei zile să fie atît de scurte ca acelea în care mi s-a dat mîncare pe săturate şi un pat curat, n-aş fi crezut niciodată. Abia m-am aşezat la primul mic dejun şi cele trei zile s-au şi evaporat. Să fi ţinut însă şi înzecit şi tot nu m-aş fi dus din nou la consul. La ce bun ? Să ascult iarăşi răspunsurile sale pregătite pentru examen şi învăţate pe dinafară ? Ceva mai acătării n-am să aud în nici un caz de la dînsul. Să-mi găsească un loc pe vapor cică nu poate. Ce rost ar mai avea să mă scalde în vorbăria lui întortocheată ? Mi-ar mai fi dat, poate, încă o cartelă. Dar de astă dată, cu un gest şi cu o mutră care m-ar fi făcut, desigur, să-mi rămînă îmbucătura în gîtlej înainte de a muia lingura în ciorbă. Iar aceste trei zile ar deveni şi mai scurte decît cele trecute. Dar mai aveam un motiv de căpetenie : nu voiam să pierd din memorie fărîma de omenie pe care o dovedise la prima mea vizită, în clipa cînd se interesase dacă am mîncat. De bună seamă că de data asta mi-ar fi întins cartela cu superioritate de slugoi şi ar fi însoţit-o c-un logos ameţitor şi o morală usturătoare, dîndu-mi să-nţeleg că e cea din urmă oară ; că se perindă atîţia pe la dînsul şi că nu-i cinstit să te bizui pe asemenea binefaceri, ci că trebuie să te zbaţi singur ca să poţi ajunge la ceva. Mai curînd să crăp decît să dau iarăşi pe acolo !

Mămulică! Şi tare mai flămînzeam... Mi-era o foame că ţi se făcea mai mare mila. Eram şi grozav de obosit după atîtea nopţi dormite prin gangurile caselor şi în unghere dosnice, alungat mereu, pe jumătate adormit, de poliţia de noapte care

scormonea fiecare colţişor cu afurisitele ei lămpi de buzunar. Eram nevoit să aţipesc iepureşte, ca să pot simţi patrula de la cincizeci de paşi depărtare şi s-o şterg la vreme. Că de găbjeau vreunul, însemna pentru bietul ins casa de corecţie.
Iar în port nici un vapor care să aibă trebuinţă de careva. Unde mai puneţi că la Rotterdam bîntuiau sute de mateloţi cu acte în regulă, pe deasupra şi olandezi. Nu se găsea de lucru nici în fabrici, nici în vreo altă întreprindere. Şi chiar de s-ar fi găsit ceva de muncit, n-aveau cum să mă angajeze acolo. „Ai acte ? Nu ? Păcat, în cazul acesta n-avem dreptul să te angajăm : eşti străin."
Rătăceşti flămînd şi obosit. Vine apoi o vreme cînd nu te mai gîndeşti dacă-i vreo deosebire între punga altuia, care nu flămînzeşte, şi punga pe care nu o ai, şi începi să le confunzi. De fapt, nici n-ai nevoie să le confunzi: te gîndeşti, fără să vrei, doar la punga sătulului.
Pe cînd treceam prin faţa unei vitrine, se zgîiau la ea un domn şi o doamnă.
Doamna spunea :
— Zi şi tu, Fibby, nu găseşti poşetuţele astea de-a dreptul încîntătoare ?
Fibby a mormăit ceva ce putea însemna la fel de bine o încuviinţare, o părere cu totul contrarie sau chiar altceva : „Nu mă tot bîrîi la cap cu tîmpeniile tale !"
Doamna :
— Zău, sînt într-adevăr minunate ; vechea şi autentica artă miniaturală olandeză !
— Exact, consimţi Fibby acru, autentic vechi olandeză, Copyright 1926.
Cuvintele lor îmi păreau o muzică divină. Da, eram sigur...
M-am hotărît pe dată, fără să pierd o clipă. Iată că în faţa mea zăcea aurul în mijlocul drumului !
Imi părea că Fibby se distra mai vîrtos cu cele ce-i povesteam decît cu sporovăială nevestei, prietenei sau... well, Sir, ce mă privea pe mine ce grad de rudenie sau alt soi de legătură exista între cei doi ? L-a distrat în tot cazul grozav povestea mea. La-nceput a zîmbit, apoi a rîs, iar cînd am ajuns aproape de sfîrşit hohotea de-a binelea, şi încă în asemenea hal încît se opreau trecătorii pe stradă. Dacă n-aş fi ştiut ce obîrşie are de la primul să : That so..., l-ar fi trădat negreşit rîsul. Fiindcă doar un american ştie să rîdă aşa. Da, ăştia se pricep să rîdă...
— Aşadar, boy , ţi-ai istorisit păţania grozav de frumos.
Şi iar s-a pornit să hohotească. Eu crezusem, dimpotrivă, că va începe să plîngă după ce va auzi o istorie atît de tristă. Vezi însă că el nu se afla în pielea mea şi din toată tărăşenia a reţinut doar partea hazlie.
— Spune şi tu, Fîory, s-a adresat însoţitoarei lui, nu ţi se pare că puişorul ăsta, care a picat din cuib, şi-a ciripit povestea c-un talent desăvîrşit ?
— Foarte drăguţ, într-adevăr. De unde eşti ? Din New Orleans ? Asta-i grozav ! Acolo, Fibby, locuieşte şi o tuşă de a mea. Nu ţi-am povestit niciodată despre mătuşa Kitty din New Orleans ? Cred că da... Ştii, cea care îşi începe fiecare frază aşa : „Pe cînd tata-mare mai locuia încă în Carolina de Sud..."
Fibby nici nu asculta ce îndruga Flory a lui; o lăsa să turuie de parc-ar fi fost o cascadă, cu zgomotul căreia s-a deprins. S-a scotocit prin buzunare şi a scos la iveală o bancnotă.

— Să ştii, prietene, că nu ţi-o dau pentru povestea în sine, ci fiindcă ai istorisit-o ca un adevărat artist. Să istoriseşti cu atîta artă o poveste neadevărată e un dar dumnezeiesc, flăcăiaşule ! Ştii că eşti un artist ? Păcat să rătăceşti în lume fără nici un rost. Te-ai putea umple de gologani, prietene dragă. Nici asta nu ştii! Nu ţi se pare şi ţie că e un artist de valoare, Flory ? se adresă el din nou către — ei, din parte-mi fie şi nevastă-sa, ce mă priveşte ? Au ei pesemne un paşaport cum se cuvine...
— Fără îndoială, Fibby, a răspuns Flory în extaz, desigur că-i un mare artist. Ştii ce, Fibby ? Intreabă-l dacă n-ar vrea să-l chemăm la serata noastră ? I-am face praf pe nesuferiţii de Pennington şi clica lor puchinoasă!
Va să zică, era totuşi nevasta lui...
Fibby nu i-a dăruit cascadei nici cea mai neînsemnată atenţie. A zîmbit şi apoi a continuat să rîdă. S-a scotocit din nou prin buzunare si a scos încă o bancnotă la lumina zilei.
M i le-a întins pe amîndouă şi mi-a zis :
-- Y'see, prima o capeţi fiindcă ai istorisit povestea cu măiestrie, a doua fiindcă mi-ai dat o idee strălucită pentru gazeta mea. In mîinile mele ideea valorează cinci mii de dolari; în ale dumitale nici un bănuţ. Eu îţi plătesc însă bănuţul şi chiar c-un cîştig oarecare. Iţi mulţumesc frumos pentru osteneală. Good bye şi îţi urez mult noroc.
Erau primii bani pe care îi cîştigam pentru o istorisire. Yes, Sir.
Am întins-o grăbit către o bancă. Pe un dolar voi primi cam doi guldeni şi jumătate ; pe amîndoi, cinci guldeni. Frumuşică sumă. Cînd i-am pus bancnotele pe tejghea, casierul mi-a împins o grămăjoară de monede ; vreo cincizeci de guldeni. Am rămas cu gura căscată. Fibby îmi dăduse două hîrtii de cîte zece, iar eu, care mă ruşinasem să le despăturesc în faţa lui, ie crezusem de cîte un dolar fiecare. Suflet nobil, Fibby ăsta. Binecuvînteze-l Wall Street-ul ! Nu încape îndoială că douăzeci de dolari sînt bani mulţi cînd îi ai. Dar abia cînd te apuci să-i cheltuieşti, îţi dai seama că douăzeci de dolari nu reprezintă mai nimic. Indeosebi după ce laşi în urmă-ţi nenumărate zile de foame şi nopţi în care ai rătăcit, fiindcă n-ai avut un pat unde să-ţi odihneşti ciolanele. Chiar înainte de a ajunge să preţuiesc valoarea banilor, ei s-au şi topit. Doar indivizii care au bani cu nemiluita îi apreciază ia adevărata lor valoare, fiindcă au şi timpul necesar să le cunoască preţul. Poţi oare cunoaşte valoarea unui obiect pe care de cum l-ai căpătat ţi-a şi alunecat printre degete ? Doar în predici se spune că tocmai cel ce n-are o lăscaie în pungă ştie să preţuiască valoarea unui cent. De aici rezultă însă şi contradicţiile dintre clase...

Mai curînd decît m-aş fi aşteptat a venit şi dimineaţa aceea, ultima — după cîte se părea — în care mă voi mai odihni într-un pat. Imi scotocisem amănunţit buzunarele, dar n-am găsit decît atîţia cenţi cîţi să-mi ajungă pentru un mic dejun frugal. Şi nu pot suferi micile dejunuri frugale ! Ele ar trebui să însemne prologuri pentru dejunuri şi cine, de care m-am şters pe bot fără doar şi poate. Doar nu întâlneşti un Fibby în fiecare zi! Dar de aş da cumva peste încă unul, i-aş istorisi păţania mea cît mai comic, doar-doar o să bocească. Şi, cine ştie ? — Poate că va găsi contraideea la cea despre care Fibby zicea că preţuieşte cinci mii de dolari. Poţi stoarce întotdeauna ceva gologănaşi dintr-o idee, fie că-i faci pe oameni să rîdă, fie să miorlăie. Există tot

atîţia oameni care plîng cu plăcere, şi dacă le oferi prilejul să bîzîie puţintel te omenesc cu niscai dolari, cîţi se găsesc şi din stirpea celor care vor să-şi bucure muşchii rîsului.
...Vor să-şi bucure... Dar ce-o mai fi însemnînd şi asta ? Oare nu mai ai dreptul nici să te odihneşti pentru ultimii tăi guldeni cheltuiţi pe un culcuş la care va trebui să renunţi multă vreme de aci înainte ?
— Lăsaţi-mă să dorm, fir-ar al naibii! Am plătit doar aseară, înainte de m-am urcat în odaie !
Să nu te apuce pandaliile ? Imi bubuie mereu în uşă. S-au oprit o clipă şi iar o iau de la capăt.
— Grijania şi parascovenia... n-aţi auzit ? Căraţi-vă ! Vreau să dorm.
Să încerce numai să forţeze uşa, că le trîntesc o cizmă drept în mutră. Ce adunătură de haimanale neobrăzate !
— Deschide ; poliţia ! Vrem să stăm de vorbă cu dumneata. Aproape nu-ţi vine a crede că mai sînt pe lume şi oameni care nu fac parte din poliţie. Rostul poliţiei ar fi să asigure liniştea cetăţenilor ; dar nimeni n-o tulbură mai abitir ca ea, nimeni nu căşunează oamenilor mai multe supărări decît poliţia. Ba, uneori, îi face să-şi piardă şi minţile. E neîndoios că nimeni n-a pricinuit omenirii mai multe necazuri decît poliţia, deoarece, la urma urmei, şi soldaţii sînt tot un soi de poliţişti.
— Ce vreţi de la mine ?
— Să stăm un picuţ de vorbă.
— Asta o puteţi face şi din spatele uşii.
— Nu, că vrem să te vedem şi la faţă. Hai, deschideodată ! Altfel spargem uşa !
Poftim ! Să spargă uşa... Şi ăştia, chipurile, să te ocrotească de spărgători. Bun. Deschid. Dar cum am crăpat niţel uşa, un găligan a şi vîrît cizma înăuntru. Trucul e fumat, dar ei îşi închipuie că-i ceva de capul lui. Se pare că e cea dintîi şmecherie pe care o învaţă sticleţii.
Au intrat doi gealaţi în haine civile. Mă aşez pe marginea patului şi încep să mă îmbrac. Mă descurc binişor cu olandeza. Am navigat adesea pe vase olandeze ; şi de fiecare dată am prins cîte ceva.
Dar şi sticleţii o rupeau pe englezeşte.
— Eşti american ?
— Aşa socot.
— Arată-ne livretul de marinar.
După cîte se pare, livretul de marinar este buricul pămîntului. Imi vine să cred că războiul s-a iscat şi a fost dus doar ca să poţi fi sîcîit în fiecare ţară pentru un livret de marinar sau un paşaport, înainte de război nimeni nu se sinchisea dacă ai livret de marinar sau paşaport, iar lumea trăia fericită. Dar războaiele, purtate, chipurile, pentru libertate, independenţă şi democraţie, îţi dau mereu de bănuit. Asta încă de pe vremea cînd prusacii se războiau cu Napoleon — cică pentru libertate. Şi cînd se cîştigă un război pentru libertate, de bună seamă că după ce s-a sfîrşit, oamenii îşi pierd libertăţile, deoarece războiul a învins libertatea. Yes, Sir.
— N-am livret de marinar.

— N-a-a-a-a-i livret de marinar ?
Mai auzisem cîndva tonul ăsta înfricoşat, pe vremea cînd mă străduiam să aţipesc într-o dimineaţă, la Anvers.
— Nu, n-a-a-a-a-am livret de marinar.
— Arată atunci paşaportul.
— N-am paşaport.
— Nici paşaport ?
— Nu. Nici paşaport.
— Dar o carte de identitate eliberată de autorităţile locale ai cumva ?
— Nu. Nici carte de legitimaţie eliberată de autorităţile locale.
— Cum se poate ? Nu ştii că n-ai voie să staţionezi în Olanda fără acte care poartă viza autorităţilor ?
— Nu ştiam...
— Aha... nu ştiai... Pesemne că ultimii ani şi ultimele luni ţi le-ai petrecut în lună...
Bancul li s-a părut sticleţilor atît de grozav, încît s-au pornit să gîlgîie de rîs.
— Imbracă-te şi vino cu noi!
Aş fi curios să aflu dacă şi aici te spînzură cînd n-ai livret de marinar.
— N-are cumva unul dintre dumneavoastră vreo ţigaretă ? am întrebat.
— O ţigară de foi poţi căpăta ; ţigarete n-avem. Dar putem cumpăra în drum. Vrei ţigara de foi, sau nu ?
— O primesc chiar mai bucuros decît o ţigaretă.
Am fumat ţigara, în timp ce m-am spălat şi m-am îmbrăcat. Cei doi gealaţi s-au aşezat, însă aproape de uşă. Nu mă grăbeam peste măsură. Dar oricît de încet te-ai mişca, tot sfîrşeşti odată cu îmbrăcatul.
Şi ne-am cărăbănit. încotro ? Aţi ghicit: spre o secţie de poliţie. Iar m-au scotocit prin buzunare şi la fel de temeinic. Ăştia de aici au fost însă mai norocoşi decît confraţii lor din Anvers. Au găsit cincizeci şi cinci de centime olandeze în buzunarele mele. Banii pentru micul dejun. Atît îmi mai rămăsese...
— Cum ? N-ai mai muilţi bani ?
— Nu. N-am mai mulţi.
— Şi din ce ai trăit în ultima vreme ?
— Din ceea ce nu mai am.
— Aşadar, ai avut bani cînd ai ajuns la Rotterdam ?
— Da.
— Cîţi ?
— Aşa... precis... nu-mi amintesc. Să tot fi avut vreo sută de dolari; poate chiar două sute...
— De unde ai avut atîţia bani ?
— Foarte simplu : am făcut economii.
Părea că şi bancul ăsta e reuşit, deoarece întreaga liotă ce se strînsese în jurul meu, în camera de interogatoriu, se tăvălea de rîs.
Toţi trăgeau însă cu ochiul să vadă dacă se hlizeşte şi marele preot. Cînd începea el, se porneau şi ei pe rîs, iar cînd el înceta, îşi curmau şi ei rîsul brusc, de parcă i-ar fi

lovit damblaua.
— De fapt cum ai pătruns în Olanda fără paşaport ? Pe unde te-ai strecurat ?
— De ce să mă strecor ? Am intrat pur şi simplu.
— Cum aşa, „intrat" ?
Nu m-a crezut nici consulul cînd i-am povestit cum am intrat, dar ăştia mă vor crede cu atît mai puţin. Şi doar nu eram nebun să dau în vileag o glumă atît de izbutită ca aceea pe care o făcuseră drăguţii de flăcăi din Belgia. De aceea le-am spus :
— Am venit cu vaporul meu.
— Cu ce vapor ?
— Cu... cu... George Washington.
— Cînd ?
— Nu-mi amintesc prea bine...
— Aşa ? Va să zică, ai sosit cu George Washington. Misterios vapor şi Washington ăsta ! După cîte ştim noi, un vas cu numele ăsta n-a ancorat niciodată la Rotterdam.
— Nu-i vina mea. Nu eu răspundeam de vapor.
— Aşadar n-ai nici o hîrtie, nici o dovadă, nimic.Chiar nimic din care să rezulte că eşti american ?
— Nu. Dar consulul meu...
Se părea că fac glume reuşite, căci iar se porniră rîsetele iadului.
— Consulul du-mi-ta-le !...
Intinsese acest „dumitale" cît să-mi ajungă pentru jumătate de an.
— Dacă n-ai nici un soi de acte, cum vrei să te ajute consulul du-mi-ta-le ?
— O să-mi elibereze desigur alte acte.
— Consulul du-mi-ta-le ? Consulul american ? Un consul al Statelor Unite ? In secolul nostru, nu ! Nu, dacă n-ai acte. Nu, dacă — să zicem — nu trăieşti în huzur. Nu, dacă eşti un vagabond !
— Dar sînt american.
— S-ar putea. Dar asta trebuie s-o dovedeşti consulului du-mi-ta-le. Fără acte nu crede nimic, nici măcar că te-ai născut. Ţi-aş da o povaţă : poate că-ţi va prinde bine ; funcţionarii sînt nişte birocraţi. Şi noi sîntem birocraţi. Dar cei mai zeloşi birocraţi sînt cei fabricaţi peste noapte. Iar dintre ăştia, cei mai înverşunaţi birocraţi sînt cei oare au moştenit birocraţia de la prusaci. Ai priceput cum vine treaba ?
— Cred că da, domnule.
— Iar dacă te-am duce la consul şi cum dumneata nu ai acte, ştii ce s-ar întîmpla ? Te-ar preda poliţiei noastre „oficial" şi ne-ai rămîne pacoste pe grumaz. Ai priceput şi asta ?
— Cred că da, domnule.
— Bun. Şi ce să facem cu dumneata ? Cine-i înhăţat la noi fără paşaport capătă şase luni închisoare, după care e expulzat în ţara lui de origine. Ţara dumitale de origine este însă îndoielnică şi ar urma să te internăm în lagăr. Că doar nu te putem ucide ca pe un cîine ! Dar poate c-o să iasă cîndva şi o lege de soiul ăsta. Mai chibzuit ar fi să te trecem peste graniţă. In Germania ţi-ar conveni ?
— In Germania ? Pentru nimic în lume ! Cînd li se aşterne nemţilor soooteala

dinaintea ochilor...
— Va să zică în Germania nu... E lesne de-nţeles. Destul deocamdată.
Părea să fie un funcţionar care ştie să gîndească sau citise multe lucruri frumoase.
A chemat un copoi şi i-a poruncit :
— Duceţi-l în celulă, daţi-i micul dejun şi cumpăraţi-i un ziar şi o revistă englezească, ca să nu se plictisească. Şi cîteva ţigări de foi.

După-amiază, tîrziu, am fost adus din nou acolo şi mi s-a atras atenţia că va trebui să-i urmez pe cei doi poliţişti în civil. Am pornit către gară şi ne-am călătorit. Am coborît într-un orăşel şi ne-am îndreptat spre postul de poliţie. Şedeam acolo pe o bancă şi toţi sticleţii care ieşeau din slujbă veneau să mă studieze, de parc-aş fi fost o jivină din grădina zoologică. Uneori mi se mai zvîrlea şi cîte un cuvînt. Cînd se apropiau ceasurile zece, au venit către mine doi gealaţi:
— E vremea să ne urnim. Plecăm, băiete !
Am croit-o peste cîmpii şi fineţe. Cei doi s-au oprit pînă la urmă şi unul mi-a vorbit cu glas şoptit:
— Ia-o în direcţia spre care îţi arăt: drept înainte, fără ocol. N-ai să întâlneşti ţipenie de om. Dacă dai însă peste careva, fereşte-te din cale-i sau lungeşte-te la pămînt pînă trece. După ce ai străbătut o bucată de drum, ai să vezi o cale ferată. Ţine-te pe urmele şinelor pînă ajungi la gară. Te aciuiezi pe aproape pînă-n zori. Cum vei vedea că se pregăteşte un tren de plecare, te înfiinţezi la ghişeu şi spui: „Une troisieme ă Anvers“. Ai să ţii minte ?
— Fireşte. E destul de uşor...
— Dar fereşte-te să mai spui ceva în plus. Iţi iei frumuşel biletul de tren şi porneşti spre Anvers. Aoolo ai să găseşti cu uşurinţă un vapor, deoarece se caută mereu marinari. Iată, ai aici ceva de mîncare şi nişte ţigări. Dar să nu cumperi nimic înainte de a ajunge la Anvers. Ia şi aceşti treizeci de franci belgieni...
Mi-a aşezat în braţe un pachet cu de-ale gurii, o punguliţă cu ţigări şi o cutie de chibrituri; ca să nu fiu nevoit să cer cuiva foc.
— Nu te mai strecura niciodată în Olanda ! Ştii ce te aşteaptă: sase luni de închisoare, apoi internarea în lagăr. Te previn foarte serios, faţă de martori. Good bye şi mult noroc !
Iată-mă, aşadar, din nou în cîmp deschis, în toiul nopţii. Mult noroc!... Am umblat o vreme în direcţia ce mi-a fost arătată, pînă m-am încredinţat că cei doi m-au pierdut din bătaia privirilor ori că au plecat de-a binelea. M-am oprit şi am început să cuget.
In Belgia ? Acolo te condamnă pe viaţă. Inapoi în Olanda ? Aici te-nvîrteşti doar de şase luni închisoare. Scapi deci mai ieftin... E drept că urmează internarea în lagăr pentru cei fără paşaport. Barem să mă fi interesat cît or să mă ţină în lagăr. Pesemne că tot pe viaţă. în definitiv de ce s-ar lăsa Olanda mai prejos decît Belgia ?
Ajunsesem la concluzia că în Olanda scap totuşi mai uşor. Imi venea la socoteală şi din altă pricină : mă descurcam binişor cu limba olandeză. în Belgia n-aş putea

bolborosi un cuvînt, necum să-i înţeleg.
Am mai străbătut o bucată, pieziş, cam vreo jumătate de ceas. Am cîrmit-o pe urmă înapoi, pe ocolite, către Olanda. Inchisoarea pe viaţă îmi părea totuşi prea amară...
Totul mergea strună. Deci înainte, cu curaj !
— Stai! Opreşte, că tragem !
Grozav de plăcut e să te trezeşti în plină beznă că ţi se urlă la urechi: „Stai, că tragem !“
N-o să mă poată ochi; pesemne că nici nu mă văd. Dar te poate nimeri, întîmplător, şi un glonte trimis fără ţintă. Iar asta ar fi, în definitiv, mai parşiv decît închisoarea pe viaţă.
— Ce învîrteşti p-aici ?
Din beznă răsăriră doi gealaţi, care se repeziră spre mine. Intrebarea mi-o pusese unul dintre ei.
— Mă plimb niţel. Nu puteam să dorm.
— Şi de ce te plimbi taman pe graniţa noastră ?
— Graniţă ? N-am băgat de seamă. Dacă n-aveţi pietre de hotar...
Două lămpi orbitoare, de buzunar, se îndreptară asupra mea şi gealaţii se apucară să-mi întoarcă buzunarele pe dos. Ce patimă o mai fi şi asta, să te percheziţioneze, netam-nesam ? Imi pare că ei caută peste tot cele paisprezece puncte ale lui Wilson , pierdute fără urmă. Dar eu nu le ascunsesem în buzunare. Cum n-au găsit altceva asupra mea decît pîine cu unt, ţigări de foi şi treizeci de franci belgieni, unul a rămas lîngă mine, iar al doilea a pornit să lumineze bucata de drum pe care o străbătusem. Nădăjduia, se vede treaba, să găsească acolo pacea lumii, pe care o caută întreaga omenire de cînd flăcăii noştri s-au luptat şi au sîngerat ca acest război să fie şi cel de pe urmă.
— De fapt, încotro vrei să te duci ?
— Vreau să mă înapoiez la Rotterdam.
— Acum ţi-ai găsit ? De ce tocmai la miezul nopţii, şi taman peste cîmp ? De ce nu umbli pe şosea ?
Parcă noaptea nu se poate umbla şi pe cîmp ! Ciudate păreri au oamenii ăştia ! Şi intră de îndată la bănuială că ai fi săvîrşit cine ştie ce tîlhărie îngrozitoare. Le-am istorisit că vin de la Rotterdam şi în ce fel am ajuns aici. Dar ei s-au burzuluit grozav şi mi-au trîntit-o fără fasoane : să nu-i cred atît de proşti. E cu ochi şi cu sprâncene — ziceau ei — că vin din Belgia şi că am încercat să mă furişez în Olanda. Şi fiindcă am încercat să-i conving că cei treizeci de franci belgieni dovedesc adevărul celor spuse de mine, s-au mîniat şi mai straşnic şi au susţinut că, dimpotrivă, francii belgieni fac dovada că umblu să-i trag pe sfoară. Şi anume că tocmai francii sînt dovada că vin din Belgia, deoarece în Olanda nici nu există franci. Afirmaţia mea că aceşti franci mi-au fost daţi de funcţionari ai statului olandez, care m-au părăsit în miez de noapte pe drumuri interzise de legi — ziceau ei mai departe — le dă dreptul să mă aresteze şi să mă pună sub acuzaţia de injurii la adresa funcţionarilor de stat. Ţineau să-şi arate, totuşi, mărinimia faţă de mine, deoarece le păream un pui de bogdaproste şi nu un contrabandist primejdios. Ba mai mult, se oferiră să mă

călăuzească pe drumul cel mai drept, care mă va duce înapoi spre Anvers.
Atît de cumsecade se arătau faţă de mine !
Era limpede că trebuia s-o pornesc spre Belgia ; altă ieşire nu mai aveam. Numai de n-ar fi fost închisoarea pe viaţă...
Am mai rătăcit preţ de un ceas în direcţia Belgiei. Obosisem şi mi se împleticeau picioarele. Tare m-aş fi lungit unde mă aflam, ca să dorm. Am socotit însă mai cuminte să-mi urmez drumul, spre a scăpa din zona primejdioasă în care e îngăduit să se tragă asupra celor care n-au dreptul să folosească vreo armă.
Am simţit pe neaşteptate că mă înşfacă cineva de pulpă. Credeam că-i un dulău. Dar mi-am dat seama că e mină de om. Şi iar m-a orbit o lampă de buzunar. Pun mîna în foc că drăcia asta e o născocire a diavolului! N-o zăreşti decît după ce se proţăpeşte înaintea ta.
Doi inşi s-au ridicat de pe jos. Şedeau pitiţi în iarbă, iar eu le-am picat plocon în labe.
— Incotro, băiete ?
— Spre Anvers.
Vorbeau olandeza sau, poate, flamanda.
— La Anvers spuneai ? In puterea nopţii ? De ce nu mergeai pe şosea, ca oamenii oare n-au nimic de ascuns ?
Le-am istorisit şi ăstora că nu mă aflu acolo din voinţa mea şi datorită căror împrejurări mă tot învîrt de colo-colo, în preajma frontierei.
— Asemenea palavre gogonate fă bine şi toarnă-le altora ! Treburi de soiul ăsta nu fac funcţionarii de stat. La mijloc trebuie să fie altă poveste : ai sfeterisit ceva în Olanda şi voiai să ştergi putina. Pînă una-alta să te percheziţionăm şi o să aflăm de ce te vînzoleşti în toiul nopţii pe cîmpie, şi taman pe graniţa noastră.
Nu mi-au găsit prin buzunare şi nici între cusăturile ţoalelor ceea ce căutau. Tare aş vrea să ştiu ce tot caută indivizii ăştia şi de ce cotrobăie mereu prin buzunarele oamenilor. Urît obicei mai au !
— Lasă că ştim noi ce căutăm. Nu-ţi mai bate capul cu treburile noastre !
Am rămas la fel de prost, dar nici ei n-au găsit nimic. Sînt încredinţat că pînă la sfîrşitul lumii jumătate din omenire va cotrobăi prin buzunarele celeilalte, care va fi nevoită să se lase percheziţionată. S-ar părea, de fapt, că întreaga harţă din lume a fost iscată ca să se statornicească o dată pentru totdeauna cine are dreptul de a percheziţiona, şi cine datoria de a se lăsa percheziţionat. Ba să mai şi plătească pentru treaba asta murdară !
După ce au isprăvit discuţia „oficială", unul din ei mi-a zis :
— Aşa... Vezi colo, peste drum ? E direcţia spre Rotterdam. Mergi într-acolo şi să nu te mai prindem pe aici. Iar de mai întîlneşti cumva grăniceri, nu-i mai socoti atît de proşti cum ne-ai crezut pe noi. Oare s-a isprăvit crăpelniţa în caraghioasa voastră de Americă, de năvăliţi cu toţii, ca lăcustele, să ne suflaţi şi puţina hrană ce nu ne ajunge nici pentru ai noştri ?
— Dar nu mă aflu aici de bunăvoie ! m-am împotrivit eu. Şi cine naiba o fi ştiind mai bine decît mine cît îmi erau de adevărate spusele ?
— Extraordinar ! Fiecare dintre voi, cînd îl dibuim aici, susţine acelaşi lucru.

Asta era o noutate pentru mine : se pare deci că nu sînt singurul cetăţean american care se tăvăleşte pe meleaguri străine.
— Hai, întinde-o ! Şi vezi de nu mai face ocoluri fără rost. Acuşi se luminează de ziuă şi o să te putem zări bine. In Rotterdam găseşti o piaţă bună. Şi se află acolo puzderie de vapoare în căutare de marinari.
Of ! De cîte ori nu mi s-a îndrugat pîn-acum basmul ăsta caraghios ! Istorisit de-atîtea ori, ar fi fost timpul să ajungă un adevăr sadea.
Cu cei treizeci de franci belgieni nu puteam începe nimic într-un orăşel olandez, fiindcă aş fi fost luat la ochi numaidecît.
Dar s-a apropiat un camion cu lapte, cate m-a dus o bucată de drum. Apoi am întîlnit un autocamion, care m-a dus şi el o bucată. M-am alipit apoi de un ţăran care mîna porcii la tîrg. In felul ăsta, mă apropiam de Rotterdam kilometru după kilometru. De îndată ce oamenii nu fac parte din poliţie şi n-au de gînd să fie luaţi drept poliţişti, încep să devină suflete milostive, judecă sănătos şi manifestă simţăminte generoase. Povesteam oamenilor, cinstit, prin cîte am trecut şi că nu am nici un soi de acte. Iar ei se arătau atît de cumsecade, încît îmi dădeau să mănînc, îmi făceau rost de un colţişor uscat şi cald în care să dorm şi mă copleşeau cu sfaturi isteţe şi iscusite cum să mă feresc de urmărirea poliţiei.
Ciudat lucru ! Nimeni nu poate înghiţi poliţia. Şi după vreo spargere chemi poliţia doar fiindcă nu ţi se îngăduie să-l urmăreşti singur pe răufăcător, să-l pingeleşti după cum merită, să-l înveţi minte şi să-ţi iei înapoi cele prădate.

Cei treizeci de franci, schimbaţi în guldeni olandezi, însemnau destul de puţin. E de altfel greu să te bizui pe cîteva monete, dacă n-ai şi alte venituri.
Aceste „alte venituri" mi s-au ivit într-o după-amiază, pe neaşteptate. Mă vînturam de-a lungul cheiului, fără ţintă, cînd, dintr-o dată, mi-au încrucişat calea doi indivizi. Cînd s-au apropiat binişor de mine, am prins cîteva frînturi din sporovăială lor. E grozav de caraghios să-i auzi pe englezi meliţînd. Ei susţin că noi, yankeii, vorbim o englezească pocită ; însă, de fapt, graiul lor pestriţ numai a englezeşte nu seamănă... Dacă stai să cumpăneşti bine, nici n-au propriu-zis un grai. In sfîrşit, e treaba lor ! Adevărul e că nu-i pot înghiţi pe roşcovanii ăştia, după cum nici ei nu ne înghit pe noi, americanii. Sîntem, aşadar, chit... Şi povestea merge în felul ăsta cam de o sută cincizeci de ani şi mai bine. Acum de cînd cu porcăria cea mare, lucrurile s-au înrăutăţit şi mai mult. De atunci şi pînă azi, de cum poposeşti în vreun port oarecare, dai peste borţoşii ăştia oare se lăfăiesc precum urşii în bîrloguri: în Australia sau în China, ori în Japonia... După cum se nimereşte... Vrei să bei şi tu un păhărel şi ajungi într-o tavernă din port. Aici dai peste ei, care şezînd, care în picioare, şi de cum ai scos o vorbuliţă, începe nunta : „Hei, yankeule !“.
Cauţi să nu te sinchiseşti de capetele astea pătrate, îţi goleşti păhărelul şi vrei s-o iei din loc.

Dar iată că unul izbucneşte dintr-un ungher : „Who won the war ?“ „Cine a cîştigat războiul, yankeule ?“
Parcă asta ar fi treaba mea ! Ştiu doar atît: că nu eu. Iar cei care cred într-adevăr că l-au cîştigat n-ar avea temei să se furlandisească ; ar trebui să fie bucuroşi dacă nu le-ar aminti careva despre tărăşenia asta.
„He, Yank, who won the war ?“
Ce naiba să le răspunzi cînd tu te afli singurel, iar în juru-ţi roiesc două duzini de roşcovani ? Zici: „Noi!“ te-ai ars. Zici: „Franţuzii !“ iar te-ai ars. Le spui: „Eu !“ îţi rîd în nas, dar tot te-ai ars. Iar de zici cumva : „Dominioanele, Canada, Australia, Noua Zeelandă, Africa de Sud !“ e tot un drac. Taci şi nu zici nimic, asta înseamnă la ei: „Noi, americanii !“ şi te-ai ars. Dar şi ca să le zici: „Voi aţi cîştigat războiul", ar fi o minciună gogonată. Şi care-i ăla de vrea să mintă cu neobrăzare ? Aşadar, tot cu tărăboi se lasă ; n-ai cum să scapi altfel. Aşa-s John Bull-ii ăştia... Şi cînd te gîndeşti că ai noştri îi numesc „verii noştri de peste Ocean"... Ai mei în nici un caz ! Şi se mai miră că nu-i putem înghiţi ! Dar ce puteam să fac ?
— De pe ce găleată sînteţi ?
— Dar tu, yankeiaşule, ce cauţi pe aici ? Că-n afară de tine, n-am zărit picior de american.
Se feresc, fiindcă simt că se lasă cu mardeală.
— M-am împotmolit şi n-am cum să ridic ancora...
— N-ai poliţă de asigurare, hai ?
— Aţi ghicit.
— Te pomeneşti c-ai vrea s-o iei din loc ?
— Trebuie. îmi frige pămîntul sub tălpi.
— Aşa ? Noi slugărim pe o copaie.
— Şi-ncotro vă-ndreptaţi ? am întrebat.
— Spre Boulogne. Pînă acolo te-am putea remorca; mai departe nu ! Boss-ul, căpitanul copăiei, e cîine !
— Fie şi pînă la Boulogne. Cînd porniţi ?
— Cel mai nimerit ar fi să te caţări seara pe găleata noastră ; cam pe la opt. La ora ceea boss-ul e pilit... Ai să ne găseşti la pupa ! Dacă vezi că dau şapca pe ceafă, înseamnă că totul e în ordine; dacă nu, mai aştepţi... Dar cată să nu te fîţîi prea mult în văzul lumii. Iar dacă ai să fii dibuit, muşcă-ţi limba sau înghite-o, dar să nu scoţi vreun cuvinţel şi să nu spui cine ţi-a vîndut pontul. Chestie de onoare, pricepi ?
M-am înfiinţat acolo la opt; şapca era dată pe ceafă... Boss-ul era pesemne beat turtă şi n-avea să se trezească pînă la Boulogne. In felul acesta am debarcat în Franţa...
Am schimbat banii în franci francezi şi m-am îndreptat către gară. La peron era tras expresul pentru Paris. Am cumpărat im bilet pînă la prima staţie şi m-am urcat.
Francezii sînt destul de bine crescuţi şi nu stânjenesc pasagerii în timpul călătoriei.
Iată şi Parisul! Ghinionul e că aici se face controlul biletelor, iar al meu nu era pentru Paris.
Din nou poliţia, fireşte ! Se putea altcum ! Iar acolo s-a pornit o babilonie de pomină. Eu îndrugam puţine cuvinte franţuzeşti; cei de acolo şi mai puţine în engleză... Cele

mai multe trebuia să le ghicesc. De unde veneam ? Din Boulogne. Cum am ajuns acolo ? Cu vaporul. Unde mi-e livretul de marinar ? N-am.
— N-ai livret de marinar ?
Intrebarea asta aş înţelege-o chiar dacă mi-ar fi pusă în hindustană, deoarece tonul şi gesturile rămîn aceleaşi orişiunde ; nu te poţi înşela.
— N-am paşaport, n-am buletin de identitate şi nici alt soi de acte. Nici n-am avut vreodată acte.
Toate astea le-am spus dintr-o răsuflare. După ele, nu mai aveau ce să mă întrebe şi nici nu-şi mai puteau irosi timpul fără noimă.
Au rămas cam uluiţi — e drept —- fiindcă-i scosesem din tipic. Preţ de o clipă, nici unul n-a ştiut ce întrebare să-mi puie. Din fericire pentru dînşii le rămăsese chestia cu biletul de tren, pe care — fie vorba între noi — nu-l aveam. Ziua următoare m-au interogat din nou. I-am lăsat să mă ancheteze în voie, să mă întrebe şi să vorbească. Tot nu pricepeam o boabă. Pînă la urmă au izbutit să mă lămurească, totuşi, că am de ispăşit zece zile de arest pentru frustrarea căilor ferate, sau ceva asemănător. Ce anume ? Habar n-am. De altfel mi-era indiferent. Cam în acest fel s-a petrecut descălecarea mea la Paris.
Zilele de arest au fost curată comedie.
Ziua întîi: prezentarea, baia, percheziţia corporală, împărţitul rufelor, repartizarea celulei... Şi s-a dus prima zi.
Ziua a doua : M-au chemat să-mi elibereze o chitanţă pentru banii ce-i găsiseră la mine cînd am fost arestat, apoi a urmat din nou stabilirea identităţii şi înregistrarea în cărţoaie burduhănoase. După-amiază m-au dus la preotul închisorii. Vorbea, chipurile, o englezească fără cusur; aşa cel puţin pretindea el. Socot însă că era o englezească de pe vremea cînd Wilhelm Cuceritorul încă n-avea de gînd să descalece pe Insulele Britanice, întrucît n-am priceput o boabă din tot ce mi-a îndrugat în englezeasca lui „fără cusur", dar n-am lăsat să se întrevadă acest lucru. Cînd pomenea despre dumnezeu, pronunţa întotdeauna Goat încît eram încredinţat că vorbeşte despre o capră. Şi cu asta s-a mîntuit şi ziua a doua.
Ziua a treia : dimineaţa am fost întrebat dacă am cusut vreodată bretele la şorţuri. Am răspuns că nu. După-amiază mi s-a adus la cunoştinţă că fusesem repartizat la secţia de bretele. Şi cu asta a trecut şi a treia zi.
Ziua a patra : dimineaţa mi s-au dat foarfeci, ac — un ac întreg de cusut — aţă şi un degetar. Nu mi se potrivea degetarul, dar nu mi l-au schimbat; n-aveau, cică, altul... După-amiază am fost învăţat cum să rînduiesc pe un scăunaş, în mijlocul celulei, la vedere, foarfecele, aţa şi degetarul pe timpul cînd mă vor scoate pentru plimbarea în curtea închisorii. Au lipit apoi afară, lîngă uşa celulei, un bilet pe care scria : „Are în primire foarfece, ac de cusut şi un degetar“. Cu-asta s-a irosit şi a patra zi.
Ziua a cincea : duminică.
Ziua a şasea : Dimineaţa m-am dus la atelierul de croitorie ; după- amiază au statornicit locul unde voi lucra. Şi cu asta s-a dus şi a şasea zi.
Ziua a şaptea : Dimineaţa mi-a fost prezentat deţinutul care urma să mă instruiască în tehnica cusutului bretelelor la şorţuri; după- amiază dascălul m-a îndemnat să-mi

vîr ață în ac. Cu asta s-a mîntuit şi ziua a şaptea.
Ziua a opta : Deţinutul mi-a arătat cum coase el bretelele ; după- amiază am făcut baie şi am fost cîntăriţi. Se dusese şi a opta zi. Ziua a noua : De dimineaţă m-au chemat la director. El mi-a adus la cunoştinţă că în ziua următoare îmi expiră pedeapsa şi m-a întrebat dacă am de făcut vreo plîngere. A trebuit apoi să-mi scriu numele într-un registru pentru străini: după-amiază mi s-a arătat în ce fel să cos breteaua la şorţ. Cu asta am dat gata şi ziua a noua.
Ziua a zecea : Dimineaţa am cusut o bretea. Meşterul a exăminat-o preţ de un ceas şi jumătate, după care mi-a atras atenţia că nu-i cusută cum trebuie şi s-a apucat s-o descoasă. După-amiază m-am apucat să cos altă bretea, dar cînd era să sfîrşesc primul capăt, am fost chemat să mi se întocmească formele de punere în libertate. M-au cîntărit, mi-au făcut din nou percheziţie, mi s-au eliberat hainele civile, îngăduindu-mi-se să le îmbrac, după care mi s-a dat învoire să mă plimb prin curte. In felul ăsta a trecut şi ziua a zecea.
In ziua următoare, pe la şase dimineaţa, am fost întrebat dacă vreau să rămîn pînă se va servi micul dejun. Am zis nu şi atunci m-au dus la casierie. Acolo am fost nevoit să aştept, deoarece casierul nu venise încă. Am primit totuşi micul dejun ; între timp a sosit şi casierul. Mi-a înapoiat banii reţinuţi şi m-a pus să semnez o chitanţă. Am mai primit pe deasupra încă cincisprezece centime pentru munca ce o prestasem, după care am fost eliberat. Nu cred că statul francez a tras cine ştie ce foloase de pe urma detenţiunii mele, iar dacă direcţia căilor ferate îşi închipuie cumva că şi-a scos paguba suferită în urma celor muncite de mine în închisoare, apăi se înşală amarnic! Afară, însă, m-a luat din nou în primire poliţia.
Am fost avertizat că trebuie să părăsesc Franţa în cel mult cincisprezece zile, prin punctul de frontieră prin care am intrat şi, în caz că voi fi descoperit pe teritoriul Franţei după expirarea acestui termen, voi suferi rigorile legii. Nu eram tocmai sigur ce ar putea să urmeze : poate spînzurătoarea, sau arderea pe rug... De ce nu ? In aceste vremuri de nelimitată democraţie, individul lipsit de paşaport şi deci şi de drepturi electorale este socotit un soi de eretic. Fiecare orînduire îşi are ereticii ei; fiecare o inchiziţie proprie, în zilele pe care le trăim, infailibilitatea papei se bizuie pe dogme mult mai modeme; paşaport, vize, interdicţia de imigrare — dogme în care trebuie să crezi orbeşte, dacă nu ţii să fii torturat în fel şi chip. Pe vremuri tiranii erau prinţii; azi statul e tiran. Şi tirania ia sfîrşit întotdeauna prin detronări şi revoluţii, indiferent cine ar fi tiranul cu pricina. Libertatea e mult prea înrădăcinată în conştiinţa oamenilor ca ei să poată răbda tirania multă vreme — chiar dacă aceasta ar fi învelită în catifeaua înşelătoare a dreptului de vot deliberativ.
— Ar trebui totuşi, prietene, să posezi niscai acte, mi-a spus ofiţerul de poliţie care mă anchetase. Fără acte nu te poţi descurca la nesfîrşit.
— Poate că n-ar fi rău să mă adresez consulului meu...
— Consulului dumitale ? Cunoşteam tonul. Se pare că toată lumea e dumirită asupra consulului ăstuia. Ce aştepţi de la consulul dumitale ? Dacă n-ai acte... Ăsta nu crede o boabă, dacă nu-i faci dovadă cu hîrtii. La el, actele contează... Eu te-aş povăţui să nici nu dai pe acolo, că în felul ăsta nu ne mai descotorosim de dumneata şi ne rămîi

în cîrcă pe veci.
Cum spuneau romanii ? „Datoria consulilor este să vegheze ca în republică să nu se petreacă nimic supărător..." Şi republica ar avea destule supărări dacă domnii consuli n-ar împiedica pe cei care n-au acte să-şi mai revadă patria.
— Ei, dar un act, colo, ceva... tot ar trebui să ai. Cine umblă toată viaţa fără acte ?
— Aveţi dreptate. Şi cred că mi-ar prinde bine un act oarecare...
— Eu nu-ţi pot procura acte. Tot ce pot face este să-ţi înmînez dovada că ai fost eliberat din închisoare. Dar cu ea nu ajungi prea departe... Mai bine lipsă ! Şi orice hîrtie ţi-aş elibera, aş fi nevoit să menţionez : „Numitul pretinde că este cutare şi cutare şi că vine de colo sau de dincolo". Iar o asemenea hîrtie n-are nici o valoare, întrucît nu este o dovadă, ei consemnează doar afirmaţiile dumitale. Dumneata poţi îndruga, fireşte, tot ce pofteşti: adevăr sau minciună. Şi chiar să fi spus adevărul curat, încă trebuie să-l întăreşti prin acte valabile. îmi pare destul de rău că nu te pot ajuta. Te-am prevenit oficial, aşa încît ai datoria să părăseşti Franţa. La o adică, de ce nu te-ai duce în Germania ? Şi asta-i o ţară destul de frumoasă...
Zău că stau şi mă mir : ce i-o fi apucat pe toţi de vor să mă alunge cu atîta înverşunare în Germania ?

Am mai rămas la Paris cîteva zile, să văd ce o să se mai întîmple. Întîmplarea poate veni cuiva în sprijin mai abitir decît planurile cele mai bine ticluite. Imi cîştigasem de altfel dreptul să cutreier Parisul în voie: îmi răscumpărasem biletul de tren, muncisem pentru hrana primită la închisoare, aşa încît nu mai eram dator cu nimic statului francez şi aveam tot dreptul să măsor caldarîmurile.
Cînd n-ai nici un soi de îndeletnicire, îţi trec prin scăfârlie sumedenie de gînduri caraghioase. Un asemenea gînd mi s-a năzărit într-o bună zi; el mi-a îndreptat paşii către consulul meu. Că n-am să fac acolo nici o brînză, o ştiam dinainte. Dar mi-am zis că n-ar avea ce să-mi strice dacă mai agonisesc niscai experienţă despre oameni. Or, consulii sînt croiţi pe acelaşi calapod ca aproape întreaga funcţionărime ; folosesc acelaşi vocabular pretenţios ca pe vremea cînd îşi dădeau examenele, devin plini de demnitate, serioşi, răstiţi, supuşi, indiferenţi, plictisiţi, interesaţi sau adînc mîhniţi în anumite împrejurări, precum şi amuzanţi, veseli, prietenoşi ori vorbăreţi tot în anumite împrejurări, fie că se află în slujba Americii, Franţei, Angliei sau Argentinei. Să priceapă, sa ştie cu precizie cînd şi faţă de cine trebuie să aibă o anumită atitudine şi să se poarte într-un chip anumit — iată întreaga „ştiinţă" pe care trebuie s-o posede un asemenea slujbaş. Cînd şi cînd, însă, fiecare funcţionar mai uită şi el ce a învăţat şi redevine, pentru cîteva clipe, om. Atunci nu-l mai recunoşti, căci îşi scoate la iveală învelişul lăuntric. Dar clipa cea mai interesantă este cînd descoperă brusc că şi-a dezgolit învelişul lăuntric şi se grăbeşte să-l învelească în vechea carapace. Să iau parte la o asemenea schimbare la faţă şi să-mi îmbogăţesc experienţa — iată ce m-a îndemnat să-mi îndrept paşii spre consulul meu, deşi exista primejdia că ar putea să

se lepede de mine predîndu-mă „oficial" autorităţilor franceze. Dacă lucrurile s-ar petrece astfel, de bună seamă că n-aş mai fi slobod să mă vîntur pe unde am chef, căci mi s-ar pune copoi pe urme şi aş fi nevoit să dau socoteală pentru fiecare pas făcut, sau pe care aş avea de gînd să-l fac.
Mai întîi mi s-a îngăduit să aştept toată dimineaţa. Apoi consulatul s-a închis. N-am ajuns la rînd nici după-amiază. Unul ca mine trebuie să aştepte mereu, oriunde s-ar afla. Fiindcă se presupune că cel care n-are bani are în schimb vreme multă de irosit. Cei care au bani buluc îşi rezolvă treburile datorită lor : cine n-are însă bani să ungă osia plăteşte cu timp şi cu răbdare. Iar de te burzuluieşti cumva sau îţi pierzi răbdarea, ceea ce este rău văzut, funcţionarul cunoaşte destule căi pentru a te face să-ţi plăteşti împătrit cutezanţa. Aşa este amenda : timp pierdut contra cutezanţă.
Mai aşteptau acolo o droaie de inşi care aveau, pesemne, vreme de irosit. Unii veneau chiar de zile în şir. Alţii fuseseră de şase ori trimişi de colo-colo, deoarece ba cererii îi lipsea ceva, ba nu fusese întocmită după forma sau, mai bine zis, uniforma reglementară.
La un moment dat a năvălit în sala de aşteptare un bolobocel de muiere, măruntă, îndesată şi nemaipomenit de grasă. Nici nu vă puteţi închipui atîta osînză pe un singur trup. In sala asta — în care încremeneau pe scaune chipuri uscăţive, cu ceafa aproape atingînd drapelul înstelat american, prins de zid, şi ale cărui dimensiuni erau atît de imense încît acopereau întregul perete — în sala asta, zic, în care oameni fără nici o vină, docili, învăţaţi cu truda aşteptau cu sufletul la gură, de parcă în spatele uşilor fără număr s-ar hotărî în clipa asta condamnarea lor la moarte — apariţia grăsanei aducea cu o insultă nemeritată. Avea părul negru ca smoala, cârlionţat, năclăit în ulei, un nas surprinzător de strâmb şi picioare la fel de strâmbe. Ochii ei cafenii se holbau din obrazul gras şi răscopt, mai, mai să-i iasă din orbite. Era înţolită în straie scumpe, la îndemîna doar a celor bogaţi. Gîfîia şi asuda sub povara colierelor de perle, a podoabelor de aur şi a broşelor din briliante, de părea gata să se prăbuşească. Şi de n-ar fi purtat atîtea inele groase de platină, de bună seamă că i-ar fi plesnit pielea de pe degete.
Nici n-a deschis bine uşa, că s-a şi pornit pe urlete :
— Mi-am pierdut paşaportul! Unde-i mister consul ? Imi trebuie de urgenţă alt paşaport!
Iete-te drăcie... Care va să zică mai pierd şi alţii paşapoartele. Cine ar fi crezut una ca asta ? Socoteam că o atare nenorocire i se întîmplă doar unui marinar. Well, Fanny, poţi să te bucuri! Mister consul o să-ţi toarne de îndată o întreagă istorie cu privire la un nou paşaport. Poate că tu ai să coşi cealaltă bretea la şorţ. Oricît de nesuferită îmi era cucoana datorită felului ei de a se purta, am simţit totuşi un soi de simpatie pentru dînsa — simpatia celor care-şi dau seama că-s ferecaţi pe aceeaşi galeră.
Secretarul de serviciu a sărit în două picioare :
— Desigur, Madame, imediat. Aveţi de aşteptat doar o clipă. Poftiţi!
A înşfăcat un fotoliu şi s-a ploconit pînă la pămînt, rugînd-o pe cucoană să binevoiască a lua loc. I-a adus trei formulare, a şuşotit ceva cu ea şi a trecut ceva pe formulare. Oamenii uscăţivi, care aşteptau la rînd cu mine, fuseseră nevoiţi să-şi

completeze singuri formularele ; şi nu o singură dată, ci de mai multe ori, deoarece nu le întocmiseră cum cerea tipicul. Pesemne că doamna nu ştia carte şi faptul că secretarul îi scrisese formularele, scutind-o de canon, era un soi de ajutorare a unei nevolnice.
După ce formularele au fost completate, secretarul le-a înhăţat şi a dispărut cu ele după o uşă, în care se iscăleau, pare-se, condamnările la moarte.
S-a întors curînd şi s-a adresat grăsanei politicos, cu glas scăzut:
— Mister Grgrgrgs doreşte să vă cunoască, Madame. Aveţi cumva şi trei fotografii la-ndemînă ?
Grăsana cu laţe negre le avea şi le dădu serviabilului secretar. Apoi dispăru şi ea după uşa camerei în care se hotăra soarta Universului.
Doar indivizii rămaşi cu idei înapoiate mai pot crede că soarta omenirii se hărăzeşte în Ceruri. E o greşeală regretabilă ! Destinele umanităţii — a milioane de oameni — sînt făurite de consulii americani. Iar grija lor de căpetenie este să nu aducă nici un fel de prejudicii Statelor Unite. Yes, Sir.
Cucoana n-a rămas cine ştie cît în odaia misterelor.
Cînd a ieşit a închis poşetuţa c-un pocnet energic, puternic. Iar această pocnitură parcă voia să-ţi strige : „Doamne, totul în viaţă e să ştii să trăieşti, dar să laşi şi pe alţii să trăiască !“
Secretarul s-a sculat din nou în două picioare de la masa lui de scris şi a urnit iarăşi fotoliul către cucoana cea grasă. Ea s-a aşezat pe o margine de fotoliu, a deschis poşeta, a controbăit prin ea o vreme, a scos o pudrieră şi a lăsat geanta pe masă, deschisă, în vreme ce se pudra. De ce o fi fost nevoie să-şi dea cu făină pe obraz după ce făcuse aceeaşi operaţie doar cu un minut înainte numai Aghiuţă ar putea şti!
Secretarul pipăi cu mîinile pe masa de scris, în căutarea unei hîrtii pe care o rătăcise pesemne. O găsi pînă la urmă şi, deoarece între timp sfîrşise şi cucoana cu zugrăvitul, ea îşi luă poşeta, vîrî pudriera la loc şi o închise cu alt pocnet, încît geanta scoase acelaşi vaier ca mai înainte.
Uscăţivii de pe scaune nu auziseră vaierul. Păreau dornici să emigreze şi n-aveau habar de graiul universal al pocnetelor de poşete, poate fiindcă nici n-aveau ce pocni. De aia pesemne încremeneau pe bănci; de aia nu li se ofereau fotolii şi nici nu se ploconea careva în faţa lor; de aia erau nevoiţi să-şi aştepte rîndul cine ştie cît, după numărul de ordine ce le fusese împărţit.
— Aţi mai putea trece pe-aici, Madame, într-o jumătate de ceas, sau doriţi să vă trimitem paşaportul la hotel ?
Şi să mai bîrfeşti că nu-s politicoşi consulii americani !
— Am să trec după un ceas, cu maşina ; paşaportul l-am iscălit, aşa încît...
Şi cucoana a plecat. Cînd s-a înapoiat, peste un ceas, eu tot mai aşteptam. Dar grăsana îşi luă îndată paşaportul.
Aici, în sfîrşit, mă-nvîrtesc şi eu de un paşaport. Eram convins. Iar secretarul nu va fi nevoit să mi-l trimită la hotel; am să-l ridic singur... Şi după ce îl voi avea din nou, capăt la sigur şi angajament pe un vapor. Chiar dacă nu va fi american, o să fie cu siguranţă englez, olandez sau danez. Barem să mă văd cu o munculiţă şi cu

perspectiva să dau cîndva peste un vapor de-al nostru, în vreun port oarecare, şi el să aibă nevoie de mateloţi de punte. Mă pricep nu numai la vopsit; lustruiesc la fel de bine şi alămurile. Şi oricum ai suci-o, unde nu-i nevoie de vopsit, alămăria tot se lustruieşte...
Mă cam grăbisem cu aprecierile ; consulii americani sînt mai buni decît renumele pe care l-au căpătat, iar spusele poliţiştilor din Belgia, Olanda şi Franţa despre consulii noştri, nu erau altceva decît gelozie naţională.
Sosi în sfîrşit ziua şi clipa în care numărul meu a ajuns la rînd şi fui chemat. Uscăţivii mei tovarăşi de aşteptare urmau să intre pe alte uşi, spre a afla sentinţele de condamnare la moarte. Cu mine s-a făcut o excepţie : am fost poftit chiar la domnul Grgrgrgs — sau cum naiba l-o fi chemînd. Era chiar omul pe care doream din adîncul inimii să-l întîlnesc, fiindcă se părea că înţelege suferinţele unui cetăţean care şi-a pierdut paşaportul. Dacă nimeni pe lumea asta nu mi-ar sări în ajutor, el o va face neîndoios. Dacă ajutase el grăsanei împodobite cu aurării, mă gîndeam că atît mai vîrtos şi mai repede o va face pentru mine ! Grozavă idee am avut să-mi mai încerc norocul o dată...

Consulul era un omuleţ pirpiriu, înăcrit în slujbă.

— Luaţi loc, mi-a zis, şi mi-a arătat un fotoliu în faţa mesei lui de scris. Cu ce vă pot fi de folos ?
— Mi-ar trebui un paşaport...
— L-aţi pierdut pe al dumneavoastră ?
— Nu chiar paşaportul, ci livretul de marinar...
— Aha ! Marinar care va să zică.

O dată rostit acest cuvînt, şi-a schimbat şi intonaţia. Iar cea nouă, care a ţinut abia o clipă, era amestecată c-un soi de neîncredere bănuitoare şi a determinat caracterul întrevederii noastre.

— Mi-am pierdut vaporul...
— Te îmbătaseşi, de bună seamă !
--Nu ! In viaţa mea n-am pus în gură un strop din otrava asta. Fac parte din categoria celor uscaţi : ciolan...
— Parcă spuseseşi c-ai fi marinar ?
— Asta şi sînt! Vaporul meu a ridicat ancora cu trei ore mai devreme decît fusese statornicit. Trebuia să pornească o dată cu fluxul, dar fiindcă n-avea încărcătură, căpitanul n-a mai ţinut seamă de flux.
— Aşadar, actele ţi-au rămas pe bord...?
— Chiar aşa !
—-Mi-am închipuit. Ce număr purta livretul dumitale ?
— Habar n-am !
— Unde a fost eliberat ?
— Nici asta n-aş putea preciza. Am navigat de-a lungul coastelor - pe vapoare din

Boston, New York, din Baltica, pe costiere, cabotiere şi chiar pe nave de cursă lungă. Nu-mi pot aminti, aşadar, unde mi-a fost eliberat livretul de marinar.
— Mă aşteptam şi la asta.
— Doar nu era să mă chiorăsc toată ziulica la livret. La drept vorbind, nici nu m-am uitat vreodată la el, cită vreme l-am avut.
— Mda...
— Il purtam în buzunar.
— Naturalizat ?
— Nu. Născut în America.
— Naşterea a fost declarată şi trecută în actele de stare civilă ?
— Habar n-am. Pe atunci eram încă prea micuţ ca să-ntreb aşa ceva...
— Cu alte cuvinte : neînregistrat.
— V-am mai spus : nu ştiu.
— In schimb ştiu eu !
— In cazul acesta nu mai este nevoie să-mi puneţi atîtea întrebări. Văd că le ştiţi pe toate...
— Sînt cumva eu cel care are nevoie de paşaport ? mă întrebă consulul.
— Nici asta nu pot să ştiu, Sir, dacă vă trebuie sau nu un paşaport.
— Dumneata îl ceri, nu eu ! Şi dacă ţi-l voi elibera cumva, vei fi nevoit să-mi îngădui a-ţi pune anumite întrebări. N-am dreptate ? Avea. Oameni de soiul ăsta au totdeauna dreptate. Şi le vine lesne, întocmesc întîi legile, apoi sînt puşi să le aplice în viaţă.
— Ai o adresă precisă peste Ocean ?
— Nu. De obicei locuiesc pe vapor, iar cînd nu-s îmbarcat, mă aciuiez pe lîngă vreun cămin de marinari.
— Aşadar n-ai domiciliu stabil. Eşti membru în vreo asociaţie recunoscută oficial ?
— Cine ? Eu ? Nu.
— Părinţi ?
— Nu. Sînt decedaţi...
— Rude ?
— Mulţumesc cerului, nu. Dacă aş fi avut niscai rude, le-aş fi renegat.
— Ai votat ?
— Nu, niciodată.
— Inseamnă că nu figurezi nici pe listele electorale.
— Asta e sigur ! N-aş vota nici dacă m-aş afla pe uscat...
Consulul m-a privit o clipă cu o căutătură cam prostească şi foarte inexpresivă. Mai toată vremea fusese zîmbăreţ şi se jucase cu creionul, aidoma colegului său din Rotterdam.
Ce s-ar face oamenii ăştia dacă n-ar mai exista creioane ? In acest caz ar dibui de bună seamă vreo linie, o sugativă, şnurul telefonului sau ochelarii, ori poate un vraf de hîrtii sau de formulare pe care să le moşmondească de colo-colo. Un consulat este îndeajuns de chivernisit, încît cel care-l stăpîneşte să nu se poată plictisi. Gînduri să-l preocupe n-are ; iar dacă s-ar molipsi de vreunele, ar înceta în mod practic să mai fie

slujbaş şi ar deveni un ins obişnuit. Dacă într-una din zile degetele sale ar înceta să se mai joace cu ustensilele trecute în inventar, s-ar juca poate cu temeliile şi le-ar zgîndări, dar temeliile nu-s dornice de aşa ceva.
— Deci, nu-ţi pot elibera un paşaport.
— De ce nu ?
— Pe ce temei ? Pe simplele dumitale afirmaţii ? Asta nu pot şi nici nu mi-e îngăduit. Trebuie să prezint acte justificative. Sînt obligat să dau socoteală pe baza căror dovezi am eliberat paşaportul. Şi cu ce dovezi mi-ai venit că ai fi american, încît să mă văd îndatorat a-ţi purta de grijă ?
— O puteţi doar auzi.
— Aşa ? Fiindcăvorbeşti limba noastră ?
—Desigur.
— Asta nu dovedeşte nimic ! Ia ca exemplu cazul Franţei: aici trăiesc mii de indivizi care deşi vorbesc franceza nu sînt francezi. Găseşti printre ei ruşi, unguri, germani, care vorbesc franţuzeşte mai corect şi mai curat decît cetăţenii de baştină. In schimb se află cu miile din cei născuţi aici, dar care nu posedă cetăţenia. Pe de altă parte găseşti la noi, peste Ocean, sute de mii de inşi care abia dacă îndrugă unele cuvinte englezeşti; nu poţi totuşi avea vreo îndoială asupra cetăţeniei lor americane.
— Dar eu sînt născut în America !
— Dacă-i aşa cum spui, ai drept deplin la cetăţenie. Dar chiar în acest caz, trebuie să ne dovedeşti că tatăl dumitale nu ţi-a rezervat o altă cetăţenie, la care dumneata să nu fi renunţat la vîrsta majoratului.
— Străbunii mei au fost americani get-beget; părinţii lor aşijderi.
— Dovedeşte-ne asta şi voi fi dator să-ţi întocmesc paşaportul, fie că vreau, fie că nu. Confirmă-mi cine sînt străbunii dumitale sau măcar părinţii. Dar eu îţi propun o cale mai lesnicioasă : adu-mi o dovadă că te-ai născut în Statele Unite.
— Cum aş putea-o dovedi, dacă naşterea mea n-a fost înregistrată ?
— Asta, desigur, nu-i vina mea.
— Poate că dumneavoastră sînteţi de părere că nici nu m-am născut...?
— Exact. Chiar asta contest. Faptul că te afli aici, în faţa mea, nu-i pentru mine o dovadă că te-ai născut. Ar trebui să o cred, după cum ar trebui să cred că eşti american, că eşti cetăţean al ţării noastre.
— Va să zică nu credeţi nici măcar că m-am născut ? Asta ar fi culmea ! Intrece orice margini!
Consulul mă privi cu cel mai diafan surîs profesional :
— Că te-ai născut, sînt nevoit să cred, fiindcă şezi în faţa mea. Dar dacă ţi-aş elibera un paşaport şi aş justifica în faţa autorităţilor americane eliberarea lui scriind într-un raport că am văzut omul şi cred că-i cetăţean de-al nostru, aş putea să intru uşor la apă. Fiindcă cei de la minister nu se sinchisesc despre ce cred eu ; nu vor să ştie decît ceea ce cunosc precis. Şi ceea ce cunosc precis trebuie să pot oricînd dovedi. Iar cetăţenia şi naşterea dumitale n-am cum să le dovedesc.
Uneori îţi pare rău că oamenii nu-s făcuţi din carton presat, fiindcă în cazul acesta ar fi lesne de recunoscut după marcă : dacă ai fost fabricat în S.U.A., în Franţa, în

Spania, iar consulii ar economisi un timp preţios, pe care-l pierd ascultînd cele mai năstruşnice poveşti.
Consulul a azvîrlit creionul deoparte, s-a apropiat de uşă şi a strigat un nume. A intrat un secretar căruia i s-a adresat:
— Fii bun şi verifică-l pe... Iar către mine : cum ai zis că te cheamă ? A, da, îmi amintesc : Gale. Şi iar către secretar : Da, verifică-l repede.
Slujbaşul a lăsat uşa întredeschisă. L-am văzut îndreptîndu-se spre un dulap în care stăteau înghesuite mii de fişe gălbui. A scos litera G şi a început să caute numele meu. Erau fişele deportaţilor, indezirabililor, pacifiştilor şi anarhiştilor notorii.
Secretarul s-a înapoiat. Consulul, care îmi întorsese spatele şi se uita afară prin fereastră, s-a sucit şi l-a privit cu tîlc.
— Ei ?
— Nu-l găsesc la mine.
Ştiam asta de la-nceput.
„Acum primesc paşaportul", mi-am zis. De bună seamă că nu chiar de îndată. Secretarul a plecat iar, închizînd uşa. Consulul tăcea. S-a aşezat din nou la masa lui, m-a privit o vreme lung şi nu mai ştia ce să mă-ntrebe. Toate temele pe care le învăţase pentru examene se epuizaseră. Se ridică de pe scaun şi ieşi grăbit din odaie. Pesemne că pornise în căutarea unui sfat în celelalte sfinte lăcaşuri ale consulatului.
Nemaiştiind ce să fac, m-am apucat să privesc tablourile atîrnate pe pereţi. Se aflau tot chipuri cunoscute. Nici figura răposatului meu tată nu-mi rămăsese atît de bine întipărită în minte ca a lui Washington, a lui Franklin, Grant şi Lincoln... Oamenii ăştia urau birocraţia, întocmai precum urăşte, cîinele o pisică.
Ei proclamaseră la vremea lor : „America să rămînă pe veci o ţară a libertăţii, în care cel prigonit şi cel urmărit să-şi afle adăpost atîta vreme cit nutreşte gînduri cinstite".
„Ţara să aparţină celor care o locuiesc."
Fireşte că aceste principii n-au rezistat o veşnicie : „Ţara să aparţină celor care o locuiesc". Conştiinţa puritană nu-ţi îngăduie să afirmi scurt şi cuprinzător : „Ţara ne aparţine nouă, americanilor !"
Fiindcă, la drept vorbind, în ea trăiau şi indienii, cărora cel de sus le hărăzise ţara ; iar legile divine sînt literă de evanghelie pentru puritani. „Unde cel prigonit şi cel urmărit să-şi afle adăpost..." Ar fi bine ca prigoniţii şi urmăriţii de pretutindeni să găsească adăpost în America noastră. Dar vecinii acelor urmăriţi şi prigoniţi închid graniţele ţării, care a fost hărăzită tuturor oamenilor. Şi ca graniţele să fie cît mai bine închise, aşa încît nici un şoricel să nu se poată strecura peste ele, le lasă zăvorite chiar şi pentru propriii lor fii. Asta, de bună seamă, fiindcă se tem ca sub veşmîntul propriului fiu să nu se strecoare vreo odraslă a vecinului de hotar. Consulul s-a înapoiat şi s-a aşezat iar pe scaun. Mai făcuse rost de încă o întrebare :
— S-ar putea să fii vreun condamnat evadat sau un delicvent urmărit pentru cine ştie ce crimă înfiorătoare. Vrei poate ca eu să-ţi eliberez un paşaport pe numele ce l-ai scornit, iar dumneata, prevăzut cu acest act, să te sustragi urmăririlor legale ?
— Da, aşa s-ar întîmpla, şi văd că venirea mea aici n-a avut nici un rost.

— Regret că nu-ţi pot fi de folos. Imputernicirile mele nu merg pînă acolo încît să-ţi pot elibera un paşaport sau vreun alt document cu care să te legitimezi. Ar fi trebuit să păstrezi cu mai multă grijă livretul de marinar. Nu-i îngăduit să pierzi asemenea acte în vremurile noastre, cînd mai curînd ai nevoie de paşaport decît de aer să respiri.
— Mi-aş permite să vă pun o întrebare.
— Pofteşte !
— Am întîlnit aici o cucoană grozav de grasă, gătită cu sumedenie de inele cu briliante, pe care abia putea să le tîrască. Işi pierduse şi dînsa paşaportul... Iar dumneavoastră i-aţi dat-altul fără întîrziere. Nu v-a trebuit decît o jumătate de ceas.
— Dar bine, cetăţene, era doamna Sally Marcus din New York ! In persoană... Exclus să nu fi auzit numele ăsta. Marea instituţie bancară... Rostise asta cu o intonaţie de parc-ar fi spus : „Era prinţul de Wales în persoană, băiete, şi nu un pîrlit de marinar rămas fără vapor". Şi-a închipuit, pesemne, după mutra ce o făceam, că nu prea sînt convins. Asta l-a îndemnat să-ntregească fără zăbavă : Numele l-ai auzit; nu încape vorbă. Marea întreprindere bancară din New York...
Eu tot mai stăteam în cumpănă şi am bălmăjit:
— Nu-mi vine să cred că doamna e americană. Aş zice mai curînd că e din Bucureşti...
— De unde ştii ? Doamna Marcus s-a născut într-adevăr la Bucureşti. Dar are cetăţenia americană.
— Avea la dînsa certificatul de cetăţenie ?
— Desigur că nu. De ce ?
— De unde aţi ştiut totuşi că e cetăţeană americană ? La drept vorbind nici limba n-a deprins-o încă.
— Pentru dînsa n-aveam nevoie de asemenea dovadă. Bancherul Marcus e o persoană cunoscută, ea a traversat Oceanul într-o cabină de lux pe transatlanticul „Majestic"...
— In sfîrşit, încep să-nţeleg : eu am călătorit în cala de sub prova unui marfar, ca matelot de punte. Asta, desigur, nu dovedeşte nimic. Să ai o bancă barosană şi să călătoreşti în cabine de lux, asta dovedeşte orişice...
— Lucrurile nu stau chiar aşa, Mr. Gale. Ţi-am mai spus-o : nu pot face nimic pentru dumneata. Nici n-am voie să fac ceva pentru dumneata. In nici un caz să-ţi eliberez vreun document. In ce mă priveşte, cred tot ce mi-ai istorisit. Dacă te-ar aduce poliţia ca să te recunoaştem şi să te luăm în primire, aş refuza pur şi simplu şi aş nega că eşti cetăţean american. Nu pot proceda altfel...
— Cu alte cuvinte nu-mi rărnîne decît să crăp aici, în ţară străină ?
— Nu-mi stă în putere să te ajut, chiar dacă personal aş dori-o. Iţi dau însă un bon pentru hotel: casă şi masă pe trei zile. Poţi căpăta după expirarea lui al doilea bon, al treilea...
— Nu, mulţumesc. Nu merit atîta osteneală.
— Nu ţi-ar fi mai de folos un bilet de tren pînă la cel mai apropiat port mai important, unde să obţii, poate, un angajament pe un vapor care navighează sub

pavilion străin ?
— Nu, nu, sînteţi prea bun. Cred c-am să mă descurc şi singur.
— Da, atunci...Good bye, şi-ţi doresc noroc !
Totuşi, între personalul consular american şi cel al altor ţări este o deosebire foarte mare. Cînd m-am trezit din nou în stradă şi m-am uitat la ceas, am văzut că erau cinci trecute ; consulul îşi sfîrşise orele de birou la patru, dar n-a dat semne de nerăbdare şi nici nu m-a făcut să-nţeleg c-ar fi timpul să-mi iau tălpăşiţa, în schimb, abia atunci am priceput că pierdusem într-adevăr vaporul meu.
Adio, însoritul meu New Orleans ! Good bye şi good litck to ye ! Fetiţo, draga mea fată de New Orleans ! De azi încolo îl poţi aştepta mult şi bine pe drăguţul tău ; te poţi duce chiar în Jackson Square, să boceşti cît vei pofti. Drăguţul tău nu mai vine acasă. L-a înghiţit marea ! M-am priceput să lupt împotriva furtunii şi valurilor : cu vopsele şi pumni zdraveni; dar împotriva paragrafelor, a creioanelor şi hârţoagelor nu. Cată-ţi din vreme alt iubit, draga mea ! Nu-ţi irosi tinereţea fragedă în aşteptarea unui surghiunit şi încă nenăscut... Rămîi cu bine ! Dulci au fost sărutările tale ; şi fierbinţi... Asta fiindcă nu ne cununasem încă.
S-a dus fata. Hoi-ho ! Vîntul nu-i prielnic ! Boys, get all canvas set. Tot ce este din pînză, chiar zdrenţuită, afară şi sus cu ea !

Expresul Paris-Limoges. Şed intr-un compartiment şi n-am bilet. Vine controlul, dar eu dispar fără urmă... Limoges-Toulouse : şed din nou. Şi tot fără bilet.
Ce dracu or fi vrînd ăştia de controlează mereu ? Pesemne că mulţi călători umblă pe daiboj, dacă se fac atîtea controale. Au şi ei dreptatea lor : dacă i-ar veni oricui poftă să călătorească fără bilet, cine să mai plătească dividendele ? Nici aşa nu merge ! Iar mă fac nevăzut. După ce trece controlul, mă reaşez pe locul meu. Controlorul se întoarce pe neaşteptate, se plimbă pe coridor şi mă priveşte. Mă uit şi eu la el, foarte îndrăzneţ. Trece mai departe.
Toată şmecheria e să ştii cum să-i priveşti pe controlori şi ai cîştigat partida. Dar el se-ntoarce şi mă-ntreabă :
— Vă rog, unde vreţi să coborîţi ?
Isteţ flăcău şi controlorul ăsta.
In clipa asta, înţeleg doar cuvîntul „coborîţi“, fiindcă celelalte cuvinte trebuie să le traduc întîi în gînd. Dar n-am mai avut răgaz s-o fac, deoarece el a adăugat îndată :
— V-aş ruga să-mi prezentaţi biletul dumneavoastră, dacă n-aveţi nimic împotrivă.
Ei, prietene, oricît ai fi matale de politicos şi de m-ai ruga la fel de politicos, îmi pare rău dar nu-ţi pot satisface dorinţa.
— Ştiam, rosti el calm şi discret.
Sînt convins că ceilalţi călători habar n-aveau ce tragedie se desfăşura aici, în compartiment.
Omul a scos carneţelul, a mîzgălit ceva pe el şi a pornit mai departe. Poate că o avea

inima milostivă şi mă va uita. Dar la Toulouse, pe peron, eram aşteptat. Nu cu fanfara, ci cu un automobil.
E o maşină straşnică, sigură contra incendiului sau contra spargerilor, iar eu, în timpul călătoriei, nu pot cădea afară şi zăresc de la ferestruica mea doar etajele superioare ale clădirilor pe lîngă care trecem ca năluca. E un automobil anume construit pentru oaspeţi pe care îi întîmpini cu cinste, deoarece întreaga circulaţie este oprită spre a face loc maşinii mele, încît să nu aibă vreo piedică pe traseu. In tot cazul, automobilele din Toulouse au o marcă pe care nu o cunoşteam încă. Nici Ford şi nici Dodge Brothers n-ar putea conta aici pe o desfacere a producţiei, decît în cazul că s-ar acomoda mai bine cu cerinţele locale.
Unde vom opri ştiu perfect. Ori de cîte ori se întîmplă să mi se pară ceva surprinzător în obiceiurile şi practicile ţărilor europene, înseamnă că mă aflu în drum spre o secţie de poliţie, sau sub aripa protectoare a copoilor. Acasă n-am avut în viaţa mea de-a face cu poliţia sau cu judecătoria. Dar aici, fie că şed paşnic pe o ladă, fie că mă lungesc nevinovat într-un pat, sau mă vîntur peste un lan înverzit ori călătoresc cu trenul, ajung mereu la un post de poliţie. Nici o mirare că Europa trage pe dracu de coadă. Oamenii de aici nici nu mai au cînd să muncească, fiindcă-şi irosesc şapte optimi din viaţă la comisariate sau cu poliţiştii. Din pricina asta sînt localnicii atît de arţăgoşi şi se războiesc cu plăcere, deoarece se hîrîie veşnic cu poliţia şi poliţia se hîrîie necontenit cu dînşii. N-ar mai trebui să pompăm în Europa nici un bănuţ, deoarece ăştia tot îi cheltuiesc spre a-şi spori şi mai mult poliţia. Nici o lăscaie în plus.

— De unde veniţi ?

Marele preot şade din nou în faţa mea. Toţi sînt la fel: în Belgia, în Olanda, la Paris sau la Toulouse. Mereu te întreabă şi mereu vor să ştie totul. Iar tu comiţi aceeaşi mare greşeală, că le răspunzi. Ar trebui să-ţi fereci gura, să nu spui nimic şi să-i laşi să ghicească. In felul ăsta ar ajunge cu toţii la balamuc, sau ar reînfiinţa camerele de tortură. Iar dacă nu li s-ar răspunde niciodată, copoii ar deveni şi mai tîmpiţi decît sînt.
Dar ar trebui să poţi rezista, să stai jos sau în picioare, să ţi se pună întrebări neîncetat şi să nu răspunzi nimic. Blestemata asta de gură vorbeşte însă de la sine pe dată ce i s-a pus vreo întrebare. Poate dintr-o îndelungată obişnuinţă... Nu te rabdă inima să laşi o întrebare să atîrne-n aer, fără să cauţi a o pune la locul ei printr-un răspuns. O întrebare la care n-ai răspuns nu-ţi dă pace, aleargă după tine, ţi se furişează în somn şi-ţi răpeşte liniştea la treabă sau la odihnă. Un singur cuvinţel : „de ce ?“ c-un semn de întrebare în coadă este punctul central al oricărei culturi, civilizaţii şi progres. Fără acest singur cuvinţel, oamenii nu-s altceva decît nişte maimuţe, iar dacă ai încredinţa maimuţelor acest cuvînt vrăjit, s-ar preface de îndată în oameni.
Yes, Sir.

— Aş vrea să ştiu de unde vii ?
Am încercat să nu răspund, dar nu mai pot să rezist. Trebuie să-i torn o istorioară. Să-i spun că viu de la Paris ? Ori mai bine că viu din Limoges ? Dacă spun Limoges, îmi vor face poate un rabat de vreo opt zile, deoarece Limoges nu-i atît de departe ca Parisul...
— M-am urcat la Limoges.
— Nu-i adevărat, omule ! Te-ai urcat Ia Paris.
Iete-te ai naibii, ce bine ştiu ăştia să ghicească !
— Nu, nu m-am urcat la Paris, ci abia la Limoges.
— Dar ai în buzunar un bilet de peron emis din Paris.
Iar îmi scormoniseră prin buzunare. Nici n-am observat, fiindcă-s atît de obişnuit cu chestiile astea, încît nu mă mai surprind.
— Oh, biletul ăsta de peron îl am de multă vreme !
— De cîtă vreme ?
— De şase săptămîni cel puţin...
— Asta e surprinzător. Biletul este datat ieri dimineaţă.
— In cazul acesta l-au antedatat,amspuseu.
— Aşa s-ar părea. Deci, te-ai urcat la Paris.
— Dar am plătit biletul de la Paris la Limoges !
— Fără îndoială. Eşti însă un platnic atît de bun, încît pe lîngă biletul de tren ai mai cumpărat şi unul de peron, de care nu ai nevoie cînd posezi biletul de tren. Dar dacă aveai un bilet de călătorie pînă la Limoges, unde se află ?
— L-am predat la ieşire, la Limoges, am răspuns.
— In cazul ăsta, ar fi trebuit să ai un bilet de peron din Limoges. Dar s-o lăsăm încurcată : să-ţi stabilim identitatea înainte de toate. Bun. Dacă-i vorba doar despre formalităţi de identificare, îmi este mai plăcut decît să mă ştiu după gratii.
— Naţionalitatea ?
Venise o întrebare gingaşă. Aşa ceva nu mai am de cînd nu mai pot dovedi că m-am născut. M-am gîndit să încerc a-i răspunde într-o doară : franceză. Consulul îmi istorisise că ar exista mii de franţuji care nu cunosc o boabă franţuzeşte, dar sînt totuşi francezi cînd se pune chestiunea cetăţeniei lor. N-o să mă creadă, fireşte, îmi va pretinde acte doveditoare. Aş vrea totuşi să ştiu cine scapă mai ieftin cînd călătoreşte fără bilet de tren : francezul sau străinul ? Străinul ar putea crede că în Franţa nu ai nevoie de bilet de tren şi că deci a fost de bună-credinţă. Dar cum n-au găsit bani în buzunarele mele, au şi intrat la bănuială.
— Sînt german, am izbucnit pe neaşteptate, fiindcă-mi venise dintr-o dată ideea să văd ce or să facă ei cu un boche , cînd îl dibuiesc fără paşaport şi fără bilet de călătorie.
— Ia te uită, german care va să zică ! Te pomeneşti că chiar din Potsdam.
— Nu. Doar din Viena.
— Asta-i în Austria. Da-i totuna. Aşadar, german... Şi de ce nu ai paşaport ?
— L-am pierdut.
Gata ! S-a şi pornit morişca. In fiecare ţară au exact aceleaşi întrebări. Le-au copiat

unii de la alţii. Născocite trebuie să fi fost în Prusia sau în Rusia ţaristă, fiindcă tot ce se referă la imixtiune în viaţa particulară a unui om provine dintr-una din aceste două ţări. Acolo oamenii-s foarte docili şi îşi scot pălăria în faţa unui nasture de uniformă. In aceste ţări nasturele de uniformă este zeul mînios, pe care trebuie să-l cinsteşti şi să i te-nchini, ca să nu se răzbune. După două zile, m-au condamnat la paisprezece zile de închisoare, pentru fraudarea căilor ferate. Dacă le spuneam că-s american, ar fi descoperit, poate, că mai fusesem o dată condamnat pentru o infracţiune asemănătoare şi m-ar fi costat mai scump. Dar nu le-am destăinuit cum mă cheamă. Iată deci că lipsa unui paşaport sau a livretului de marinar, pe care ţi le poate dibui oricine în buzunare, prezintă uneori şi avantaje. După ce s-au scurs zilele de pregătire, am fost repartizat într-o coloană de muncă. Acolo am dat peste nişte lucruşoare ciudate, stanţate din tablă albă. Nimeni n-avea habar la ce folosesc ; nu ştiau nici măcar paznicii. Unii susţineau că sînt părţi ale unor jucării de copii, alţii spuneau c-ar fi piese pentru cuirasate, alţii erau convinşi că sînt pentru automobile, iar unii jurau şi făceau iprinsori pe tutun de contrabandă că aceste bucăţele de tablă ar fi piese importante ale unui dirijabil. Eu aveam însă convingerea fermă că făceau parte dintr-un costum de scafandru. Cum am ajuns la această convingere, habar n-am. Dar ideea s-a cuibărit în mine şi, de fapt, citisem undeva odată că pentru echipamentul scafandrilor e nevoie de o groază de piese pe care nu le poţi folosi în alte scopuri.

Din tăbliţele astea ciudate urma să număr mereu cîte 144 de bucăţi şi să le aşez grămăjoare. Aveam gata numărată o grămăjoară lingă mine şi voiam tocmai să mă apuc de alta, cînd paznicul s-a apropiat şi m-a întrebat dacă sînt absolut sigur că am numărat exact 144 de bucăţi şi dacă n-am greşit cumva la numărătoare.

— Am numărat foarte bine. Sînt exact 144 bucăţi...

— Absolut sigur ? Mă pot bizui pe dumneata ?

In timp ce mă-ntreba, mă privea tare îngrijorat, încît începusem într-adevăr să am îndoieli dacă sînt în grămăjoară într-adevăr şi precis 144 de bucăţele şi am spus că ar fi poate mai bine să le număr încă o dată. Paznicul mi-a răspuns să o fac, deoarece e în tot cazul mai sigur şi nu se va putea strecura vreo greşeală ; dacă n-ar fi numărate la ţanc, ar ieşi o porcărie fără seamăn ; ba s-ar putea să-şi piardă şi slujba din pricina aşta, ceea ce i-ar fi tare neplăcut, fiindcă are trei copii de îngrijit, plus o mamă bătrînă.

După ce am numărat grămăjoara a doua oară şi am constatat că numărul corespunde, paznicul s-a apropiat din nou de mine. Am văzut pe faţa lui alte cute de îngrijorare, iar ca să-i evit necazurile şi să-i arăt că iau parte la suferinţele lui, i-am spus înainte ca el să ri apucat a deschide gura :

— Cred că-i nimerit să le număr din nou. Poate că totuşi am greşit c-o bucată sau chiar cu două...

Peste chipul său plin de îngrijorare s-a ivit un zîmbet atît de luminat, de parcă l-ar fi înştiinţat careva că peste patru săptămîni va intra în posesia unei moşteniri de cincizeci de mii de franci.

— Fă-o, pentru numele lui dumnezeu ! Mai numără, te rog, o dată, cu luare-

aminte. Căci dacă s-ar găsi o bucată mai mult, sau una mai puţin şi domnul director mă va chema la raport, nu ştiu zău cum o s-o scot la capăt. Mi-aş pierde cu siguranţă slujba şi ce mă fac cu viermişorii, cu nevasta care boleşte şi cu bătrînica mea ? Rogute, fă bunătatea şi numără-le fără greşeală : 144 bucăţi, adică exact 12 duzini. Poate le numeri chiar cîte o duzină, fiindcă în felul acesta e mai greu să greşeşti.
In ziua cînd m-au eliberat, după ce-mi ispăşisem pedeapsa, numărasem cu totul trei grămăjoare. Dar nici azi n-aş pune mîna în foc că n-am greşit la vreuna din ele. Trag însă nădejdea că slujbaşul credincios al închisorii şi grijuliul cap de familie va mai pune să se numere cele trei grămăjoare barem încă două săptămîni de aici înainte, aşa încît să nu mai port eu răspunderea, dacă omul va fi chemat totuşi la raport.
Pentru munca prestată am fost plătit cu patruzeci de centime. De un lucru sînt sigur : dacă aş mai călători de vreo două ori fără bilet, pe o cale ferată franceză şi aş fi dibuit, nu-ncape îndoială că statul francez ar da faliment. Nici o ţară n-ar fi în stare să suporte asemenea cheltuieli, chiar dacă ar avea o situaţie financiară mai favorabilă decît cea a Franţei. Şi nu intenţionez să-i pricinuiesc asemenea necaz, nici să dau prilejul să se vorbească despre mine că aş fi poate vinovatul în cazul că statul francez n-ar putea plăti dobînzile la împrumuturile contractate.
De aceea eram nevoit să părăsesc Franţa.
De fapt, nu vreau să tăgăduiesc că nu numai grija pentru bunăstarea statului francez şi plata dobînzilor datorate m-au determinat să mă gîndesc la o plecare grăbită. La eliberarea mea am fost prevenit încă o dată. De astă dată cu toată seriozitatea. Dacă înăuntrul termenului de 14 zile nu voi trece peste frontierele ţării, voi fi condamnat la un an închisoare şi apoi deportat în Germania. Asta ar fi căşunat bietei Franţe iarăşi diferite cheltuieli şi prinsesem o adevărată milă pentru această mult canonită ţară.

M-am vînturat către sud, pe poteci la fel de bătrîne ca istoria popoarelor europene. Doar că mi-am păstrat noua naţionalitate. Şi dînd măntreba careva despre ea, îi spuneam foarte răspicat:
— Boche!
Nimeni nu mi-o lua în nume de rău. Primeam pretutindeni de mîncare şi oriunde un aşternut bun pentru noapte, la fiecare ţăran.
Se părea că făcusem, din instinct, cea mai potrivită alegere. Nimeni nu-i putea suferi pe americani. Ii înjurau şi îi blestemau ca pe nişte tîlhari care şi-au agonisit dolarii de pe urma sîngelui vărsat de flăcăii francezi; ziceau că ar fi tăietori de beregăţi şi cămătari, dornici să stoarcă necontenit dolari din necazurile şi din lacrimile taţilor şi mamelor care au supravieţuit, şi asta pentru că nu-şi mai satură o dată burduhanele, deşi sînt ghiftuiţi de aur. „Dac-am dibui aici vreunul din aceşti cămătari americani, l-am ciomăgi atîta cu îmblăciul pînă şi-ar da duhul ca o potaie bătrînă şi ticăloasă, fiindcă într-adevăr nici nu merită altă soartă." Ei, fir-ar să fie, dar ştiu că am avut noroc !

„In ce-i priveşte pe hoches, bine, ne-am războit cu ei; un război cinstit şi adevărat. Ne-am recucerit de la ei şi Alsacia. Au fost cu totul de acord şi au confirmat-o. Acum, însă, le merge şi lor, bieţii sărăntoci, la fel de păcătos ca şi nouă. Şi pe ei îi ţine dulăul american între labe şi le ia de sub nas chiar şi ultimul os fără came. Acuşi flămînzesc cu toţii, bieţii... Le-am ceda bucuros cîte ceva dintr-al nostru, dar nu ne-a mai rămas decît sufletul gol, fiindcă diavolii de americani ne-au despuiat pînă şi de cămăşi. De ce naiba or fi venit în Europa ? Să ne ajute ? Amin şi maica precista ! Să ne jefuiască de ultimul capăt de aţă, asta vor. Că noi plătim toate. Noi şi sărmanii boches

„Şi pe mutra ta se vede cît de prost le merge bieţilor bocheş. Toţi arată înfometaţi. înghite cu nădejde, lasă sfiala deoparte. Alege bucata cea mai gustoasă, de ţi-e pe plac. Dacă toţi ai voştri or fi la fel de hămesiţi ca tine, aleluia ! Dar nici noi nu prea huzurim. Şi-ncotro zici că vrei să te-ndrepţi ? Către Spania ? Bună alegere. Chibzuită. Ăştia-s ceva mai chivernisiţi decît noi, fiindcă nu s-au amestecat în rezbel. Dar şi pe ei i-a pingelit americanul, sfeterisindu-le Cuba şi Filipinele . Şi cu ei, vezi bine, aceeaşi poveste. Mereu ne jefuieşte pe noi, bieţii europeni. Parcă n-ar avea să crape pe săturate acasă. Dar nu, el trebuie să tabere peste noi, să fure şi să se ţină de cămătării. Inghite cu nădejde, să nu te stingherească dacă noi am şi isprăvit! Nouă tot ne-a mai rămas cîte ceva şi, măcar din cînd în cînd, putem să mîncărn pe săturate. Dar vouă, acasă, sărăcanilor de boches, vi se sfîrşesc şi plozii în leagăne, de foame. Iar cînd un pîrlit de pe la noi încropeşte cu chiu, cu vai nişte gologănaşi pentru biletul de drum pînă-n America, cu gînd să agonisească acolo prin muncă niscai dolari pe care să-i trimită acasă, la bătrîni, ce crezi că fac tîlharii ăştia ? Ii trîntesc uşa în nas ! Intîi i-au jăcuit pe bieţii indieni de ţărişoara lor, iar după ce s-au văzut înstăpîniţi, nu mai lasă nici picior de străin în ţară, doar ca ei să se poată înăbuşi în osînză, javrele astea puturoase ! Parc-ar da ceva de pomană celor care trec peste Ocean.. Trebuie să muncească. Şi chiar peste puteri. Muncile cele mai afurisite, de care nu s-ar apuca nici un american, doar la astea sînt puşi flăcăiaşii noştri...“

„Ştii ce ? La o adică, ai putea foarte bine munci şi la noi cîteva săptămîni. Ai hali pe săturate ca să mai prinzi puteri. Că Spania nu-i peste deal, ci hăt-departe !... Mon dieu , nu putem plăti cine ştie cît: ia, acolo, treizeci de franci pe lună sau opt franci pe săptămână, başca masă şi casă. Inainte de rezbel plăteam zilerilor doar trei franci pe săptămînă, dar acuşica toate s-au scumpit foc. Am avut şi pe timpul rezbelului un boche la lucru — un prizonier de război. Harnic om, nimic de zis ! Ne-a părut tare rău cînd i-a venit rîndul să plece acasă. Zi şi tu, Antoine, Wil'em ăla nu era un om inimos la treabă ? Da, da, a muncit cu spor. L-am îndrăgit de altfel cu toţii, deşi oamenii din sat meliţau că prea îl cocoloşim din cale-afară. Dar noi i-am umplut talerul cu ce aveam mai de soi. Ii dădeam tot ce mîncam şi noi, fără să facem vreo deosebire..."

Am primit să muncesc pentru ei şi am aflat curînd că acel Wil'em trebuie să fi fost într-adevăr un muncitor nemaipomenit de harnic. Fiindcă-mi aminteau de cîte şase ori pe zi :

— Nu mai înţeleg nimic. Wil'em ăla era pesemne din cu totul alt ţinut, fiindcă nu te

pricepi să munceşti ca el. Nu-i aşa, Antoine ?
Şi Antoine încuviinţa :
— De bună seamă că-i din alt ţinut, fiindcă nu se pricepe să muncească ţarina cum ştia Wil'em. Dar şi nemţii se deosebesc între ei, aidoma ca la noi.
Mă scotea din pepeni să mă compare la nesfîrşit cu iscusitul Wil'em, care se pricepea, de bună seamă, mai bine decît mine la plugărit. El se arătase atît de „priceput", fiindcă-i venise mai bine la socoteală să trebăluiască pe la ţărani, decît să fie trimis înapoi în lagăr, ori să pietruiască şosele undeva prin Algeria. Chiar dacă aş fi muncit numai pe jumătate şi încă ar fi fost de trei ori peste puterile mele. Şi un pălmaş mai ieftin plătit ca mine n-o să mai găsească ţăranul niciodată : opt franci pe săptămînă... Alţi ţărani plăteau douăzeci, douăzeci şi cinci, ba chiar treizeci de franci pe săptămînă. Eu primeam opt. Vezi însă că eu eram neamţul flămînd care trebuie să fie îndopat ca o gîscă.
In ziua cînd am plecat de acolo, după ce i-am lămurit că trebuie musai s-o pornesc spre Spania şi că în nici un caz nu pot sta mai departe, deoarece s-ar putea să dea peste mine poliţia, care mi-ar fi interzis să muncesc acolo, am primit pentru truda mea pe toate cele şase săptămîni zece franci mari şi laţi. Ţăranul mi s-a vaitat că n-are mai mulţi bani. Dac-aş vrea să mai trec pe la el după Anul Nou, mi-a mai spus, mi-ar putea plăti şi restul, deoarece va fi încasat şi preţul recoltei, dar că deocamdată alţi bani nu are. De altfel, acum arăt iarăşi destul de bine, dovadă că mi-a priit mîncarea săţioasă ce mi s-a dat. Şi nici cu munca nu m-am omorît peste măsură, iar Wil'em ăla...
— Deh, i-am răspuns, Wil'em era de obîrşie din Westfalia, iar eu mă trag din Sudfalia. Şi acolo n-ai nevoie să trudeşti pe rupte, grînele se coc aproape singure, încît nici nu eşti obişnuit cu muncă atît de grea.
— Ei, aşa se mai înţelege, încuviinţă omul meu. Am şi auzit destule despre Sudfalia voastră. Nu e cumva principatul unde se află o droaie de mine din care se extrage chihlimbarul ?
— Chiar aşa este, am răspuns. Dar mai e şi ţinutul cu cele mai multe cuptoare înalte, în care sînt topite găluştile de Konigsberg.
— Cum ? Găluştile de Konigsberg sînt făcute din fier ? Eu am crezut întotdeauna că sînt făcute din antracit măcinat.
— Alea despre care vorbeşti sînt falsificate. Şi se fac neîndoios din antracit măcinat, am repetat eu. Aici ai perfectă dreptate, astea vin făcute din antracit măcinat, îngroşat cu catran de pucioasă. Dar adevăratele, autenticele găluşti de Konigsberg sînt topite în cuptoare înalte şi devin mai tari decît cel mai dur oţel. Cu d-astea au umplut generalii noştri torpiloarele care v-au scufundat flota de cuirasate. Eu însumi am muncit la un asemenea cuptor înalt.
— Sînteţi pişicheri mari, trebuie să recunosc, a încuviinţat ţăranul. Dar fiindcă am cîştigat războiul nu vă purtăm pică. Şi, în definitiv, războiul s-a sfîrşit. Ce rost ar avea să rămînem certaţi unii cu alţii ? Ei, şi-acum, îţi doresc să-ţi meargă din plin în Spania.
Dar odată şi odată, cînd s-o ivi prilejul, tot am să-l întreb eu pe vreun neamţ cum stă

la drept vorbind povestea cu găluştile din Konigsberg. Că pe care l-am întrebat pînă acuşi, îmi spunea mereu altceva, dar, bineînţeles, nici unul dintre ei nu era neamţ.

Ţinutul devenise oarecum singuratic : regiune de munte. Urcai şi iar urcai. Ţăranii arătau tot mai sfrijiţi şi colibele tot mai sărăcăcioase. Apă din belşug, dar mîncare pe sponci şi ca vai de lume. Noaptea, frig zdravăn şi arareori o pătură să te acoperi; uneori nici barem un sac. Să pătrunzi în ţările însorite a fost dintotdeauna o treabă anevoioasă. Asta au aflat-o nu numai inşi răzleţi, ci popoare întregi. „Nu mai e mult pînă la graniţă", mi s-a spus către zori, cînd am părăsit stîna. Ciobanul mă adăpostise în coliba lui mizeră şi a împărţit cu mine boţul de brînză, cepele, pîinea şi un vin subţirel.
M-am pomenit apoi pe o şosea de ţară, care ba suia către munţi, ba cobora spre văi, doar ca tu să urci mereu şi să cobori apoi necontenit.
Pe această şosea am ajuns în sfîrşit în faţa unei porţi înalte, boltite, care arăta destul de străveche. De o parte şi de alta a porţii se întindea un zid gros, la fel de galben-cenuşiu şi de bătrîn ca poarta. Părea că împrejmuieşte o moşie întinsă, deoarece drumul se oprea în faţa porţii boltite.
Ca să mergi mai departe pe această şosea n-aveai alt drum decît să treci pe sub poartă. Nădăjduiam că şoseaua va străbate curtea conacului, iar în partea cealaltă voi găsi o poartă asemănătoare, în spatele căreia, după ce ieşeai, şoseaua să-şi reia firul.
Am mers mai departe, am trecut prin poartă şi am ţinut-o drept înainte, fără să văd ţipenie de om.
Deodată m-am trezit cu doi ostaşi francezi cu baioneta înfiptă la armă, răsăriţi din nu ştiu ce ungher. Mi-au aţinut calea şi m-au întrebat de paşaport. Se pare că aici chiar şi soldaţii se interesează de livretul tău de marinar.
I-am lămurit că n-am nici un paşaport. Mi-au răspuns însă că nu ţin să-mi vadă paşaportul şi că nu se sinchisesc de el; dar vor negreşit să le arăt permisul de intrare, eliberat la Paris de Ministerul de Război, care să-mi acorde dreptul de a mă-nvîrti de colo-colo prin forturi, fără însoţitor.
— Nu ştiam că ăsta e fort, le-am spus. Am mers mereu pe şosea şi am crezut că este drumul spre graniţă.
— Şoseaua către frontieră coteşte spre dreapta, cam la depărtare de un ceas. Era o tăbliţă acolo. N-aţi văzut-o ?
— Nu, n-am văzut tăbliţa...
Abia acum îmi aduc aminte că am zărit un drum care cotea spre dreapta. Dar socotisem că-i mai bine să merg mereu înainte, pe un drum drept, care duce către sud. Asta era pentru mine direcţia spre ţel. Şi tăbliţe văzusem multe : fără număr... Dar ce mă interesau ? Chiar dacă indicau numele unei localităţi oarecare, tot nu ştiam dacă era aproape sau departe de graniţă. Pînă la urmă, dacă aş fi alergat după toate tăbliţele întîlnite în cale, m-aş fi învîrtit mereu într-un cerc şi n-aş mai fi ajuns în Spania pînă-n ziua de apoi. Nici măcar o hartă n-aveam la mine, ca să pot urmări

pe ea numele localităţilor notate pe tăbliţe.
— Trebuie să vă predăm ofiţerului comandant al gărzii.
Cei doi soldaţi m-au luat la mijloc şi m-au dus cu ei.
Ofiţerul comandant al gărzii era încă destul de tinerel. Cînd a aflat despre ce este vorba, a devenit foarte serios. După care mi-a zis :
— Veţi fi împuşcat în termen de douăzeci şi patru de ore, conform prevederilor legii marţiale cu privire la frontiere, articolul...
Şi a pomenit un număr care nu mă interesa de fel.
Pe cînd rostea cele de mai sus, tînărul ofiţer se îngălbenise la faţă şi abia mai putea pronunţa cuvintele. Parcă le scotea din gîtlej cu cleştele.
Mi s-a îngăduit să şed, dar cei doi ostaşi cu baionetele la armă rămaseră proţăpiţi lîngă mine. Tînărul ofiţer luă o coală de hîrtie şi încercă să scrie. Dar prea era zbuciumat şi se lăsă păgubaş. Scoase în cele din urmă o ţigară din tabachera de argint. Incercă s-o ducă la gură dar o scăpă pe jos. Se vedea cum îi tremurau mîinile. Ca să-şi ascundă nervozitatea, scoase din nou o ţigară şi o duse spre buze c-o mişcare a braţului ţeapănă şi înceată. Dar chibritul i se stinse de trei ori. înainte de a-l aprinde pe al patrulea, mă întrebă :
— Fumaţi ?
Apăsă apoi pe un buton ; veni o ordonanţă, căreia îi porunci să aducă de la cantină două pachete cu ţigări şi să fie trecute în contul sau. Am primit ţigările şi mi s-a îngăduit să fumez, în vreme ce ambii ostaşi rămăseseră încremeniţi alături de mine, ca doi sfincşi de piatră.
După ce ofiţerul şi-a mai venit un pic în fire, a luat o carte, a căutat ceva, răsfoind-o, şi a citit cîteva paragrafe. A luat apoi altă carte, citind şi din ea diferite paragrafe şi comparîndu-le cu altele, îmi părea grozav de ciudat: eu, care eram de fapt victima, nu mă descumpănisem nici cît negru sub unghie. Cînd ofiţerul m-a încunoştinţat că va trebui să fiu împuşcat în decursul următoarelor douăzeci şi patru de ore, cuvintele lui nu făcuseră asupră-mi un efect mai adînc decît dacă mi-ar fi zis : „Ia-o din loc de aici şi cît mai grabnic !“ M-a lăsat la fel de rece ca pe o piatră de caldarîm.
La drept vorbind, şi fără nici o intenţie de glumă, eu eram mort de mult. De fapt nu mă născusem, n-aveam livret de marinar, nu mai aveam să capăt în veci un paşaport, iar fiecare ins putea face din mine tot ce ar fi avut chef, deoarece eram nimeni. Oficial nici nu existam pe lume şi, în consecinţă, nu puteam fi nici regretat. Dacă m-ar fi ucis careva, nu s-ar fi săvîrşit nici o crimă. Fiindcă nu lipseam de nicăieri. Un mort poate fi pîngărit, jefuit, dar nu şi ucis. Tot ce vă îndrug aici ar părea închipuiri năroade, ba chiar semne de vădită scrînteală, dacă n-ar exista birocraţia. In era noastră, a statelor, sînt cu putinţă şi altele, după cum s-ar putea să fie suprimate din univers şi alte lucruri, în afară de viaţa cîtorva oameni. Cele mai intime şi cele mai fireşti legi ale naturii pot fi şterse cu buretele sau tăgăduite, atunci cînd statul urmăreşte să-şi mărească şi să-şi adîncească puterea lăuntrică pe spinarea individului, a aceluia care este, totuşi, temelia universului. Totul s-ar prăbuşi dacă libertatea de mişcare a indivizilor ar fi îngrădită. Indivizii sînt atomii umanităţii.
Poate că anunţata mea împuşcare nu făcuse asupră-mi o impresie deosebită fiindcă

mai înghiţisem o dată papara asta şi, atunci, cu toate spaimele legate de ea. Dar repetările slăbesc emotivitatea, chiar dacă-i vorba despre repetarea condamnărilor la moarte. Dacă ai scăpat o dată, vei scăpa mereu. Poate că din pricina asta primejdia morţii ce mă pîndea făcuse asupra mea o impresie atît de slabă, ca şi cum mi s-ar fi dat să beau drojdie de cafea strecurată.
— Vă este foame ? mă mai întrebă ofiţerul.
— Oho ! Şi încă zdravăn de tot, vă rog să mă credeţi, i-am răspuns.
Ofiţerul s-a roşit ca un rac fiert, după care s-a pornit pe un rîs puternic :
— Dar ştiu că aveţi nervii tari, spuse el printre hohote. Credeaţi poate că am glumit ?
— Cu ce ? am întrebat. Nu cumva cu mîncarea făgăduită ? Asta nu mi-ar plăcea de fel.
— Nu, mi-a răspuns locotenentul, devenind un pic mai serios, ci cu împuşcarea...
— Pe asta am luat-o la fel de serios ca şi dumneavoastră. Cuvînt cu cuvînt. Dacă aşa e scris în legile dumneavoastră, n-o să aveţi încotro : va trebui să le respectaţi. Dar aţi mai spus, conform legii, în termen de douăzeci şi patru de ore. Şi n-a trecut pînă acum decît un sfert de ceas şi n-o să vă închipuiţi cumva că am chef să flămînzesc douăzeci şi trei de ceasuri şi trei sferturi de aici încolo, doar pe motivul că voi fi împuşcat! Dacă aveţi de gînd să mă împuşcaţi, puteţi să-mi oferiţi şi o mîncare mai de soi. Şi doar n-o s-o dăruiesc statului dumneavoastră.
— Veţi primi o mîncare aleasă. Voi da dispoziţii. Mîncare de duminică, pentru ofiţeri, porţie dublă.
Grozav voiam să aflu ce se dă de mîncare duminica ofiţerilor francezi. Ofiţerul n-a socotit de cuviinţă să mă interogheze sau să întrebe de livretul meu de marinar. Găsisem, în sfîrşit, un om care nu se sinchisea de viaţa mea particulară. Nici măcar buzunarele nu mi le-au percheziţionat. Dar locotenentul avea dreptate : dacă tot se hotărîse definitiv împuşcarea mea, nu mai merita osteneala să mi se ia interogatorii şi să fiu percheziţionat. Rezultatul ar fi fost doar acelaşi.
A durat o bună bucată de vreme pînă să mi se dea de mîncare. M-au condus apoi în altă încăpere, unde se afla o masă, pe care erau orînduite cu mult dichis ustensilele trebuincioase ca să-mi uşureze mîncatul şi să mi-l înfrumuseţeze. Totul era pregătit pentru o singură persoană, dar am văzut o cantitate atît de mare de farfurii, pahare, cuţite, furculiţe şi linguri, încît ar fi fost suficient chiar şi pentru şase persoane.
Intre timp mi s-au schimbat santinelele ; au venit alţi doi ostaşi. Unul s-a postat în faţa uşii, celălalt după spătarul scaunului meu. Amîndoi cu baionetele la armă şi arma la picior. Am mai zărit patrulînd pe afară, în faţa ferestrelor, alte două santinele cu arma la umăr. Gardă de onoare. N-ar fi trebuit să se teamă. Din partea mea puteau să meargă şi la cantină, să joace cărţi, fiindcă eu nu m-aş fi mişcat de acolo pînă n-aş fi avut în burtă mîncarea de duminică a ofiţerilor — porţie dublă.
Dacă aş fi stat să judec după numărul şi mărimea diferitelor cuţite, furculiţe, linguriţe, farfurii adinei şi întinse, a farfurioarelor de sticlă, a paharelor mari şi mici pentru vin şi lichior care stăteau în faţa mea, eram îndreptăţit să aştept o masă ce m-ar fi despăgubit chiar şi pentru o triplă condamnare la moarte. In comparaţie cu strachina în care mi s-a adus în Belgia prînzul spînzuraţilor, aici, de bună seamă, nu

mă aştepta o salată de cartofi cu lebervurşt. Mă încerca o singură grijă şi anume aceea dacă voi putea înghiţi tot ce mi se va aduce pe masă şi dacă nu voi fi cumva nevoit să las ceva, încît ultimele ceasuri din viaţă să-mi fie umplute cu chinurile torturii şi căinţă amarnică, întrucît aş fi fost nevoit să mă gîndesc neîncetat tocmai la ceea ce rămăsese în farfurie.
Se făcu ceasul unu şi, în sfîrşit, unu şi jumătate. S-a deschis uşa şi ospăţul s-a pornit.
Abia atunci am aflat, pentru întîiaşi dată în viaţa mea, cît de sălbatici sîntem noi şi cît de cultivaţi oameni sînt francezii, după cum am mai aflat că hrana oamenilor trebuie nu numai gătită, friptă, prăjită sau rumenită la cuptor, ci că trebuie şi preparată într-un anumit chip, şi că pregătitul ei este o artă ; nu, nu-i o artă, este un har ce i se aşază încă din leagăn celui ales şi predestinat şi datorită căruia el va deveni un geniu.
Şi pe Tuscaloosa hrana era fină, pe cinste. Dar nu era nimic mai lesne decît să povesteşti după masă ce ţi se dăduse să mănînci. Pe cînd ceea ce mi s-a servit aici, gustul şi aroma bucatelor erau ca o poezie la auzul căreia visezi şi te cufunzi în beatitudine. Iar dacă ai fi întrebat mai tîrziu : „Despre ce este vorba ?“ ar trebui să recunoşti, spre marea ta surprindere, că nici nu ţi-ai dat seama.
Cel care compusese acest poem minunat era fără-ndoială un mare artist. Şi nu-ţi lăsa sentimentul căinţei de a fi sărit peste un singur vers. Fiecare fel de bucate era cîntărit şi preţuit cu grijă în ce priveşte valorile nutritive şi plăcerea gastronomică, încît nu te-ndurai să laşi nici o fărîmă pe farfurie şi aşteptai cu deliciu felul următor, iar cînd ţi-l aduceau, te gîndeai să-l saluţi întîmpinîndu-l cu fanfara.
Ospăţul a durat cam un ceas şi un sfert, sau poate mai mult, dar chiar dacă mai ţinea alte patru ceasuri în şir tot n-aş fi lăsat nici un dumicat. Mereu se aducea ba o delicatesă, o mîncărică, apoi iar un fruct zaharat, o cremă... Şi după fiece fel voiai să-l vezi pe cel următor. Iar cînd s-au sfîrşit toate, şi bucuriile se sfîrşesc mai degrabă decît supărările, după ce golisem băuturile : lichiorurile, vinurile şi vinaţurile, picăturile din categoria celor mai bune picături, şi mi s-a adus în sfîrşit şi cafeaua, dulce ca o fetişcană în prima seară, fierbinte ca fetişcana în cea de a şaptea noapte şi neagră ca blestemele măicuţei sale după ce află ce s-a petrecut între voi, aveam senzaţia că-s îndesat ca un sac, dar mă simţeam bine şi sătul ca-n paradis şi cu o uşoară şi abia schiţată nostalgie după cina ce-avea să urmeze. Domnii mei! Era un prînz pe care eu îl numesc operă de artă. Pentru aşa ceva mă las bucuros împuşcat chiar de două ori pe zi.
Am fumat şi o ţigară de foi străină, gustînd din ea cele mai minunate arome ale Indiilor de Vest. M-am lungit apoi pe patul de campanie ce se afla în odaie şi priveam norii albaştri.
Frumoasă-i viaţa ! E minunată ! E atît de frumoasă, încît te laşi împuşcat eu un surîs de mulţumire pe buze şi nu îndrăzneşti să-i tulburi armonia prin cîrteli înjositoare sau văicăreli caraghioase...

Au mai trecut cîteva ceasuri pînă să intre locotenentul în odaie. Am sărit în picioare, dar el a stăruit să rămîn lungit pe pat, deoarece voia doar să mă înştiinţeze că ofiţerul comandant se va înapoia nu în seara următoare, cum fusese vorba, ci chiar a doua zi dimineaţa ; cu alte cuvinte, mai curînd decît cele douăzeci şi patru de ore ce-mi fuseseră acordate. Va fi deci în măsură să raporteze personal comandantului despre cele petrecute.
— Fireşte, a adăugat el, asta nu schimbă întru nimic soarta dumitale. Legea marţială e la noi drastică şi nu lasă nici o portiţă de scăpare.
— După cîte ştiu, războiul s-a sfîrşit de mult, domnule locotenent, am spus.
— Ne mai aflăm totuşi sub stare de război. Şi ea va ţine, pesemne, pînă vor fi stabilite definitiv toate tratatele. Forturile noastre de la graniţă nu şi-au schimbat cu o iotă regulamentele ; ele sînt la ora actuală întocmai cum erau şi pe vremea ostilităţilor. Momentan, Ministerul de Război consideră hotarul cu Spania ca zonă mai primejduită decît graniţa noastră răsăriteană, datorită situaţiei neliniştitoare din coloniile noastre nord-africane.
Mă interesau foarte puţin zonele lor primejduite şi regulamentul de război despre care îmi povestea ofiţerul. Ce-mi păsa mie de politica externă a Franţei ? In urma somnului odihnitor de după- amiază, mă interesa cu totul altceva ; şi asta ţineam să i-o spun fără zăbavă.
Ofiţerul dădu să plece, dar îmi aruncă mai întîi o privire şi mă-ntrebă surîzînd :
— Vreau să sper că, în raport cu împrejurările, vă simţiţi totuşi bine. V-a priit mîncarea de prînz ?
— Da, mulţumesc. Nu, nu puteam s-o las nespusă : Vă rog să mă iertaţi, domnule locotenent, dar voi primi şi cina ?
— De bună seamă. Credeţi că vă vom lăsa să flămînziţi ? Chiar dacă sînteţi boche, tot nu vă vom lăsa flămînd. în cîteva minute vi se va aduce şi cafeaua.
Mă cam lungeam la vorbă. Şi n-ar trebui să fii lipsit de politeţe faţă de gazda ta. Zît! In definitiv ce folos îi mai poate aduce politeţea celui condamnat la moarte ?
— Vă cer din nou iertare, domnule locotenent, voi primi şi diseară tainul ofiţeresc în porţie dublă ?
— Desigur. Ce credeaţi ? Este şi în conformitate cu ordinul în vigoare. E ultima dumneavoastră zi. Nu vă vom expedia din fortul nostru către... In sfîrşit, acolo unde vă veţi călători, cu o amintire neplăcută.
— Să nu duceţi nici o grijă în privinţa asta, domnule locotenent. Voi păstra cea mai frumoasă amintire fortului dumneavoastră. Mă puteţi împuşca fără nici o remuşcare. Numai să n-o faceţi tocmai în clipa în care voi avea pe masă cina ofiţerească, porţie dublă. Ar fi un tratament barbar, pe care n-aş putea să-l uit şi pe care m-aş vedea nevoit să-l raportez de îndată ce voi ajunge acolo, sus. Ofiţerul mă privi o clipă de parcă i-ar fi venit greu să-mi priceapă vorbele. Nici n-ar fi fost lesne să-nţeleagă ce vreau să spun, din frînturile pe care le încropeam. Dar deodată se dumiri, înţelese şi se porni să rîdă atît de tare, încît fu nevoit să se sprijine de masă. Au priceput şi ostaşii ceva, dar tot n-au înţeles adevăratul sens. Stăteau foarte ţepeni, ca nişte manechine. Se molipsiră însă pînă la urmă de rîsul ofiţerului şi luară parte la veselia

lui, fără să ştie despre ce este vorba, nici pe socoteala cui fac haz.
Comandantul s-a întors a doua zi, în zori. La şapte dimineaţa am fost adus în faţa lui.
— N-aţi văzut tăbliţele ?
— Ce tăbliţe ?
— Ei, tăbliţele pe care stă scris că aici e zonă militară şi că acela care va fi descoperit pe teritoriul ei va fi tratat în conformitate cu legile de război. Asta înseamnă că sînteţi condamnat la moarte fără judecată prealabilă şi veţi fi împuşcat.
— Asta am şi aflat-o.
— Deci nu aţi văzut tăbliţele ?
— Nu. Şi chiar dacă le-am văzut, nu le-am dat atenţie. La ce bun ? Nici nu ştiu măcar să citesc ce scrie pe ele. De fapt ştiu să citesc, dar nu înţeleg.
—Sînteţi olandez, nu-i aşa ?
— Nu, sînt boche.
Dacă aş fi spus că-s diavolul şi că viu direct din iad anume ca să-l iau cu mine pe comandant, nu cred că ar fi făcut o mutră mai consternată.
— Credeam că sînteţi olandez... Sînteţi ofiţer în armata germană, sau aţi fost cel puţin ofiţer, nu-i aşa ?
— Nici pomeneală! Nici măcar soldat n-am fost vreodată în armata germană.
— De ce n-aţi fost ?
— Sînt un ins care am fost ţinut în puşcărie pe toată durata războiului.
— Pentru spionaj ?
— Nu. Fiindcă nemţii credeau că n-am să îngădui războiul. Se temeau într-atîta de mine, încît m-au vîrît fără multă vorbă la zdup împreună cu încă o jumătate de duzină de inşi, care nu admiteau nici ei războiul.
— Şi credeţi că împreună cu ceilalţi şase codeţinuţi aţi fi putut împiedica izbucnirea războiului ?
— Ei, cel puţin, credeau asta despre mine. Pîn-atunci n-aveam habar că sînt un om atît de puternic. Am aflat-o însă atunci, deoarece altfel n-ar fi avut nevoie să mă închidă.
— In ce fortăreaţă-închisoare aţi fost închis ?
— In... în... Sudfalia.
— In ce oraş ?
— Deutschenburg.
— Incă n-am auzit de această localitate.
— Despre asta se vorbeşte foarte puţin. Este o închisoare secretă, pe care n-o cunosc nici măcar nemţii.
Comandantul se adresă locotenentului:
— Ştiaţi că dumnealui este german ?
— Da, a declarat-o de la început.
— A declarat de îndată, fără să încerce mai întîi vreun subterfugiu ?
— Exact.
— Poseda asupra lui aparat fotografic, hărţi, fotografii, însemnări, planuri sau ceva

de acest gen ?
— Vizibil, nu. N-am pus să-l percheziţioneze, e drept, deoarece a stat tot timpul sub pază şi n-ar fi avut cum să ascundă nici cel mai mic obiect.
— Foarte bine ! Vom vedea însă ce are asupra lui.
Au intrat doi căprari şi m-au percheziţionat. Au avut însă ghinion. N-au găsit decît cîţiva franci, o batistă ferfeniţă, un pieptănaş ştirb şi o bucată de săpun. Săpunul îl purtam la mine ca legitimaţie că aparţin unei rase civilizate. Fiindcă după aspectul meu exterior nu s-ar fi putut recunoaşte asta întotdeauna. Şi, în definitiv, tot trebuia să port la mine o legitimaţie oarecare.
— Tăiaţi săpunul în două ! i s-a ordonat unuia dintre caporali. Dar nici înăuntru n-au găsit altceva decît săpun. Comandantul îşi închipuia pesemne că acolo s-ar afla ciocolată.
M-au pus să-mi descalţ cizmele şi ciorapii şi mi-au percheziţionat pingelele cizmelor. Dar după ce o droaie de poliţişti nu găsiseră asupra mea ceea ce ar fi dorit, şi ăştia se pricepeau grozav cum trebuie făcută o percheziţie, caporalii au găsit şi mai puţin. De mi s-ar spune barem ce tot caută într-una, aş răspunde cu plăcere dacă posed sau ba acel lucru. Şi-ar putea astfel scuti oboseala. Desigur, însă, că în acest caz ar rămîne fără lucru.
Se vede treaba că o fi de mare preţ obiectul ce mi se tot caută prin buzunare în toate părţile. Poate planurile vreunei mine de aur surpate sau ale unor zăcăminte diamantifere ascunse sub avalanşe de nisip. Comandantul era cît p-aci să scape un cuvinţel, deoarece a amintit ceva despre planuri, dar şi-a dat imediat seama că această taină mare şi adîncă nu poate fi cunoscută decît de copoi şi soldaţi, şi că nu trebuie divulgată în afară.
— Una nu pot înţelege, se adresă din nou comandantul către ofiţer : cum a fost posibil ca omul acesta să treacă prin faţa posturilor exterioare de pază fără să fie văzut şi reţinut.
— La ora aceea circulaţia era destul de redusă pe drumurile de acces, aşa că am ordonat — conform dispoziţiilor primite de la domnul comandant — ca ostaşii să facă între timp exerciţii de tragere pe poligonul alăturat. Am lăsat doar patrule de pază, care să supravegheze de afară punctele de acces. Desigur că el s-a strecurat înăuntru printre două patrule. Dacă îmi este îngăduit, drept învăţămînt de pe urma acestei experienţe, aş face domnului comandant propunerea ca pe viitor exerciţiile să fie executate doar de o treime de efectiv, încît paza să nu fie slăbită.
— Nouă ni se părea cu neputinţă ca cineva să se apropie. Ar fi trebuit să mă limitez la prescripţiunile indicate, despre lipsurile cărora am raportat, după cum cred că vă amintiţi destul de bine.
Mă aflu deci acum într-o poziţie destul de tare, ca să impun propunerile noastre. Tot e ceva. Nu sînteţi şi dumneavoastră de părere ?
Mult îmi păsa mie pe care dintre proiectele lor îl găseau cel mai bun ! De ce or fi discutat toate astea în prezenţa mea ? Dar, la urma urmei de ce să nu poată vorbi pe şleau în faţa unui mort ?
— De unde veniţi ? mă întrebă comandantul.

— Din Limoges.
— Prin ce frontieră aţi trecut ?
— Prin Strassburg.
— Strassburg ? Nici nu se află pe graniţă.
— Voiam să zic că am trecut pe acolo pe unde-s cantonate trupele americane.
— Vreţi să spuneţi că prin regiunea Moselei ? In acest caz aţi intrat prin ţinutul Saar.
— Da, chiar asta voiam să spun. Am confundat însă Strassburg cu Saarburg.
— Şi cu ce v-aţi îndeletnicit aici în Franţa, în tot acest timp ? Aţi cerşit ?
— Nici gînd ! Am muncit. La ţărani. Şi cînd strîngeam ceva bani, cumpăram un bilet de tren şi mai călătoream o bucată, iar mai lucram la un ţăran ca să pot cumpăra alt bilet de călătorie.
— Şi acum încotro voiaţi să mergeţi ?
— In Spania.
— Ce vreţi să faceţi în Spania ?
— Vedeţi dumneavoastră, domnule comandant, iarna bate la uşă şi n-am agonisit lemne pentru foc. Şi ce m-am gîndit ? Ia să mă reped mai bine din vreme în Spania, că acolo-i cald şi iarna ; n-ai nevoie de lemne, te întinzi frumuşel la soare şi cît e ziua de mare înfuleci la portocale şi struguri. Nici să le culegi nu trebuie ; cresc sălbatic în şanţurile şoselelor. Doar să întinzi mîna şi să le rupi. Oamenii-s tare bucuroşi dacă le culegi, fiindcă pentru spanioli sînt nişte buruieni de care nimeni n-are nevoie.
— Aşadar, vreţi să plecaţi în Spania ?
— Am vrut. Dar acum nu se mai poate.
— De ce ?
— Fiindcă voi fi împuşcat.
— Dar dacă n-aş pune să fiţi împuşcat şi v-aş propune să vă întoarceţi în Germania pe drumul cel mai scurt, liber şi fără escortă, cu condiţia că veţi reintra neîntîrziat în Germania, mi-aţi făgădui acest lucru ?
— Nu.
— Nu ?
Il privi pe locotenent cu surprindere.
— Prefer să fiu împuşcat. In Germania nu mă duc. N-am chef să contribui şi eu ca să le plătesc datoriile. Dar lăsînd asta la o parte, mi-am propus să plec în Spania, şi numai în Spania m-aş duce. In altă parte nicidecum ! Dacă vreau să plec undeva, apoi acolo mă duc. N-am s-ajung desigur, dacă mă veţi împuşca. Spania sau moartea. Şi acum puteţi face cu mine tot ce doriţi. Comandantul se porni pe rîs ; locotenentul aşijderi. Comandantul îmi răspunse rîzînd :
— Dragă tinere, asta te-a salvat! Nu-ţi pot spune de ce, ca să nu se prefacă în abuz. Dar m-ai convins că te pot lăsa să pleci liber, fără să-mi încalc datoria. Ce părere aveţi, domnule locotenent ?
— Consider hotărîrea luată de domnul comandant ca singura judicioasă şi nu găsesc nimic ce mi-ar putea încărca conştiinţa sau onoarea.
Comandantul mai spuse :
— Veţi fi condus de îndată, sub pază, la frontiera Spaniei şi veţi fi dat în primire

grănicerilor spanioli. Cred că nu mai e nevoie să vă atrag atenţia în mod expres că de veţi fi descoperit a doua oară prin apropiere, chiar dacă nu vă veţi afla în zona militară propriu-zisă, nu s-ar mai pune problema ce formă va lua destinul dumneavoastră în cele două ore ce vor urma după ce veţi fi fost dibuit.
— Desigur, domnule comandant.
— Bun. Asta e totul. Plecaţi chiar acum.
Am rămas însă pe loc şi mă tot schimbam de pe un picior pe altul.
— Altceva ? mă întrebă comandantul.
— Imi îngăduiţi să pun o întrebare domnului locotenent ?
Nu numai comandantul păru să fie uluit, ci mai cu seamă locotenentul. Comandantul aruncă subalternului o privire, de parcă-l şi vedea tradus în faţa unui consiliu de război. îl suspecta, pe drept cuvînt: într-adevăr, locotenentul era complicele meu.
— Poftim ! Puneţi întrebarea domnului locotenent.
—Să mă ierte domnul locotenent, dar n-am primit încă micul dejun.
Comandantul şi locotenentul izbucniră într-o explozie de rîsete, iar comandantul urlă către locotenent :
— De data asta, cred că nu mai există nici o îndoială asupra nevinovăţiei acestui om.
— Indoiala mi-a dispărut încă de ieri, spuse locotenentul, cînd l-am întrebat dacă-i este foame.
— Bun. Veţi primi şi micul dejun, zise comandantul în timp ce continua să rîdă.
Dar îmi stătea ceva pe inimă.
— Domnule locotenent, deoarece este ultima dată cînd mai mănînc la dumneavoastră, sau cum s-ar zice masa de adio, nu v-aş putea ruga să primesc tainul ofiţeresc, şi tot porţie dublă ? Fiind-c-aş dori tare mult să păstrez o amintire plăcută fortului dumneavoastră.
Comandantul şi ofiţerul se prăpădeau de rîs, încît se părea că întregul fort se cutremură.
Şi în timpul rîsului ce putea fi asemuit c-un mormăit de urs, comandantul urlă cîteva cuvinte pe care izbuti anevoie să le pronunţe, fiindcă erau necontenit întretăiate de hohote zgomotoase şi tunătoare.
— Ăsta este cu adevărat un boche flămînzit! Chiar cînd e gata sa se înece sau i s-a pus ştreangul de grumaz, vrea întîi să mănînce şi iar să mănînce. Nu ne vom mai putea descotorosi de diavolii ăştia hămesiţi!
Nădăjduiesc că nemţii îmi vor ridica o statuie ca lumea, drept recunoştinţă că am influenţat doi ofiţeri francezi să-şi facă despre ei o părere atît de favorabilă. Numai să nu mă trezesc pe „aleea eroilor“ ; mai bine lipsă. Fiindcă acolo nu mi-ar pieri nicicînd din gură izul amărăciunii, iar slabele şi insuficientele revoluţii mi-ar apărea ca nişte fantome.

M-au escortat doi ostaşi cu baioneta la armă. Aşa am pătruns

în însorita Spanie. Cu toate onorurile militare. Soldaţii m-au adus pînă la postul de frontieră şi acolo am fost predat grănicerilor spanioli.
— N-are nici un fel de acte, spuse caporalul care mă însoţea.
— Es aleman ? se interesă spaniolul.
— Si, senor , am confirmat eu.
— Fiţi binevenit ! mi-a răspuns spaniolul şi l-a anunţat pe caporal că totu-i în regulă şi că mă reţine.
Caporalul s-a uitat la ceas şi a notat apoi ceva pe o foaie de raport. Soldaţii au făcut după aceea stînga-mprejur şi s-au depărtat.
„Good bye, France!“ Frontiera Franţei mi-a dispărut din faţa ochilor. Grănicerul spaniol m-a dus de îndată în camera de gardă, unde am fost înconjurat de toţi grănicerii, care mi-au scuturat mîinile şi m-au strîns în braţe. Unul ţinea chiar să mă sărute pe obraji.
Războieşte-te cu americanul şi nu vei găsi pe întregul pămînt un prieten mai bun decît spaniolul. Dac-ar fi ştiut cine sînt, că le-am sfeterisit Cuba şi Filipinele şi că le-am mai făcut şi altele boacăne, nu zic că m-ar fi ucis, nici că m-ar fi gonit înapoi spre acel petic de pămînt unde mi-era interzis să mă mai arăt vreodată. Ar fi rămas însă reci ca hainele ude şi indiferenţi ca o saltea veche de paie.
Întîi mi-au turnat vin în pahar, după care au urmat ouă şi brînză pe cinste. Mi s-a dat apoi să fumez, şi iarăşi vin, şi ouă, şi brînză fină, după care am fost înştiinţat că prînzul va urma curînd.
Grănicerii care erau în post veniră unul după altul înăuntru. Şi nici unul nu mai pleca. S-ar fi putut strecura în acest timp trenuri întregi cu mărfuri de contrabandă, fără ca ei să se sinchisească. Aveau în mijlocul lor un german şi trebuiau să-i arate ce păreri au despre Germania şi despre germani. Şi ca să-i dovedească asta cît se poate mai bine, întregul serviciu a fost suspendat în onoarea lui.
Ca aspect exterior nu prezentam un exemplu prea glorios al acestei atît de curate şi de ordonate ţări germane şi a locuitorilor săi, atît de proaspăt spălaţi şi de ferchezuiţi. De cînd Tuscaloosa mea o întinsese, nu-mi schimbasem nici costumul, nici cizmele şi nici pălăria, iar rufele arătau aşa cum puteau să arate după ce le clăteşti cu mai mult sau mai puţin săpun, cu mai multă sau mai puţină tragere de inimă, în gîrlele şi rîurile pe care le întîlneşti în ţale, le întinzi apoi la zvîntat pe niscai tufe şi te scalzi şi tu, aşteptînd ca rufele să se usuce, sau le tragi pe tine încă ude, de-oarece s-a pornit ploaia.
Dar acest aspect exterior constituia pentru ei cea mai grăitoare dovadă că vin direct din Germania, fără oprire. Aşa îşi închipuiau ei că trebuie să arate un german care a pierdut războiul, pe care americanul l-a despuiat şi de cămaşă, iar englezul l-a lăsat să se-ntindă de foame. Şi apariţia mea concorda atît de perfect cu închipuirea lor, încît dacă le-aş fi mărturisit că sînt american, m-ar fi socotit un mincinos neruşinat, care încearcă să-i ducă de nas.
Că un ins venit direct din Germania, fără oprire, trebuie să fie atît de hămesit încît să nu-şi poată astîmpăra foamea nici în cinci ani, era pentru ei limpede. La masa de prînz mi s-a îndesat atîta mîncare în farfurie, încît m-aş fi despăgubit cu uşurinţă

chiar şi de cinci ani de post. Apoi unul mi-a adus o cămaşă, altul o pereche de cizme, al treilea o pălărie, altul o jumătate duzină de ciorapi, unul batiste, altul gulere, altul cravate de mătase, unul o pereche de pantaloni, altul un surtuc şi aşa o ţineau într-una. Am fost nevoit să primesc totul şi să zvîrl de pe mine ţoalele ce le purtam. După-amiază s-a jucat cărţi. Nu cunoşteam jocul, dar ei m-au învăţat şi în scurtă vreme jucam atît de bine, că le-am cîştigat o sumuliţă frumuşică, ceea ce i-a bucurat grozav şi i-a îndemnat să joace mai departe.

Pe la punctul acela de frontieră nu trecuse încă nici un german şi de aceea eu am fost socotit reprezentantul — primul reprezentant autentic al acelui popor care aici era ţinut în mare stimă. Şi m-au sărbătorit ca atare.

O, Spanie însorită ! Eşti prima ţară în care n-am fost întrebat de livretul de marinar, nici de nume, de vîrstă, de înălţime şi nici nu mi s-au luat amprentele digitale; unde nu mi s-au scotocit buzunarele, n-am fost tîrît în toiul nopţii către alt punct de frontieră, n-am fost alungat ca o jigodie nefolositoare ; unde nimeni nu se sinchiseşte cîţi bani am în pungă, nici din ce m-am întreţinut în ultimele luni.

Dimpotrivă. Mi s-au burduşit buzunarele cu bani, încît să se poată în sfîrşit găsi ceva în ele. In prima zi am fost găzduit la postul de grăniceri, a doua noapte m-a luat cu dînsul un slujbaş să dorm acasă la el, iar în ziua ce a urmat am fost hrănit în casa lui. Seara m-a luat altul în primire. Şi nici unul nu voia să-mi dea drumul să plec ; ar fi avut chef să mă găzduiască barem o săptămînă. Dar n-ar fi admis cel care venea la rînd. Iar cînd turneul s-a apropiat de sfîrşit şi urma s-o iau de la capăt, au venit locuitorii acelui sat de frontieră şi şi-au revendicat drepturile asupra mea, încît mi-am petrecut fiecare zi la alt cetăţean. Concurenţa ce se iscase pentru mine, dorinţa fiecăruia să plec de la el cu certitudinea că m-a găzduit de departe mai bine decît vecinul său, m-au silit să-mi iau tălpăşiţa într-o noapte. Sînt ferm convins că şi azi toţi cei de acolo pretind a nu se fi aşteptat la o atare nerecunoştinţă din partea mea. Dar moartea prin împuşcare sau spînzurătoarea ar fi fost un fleac pe lîngă moartea chinuitoare ce mă aştepta acolo şi de la care nu m-aş fi putut salva decît printr-o evadare nocturnă. Datorită unor neînţelegeri de felul acesta, sînt distruşi oameni. Eu trăiesc în amintirea lor ca un individ care trebuie să fi evadat cu siguranţă din puşcărie, deoarece a şters putina în taină, pe timp de noapte. Şi e foarte posibil ca străinului care ar mai veni acolo, de astă dată chiar un german autentic, să nu i se pună dinainte o supă caldă, sau, chiar dacă-i va fi dată, ea va fi însoţită de sprâncene încruntate şi o mină care să exprime clar : „Nu lăsăm pe nimeni să flămânzească, chiar dac-ar fi diavolul în persoană”. Din dragoste poate naşte nu numai ură, ci ceva cu mult mai rău, din dragoste poate naşte sclavie. Iar aici era o sclavie cu ucidere. Nici măcar la umblătoare nu mă puteam duce, fără ca un membru al familiei să nu alerge zorit după mine şi să mă-ntrebe îngrijorat dacă n-am cumva nevoie de hîrtie mai moale. Yes, Sir. Aşa ceva e greu de suportat pentru orice om ; afară de cazul că ar fi paralitic. Dac-aş fi dat cuiva să-nţeleagă că mi-e în gînd să o iau din loc, localnicii m-ar fi legat eu lanţuri. Nădăjduiesc însă că s-o găsi printre aceşti oameni şi unuil mai înţelept, care să privească nelegiuirea mea într-o lumină mai blîndă.

De îndată ce mă plictiseam prea tare la Sevilla, mă mutam la Câdiz, şi de îndată ce nu-mi mai pria aerul dinCâdiz mă întorceam la Sevilla ; iar cînd nu mai puteam suporta iarăşi nopţiledin Sevilla, mă refugiam din nou la Câdiz. Intre timp a trecut şi iarna şi mi-aş fi vîndut fără nici o mustrare de conştiinţă dorul meu după New Orleans în schimbul unui litru de băutură. De ce trebuie, la urma urmei, să fie tocmai New Orleans ?

In buzunare n-aveam nici o fiţuică mai mult decît în acele zile rămase hăt, în urmă, cînd am intrat în ţara asta. Şi niciodată nu s-a interesat vreun copoi de actele mele, sau să mă fi întrebat : „De unde ?“ „Incotro ?“ sau „De ce ?“ Aveau ei alte griji. Bieţii sărmani fără paşapoarte rămîneau ultima lor preocupare. Dacă n-aveam bani să plătesc găzduirea şi mă aciuiam în vreun colţ, acolo mă trezeam dimineaţa, la fel de liniştit şi de nevinovat cum mă culcasem la lăsarea nopţii. Şi copoiul trecuse pe lîngă mine cel puţin de o sută de ori şi de tot atîtea ori mă păzise ca nu cumva să mă fure careva din nebăgare de seamă. Nici nu cutezam să mă gîndesc ce s-ar întîmpla în alte ţări, dacă un biet flăcău sau chiar o familie întreagă şi-ar petrece noaptea adăpostiţi intr-un gang sau pe o bancă, fără să fie arestaţi, ori să dispară în vreo temniţă sau colonie de muncă, sub învinuirea de vagabondaj sau de lipsa unui domiciliu stabil. Germania ar fi nimicită pe loc de un cutremur şi Anglia înecată de un potop, dacă omul care a îndrăznit să nu aibă un domiciliu stabil n-ar fi arestat şi ciomăgit în lege. Fiindcă există numeroase ţări în care a nu avea un acoperiş propriu sau a fi lipsit de mijloace băneşti constituie o infracţiune ; şi întîmplător acestea sînt aceleaşi ţări în care o tîlhărie iscusită asupra căreia nu eşti dibăcit nu constituie o vină, ci, dimpotrivă, prima treaptă spre a deveni un cetăţean respectabil.

Se întîmpla să adorm pe o bancă şi un copoi să mă trezească şi să-mi spună că va ploua curînd şi c-ar fi mai nimerit să mă rrnrt în firida porţii de peste drum, sau în şopronul de la capătul celălalt al străzii, unde voi găsi şi paie. Acolo m-aş putea odihni mai bine, ferit de ploaie.

Cînd eram flămînd, intram într-o brutărie şi spuneam bărbatului sau femeii de la tejghea că n-am nici un ban, dar că sînt cu atît mai hămesit, şi mi se dădea pîine. Nimeni nu mi-a sîcîit existenţa cu întrebarea plictisitoare : „De ce nu munceşti ? Te văd doar flăcău zdravăn şi sănătos !“

Ar fi considerat asta ca o. necuviinţă nemaipomenită ; căci dacă nu lucram, însemna că am eu temeiurile mele, şi să te iscodească asupra motivelor, trece la ei drept jignitor.

Şi cîte vapoare părăseau rada portului ! In unele zile chiar şi o jumătate de duzină. S-ar fi găsit desigur ceva de robotit pe un vapor sau pe altul. Dar nu-mi făceam astfel de griji şi nu alergam după lucru. Ce rost avea ? Sosise doar minunata primăvară spaniolă !

Să-mi fac griji unde aş putea căpăta de lucru ? Trăiam pe lume, eram viu şi respiram aer curat, iar viaţa era atît de frumoasă, soarele atît de auriu şi fierbinte, ţara atît de primitoare, ca în basme, toţi oamenii nespus de prietenoşi, chiar dacă umblau în

zdrenţe, toată lumea atît de politicoasă şi, pe deasupra, era foarte multă libertate autentică! Războiul nu învinsese aici libertatea şi nici oamenii n-o pierduseră. Este nemaipomenit de caraghios că toate acele ţări care pretind despre ele c-ar fi cele mai libere în realitate acordă locuitorilor lor cea mai anemică libertate şi îi ţin sub tutelă de-a lungul întregii lor existenţe. Este suspectă fiecare ţară în care se vorbeşte prea mult despre libertatea ce ar domni, cică, între fruntariile ei. Iar dacă la acostarea în portul unei ţări mari zăresc o uriaşă statuie a libertăţii nu mai trebuie să-mi istorisească nimeni ce se ascunde în spatele statuii. Acolo unde e nevoie să strigi în gura mare : „Sîntem un popor de oameni liberi !“ se camuflează faptul că libertatea a fost aruncată la cîini, sau că prin sutele de mii de legi, ordonanţe, dispoziţii, înştiinţări, regulamente şi vîna de bou a poliţiştilor a fost roasă în asemenea hal încît n-au mai rămas decît zarva, zgomotul fanfarelor şi statuile libertăţii. In Spania, nimeni nu vorbeşte despre libertate şi în altă ţară, unde aşijderi nu se vorbeşte despre libertate, am auzit odată amintindu-se cuvântul ,,oprimare“. Cuvîntul a fost rostit la o demonstraţie uriaşă. Demonstraţia, la care participa întreaga populaţie şi în care burghezii onorabili nu s-au temut să mărşăluiască sub faldurile stindardului naţional, era o acţiune de protest împotriva poliţiei, care încerca să introducă un sistem de înregistrare obligatorie a populaţiei după calapodul prusac. De fapt, abia făcuse propuneri ca fiecare cetăţean să-şi anunţe anual, la poliţie, domiciliul, numele, vîrsta şi ocupaţia. Dar populaţia a adulmecat pe dată izbitura de copită ştiind numaidecît că acesta ar fi doar începutul obligativităţii de a te înregistra.

Nu există în ziua de azi nici un om pe lume care să nu ştie ce înseamnă Germania. Războiul cu Anglia şi America a fost cea mai bună reclamă pentru Germania şi pentru produsele germane. Că şi Prusia este o ţară, o ştiu foarte puţini locuitori ai globului pămîntesc.

Dacă se aude în America şi în multe alte ţări cuvîntul : „Prusia", nimeni nu-l va asocia cu ţara Prusia sau cu locuitorii ei, ci este luat drept sinonim al gîtuirii libertăţii şi al unei tutele poliţiste. Pe cînd mă aflam în Barcelona, am trecut într-una din zile prin faţa unei clădiri impunătoare, din care răzbăteau ţipete înfiorătoare, gemete şi vaiere.

— Ce este aici ? l-am întrebat pe un om care tocmai trecea.

— Aici e închisoarea militară, mi-a spus el.

— Şi de ce ţipă oamenii dinăuntru de ţi se rupe inima ?

— Oameni, zici ? Păi ăştia-s doar comunişti.

— Şi de ce trebuie să ţipe dacă-s comunişti ?

— Nu înţelegi nimic ? Acum sînt bătuţi şi torturaţi.

— De ce ?

— Păi dacă-s comunişti!

— Asta mi-aţi mai povestit-o de vreo trei ori pînă acum.

— De aceea-s bătuţi pînă-şi dau duhul. Iar în timpul nopţii îi cară afară şi-i îngroapă.

— Sînt oare răufăcători ?

— Nu, dar sînt comunişti.

— Şi pentru atîta lucru sînt torturaţi şi ucişi în bătaie ?

— Desigur. Ăştia vor să facă toate într-altfel. Ăstora nimic nu le este de-ajuns de bun. Să blestem Spania doar pentru asta ? Nici nu-mi trece prin minte ! Pînă acum, fiecare epocă şi fiecare ţară, oricît ar fi ea de civilizată, a avut o canonire a creştinilor, arderea ereticilor pe ruguri şi torturarea vrăjitoarelor. Nici în America ereticii nu sînt mai bine trataţi decît în Spania. Ceea ce este însă mai trist, mai de deplîns, e că cei care au fost pînă mai ieri hăituiţi au devenit azi hăituitori. Urmaşii asupriţilor, cei ce asupresc mai departe sînt acum hăituitorii. Omul care a imigrat în America abia cu cinci ani în urmă şi a căpătat abia ieri actele noii cetăţenii este cel care urlă mai sălbatic : „Zăvoriţi bine graniţele ! Nu mai lăsaţi pe nimeni să intre !“ Şi-s cu toţii doar imigranţi sau feciorii imigranţilor, inclusiv preşedintele Statelor Unite...
De ce să alerg după muncă ? Ajungi în faţa celui care-ţi poate da ceva de lucru şi eşti tratat ca un cerşetor prea băgăreţ : „N-am vreme acum, mai treci din nou altă dată !“ Dar dacă muncitorul s-ar încumeta să zică vreodată : „Acum n-am vreme", sau „N-am chef să muncesc pentru dumneata", asta înseamnă revoluţie, grevă, atentat contra fundamentului buneistări generale. Intervine poliţia, năvălesc regimente de soldaţi şi aşază mitralierele în poziţie de tragere. Intr-adevăr, uneori e mai puţin ruşinos să cerşeşti o pîine decît să cauţi de lucru. Dar poate căpitanul să-şi conducă vaporul fără mateloţi ? Poate inginerul să construiască locomotiva singur, fără muncitori ? Totuşi, muncitorul e nevoit să-şi cerşească munca, veşnic căciulindu-se, trebuie să stea smirnă ca un cîine, să se lase cotonogit în bătaie, să facă haz de gluma tîmpită a celui ce i-a dat de lucru, să rîdă, deşi numai de rîs nu îi arde, doar ca să fie pe placul căpitanului de vapor sau inginerului, sau maistrului, ori primului lucrător, sau al celui care deţine puterea să pronunţe : „Eşti angajat!“
Dacă sînt nevoit să cerşesc eu atâta umilinţă de lucru spre a-l căpăta, pot la fel de bine să cerşesc şi la un restaurant firimiturile rămase de la prînz. Bucătarul hotelului nu mă tratează cu atîta dispreţ cum m-au tratat indivizii cărora le-am cerut să-mi dea ceva de lucru.
Ce rost ar avea să alerg după o slujbă cînd soarele străluceşte atît de auriu ; un locşor unde să dorm găsesc pretutindeni, toată lumea este atît de prietenoasă şi de politicoasă, nici un poliţist nu vrea să afle ceva de la mine şi nici un copoi nu-mi scotoceşte buzunarele spre a găsi pierduta formulă de fabricaţie a sticlei maleabile ! ?
Mi-a venit poftă de peşte şi mi-am făcut socoteala că cel mai nimerit mijloc ca să pot mînca peşte este să-l am ; şi ca să-l am, ar trebui să-l pescuiesc. Poţi face lesne rost de pîine, de o supă, ba chiar şi de o cămaşă ; dar să umbli după cerşit articole pentru pescuit, îmi părea o metodă prea „modernă". Am pîndit deci sosirea unui vapor de pasageri şi la ieşirea călătorilor de la vamă, m-am pomenit c-un geamantan în braţe. După ce-am depus cufarul la hotel, la dispoziţia proprietarului său, mi s-au numărat în palmă, drept plată, trei pesetas .
Am intrat cu aceşti hani intr-un magazin şi am cumpărat sfoară pentru undiţă şi cîrlige. Totul, la un loc, costa cam o peseta. Aşa, în treacăt, am istorisit vînzătorului că sînt un marinar care şi-a pierdut vaporul. Vânzătorul a rîs, a împachetat grijuliu tîrguielile în hîrtie şi mi le-a dat spunîndu-mi :
— Favor

Ţineam să capăt nota de plată, dar vînzătorul, surîzător, a rupt nota c-un gest elegant, a zvîrlit-o peste umăr, cu alt gest la fel de elegant, s-a înclinat politicos şi mi-a spus :
— S-a plătit, vă mulţumim ! Vă doresc distracţie plăcută la pescuit, domnul meu !
Şi în asemenea ţară să alerg după muncă ? Să părăsesc această ţară ? N-aş mai fi vrednic să mă lumineze soarele Spaniei!

Şedeam pe cheiul de piatră şi ţineam undiţa în apă. Nici un peşte nu muşca din momeală, deşi îi hrăneam grozav de bine cu cîrnaţi în sînge, căpătaţi de pe un vapor olandez cu al cărui echipaj stătusem în timp ce găteau şi am luat apoi masa. Acest „ajutor la gătit“ pe vapoare şi prînzitul cu echipajul unui vas ancorat în port nu este întotdeauna o treabă care-ţi face cinste. Matelotul care s-a învîrtit de o muncă bunişoară, sau crede cel puţin că are o slujbă faină, se simte uneori mult deasupra matelotului şomer, şi ştie să-l facă pe şomer să simtă această superioritate.
— Hei, mă, „beachcomber“-ii ăia, mă vagabonzilor, iar n-aveţi ce crăpa ? Aţi pofti să vă căţăraţi din nou pe lădoiul nostru şi să vă dăm iarăşi, desigur, ceva de haleală ? Hai ? Nu îngăduim să se urce decît doi inşi, fiindcă ne faceţi o murdărie porcească.
Adeseori, nu ne era însă permis să intrăm în careul echipajului. Nu ! Eram nevoiţi să aşteptăm în faţa uşii. Şi cei de-o seamă cu noi ne turnau intr-un castron mare de tablă, în care li se aducea supa, resturile de pe farfurii, după care ni se împingea castronul afară, iar noi trebuia să mîncăm pe punte, ciuciţi pe duşumea. Dar dacă ne rugam uneori pentru o lingură — eu mă învăţasem minte după experienţe îndelungate şi purtam întotdeauna în buzunar lingura proprie — ne spuneau că nu vom căpăta linguri. Eram aşadar nevoiţi să pescuim prin terci cu degetele. Sau ne zvîrleau cîteva linguri, dar le zvîrleau cu atîta îndemânare încît aterizau de-a dreptul în terci, încît eram siliţi să le pescuim cu degetele, ceea ce părea să le pricinuiască o bucurie diabolică.
Dar nu aceste echipaje erau cele mai păcătoase. Mai nimeream şi cîte unele care ne alungau de pe vapor sub cuvînt că am fi pungaşi, sau altele care aruncau în mare, sub ochii noştri, străchini gustoase pline cu bucăţi de carne, cu legume şi cartofi, sau zvîrleau afară pîini întregi, doar ca să ne facă în ciudă. De aceea tare te mai bucurai cîteodată cînd unul sau altul era concediat dintr-o pricină oarecare, sau chiar de-a dreptul zvârlit peste bord. Se vânzolea apoi laolaltă cu noi pe chei, la mal, era nevoit să umble alături de noi la „gătit".
Dar nu erau cu toţii la fel ; am căpătat nişte pesetas dăruite din proprie iniţiativă de proletari de pe vapoare, am primit de la bucătari cutii întregi cu corned beef, lebervurşt şi caltaboşi cu sînge, cutii întregi de legume conservate, kilograme de cafea, pîini întregi, cozonaci şi pudding, ba, o dată, spun şi repet : doisprezece pui fripţi, dintre care am fost şi eu nevoit să arunc zece, fiindcă nici nu puteam să-i înfulec pe toţi deodată şi nici să-i păstrez, întrucît n-aveam frigider în buzunarele

pantalonilor. Tot ce posedam pe lume purtam cu mine, sau pe mine.
Cînd te tăvăleşti pe cheiurile porturilor africane, egiptene, indiene, chinezeşti, australiene sau sud-americane, înveţi să cunoşti tot soiul de oameni şi felurite metode cu ajutorul cărora să te menţii în viaţă. Dar nimeni nu te lasă cu atîta sînge rece să flămânzeşti, în multe cazuri, ca omul de o naţie cu tine. In vreme ce, ca american, eram alungat de echipaje de pe vapoarele americane, ca german am trăit pe navele franceze ca un prinţ. Echipajul mă invita stăruitor pe punte la fiecare masă de dimineaţă, la prînz sau la cină, pe întreaga perioadă în care vor staţiona în port — asta se petrecea la Barcelona — şi am primit tot ce era mai gustos din cele ce se aduceau în careu, în timp ce pe vapoarele germane echipajele mi se proţăpeau în faţă, înainte de-a urca prima treaptă a scării de pisică, arătîndu-mi o tablă pe care stătea scris cu litere mari: „Accesul interzis !“ Vapoarele germane, după cîte ştiu, sînt singurele care afişează cîteodată în port o tablă mare cu inscripţia : „Accesul interzis !“ în limba germană şi în limba ţării unde se afla portul în care ancorau. Yes, Sir.
Pe cînd mă aflam în Barcelona, mi s-a povestit că la Marsilia staţionează puzderie de vapoare americane care nu-şi pot face rost de echipajele necesare, fiindcă prea mulţi marinari îşi luaseră tălpăşiţa. M-a luat pînă la Marsilia echipajul unui vapor de cărbuni. Dar fusese o alarmă falsă. In port nu se afla nici măcar un singur vapor american, iar pe celelalte cîteva, acostate la dane, tot nu era nimic de făcut.
Mă strecuram descumpănit pe uliţele din cartierul portului. Am intrat într-o spelunca, frecventată de mulţi marinari, spre a vedea dacă nu voi întîlni cumva acolo pe vreun cunoscut care să mă poată ajuta ; fiindcă n-aveam nici o centimă în buzunar.
Intrasem şi mă uitam în jur după un scaun, cînd s-a apropiat de mine chelneriţa, o fetişcană tînără şi tare frumuşică, şi m-a întrebat ce-aş dori să beau. I-am spus că n-am nici un chior şi am intrat doar ca să văd dacă nu dau peste vreun cunoscut, de ia care să iau, poate, nişte bani. Ea m-a întrebat ce meserie am. I-am răspuns :
— Marinar german.
Atunci mi-a zis :
— Aşezaţi-vă şi am să vă aduc ceva de mîncare.
I-am repetat:
— Dar n-am nici un chior !
— Nu face nimic, veţi avea în curînd bani berechet.
Nu pricepeam ce-o fi însemnînd asta şi voiam să şterg putina deoarece credeam că mi se-ntinde o capcană.
După ce am mîncat, avînd încă în faţa mea o sticlă cu vin, fetişcana a strigat deodată, foarte puternic, de a răsunat toată taverna :
— Domnilor, se află aici un biet marinar german, fără angajament pe vapor. N-aţi binevoi să-l ajutaţi cu ceva ?
Am simţit că devin palid ca un mort, fiindcă-mi închipuiam că asta era cursa ce mi se întindea şi că se vor distra pe socoteala mea, cînd mi se va administra un toc de bătaie cum n-o capeţi nici de la părinţii cei mai răi. Dar nu s-a petrecut nimic asemănător. Şi-au întrerupt cu toţii discuţiile şi s-au întors spre mine. Unul dintre ei s-a

ridicat în picioare, a venit la mine cu paharul plin şi a ciocnit :
— In sănătatea dumitale, neamţule !
Nici măcar boche nu mi-a zis. După care, fetişcana a înşfăcat o farfurie şi a făcut un ocol cu ea, iar după ce a deşertat farfuria în faţa mea, am numărat şaptesprezece franci şi vreo şaizeci de centime. Imi puteam deci plăti din plin masa şi vinul ; ba, după două zile, cînd am călătorit înapoi spre Barcelona pe vaporul de cărbuni, îmi mai rămăseseră încă ceva din aceşti franci.
Nu cred că ar exista vreo duşmănie oarecare între popoare, dacă ea n-ar fi creată artificial şi aţîţată apoi temeinic. De fapt, ar trebui să socotim că oamenii sînt mai înţelepţi decît potăile. Cîinii se lasă uneori asmuţiţi împotriva semenilor lor; alteori, însă, nu. In schimb, oamenii se lasă adesea stîrniţi unii împotriva altora ; şi acel ,,şo pă el!“ nici nu e nevoie să fie zvîrlit cu prea multă îndemînare. E de ajuns doar să-l rosteşti, ca să se repeadă unii împotriva altora, ca şi cum şi-ar fi pierdut minţile...
Blestemată să fie treaba că nici un stîrv nu muşcă momeala, şi cutia de caltaboşi cu sînge aproape s-a golit! Aşa se întîmplă cînd eşti zăpăcit şi glodurile îţi rătăcesc aiurea, în loc să-ţi vezi de trebşoara ta. De îndată ce aş aduna la un loc o porţie bună, m-aş îndepărta de aici, aş încinge un foculeţ şi aş frige peştii la proţap. E cu totul altceva decît peştele veşnic prăjit în untdelemn.
Iar nimic în undiţă, şi cîrnatul e ciopîrţit. De cîtă vreme oi fi stînd aici ? Neîndoios că de peste trei ceasuri. Dar pescuitul calmează nervii. Nici n-ai sentimentul că ţi-ai irosit vremea zadarnic. Treaba asta e şi folositoare : aduci partea ta de contribuţie la hrănirea populaţiei, deoarece dacă m-aş ospăta cu peştii pe care i-aş prinde acum aici, n-ar mai trebui să mănînc în altă parte supa cu tăiţei. Ea poate fi economisită, iar la sfîrşitul anului vei găsi într-o statistică oarecare supa cu tăiţei economisită, deşi rîndul în care se va aminti acest lucru ar costa mai mult decît toate supele aruncate în întreaga ţară, adunate la un loc.
Aş putea chiar să vînd peştii. Poate că prind atîta încît să adun două pesetas. Asta mi-ar permite să dorm iarăşi două nopţi într-un pat.
— Ei, văzuşi, frăţioare, te-am prins totuşi pînă la urmă ! Tu eşti ăla care mi-a înfulecat întreaga cutie de cîrnat în sînge. Nici nu cîntăreşti cine ştie cît : vreo jumate kilogram. Poate nici măcar atîta : trei sute cincizeci de grame. Şi te zbaţi al naibii! O simt după zvîcnituri. Ei, m-am zbătut şi eu de atîtea ori, pe cînd mă purta vreun sticlete de guler. Dar nimic n-o să-ţi ajute : mi-e poftă de peşte.
Da, apa e atît de plăcut răcoroasă şi soarele atît de plăcut fierbinte ! Şi pe deasupra aici încă nu m-a tîrît nici un copoi de guler. Şi eu ştiu ce-nseamnă asta. Nu merită cele trei sute cincizeci de grame ale tale. Dac-ai fi cîntărit cel puţin un kilogram ! Dar fiindcă te-ai prins totuşi în undiţă şi mi-ai făcut bucuria să nu mă laşi să zac aici în zadar, şi fiindcă-mi place să mă ştiu liber, îmi place chiar mai mult decît să am mîncare pe săturate, şi fiindcă soarele rîde şi apa bate în albastru, şi fiindcă tu eşti un peştişor spaniol, ascultă aici: nu vei fi împuşcat. înoată iarăşi vesel mai departe şi bucură-te din nou de viaţa ta zglobie. Nu mai alerga degrabă în nada altuia. Şterge-o şi salută-ţi fetiţa !
Iată-l că plescăie, şi înoată, şi rîde, încît aud pînă şi eu, pe chei. Salută-ţi fetiţa !... Ah,

vax !
— Da grozav pescar mai eşti! spune deodată cineva.
Mă întorc şi văd în spatele meu un slujbaş al vămii, care se uitase pesemne la mine toată vremea şi acum rîdea în hohote.
— Mai sînt încă destui peşti la fund şi apa nu-i chiar atît de mică, i-am spus în timp ce înfigeam din nou în vîrful undiţei un boţ de cîrnat în sînge.
— Desigur că la fund sînt mai mulţi. Dar şi ăsta era un peşte foarte bun şi grăsuţ.
— Păi cum să nu fi fost gras, dacă avea în stomac toată cutia mea cu cîrnat în sînge ?
— Ce rost mai are să pescuieşti, dacă tot azvîrli înapoi în apă peşti atît de buni ?
— Pentru ca, dacă m-ar întreba careva deseară ce am făcut toată ziua, să-i pot răspunde că am pescuit.
— In cazul acesta pescuieşte tihnit mai departe, îmi zise vameşul, după care îşi văzu de drum.
Că pescuitul este o filozofie activă, înţeleg foarte puţini oameni. Deoarece nu trăieşti pentru avuţie ci, dimpotrivă, trăieşti pentru dorinţe, pentru fapte, pentru joacă...
Iată din nou unul. Dacă nu l-aş fi lăsat să plece pe cel dinainte, aş fi putut strînge degrabă o porţie. Dar n-am de gînd să introduc discriminări de clasă ! L-am lăsat liber pe celălalt, nu pot aşadar să-l osîndesc pe ăsta la moarte, doar din pricina prostiei lui. La o adică, prostia merită, de fapt, mereu şi pretutindeni, pedeapsa cu moartea ; deocamdată, însă, e pedepsită numai cu sclavia. Dac-aş fi sigur că prind încă trei de o seamă cu tine, ai fi nevoit să te convingi de acest lucru. Şi tare mai am poftă de peşte ! Dar tu eşti o minune vie, micuţă şi delicioasă, aşadar, scufundă-te din nou în marea adîncă. Hopla ! Libertatea este doar cel mai mare şi mai de preţ bun în viaţă. Dar încă o dată la naiba, vreţi să vă dau mîna la toţi cîţi sînteţi aici ? Iar am prins unul. Ştiu însă precis că dacă te-aş reţine, n-ar mai muşca nici unul din momeală, fiindcă ar afla cu toţii că nu se mai pot încrede în mine. Şi cu tine singur nu pot face nimic. Nici n-ar merita osteneala să plec de aici şi să încing un foc doar pentru tine. Cît o fi meşterit la tine draga de viaţă, ca să te aducă pînă la mărimea asta neînsemnată ? Şase ani, poate şapte. Iar acum eu să te ucid într-o clipită, dintr-o lovitură, şi să-ţi curm vieţişoara ? Intinde-o şi bucură-te de albăstrimea mării şi de fraţii tăi! Iată-l cum scutură vesel din codiţă. Nu-i aşa, băieţaş, că ştii cît valorează libertatea ? Preţuieşte-o şi fii fericit.
Dar iată o găleată extrem de ciudată, care se îndreaptă încoace plutind... Tocmai se desprinde de chei, dar nu izbuteşte să meargă drept. Se tîrăşte, alunecă şi zgîrie de-a lungul cheiului. De bună seamă că n-are chef să iasă în larg ; are hidrofobie. Da, e foarte sigur, poţi avea toată încrederea : există şi vapoare hidrofobice. Yes, Sir. Greşeala ce se săvîrşeşte destul de des este că se contestă personalitatea vapoarelor. Ele au personalitatea şi capriciile lor, întocmai ca un om. Şi hodoroaga asta de aici are personalitatea ei. Se cunoaşte de la prima ochire. Cu asta n-ar fi bine să iei apă.

Dumnezeu ştie pe cîte vapoare am călătorit. Şi că am văzut

o mie de vapoare, m-ar crede şi Toma necredinciosul. Dar n-am văzut niciodată un vapor cu care să poată fi asemuit ăsta. Intreaga lui carcasă, ca să încep cu asta, nu era doar o glumă izbutită. Nu, era ceva de-a dreptul imposibil ! Dacă priveai mai stăruitor această hodoroagă, aveai temeiul să te îndoieşti că ar putea să plutească pe apă. Mai curînd s-ar fi putut crede că este un mijloc adecvat de transport pentru pustiurile Saharei şi că ar putea întrece cu uşurinţă cele mai sprintene cămile. Forma ei nu era nici modernă şi nici medievală. Ar fi însemnat o strădanie zadarnică să-ncerci a o rîndui în oricare perioadă a artei legate de construcţia navelor. La provă era scris numele : Yorikke. Dar numele era atît de subţirel şi de şters, de parcă s-ar fi ruşinat că se numeşte astfel. Conform prescripţiilor cuprinse în legile maritime trebuia ca oraşul de reşedinţă al vasului să poată fi citit vizibil, în spate. Dar de unde provenea, nu ţinea să dezvăluie nimănui, fiindcă se ruşina pesemne şi de locul de baştină. Şi naţionalitatea şi-o ţinea strict secretă şi era vădit că n-avea paşaportul în cea mai deplină regulă. In tot cazul, pavilionul care îi flutura la pupa era într-atît de spălăcit, încît merita să-i atribui orice culoare. In plus, era şi atît de zdrenţuit de parc-ar fi fluturat în toate bătăliile navale din ultimele patru milenii.
Ce culoare avea rochia vasului n-am izbutit să statornicesc, deşi asta ţinea de meseria mea. Judecind după toate aparenţele, rochiţa îi fusese cîndva, într-un trecut foarte îndepărtat, de o albeaţă imaculată ; albă ca nevinovăţia unui pruncuşor nou născut. Dar asta trebuie să fi fost hăt, de mult, trebuie să fi fost încă în anul în care Abraham s-a logodit cu Sara, în oraşul Ur din Caldeea.
Cîndva scîndurile bordajului fuseseră vopsite cu verde. Dar şi asta se petrecuse cu foarte multă vreme în urmă. De la acele zile rămase departe, în trecut, vasul Yorikke a mai fost vopsit de alte sute de ori, potrivit cu perioada respectivă. Dar mateloţii de punte nu şi-au dat niciodată osteneala să-i rîcîie jos vopseaua veche. Se vede treaba că le fusese interzis aşa ceva. In orice caz, vopseaua proaspătă se aşternuse necontenit peste cea dinaintea ei, încît Yorikke căpătase o circumferinţă care îl făcea să arate îndoit de voluminos pe cît era în realitate. Dacă ţi-ai fi dat osteneala să-i cojeşti cu grijă fiecare strat de vopsea, s-ar fi putut statornici cu precizie ce soi de culori fuseseră întrebuinţate în fiecare veac în parte.
E de la sine înţeles că dacă ţineai să nu fii învinovăţit de exagerare, ar fi trebuit să-i jupoi vopseaua nu numai de pe îmbrăcămintea exterioară, unde Yorikke arăta cu aproximaţie destul de tînăr, întrucît fusese trimis cînd şi cînd la un institut de înfrumuseţare. Nu. Ar fi fost necesar să cojeşti vopseaua de pe toate laturile vaporului, îndeosebi în partea lui interioară, spre a te putea dumiri în ce culori fusese dichisită marea sală de festivităţi a regelui Nabucodonosor, amănunt rămas neclarificat pînă-n zilele noastre, ceea ce ne pricinuieşte destulă bătaie de cap.
Imbrăcămintea îi arăta atît de mizerabil, că şi iadul s-ar fi înduioşat. Erau suprafeţe mari peste care mateloţii făcuseră probă cu un roşu frumos, suculent. Se vede treaba că, ulterior, armatorul sau căpitanul n-au prea îndrăgit această culoare, aşa că a fost vopsită mai departe cu albastru nobiliar. Dar cum şi roşul costase parale, a fost lăsat acolo nestingherit. Vopseaua e vopsea, iar apei nesăţioase şi sărate a mării îi este absolut indiferent dacă se hrăneşte cu roşu sau verde ; principalul este ca vîntul şi

valurile să-şi umple burdihanul, altfel ar înghiţi chiar vaporul. Următorul proprietar s-o fi gîndit iarăşi că un vas încondeiat cu negru ar fi mai impunător şi că un negru gras astupă mai bine ca oricare altă culoare ochii atotbănuitori ai societăţilor de asigurare. Dar nimeni nu s-a încumetat vreodată să se arunce la cheltuieli pînă într-acolo încît să acopere cu vopsea proaspătă tot ce mai fusese vopsit o dată, iar întreaga rochie să capete o nuanţă unitară. Numai cheltuieli suplimentare şi fără rost nu ! Era — stop — nu vreau să spun încă, deoarece nu-s dumirit pe de-a întregul ! Dar un peşte bătrîn de apă sărată miroase din vreme, iar eu sînt un peşte sărat destul de bătrîn cînd e vorba de miros.

Cînd Yorikke se afla în larg sau se odihnea intr-un port oarecare, vopselele nu mai ajungeau şi atunci era mîzgălit cu acele culori care mai rămăseseră întîmplător la îndemînă. Căpitanul scria totuşi mereu : „Cumpărat vopsele, cumpărat vopsele, cumpărat vopsele". Nimeni nu poate trăi doar din salariul lui. Dar vopseaua nu era cumpărată, ci se foloseau rămăşiţele, fie că erau cafenii, verzi, liliachii, de culoarea ehinovarului, galbene sau portocalii.

Deci, cam aşa arătaYorikke pe dinafară. Din sperietură, cît p-aci să-mi scape undiţa din mînă, cînd am zărit pentru prima dată această stafie a mărilor.

Dar asta vine de acolo că mateloţilor de punte nu li se dau învoiri peste zi, în porturi, din prea multă zgîrcenie. Primul ofiţer n-are habar ce să facă atunci cu oamenii, motiv pentru care îi pune să vopsească de la şapte dimineaţa şi pînă după-amiază la cinci, să vopsească, să vopsească şi să vopsească, atîta vreme cît se va mai găsi pe lume o coadă de pensulă şi o cutie veche din tablă, în care să fi rămas pe margini vreo scoarţă de vopsea îngroşată şi scorojită.

Şi mateloţii de punte sînt nevoiţi să se bălăbănească în afara bordajului, la vopsit, atîmaţi de odgoane sau şezînd pe cîte o scîndurică îngustă, legată cu funii coborîte în jos. Se mai întîmplă uneori ca întregul lădoi să capete pe neaşteptate o izbitură zdravănă, fie datorită unui val puternic şi neprevăzut, fie ca urmare a trecerii unui transatlantic care vînzoleşte apele, sau fiindcă în vremea fluxului şi refluxului nu se lăsau destul de libere parîmele de prindere ; în aceste cazuri vopsitorul zboară de lîngă bordaj cu leagănul morţii cu tot. Şi fiindcă matelotul încearcă să-şi salveze viaţa şi nu găleata cu vopsea, e de la sine înţeles că găleata se răstoarnă peste parmaclîc şi zeama colorată se scurge peste bordaj. De fapt, găleata e salvată pînă la urmă, în timp ce matelotul a înhăţat la timp o parîmă. Dar vopseaua ! Dar vopseaua ! Pe Yorikke se puteau număra, cu destulă precizie, pe lîngă diferitele culori încercate, toate izbiturile din ultimii zece ani înghiţite de vaporaş în timp ce era vopsit. Să cauţi a acoperi cu altă vopsea aceste revărsări ale vechilor vopsele ar fi însemnat curată risipă. La urma urmei vopseaua era vopsea, şi scopul ca numeroasele defecte de frumuseţe ale lui Yorikke să fie acoperite cu delicateţe fusese atins prin înseşi izbiturile primite. Considerînd însă faptul în sine, treaba costase destul de scump, deoarece nu întreaga vopsea rămăsese pe Yorikke în acea împrejurare ; o parte dispăruse în mare şi o alta rămăsese lipită pe nădragii vopsitorului, unde era cu totul de prisos. Cu nădragii astfel împestriţaţi, pe care îi puteai apoi aşeza în picioare fără să se răstoarne, evenimentul nu lua încă sfîrşit. Urma după aceea altercaţia cu primul

ofiţer, care era de părere că vopseaua preţuieşte mai mult decît viaţa matelotului şi că acesta, în loc să se fi gîndit la propria lui piele, lipsită oricum de importanţă, avea datoria să poarte în primul rînd grija preţioasei vopsele. Mateloţi de punte ar putea să culeagă pe pietrele de caldarim sau chiar să-i sfeterisească, de sub funia spînzurătorii. Vopseaua, însă, costă bani, iar căpitanul îi va face un tămbălău groaznic fiindcă iar n-o să iasă la socoteală cu registrul pentru vopsele şi cu rubrica : „cumpărături de vopsele". Adesea altercaţia se sfîrşeşte abia după ce, în tirul obişnuit al canonadei de înjurături, au fost epuizate toate muniţiile, iar matelotul, luîndu-şi solda, îşi înşfacă sacul şi sare peste copaştie, urînd vaporului să-i izbucnească un incendiu puternic în magazia de cărbuni, taman cînd o ajunge la o mie cinci sute de mile „off the coast“ . Iţi dai seama că cineva nu-i în toate minţile, după cum arată la faţă şi după felul în care-şi potriveşte ţinuta vestimentară. Cu cît e mai trăsnit, cu atît devine mai excentrică înfăţişarea lui. Intr-adevăr, nu s-ar fi putut afirma că Yorikke se asemăna cu o navă înţeleaptă şi zdravănă la cap, sau că aduce pe departe cu un astfel de vapor. Asta ar însemna să insulţi toate vapoarele care brăzdează cele şapte mări. Aspectul lui se armoniza însă atît de desăvîrşit cu spiritul, cu sufletul, cu fiinţa şi cu întreaga-i comportare, încît aveai tot dreptul să te-ndoieşti că Yorikke e sănătos la cap. Nu era vorba doar de înfăţişarea lui exterioară, doar de culoarea lui. Tot ce se putea vedea pe această navă era în deplină concordanţă cu pielea şi obrazul. Bigile se bălăbăneau în aer ca nişte crengi uscate. Dacă s-ar fi slobozit vreun proiectil pe coşul vaporului, fiţi încredinţat că n-ar fi răzbătut, de-a lungul, pe partea cealaltă, chiar dacă ar fi fost un simplu glonte de revolver. Fumul, în schimb, se strecura printre crăpături. Altcum Yorikke n-ar fi putut scoate fum. Pe coş în nici un caz ! In ce chip era legată puntea de comandă cu restul vaporului, n-am izbutit să descopăr. Se părea că dacă vaporul ar fi ieşit în larg, ar fi fost nevoit să se întoarcă după un ceas ca să ia şi puntea de comandă rămasă în port, deoarece căpitanul n-ar fi putut observa din postul său obişnuit că vaporul se afla de un ceas în plină cursă ; numai dacă steward-ul s-ar fi urcat pe punte spre a-i aminti că-l aşteaptă mîncarea în careul ofiţerilor, abia atunci ar fi ieşit la iveală că puntea de comandă împreună cu căpitanul nu fuseseră luaţi de vapor la plecare, ci că plutesc în rada ultimului port, sau au rămas înţepeniţi pe undeva.

Şi cum şedeam pe cheiul de piatră, îndeletnicindu-mă sîrguincios cu prinderea peştilor, am zărit vasul Yorikke şi am izbucnit în rîs, un rîs atît de puternic şi de formidabil, încît Yorikke a intrat în panică şi a alunecat înapoi cu o jumătate de cablu. Nu mai voia să iasă în larg ; nu mai voia nimic. Zgîria şi zdrelea cheiul, încât şi un cîine ar fi urlat de jale. Ţi se rupea inima după vechitura demnă de plîns, care urma să fie iarăşi alungată spre lumea fără de cruţare a stihiilor şi furtunilor dezlănţuite.

Dar nimeni n-avea milă de dînsa.

Auzeam huruitul şi gemetele vinciurilor, precum şi forfoteala de colo-colo, şi am ştiut că ăştia vor canoni hodoroaga temeinic, o vor încinge într-adins c-un foc zdravăn, după care va fi nevoită s-o ia din loc ţupăind. Ce poate face în definitiv, pînă la urmă, o fetişcană singurică împotriva atîtor pumni brutali ? Poate să zgîrie, să

muşte, dar tot va fi nevoită să suporte zăbala şi să intre în horă, fie că are chef de joacă, fie că nu. Dar cînd o duduiţă atît de năzuroasă aude dintr-o dată acorduri de muzică, devine cea mai zvăpăiată dintre toţi. La fel se întîmpla pesemne şi cu Yorikke. Intîi să ajungă în larg, nevătămat, după care îl şi vezi că goneşte năvalnic, ca un pui de diavol, doar-doar să ajungă cît mai repede în portul următor, unde se poate odihni şi visa la vremurile de odinioară, pe cînd nu era încă gonit fără-ncetare, ca-n aceste zile grăbite. La drept vorbind nava nu mai e tinerică şi se ţine pe picioare cu destulă trudă. Iar dacă n-ar fi atît de gros înţolită, ar degera fără doar şi poate în apa asta rece, deoarece sîngele nu îi mai aleargă prin vine atît de proaspăt ca pe vremurile cînd fusese martoră la festivităţile poruncite de Cleopatra întru întîmpinarea lui Antoniu.

După înfăţişarea unui vapor poţi să determini cu precizie modul în care este tratat echipajul său, cu condiţia să fi mirosit întîi suficientă apă sărată. Unii îşi închipuie însă foarte serios că ar pricepe ceva despre mări, vapoare şi marinari, dacă au călătorit de o duzină de ori pe un vas de pasageri transoceanic, poate chiar într-o cabină de lux. Or, un pasager nu pricepe nimic despre mare şi despre vapoare, şi cu atît mai puţin despre felul de trai al echipajului. Stewarzii nu înseamnă echipaj şi nici ofiţerii nu sînt echipaj. Primii sînt numai chelneri şi valeţi de casă, ceilalţi doar funcţionari cu drept de pensie.

Căpitanul comandă vaporul, dar nu-l cunoaşte. Cel care călăreşte pe cămilă şi hotărăşte localitatea spre care vrea să se îndrepte n-are habar de cămilă. Doar conducătorul de cămile îşi cunoaşte cămila ; lui îi vorbeşte animalul şi el răspunde. El singur îi cunoaşte nevoile, slăbiciunile şi dorinţele.

Aşa se întîmplă şi cu vaporul : căpitanul este numai comandantul, şeful care vrea întotdeauna altceva decît vrea vaporul. Pe el îl urăşte vaporul, întocmai cum sînt urîţi toţi şefii şi comandanţii. Dacă vreodată comandanţii sînt iubiţi, sau se spune ceva asemănător despre ei, înseamnă că sînt iubiţi doar pentru că numai în acest fel o mai poţi scoate la capăt cu dînşii sau cu toanele lor.

Vaporul iubeşte însă echipajul. Oamenii din echipaj sînt adevăraţii şi bunii tovarăşi ai vaporului. Ei îl lustruiesc peste tot, îl mingîie, îl dezmiardă şi îl sărută. Echipajul n-are adesea în mod practic alt cămin în afara vaporului; căpitanul are o vilă frumuşică undeva la ţară, are nevastă, are copii. Au şi unii mateloţi neveste şi copii. Dar truda lor pe vapor şi pentru vapor este într-atîta de obositoare, încît nu se pot gîndi decît la vasul pe care plutesc şi uită cu desăvîrşire familia de acasă, deoarece nu mai au vreme să se gîndească şi la ea.

Chiar cînd încep să-şi amintească de casă, îi cuprinde somnul pe dată şi adorm buştean, deoarece sînt mult prea obosiţi.

Vaporul ştie cu certitudine că n-ar putea face un singur pas dacă n-ar avea echipaj. Fără căpitan poate alerga vaporul; fără echipaj nu. Căpitanul nici n-ar putea alimenta vaporul în vreun fel, deoarece nu se pricepe cum trebuie să vîre cărbunii în cazan,

încît focul să nu se stingă, dar să dea totuşi maximum de calorii fără să-i pricinuiască vreo indigestie. Cu echipajul stă vaporul la taifas ; cu căpitanul şi ofiţerii nicicînd. Vaporul istoriseşte echipajului basme şi povestiri minunate. Toate poveştile pe care le cunosc mi-au fost istorisite de vapoare, nu de oameni. Vaporului îi place şi să asculte istorisirile marinarilor. Am auzit că există vapoare care rîd şi chicotesc cînd echipajul se strînge pe punte, duminica după-amiazâ, şi goleşte sacul cu glume. Am văzut vapoare care plîngeau pe cînd se istoriseau întîmplări triste, şi am auzit chiar un vapor suspinînd amarnic, fiindcă ştia că în viitoarea lui călătorie se va duce la fund. Intr-adevăr, nu s-a mai înapoiat din acea călătorie şi a fost dat apoi de către Compania Lloyd pe lista „dispăruţilor".
Vaporul este întotdeauna de partea echipajului; niciodată de partea căpitanului. Căpitanul nu lucrează pentru vapor ; el lucrează pentru companie. Foarte ades echipajul nici nu ştie cărei companii îi aparţine vaporul şi nici nu se sinchiseşte despre treaba asta ; are grijă numai de nevoile şi trebuinţele vaporului. Cînd echipajul este nemulţumit şi se răzvrăteşte, se răzvrăteşte şi vaporul o dată cu el. Vaporul urăşte spărgătorii de grevă chiar mai mult decît fundul mărilor şi am cunoscut un vapor care pornise în prima lui cursă, avînd la bord o haită de spărgători de grevă ; chiar aproape de coastă, care se mai vedea încă destul de bine, vaporul s-a lăsat frumuşel pe fundul mării şi nici un spărgător de grevă n-a mai apărut la suprafaţă. A preferat să se ducă la fund, decît să se ştie pradă spărgătorilor de grevă. Yes, Sir.
Este echipajul prost hrănit sau maltratat ? Vaporul ia neîntîrziat parte echipajului şi ţipă acest adevăr atît de tare în fiecare port, încît căpitanul este nevoit să-şi astupe urechile ; foarte adesea trezeşte din somnolenţă şi comisia portuară şi nu se domoleşte pînă cînd aceasta nu dispune să se facă cercetări temeinice. Voi fi învinuit, desigur, că sînt un ins veşnic hămesit. Dar pentru matelot, singura îndeletnicire plăcută, după ce şi-a îndeplinit serviciul de cart, rămîne mîncarea. Alte bucurii nu cunoaşte, iar munca istovitoare îţi pricinuieşte o foame straşnică. Hrana constituie pentru matelot o parte foarte însemnată din leafa lui. Pe Yorikke, însă, după cum ţipa şi el îndeajuns de puternic, echipajului i se dădea cea mai mizerabilă crăpelniţă pe care ar fi putut-o împărţi o companie cărpănoasă şi un căpitan care se interesează doar de cîştigurile lui lăturalnice, o hrană drămuită în asemenea fel, încît echipajul să-şi poată menţine doar o pîlpîire de viaţă. Ce fel de om era căpitanul, Yorikke îl dezvăluia fiecărui ins care înţelegea graiul unui vapor. Individul bea cu pasiune, dar numai băuturi alese ; înghiţea cu poftă, dar numai lucruri alese ; fura de oriunde şi învîrtea afaceri lăturalnice necurate cu cine şi pe spinarea cui putea. Toate celelalte îl lăsau cu totul indiferent şi stingherea echipajul destul de puţin prin prezenţa lui. Il stingherea însă pe cale ocolită, prin mijlocirea ofiţerilor şi a mecanicilor. Iar mecanicii ăştia n-ar fi fost primiţi să muncească pe nici un vapor cu mintea zdravănă, nici măcar ca ungători de maşini.
Cum izbutea totuşi Yorikke să recruteze un echipaj şi să menţină un echipaj ? Cum era cu putinţă să plece cu echipajul complet dintr-un port spaniol, din această binecuvîntată şi însorită ţară ? Aici se ascundea o taină. N-o fi cumva vreun... ?

S-ar putea. Poate că e totuşi un vas al morţii. Eh, acum, în sfîrşit, a ieşit la iveală. Un vas al morţii. Afurisită treabă ! Fără îndoială că este un vas al morţii!
Cum de nu-mi dădusem seama de la prima ochire ? Acum, însă, am dibăcit.
Intr-adevăr, nu poate încăpea nici o îndoială.
Dar iarăşi am zărit ceva, care mă îndeamnă să cred că nu e. Totuşi, la mijloc se ascunde un mister. Să mă scarpine pe spinare un urs polar dacă n-am să dibuiesc ce hram poartă găleata asta !
Pînă la urmă vasul s-a hotărît totuşi s-o ia din loc, să pornească de la sine şi de bunăvoie. Il subapreciasem. Era cu toate acestea hidrofob, dar pe motive destul de întemeiate. Căpitanul lui era un dobitoc sadea. Yes, Sir. Yorikke era mai isteţ decît căpitanul lui. Nici n-ar fi avut nevoie de căpitan : asta mi se lămurise abia acum. Era aidoma unui cal de rasă bun şi bătrîn, căruia trebuie doar să-i laşi frîul liber, iar el îşi alege drumul cel mai drept. Unui căpitan îi este de ajuns să prezinte o adeverinţă stampilată şi iscălită precum că a trecut un examen, că i se şi încredinţează o navă şi, pe deasupra, una delicată şi gingaşă cum era Yorikke. Plătiţi unui matelot de punte priceput salariul pe care-l primeşte căpitanul şi el va pilota o navă de stirpea Yorikkei, peste un iaz cu broaşte, cu mai multă iscusinţă decît un căpitan închiriat, care toată ziulica nu face alta decît să bîntuie pe covertă şi să se gîndească cum şi în ce fel ar putea micşora raţia echipajului, încît să mai jupoaie un bănuţ pentru companie şi pentru propriul său buzunar.
In calea vasului Yorikke se iviseră vînt şi curenţi, spre care căpitanul îl silea să se-ndrepte. Dar pe o femeiuşcă atît de gingaşă cum este Yorikke nu-i cazul s-o sileşti cum şi încotro să meargă; în felul acesta poate fi îndrumată numai pe căi greşite. Pilotul îşi cunoştea bine portul, dar nu cunoştea vaporul. Căpitanul ăsta cunoştea însă şi mai puţin vaporul.
Vasul se tîra văicărindu-se de-a lungul cheiului şi m-am văzut nevoit să-mi aburc repede picioarele sus, altcum le-ar fi luat cu el. Şi nu eram doar atît de nebun încît să-mi trimit picioarele în Maroc, în vreme ce eu aş fi rămas în Cîdiz.
Ţupăia cu băgare de seamă la pupa cu pana cîrmei şi pe laturi scuipa, şi-şi lăsa udul ca un descreierat, de parcă ar fi fost pilit criţă şi i-ar fi venit peste măsură de greu să iasă în larg, fără să tragă după dînsul stîlpii felinarelor. Pînă-n cele din urmă căpitanul avu norocul să-l facă să se depărteze de chei fără nici o zgîrietură. Dar eram încredinţat că Yorikke fusese cel care şi-a dat seama că trebuie să-şi poarte singur de grijă, dacă ţine cu tot dinadinsul să scape cu pielea nejupuită. Poate că voise chiar să-i facă proprietarului o economie de cîteva găleţi de vopsea.
Cu cît vasul se apropia mai mult de mine, cu atîta-mi devenea mai nesuferită înfăţişarea lui. Şi mi-a trăsnit prin minte că dacă în clipa aceea s-ar afla în spatele meu călăul cu juvăţul pregătit şi aş putea să-l evit numai în cazul că m-aş angaja pe Yorikke, aş trage juvăţul spre mine şi aş spune călăului: „Dragă prietene, ia-mă şi sfîrşeşte-ţi treaba fără-ntîrziere, ca să fiu izbăvit de lada asta de cuie“. Fiindcă abia atunci am văzut ceva mai îngrozitor decît tot ce văzusem vreodată în această privinţă.

Pe covertă se rînduiseră mateloţii din echipaj rămaşi liberi după cart şi se uitau în

jos către chei, peste balustradă, spre a lua cu dînşii în priviri tot ce mai puteau reţine din cele ce se aflau pe uscat, în aceste ultime clipe, înainte de a pomi într-o cursă lungă. Am văzut în viaţa mea, şi în porturile asiatice, şi în cele din America de Sud, o colecţie desăvîrşită şi foarte bogată de mateloţi calici, zdrenţăroşi, decăzuţi, jegoşi, plini de păduchi. Dar nu-mi puteam aminti să fi avut vreodată în faţă un echipaj în asemenea hal şi care n-avea barem justificarea că suferise un naufragiu şi că rătăcise pe mare zile de-a rîndul, înainte de a fi aruncat pe vreo coastă, ci aparţinea unui vapor aflat în preajma ieşirii sale în larg. Că aşa ceva ar fi fost cu putinţă, n-aş fi crezut pentru nimic în lume. Fireşte că nici eu nu arătam grozav de dichisit şi, ca să fiu cinstit, mă apropiam mai mult de cei în zdrenţe decît de cei înţoliţi mai acătării. Totuşi, în comparaţie cu acest echipaj arătam ca un staroste al corului de fete de la Ziegfield- Follies din New York. Nu era un vas al morţii, dumnezeu să-mi ierte păcatele. Ăştia erau mai curînd niscai corsari aflaţi în preajma primei lovituri, piraţi urmăriţi de vreo şase luni de navele grănicereşti ale tuturor naţiunilor, tîlhari ai mărilor decăzuţi în asemenea hal, încît nu le mai rămînea nimic altceva de făcut decît să atace şi să prade cîte o joncă chinezească, încărcată cu zarzavaturi.
O, sfinte şarpe de mare, tare mai erau zdrenţăroşi şi plini de rapăn ! Unul nu purta şapcă fiindcă n-avea nici şapcă, nici pălărie, ci purta în jurul creştetului, înfăşurat în chip de turban, o fîşie verde dintr-o fustă veche. Altul purta, domnii mei — nu, n-o să mă credeţi, dar dacă nu vă spun adevărul curat, mă oblig să intru fochist pe un ceam — purta, zic, un ţilindru peste scăfîrlie. Imaginaţi-vă : un marinar cu ţilindru ! Iată deci că omenirea a trăit să vadă şi una ca asta ! Poate că, o jumătate de ceas înainte de plecarea vaporului, fusese hornar. Or o fi curăţat poate coşul pe această hărăbaie, sau s-o fi afişat pe Yorikke un regulament special prin care nu era îngăduit să se cureţe coşurile decît cu ţilindru pe cap. Mai văzusem eu pe vapoare regulamente cam de soiul ăsta. Dar Yorikke nu făcea parte din stirpea vapoarelor pe care se introduc regulamente neobişnuite ; Yorikke era o navă căreia îi dădeau destulă bătaie de cap chiar şi regulamentele cu o vechime de o mie de ani. Nu, ţilindrul acela fusese folosit doar pentru că omul n-avea alt acoperămînt pentru cap. Căci dacă l-ar fi avut, părea să aibă destul gust încît, la vesta de frac pe care o purta de-a dreptul pe piele, să nu-şi mai înfunde peste creştet şi o pălărie-castron. Nu era de fel exclus să fi spălat putina chiar de la propria lui cununie, în blestemata clipă cînd gluma începuse să se-ngroaşe. Şi fiindcă nu avusese la-ndemînă alt refugiu împotriva asaltului cotoroanţelor, a dibăcit în ultima clipă de panică pe Yorikke, unde a fost întîmpinat cu braţele deschise. Aici n-o să scotocească nici o cotoroanţă şi nu-l vor căuta, de bună seamă, pe acela care a întors spatele miresei, în frac şi ţilindru de nuntă.
Dac-aş fi ştiut că ăştia-s pe de-adevăratelea piraţi ai mărilor, i-aş fi implorat să mă ia cu dînşii părtaş întru glorie şi înavuţire. Dar în cazul cînd n-ai un submarin la-ndemînă, pirateria pe mări nu mai este destul de rentabilă în zilele noastre.
Nu, şi fiindcă nu sînt piraţi, mai bine funia călăului decît să fiu nevoit să mă îmbarc pe Yorikke. Vaporul care m-ar putea ademeni departe de însorita Spanie ar trebui să fie tare frumos şi de două ori mai fain decît Tuscaloosa. O, ce mult a trecut de atunci!

Oare New Orleans o mai fi portul ei de reşedinţă ? Jackson Square, Levee şi... ei, mai cuminte ar fi să înfig iar în undiţă un cîrnat în sînge. După ce va trece şi găleata asta împestriţată, poate că vom prinde un pescălău de vreun chil. Dacă nu, tot e bine ; vom vedea cum o mai duce cu sănătatea supa noastră cu tăiţei, sau ce s-o fi dînd la cină pe vasul olandez de colo.
Ca un melc ghiftuit peste măsură, dar care se antrenează totuşi pentru viitorul concurs cu premii al melcilor, aşa se tîra şi Yorikke pe dinaintea mea.
Cînd capetele tâlharilor ajunseră în dreptul meu, unul dintre ei strigă în jos, către mine :
— Hey, aint ye sailor ?
— Yesser.
— Want a dschop ?
Nu era cazul să-şi facă iluzii prea mari despre englezeasca lui; se dovedea totuşi îndestulătoare pentru relaţii strînse, familiare.
Dacă vreau să capăt o muncă...
Of, urs cenuşiu care cînţi la orgă, nu cumva ăsta a vorbit serios ? Dacă nu vreau să muncesc ?
Iată-mă pierdut! E întrebarea de care mă ferisem mai abitir decît de trîmbiţele arhanghelului Mihail din ziua judecăţii de apoi. Că doar, de obicei, tocmai cel ce n-are de lucru pune întrebarea. Dar nu m-am dus niciodată să-ntreb dacă e de lucru, mereu cu spaima că vreodată să nu mi se răspundă : da.
Aidoma tuturor marinarilor, sînt superstiţios. Pe vapor şi pe mări te vezi nevoit să te bizui pe întîmplări şi superstiţii, altcum n-ai putea să reziști şi ai înnebuni de-a binelea. Şi taman superstiţia e cea care mă sileşte să răspund da, cînd cineva mă-ntreabă dacă aş vrea să capăt de lucru. Dac-aş răspunde nu, mi-aş afurisi norocul şi n-aş mai căpăta niciodată vreun angajament pe vapor şi cu atît mai puţin atunci cînd voi fi la mare ananghie. Uneori îţi merge să înşiri o istorie, alteori însă n-ai noroc şi cetăţeanul se porneşte pe zbierete: „Poliţia!", „Şarlatanul!“ Dacă într-o astfel de împrejurare nu ai grabnic la îndemînă un vapor, poliţia va da crezare individului care nu ştie de glumă şi n-are de fel idei.
Această superstiţie mi-a jucat adesea renghiuri supărătoare şi mi-a pus în circă îndeletniciri cum n-aş fi crezut că pot exista pe lumea asta. Ea a fost şi motivul de căpetenie că m-am văzut ajutor de gropar la Guayaquil, în Ecuador, şi că am înlesnit cu propriile mele mîini, la un iarmaroc din Irlanda, vînzarea în aşchii a crucii pe care domnul şi mântuitorul nostru Isus Cristos a scos ultimul său suspin pămîntean. Fiecare aşchiuţă costa jumătate de coroană, iar sticla măritoare pe care oamenii erau nevoiţi s-o cumpere o dată cu ea, ca să-şi poată vedea aşchiuţa, costa altă jumătate de coroană. Cînd eşti superstiţios ajungi şi la asemenea îndeletniciri, care, fără îndoială, nu-mi vor fi înscrise pe răbojul ceresc cu laude. De cînd păţisem asta în Irlanda, nu m-am mai sinchisit să rămîn om bun şi cinstit, deoarece eram încredinţat că pierdusem toate drepturile pe cealaltă lume. Şi asta nu doar din pricină că ajutasem la vînzarea aşchiilor. Nu, asta nici n-ar fi fost un păcat din cale-afară de greu, ba mi-ar fi fost poate ţinut în seamă ca o virtute. Mai afurisit era că şi ajutasem

negustorului să cioplească aceste aşchii dintr-o ladă veche, în camera lui de la hotel. Dar nici asta n-ar fi fost încă un păcat de neiertat, dacă barem n-aş fi jurat strîmb faţă de oameni, minţindu-i că le adusesem chiar eu din Palestina, unde le-am primit de la un arab creştinat, a cărui familie a fost în posesia acestor aşchii vreme de optsprezece veacuri; arabul mi le-ar fi înmînat cu încredinţarea solemnă că dumnezeu îi apăruse în vis şi îi poruncise să nu îngăduie ca aceste aşchii sfinte să fie duse altundeva decît în Irlanda, şi nu aiurea. Le înfăţişam chiar documente cu semne arabe, precum şi o tălmăcire în limba engleză, care atesta că documentul e autentic şi conţine toate cîte le povesteam noi, la iarmaroc. Asemenea feste pot juca superstiţiile. Yes, Sir.
Dacă am fi dăruit încaltea unei mînăstiri banii adunaţi în acest chip, ori dacă i-am fi trimis papei, păcatul n-ar mai fi fost atît de grav şi mai puteam nutri nădejdea că voi fi izbăvit. Dar noi folosisem bănişorii pentru sufleţelul nostru, iar eu mă arătasem într-atîta de prevăzător, încît pretinsesem partea dreaptă ce mi se cuvenea din procente şi tantieme. Oricum nu fusesem un şarlatan, ci doar o biată victimă a superstiţiilor — a superstiţiilor mele, fireşte. Oamenii mă crezuseră, căci vezi, ei nu erau superstiţioşi.

Era, aşadar, cît se poate de firesc ca atunci cînd mi se pusese întrebarea dacă nu vreau să capăt de lucru, să răspund afirmativ. Mă îmboldea ceva lăuntric să zic da, şi n-am putut rezista acestui imbold. Sînt sigur însă că mă îngălbenisem de spaimă, o spaimă de moarte că voi fi silit totuşi să urc pe găleata asta.
— AB ? m-a întrebat cetăţeanul.
Ce noroc, în asta îmi stă salvarea ! Ăştia aveau nevoie de un AB, iar eu nu eram un AB. M-am ferit totuşi înţelepţeşte să-i răspund „plain“ , cu toate că în cazuri neprevăzute un matelot de punte poate fi întrebuinţat şi la cîrmă, mai cu seamă cînd vremea e liniştită şi nu sînt de aşteptat mari schimbări în starea timpului.
De aceea i-am şi răspuns :
—Nosser, no AB. Blake gang.
— Perfect! strigă omul în jos, către mine. Asta-i tocmai ce căutam. Urneşte-te mai sprinten încoace. Hopa, sus !
Abia atunci mi-a devenit totul limpede : luau pe cine găseau şi de unde găseau, fiindcă, oricum, le crăpa buza după oameni în echipaj. Puteam să fi spus : bucătar, sau să ţip : maistru-lemnar, sau boss'n , că ei tot m-ar fi chemat cu un „hopa, sus !“
Aici era ceva în neregulă. La naiba, n-o fi cumva un... nu, în ciuda aparenţelor care dădeau de bănuit, Yorikke nu părea să fie un vas al morţii.
Trebuia să-mi joc şi ultimele cărţi.
— Where're you bound ? Incotro vă-ndreptaţi ?
— Dar cam pe unde ai pofti matale s-ajungi ?
Ai naibii şmecheri! Nu mai vedeam nici o scăpare. Puteam să le spun : „Polul Sud“, da, ori : „Geneva", că ei aveau să-mi răspundă, fără măcar să clipească : „Intr-acolo

pornim şi noi !“ Dar cunoşteam eu o ţară către care găleata n-ar fi trebuit să cuteze a se îndrepta ; asta era Anglia. De aceea le-am şi spus :
— Anglia.
— Da ştiu că ai mare noroc, omule ! strigă vocea. Avem o încărcătură pentru acolo ; mărfuri mărunte pentru Liverpool. Iar cînd ajungem, n-ai decît să renunţi la angajament.
Cu asta se dăduseră de gol. Singura ţară în care nu puteam renunţa la angajament, nici eu şi nici un alt matelot care nu naviga pe un vapor britanic, era Anglia. Dar trebuia să ţin seama de răspunsul primit. N-aveam cum să le fac dovada că-s şarlatani.
Totul mi se părea tare caraghios. De bună seamă că nimeni nu m-ar fi putut sili să iscălesc un angajament pe un vapor oarecare, în nici un caz atîta vreme cît stam înfipt aici, cu picioarele pe uscat, şi nu mă aflam sub jurisdicţia sau puterea legală a căpitanului. Dar aşa se întîmplă întotdeauna ; cînd te simţi prea fericit ai vrea să-ţi meargă şi mai bine, chiar dacă acest „şi mai bine“ ascunde numai dorinţa de a schimba o ţară prin alta, iar o speranţă tainică şi veşnică îţi hrăneşte iluzia că fiecare schimbare trebuie să te-ndrepte spre acel „şi mai bine“. Cred că asta dăinuie încă de pe vremea cînd Adam se plictisea în rai şi cînd oamenii au fost blestemaţi să nu se simtă nicăierea pe deplin fericiţi şi să fie necontenit în goană după o fericire mai mare. Cînd mă gîndesc la Anglia cu necontenitele ei ceţuri, cu clima ei umedă şi rece, cu hăituirea străinilor, cu prinţul ei de coroană şi veşnicul lui surîs stupid pe o mască îngheţată şi le compar pe toate cu această ţară liberă şi însorită, cu locuitorii ei prietenoşi, şi îmi închipui că ar trebui într-adevăr să părăsesc toate acestea, îmi şi vine să-mi rog moartea.
Dar ăsta-mi era destinul. Spusesem : da, şi ca adevărat marinar, care îşi respectă cuvîntul dat, n-aveam altceva de făcut decît să semnez angajamentul pe această găleată, chit că s-ar îndrepta direct către fundul mării; pe această hărăbaie de care am rîs în hohote, răsunător, cînd am zărit-o prima oară, şi pe care nu credeam că voi fi silit să mă îmbarc vreodată, chiar dacă astfel mi-aş fi salvat viaţa. Nu credeam să mă îmbarc pe acest vapor, cu un asemenea echipaj. Dar vasul Yorikke se răzbuna pe mine fiindcă-mi bătusem joc de el. Era şi o răsplată dreaptă pentru că venisem în port şi mă lăsasem văzut de navele care ieşeau în larg. E mai chibzuit să nu-ţi vîri nasul unde nu-ţi fierbe oala. Nu trebuie să-ţi pese de o găleată care se avîntă spre larg decît dacă eşti îmbarcat pe ea. Las-o în plata domnului şi cată să nu scuipi în urma ei. Asta îţi poartă ghinion. Găleţile nu suportă asemenea ocară.
Marinarul să nu viseze peşti, nici să nu se gîndească la pescuit, fiindcă nu-i a bine. Iar eu nu numai că m-am aventurat pînă aici, dar am şi vrut să prind cîţiva. Fiecare peşte, ori poate maică-sa, s-a înfruptat măcar o dată din trupul unui marinar înecat; de aceea marinarul să se ferească de peşti. Dacă un marinar are poftă să mănînce peşte, să-l cumpere de la un pescar adevărat. Meseria acestuia este să prindă peşti şi lui nu-i fac nici un rău; cînd el visează peşte, asta înseamnă bani.
Am împuşcat şi ultima întrebare care mai era cu putinţă :
— Cum se plăteşte ?

— In bani englezeşti.
— Cum e hrana ?
— Mai mult decît îndestulătoare.
Eram deci împresurat. Nu rămăsese deschisă nici o crăpătură, cît de îngustă, prin care să mă strecor. Şi nici nu aveam vreo scuză faţă de conştiinţa mea, ca să pot lua înapoi acel „yes“ pe care-l rostisem.
Au aruncat o parîmă. Am prins-o, m-am bălăbănit cu picioarele întinse pe lîngă bordaj şi în timp ce ei trăgeau de pe punte parîma, eu m-am căţărat pe peretele de fier şi am sărit peste parapet.
De îndată ce am ajuns pe punte, Yorikke a pornit în plină viteză, surprinzător de repede, şi pe cînd eu mai sorbeam încă din ochi Spania ce se depărta, am avut presimţirea că şi trecusem peste pragul acelei porţi, pe al cărei frontispiciu stau scrise cuvintele grele ale destinului:

Celui ce intră aici,
Numele şi fiinţa îi sînt şterse.
S-au risipit în vînt !

CARTEA A DOUA

INSCRIPŢIE
DEASUPRA DORMITOARELOR ECHIPAJULUI
DE PE VASELE MORŢII

Celui ce intră aici,
Numele şi fiinţa îi sânt şterse.
E risipit în vînt,
din el nu dăinuie nici o adiere
în lumea rămasă departe, departe.
El nu poate merge înapoi,
nici să păşească înainte,
aici, unde se află, este proscris.
Pe el nu-l ştie nici dumnezeu, nici iadul.
El nu-i nici zi, nu-i nici noapte.
El este Nimic, este Nimeni, este Niciodată.
El este prea mare pentru Infinit
Şi prea neînsemnat pentru firicelul de nisip
Care-şi are rosturile lui în Univers.
El este cel care n-a fost nicicînd
Şi cel nicicînd amintit!

Iată-mă privind de-aproape pe vînătorii de rechini. Impresia pe care mi-o făcusem despre vapor văzîndu-l pe dinafară nu s-a schimbat în nici un caz în bine. Nici măcar nu s-a înrăutăţit; a devenit de-a dreptul ucigătoare. Crezusem la-nceput că unii oameni din echipaj ar fi negri, iar alţii, arabi. Dar abia acum mi-am dat seama că arată în felul acesta numai datorită prafului de cărbune şi rapănului gros. Matelotul de punte de pe nici un vapor din lume nu stă pe aceeaşi treaptă umană pe care se află căpitanul, poate cu excepţia vapoarelor din Rusia Sovietică. La drept vorbind, unde ar duce asta ? Intr-o bună zi ai putea să confunzi pe unul cu celălalt şi să constaţi că matelotul de punte este la fel de inteligent ca şi căpitanul. Uneori asta nici n-ar constitui încă dovada că matelotul de punte este în general înzestrat cu inteligenţă.

Fără îndoială, existau diferite trepte chiar şi între marinari. Se găseau desigur mateloţi de punte de gradul întîi, mateloţi de punte de gradul al doilea, de gradul al treilea şi al patrulea. Cei doi pungaşi de buzunare care se aflau acolo păreau să fie mateloţi de punte de gradul al cincilea. In momentul de faţă nu ştiu care este rasa de oameni cea mai puţin civilizată. Criteriul se schimbă în fiecare an, după valoarea sau lipsa de valoare ce-o reprezintă pentru ceilalţi ţara în care vieţuieşte rasa respectivă. Dar chiar şi cea mai necivilizată rasă nu i-ar folosi pe aceşti doi indivizi nici măcar ca să despice nucile de cocos. Atîţia mateloţi de punte încît fiecare grad să-şi poată avea reprezentanţii săi legali n-au putut fi adunaţi pe vasul Yorikke. Drept urmare, mateloţi de punte de gradul unu, doi, trei şi patru nu existau, ci numai doi de gradul al cincilea şi trei de gradul al şaselea. Pe reprezentanţii gradului cinci i-am descris ; pe cei ai gradului şase nu-i pot înfăţişa, deoarece nu îi pot asemui cu nimic din ce se găseşte de fapt pe pămînt. Era o speţă cu totul aparte şi trebuie să mă limitez doar la precizarea că era reprezentată cu cinste şi i-ai fi crezut că aparţin celei de a şasea categorii, chiar şi fără o legitimaţie specială.

— Pună zăua ! Căpetenia pungaşilor de buzunare şi a escrocilor de prin iarmaroace — stai, voiam să spun : căpetenia hoţilor de buzunare şi a geambaşilor de cai se apropie de mine : Eu mi-s acilea al doilea mecanic. Aista, di cole, care mi-i veşîn, icişa, iaste dunkyman -ul.

Era o limbă... Cred că-i necesar s-o tălmăcesc într-o vorbire mai inteligibilă, ca să poată fi pricepută. Voise, aşadar, să-mi aducă la cunoştinţă că el este al doilea mecanic şi în consecinţă superiorul meu direct, deoarece urma să ţin de „echipa de la cazane" şi că omul de alături e donkeyman, deci subofiţer şi tot şef peste mine.

— Iar eu, m-am recomandat singur, sînt directorul general al companiei proprietare a acestei găleţi şi am venit pe bord, băieţi, să vă pun în mişcare.

Ehei, dacă ăştia doi au crezut că mă vor putea lua peste picior, n-aveau decît să caute pe altul, nu tocmai pe unul care fusese îmbarcat ca ajutor de bucătar pe cînd cei de

seama lui mai învăţau încă abecedarul. N-ar fi trebuit să-mi veniţi cu chestii d-astea, fiindcă altfel o să vă-nvăţ de la primul cart cum să vorbiţi şi n-o să ne prea împăcăm unii cu alţii.
Dar el nu înţelesese nici o boabă din vorbele mele, deoarece îmi spuse mai departe :
— Treci la dormitor şi caută-ţi un culcuş !
Abia atunci parcă mi s-a deschis capul. Doar n-o fi vorbit serios şi n-o fi chiar al doilea mecanic şi şeful meu direct, puşcăriaşul ăsta evadat de pe vreo galeră ? Am pornit către forecastle, spre dormitorul echipajului, clătinîndu-mă de parcă m-ar fi izbit careva cu o măciucă în moalele capului.
Cîţiva indivizi tîndăleau în culcuşurile lor. Cînd am intrat, m-au privit somnoroşi, fără să manifeste vreo umbră de interes sau să arate vreo mirare oarecare. Asemenea împrospătări neaşteptate în echipaj păreau să se producă mult prea des ca să mai merite osteneala de a le lua în seamă. Mai tîrziu, am auzit odată, că în vreo duzină de porturi unde Yorikke obişnuia să arunce ancora ocazional, se aflau întotdeauna pe ţărm doi-trei marinari care, dintr-un motiv sau altul, nu putuseră căpăta angajament pe alt vapor, sau trebuiau s-o şteargă neîntîrziat fiindcă pe cheiurile acelea prea le ardea pămîntul sub picioare şi se rugau zilnic : „O, tu, cel atotputernic peste vapoare şi peste oştile lor marinăreşti, lasă-l pe bunul şi bătrînul Yorikke să acosteze şi în portul ăsta !“ Deoarece pe Yorikke lipseau mai totdeauna doi-trei oameni şi sînt convins că, în vieţuirea lui străîndelungată, nu a navigat niciodată cu echipajul întreg. Despre Yorikke se istoriseau lucruri şi mai dezgustătoare. Susţineau unii că de multe, de foarte multe ori, căpitanul lui Yorikke se dusese pînă sub spînzurători şi întrebase pe cei aflaţi în ştreang dacă mai au o pîlpîire cît de mică de viaţă încît să poată şopti un singur da, spre a fi angajaţi mateloţi pe vasul lui. Bîrfeala asta e ceva tare scîrbos, dar nu s-a scornit de la sine şi nici n-a fost scoasă din urechiuşa vreunei pisici. Am întrebat dacă nu se găseşte vreun culcuş liber. Unul dintre mateloţi mi-a făcut semn cu capul către o despărţitură de deasupra. Am întrebat dacă nu-şi dăduse careva obştescul sfîrşit acolo. Omul a încuviinţat din cap şi a întregit:
— E liberă şi cuşeta de dedesubt.
Aşa că am luat-o pe cea de jos, iar individul şi-a pierdut interesul pentru mine şi pentru cele ce moşmondeam acolo, în cuşetă nu se afla nici saltea, nici sac de paie, nici pernă, nici păturí, nici cearşaf. Intr-un cuvînt: nimic. Doar scîndura goală, bortelită de cari. Chiar şi la scînduri se economisise fiecare milimetru ce se putuse economisi, aşa încât cufărul pentru oseminte omeneşti să poată fi denumit cuşetă şi nu o oarecare cutie pentru umbrele. In fiecare dintre cele două culcuşuri aflate în faţa mea, unul sus şi altul jos, se amestecau de-a valma zdrenţele cu sacii ferfeniţiţi. Erau saltelele marinarilor aflaţi în cart, sau care hoinăreau pe covertă. în loc de perne foloseau parîme vechi. Că se putea dormi şi pe parîme vechi nu era, aşadar, o legendă rămasă din timpuri străvechi. în despărţitură ce se afla deasupra mea şi în care mierlise unul de curînd, poate chiar ieri, nu se aflau nici măcar zdrenţe. Cînd mă aşezam în despărţitură mea puteam ajunge la cea de peste drum fără să fiu nevoit a-mi întinde prea mult picioarele. O atingeam chiar cu genunchiul pe cînd şedeam. Constructorul vaporului fusese un calculator desăvîrşit. Calculase anume că

pe o navă, o treime din echipaj şi uneori chiar jumătate este în cart în intervalul cînd sînt folosite dormitoarele. Dar se întîmpla ca noi, cei trei oameni care locuiam în această parte a dormitorului, să fim în acelaşi cart, aşa încît eram nevoiţi a ne îmbrăca şi dezbrăca toţi, deodată, în spaţiul atît de strîmt. Harababura aceasta de braţe, picioare, capete şi umeri care se mişcau deveni şi mai ameţitoare încă după ce un matelot din dormitorul nostru căzuse cu cuşetă cu tot şi fusese nevoit s-o ocupe pe aceea în care murise cineva. S-a întîmplat cum se întîmplă de obicei: locatarul cel nou făcea parte tot din cartul nostru, aşa că detaliile învălmăşelii la îmbrăcat şi dezbrăcat nu se mai puteau deosebi de fel. Cînd talmeş-balmeşul devenea prea din cale-afară şi clopotul vaporului chema schimbul următor în cart, deodată unul sau altul urla : „Staţi !" Conform unei înţelegeri comune prealabile, ne opream cu toţii pentru o secundă. Acest „Staţi" ! nu trebuia însă urlat fără temei, ci doar cînd vreunul dintre noi se afla la mare ananghie, fie că-şi pierduse braţul stîng, fie că-şi schimbase piciorul drept cu piciorul stîng al altui proprietar, încît fără acel „Staţi!" nu s-ar fi descoperit niciodată că Martin plecase în cart cu piciorul drept al lui Bertrand, în timp ce Bertrand a observat abia la ivirea zorilor că mînuise tot timpul timona cu braţul drept al lui Martin şi cu cel stîng al lui Henrik, iar eu că mînjeam mîinile lui Bertrand şi n-aveam idee cine le folosea pe ale mele.
Urmări mai serioase aveau însă loc atunci cînd, la lumina tulbure a lămpii fumegînde din dormitor, Bertrand îşi vîra piciorul drept în cracul stîng al propriului său pantalon, în timp ce piciorul lui stîng, gata încălţat, nimerise în cracul drept al pantalonilor lui Henrik. Uneori povestea se sfîrşea cu două cracuri deteriorate, alteori cu ghionţi care zburau peste tot, ba chiar cu o cuşetă făcută ţăndări sau cu o uşă sfărîmată. Dar întotdeauna aducea ceartă şi gîlceavă pe toată durata cartului, căci voiam să stabilim cine intrase primul în cracul celuilalt, aşa încît nevinovatul fusese silit să-şi facă grabnic rost de alt crac, ca să nu trebuiască să intre în cart c-un picior despuiat. In două rînduri, s-a întîmplat chiar ca în dormitor să rămînă un crac de pantalon, pe care proprietarul său legal l-a descoperit de fiecare dată abia la ivirea zorilor. Poate că treburile ar fi mers ceva mai bine dacă ar fi existat mai multă înţe-legere între noi. Dar în acest caz care să fie cel înghiontit, care să accepte să sară din aşternut cu o clipă mai devreme ? Gîlceava cu arţag se pornea încă de cînd ne sculam, deoarece fuseserăm treziţi cu jumătate ceas prea devreme, şi asta ne aducea pe toţi într-o stare de încordare nervoasă care excludea orice tentative de înţelegere şi le înăbuşea în germene. Aceste certuri, explozii de mînie şi ameninţări, datorate matelotului de gardă, care-i trezise prea devreme pentru cart, atingeau punctul culminant tocmai în clipa cînd clopotul vaporului chema cartul. Atunci supărarea se împerechea cu nervozitatea, fiindcă nu erai încă gata şi-ţi începeai cartul cătrănit, deoarece cîinele te trezise şi de astă dată prea tîrziu, numai ca să-ţi joace un renghi, cînd şi aşa nu erai în termeni prea buni cu secundul.
Lumină electrică nu exista pe vapor ; era evident că, în nevinovăţia lui, nici n-auzise măcar că ar exista aşa ceva. Dormitorul era luminat de o lampă cu petrol, fiindcă n-ai cum numi altfel acel aparat de luminat. Era un recipient strîmb, de tinichea, înconjurat de un cerc tot din tablă de fier, dar care fusese meşterit, prin diferite

mijloace, pentru a te face să crezi că este din alamă curată. Poate că o fi existat o vreme cînd această înşelătorie putea fi luată drept realitate. Dar fiindcă orice copil ştie că alama nu rugineşte, iar din cercul acela de alamă nu rămăsese decît rugina care-i menţinea forma cilindrică doar datorită unei îndelungate obişnuinţe, înşelătoria ieşise la suprafaţă, însă, fireşte, tocmai cînd lampa nu mai putea fi preschimbată, deoarece îi expirase termenul de garanţie. Cîndva, lampa mai avusese şi o sticlă. Dar puţinele cioburi ce mai supravieţuiau puteau fi considerate fără nici un dubiu ca rămăşiţele unei sticle de lampă folosibile, numai fiindcă la răstimpuri izbucnea în dormitor întrebarea : „Cine e azi de rînd să cureţe sticla de lampă ?“ Nimeni nu venea vreodată la rînd şi nici nu privea pe cineva treaba asta. Intrebarea nu se punea decît dintr-un obicei străvechi, ca să ne păstrăm iluzia că avem într-adevăr o sticlă de lampă. N-am văzut încă pe cineva care să aibă atîta curaj încît să se socotească a fi „de rînd“. Ar fi pus-o de mămăligă. O atingere simplă, cît de uşoară a sticlei de lampă ar fi prefăcut-o în pulbere, iar făptaşul ar fi fost tras la răspundere, costul sticlei i-ar fi fost reţinut din leafă şi, pe această cale, compania ar fi obţinut o sticlă de lampă nouă. Vaporul nici pe departe. S-ar mai fi dibuit însă pe undeva nişte cioburi de sticlă, care să capete semnificaţie de sticlă de lampă numai datorită întrebării : „Cine e azi de rînd ?“ Insăşi lampa făcea parte dintre opaiţele purtate de una din cele şapte fecioare , pe cînd făceau de pază. Date fiind aceste circumstanţe, nu trebuia să te aştepţi ca ea să poată împrăştia, cît de cît, lumina strict necesară echipajului din dormitor. Chiar şi fitilul rămăsese acelaşi pe care îl confecţionase una din fecioare, dintr-o fustă de lînă. Oloiul pe care îl foloseam pentru lampă şi care din motive de trucaj fusese botezat petrol, uneori chiar petrol diamant, era mucegăit încă de pe cînd fecioarele îl turnau în lămpile lor. Nu se îmbunătăţise între timp. Şi la jalnica, chiar prea jalnica licărire a acestei lămpi, care conform prescripţiilor reglementare trebuia să stea aprinsă toată noaptea în dormitor, dar care îmbîcsea şi mai tare aerul pestilenţial, întrucît nu ardea, ci fumega doar, trebuia să te îmbraci sau să te dezbraci, frînt de oboseală sau buimăcit de somn, după ce fuseseşi trezit cu brutalitate, ceea ce ar fi pricinuit pe acest spaţiu restrîns catastrofe şi mai mari decît cele pe care am crezut că merită a fi narate, dacă, bineînţeles, în cele mai multe dintre cazuri nu s-ar fi ivit unele circumstanţe uşurătoare. Arareori se împing lucrurile pînă la extrema limită. Ca să restabilesc adevărul, de cele mai multe ori nu ne dezbrăcăm şi, în consecinţă, nici mu ne îmbrăcam. Asta nu pentru că n-am fi avut nimic pentru îmbrăcat şi pentru dezbrăcat. Nu aşa stăteau lucrurile. Mai aveam cîte ceva care să arate cel puţin că nu bunăvoinţa ne lipseşte. Dar la ce-ţi folosesc, dacă n-ai saltea, pătură sau ceva asemănător ? Cînd am venit aici, aducîndu-mi aminte de vapoare care arătau ca lumea, am întrebat:

— Unde e salteaua pentru culcuşul meu ?

— Aşa ceva nu ţi se dă aici.

— Pernă ?

— Nu se dă aici.

— Pătură ?

— Nu se dă aici.

Mă miră numai că respectiva companie ne-a pus la dispoziţie chiar şi vaporul pe care urma să navigăm şi n-aş fi fost prea surprins dacă mi s-ar fi spus că fiecare dintre noi trebuie să aducă şi un vapor. Venisem pe bord cu o pălărie, o haină, un pantalon, o cămaşă şi o pereche de... cînd fuseseră noi purtau numele de cizme. Azi nu le-aş mai putea acorda această denumire ; nu m-ar crede nimeni. Se mai aflau însă pe vapor şi unii care erau chiar mai puţin avuţii decît mine. Unul nu avea haină, altul nu avea cămaşă, iar al treileai n-avea încălţări şi îşi meşterise un soi de tîrligi din saci vechii, căpăcele de lăzi şi funii. Mai tîrziu, am aflat că cei care posedau cel mai puţin erau ţinuţi de căpitan în cea mai mare stimă. Aiurea se-ntîmplă de obicei invers. Aici, însă, cu cît unul poseda mai puţin, cu atît mai puţin avea şi cutezanţa să debarce şi să-l lase- pe bunul Yorikke pradă destinului său.
Cuşeta mea era fixată de peretele coridorului; celelalte cuşete; din faţa mea, erau prinse de un perete de seînduri care împărţea dormitorul în două. De partea cealaltă a acestui perete de scînduri se aflau de asemenea două cuşete şi în faţa acestora, spre peretele bordajului exterior, se aflau iarăşi două cuşete. In acest fel a devenit posibil ca dormitorul în care abia dacă încăpeau patru oamenii adulţi să slujească acum drept adăpost pentru opt oameni. Acel perete de lemn care despărţea dormitorul în două compartimente, nu era însă tras pe toată lungimea încăperii, fiindcă altminteri mateloţii care locuiau în compartimentul dinspre bordajul exterior ar fi fost nevoiţi să se tîrască, la ieşire, prin hublourile laterale care nici ele nu erau suficient de mari încît un om să se poată strecura prin ele. Peretele era aşadar tras numai pe două treimi, prin mijlocul încăperii, iar acolo de unde se isprăvea începea careul echipajului, adică sala de mese. Conform prescripţiilor, ea trebuia să fie despărţită de cabinele pentru dormit. Acest lucru a fost eludat aici într-un chip foarte ingenios. Toate cele trei compartimente erau, de fapt, unul singur, însă, datorită peretelui de lemn, fusese despărţit în trei încăperi, între care rămîneau deschise doar uşile dintre ele. E lesne deci să-ţi închipui că încăperile neavînd uşi separate, în dormitor exista o singură uşă comună care dădea pe coridor. In acel careu se afla o masă de lemn negeluit, iar de o parte şi de alta avea cîte o bancă, tot negeluită. Intr-un colţ, lîngă masă, se afla o găleată de tinichea veche şi strîmbă, care picura neîncetat. Ea slujea deopotrivă drept lighean, cadă de baie şi recipient pentru zoaie ; în aceeaşi măsură mai slujea şi altor scopuri, printre care şi acela de a uşura de cîteva kilograme pe mateloţii beţi turtă, asta numai în cazul cînd nimereau găleata la vreme. Dacă o nimereau însă prea tîrziu, un nevinovat era de obicei trezit în cuşeta lui, fiindcă fusese năpădit de o rupere de nori ce adusese cu ea tot ce s-ar putea găsi pe şi sub pămînt, cu o singură excepţie : apa. Această rupere de nori nu era însoţită de apă. No, Sir. In dormitor mai erau şi patru dulăpioare pentru haine. Dacă nu s-ar fi aflat în ele nişte zdrenţe şi cîţiva saci vechi spînzuraţi, dulăpioarele ar fi putut fi considerate goale. Opt oameni locuiau în acest dormitor, dar dulăpioare erau numai patru. Adică patru de prisos, deoarece dacă nu aveai ce atîma în ele, nu aveai nevoie nici de dulăpioare. Acesta era şi motivul pentru care nu fuseseră prevăzute decît patru dulăpioare. S-a făcut socoteala încă de la început că un procentaj de cincizeci la sută din echipajul îmbarcat pe Yorikke nu va poseda nimic care să merite a fi păstrat

într-un dulăpior. Uşiţe nu mai aveau aceste dulăpioare ; de aici se putea deduce că sută la sută din echipaj nu avea nevoie de dulăpioare. Hublourile erau surprinzător de mici şi de murdare. Se punea din cînd în cînd întrebarea : „Cine urmează să le cureţe", dar nimeni nu răspundea cu un „eu", iar cînd vreunul răspundea cu „dumneata" sau „tu", era întâmpinat cu izbucniri furioase pînă ce se cădea de acord asupra unui al treilea. Oricare ar fi fost acel al treilea, cînd îl alegeau, respectivul era de obicei în cart aşa că alegerea se făcuse fără consimţămîntul lui, şi, de altminteri, nici n-ar fi avut vreme să se îndeletnicească şi cu spălatul hublourilor murdare.

Să cureţe într-adevăr vreunul nici nu intra în discuţie, deoarece toate aveau geamurile sparte şi în locul lor fusese lipită bîrtie de ziar.

Acesta era şi motivul pentru care dormitorul zăcea cufundat într-o obscuritate plină de mister chiar şi în timpul cînd soarele strălucea. N-aveai voie să deschizi în timpul nopţii nici măcar cele două hublouri care răspundeau pe punte, fiindcă lumina lămpii din dormitor stânjenea cartul de pe covertă. Din această pricină aerul din dormitor rămînea nemişcat de parc-ar fi fost ţintuit în cuie, fiindcă nu se făcea de fel curent.

Dormitorul era curăţat în fiecare zi de un om care se împotmolea pînă la glezne în murdărie şi nu-şi putea trage afară picioarele. Un ac de cusut sau un nasture pierdut nu putea fi găsit. O dată pe săptămînă podeaua era clătită cu un şuvoi de apă sărată, ceea ce noi numeam frecat şi rîcîit. Nu se dădea nici săpun, nici sodă, nici perii. Cine să ni le fi dat ? Compania nu. Iar echipajul nu avea nici măcar atîta săpun cît să-şi spele o cămaşă. Erai fericit cînd aveai în buzunar un boţ de săpun cu care să te poţi spăla din cînd în cînd pe faţă. Să laşi boţul undeva nu era cuminte. Să fi fost numai cît o gămălie de ac, dacă-l găsea careva, tot îl ascundea şi nu-l mai înapoia păgubaşului.

Murdăria era atît de groasă, atît de frumuşel înscorţoşată, încît ţi-ar fi trebuit un topor ca s-o poţi răzui. Dacă m-aş fi simţit vreodată în putere, m-aş fi încumetat s-o fac. Nu din motive de curăţenie exagerată ; acest obicei se pierdea curînd pe Yorikke, ci pe temeiuri pur ştiinţifice. Purtam în mine o convingere nestrămutată şi această convingere o mai port încă şi azi că, dacă nu aş fi fost atît do obosit şi aş fi răzuit murdăria în straturi, aş fi descoperit în straturile de jos monete de pe vremea fenicienilor. Ce aş fi descoperit dacă aş fi ajuns la straturile şi mai adinci, nici nu cutez să gîndesc. Poate că acolo se găseau unghii ale strămoşilor oamenilor din Neanderthal, care-s căutate de atîta vreme, întrunit sînt foarte importante pentru a se stabili dacă omul cavernelor a auzit ceva despre Mr. Henry Ford din Detroit, sau dacă a fost cumva în stare să calculeze cîţi dolari cîştigă Mr. Rockefeller pe secundă, în timp ce îşi curăţă ochelarii fumurii, deoarece universităţile se pot bizui pe nişte subvenţii particulare, doar dacă se angajează să facă o parte din reclamă. Cînd voiai să pleci din dormitor trebuia să orbecăi printr-un coridor întunecos, caraghios de strimt. Pe partea opusă dormitorului nostru se afla un alt dormitor, nu chiar la fel, dar care aducea cu el destul de mult, deoarece era încă şi mai murdar, şi mai mucegăit, şi mai întunecos ca al nostru. Un capăt al coridorului răspundea către punte, celălalt spre o gură de tam- buchiu. Inainte de a ajunge la acest tambuchiu, se

aflau pe ambele laturi cîteva cabine mai mici, destinate maistrului-lemnar, şefului de echipaj, şefului de macara şi încă unui ins — toţi cu grad de subofiţeri şi care, pe acest considerent, aveau cabine personale, ca să nu fie nevoiţi să respire acelaşi aer cu mateloţii de rînd, ceea ce le-ar fi putut ştirbi din autoritate.
Tambuchiul ducea către două încăperi: într-una se afla lanţul şi servea şi ca depozit de arme, în timp ce a doua fusese denumită „camera groazei". Nu se afla nimeni pe Yorikke care să fi putut pretinde că a intrat vreodată în camera groazei, ori că şi-a aruncat barem o privire înăuntru. Era întotdeauna lăcătuită. Cînd odată, din cine ştie ce motiv, şi nu aş mai putea preciza care fusese acest motiv extraordinar, careva întrebase de cheia camerei de groază, se constată că nimeni nu ştia unde se află, iar ofiţerii pretindeau că ea trebuie să fie la căpitan. Dar căpitanul se jura pe toţi sfinţii şi pe copiii lui încă nenăscuţi că nu are cheia şi că interzice cu desăvîrşire ca cineva să deschidă încăperea sau să încerce a pătrunde înăuntru. Fiecare căpitan de vas îşi are hachiţele lui. Ăsta avea mai multe, printre care şi pe aceea de a nu inspecta niciodată dormitoarele echipajului, deşi conform regulamentului era dator s-o facă o dată pe săptămînă. El îşi justifica însă toana asta spunînd că nu ar putea face inspecţia decît săptămîna următoare şi că n-ar vrea să-şi strice pofta de mîncare în ziua aceea. Cum încă nu şi-a pregătit tacîmul, spunea el, trebuie să facă asta în primul rînd.

Totuşi, cîndva pătrunseseră oameni în acea „cameră a groazei" şi priviseră tot ce se afla acolo. Dar aceşti oameni nu se mai aflau pe Yorikke deoarece fuseseră zvîrliţi peste bord de îndată ce s-a descoperit că au îndrăznit să se strecoare în acea încăpere.
Dar ceea ce povestiseră ei nu fusese dat uitării pe Yorikke. Asemenea istorisiri se transmit, chiar dacă întregul echipaj este concediat dintr-o dată, mai ales atunci cînd găleata trebuie să intre pentru cîteva luni în reparaţie.
Echipajul poate părăsi un vapor. Insă ceea ce s-a povestit o dată nu mai părăseşte nicicînd vaporul. După ce un vapor a aflat o poveste, istorisirea aceasta acolo rămîne. Ea se insinuează în fierărie, în lemnărie, în dormitoare, în calele de mărfuri, în buncărele pentru cărbuni şi în sala cazanelor. Iar acolo, în ceasuri de noapte, vaporul repovesteşte ortacilor săi, echipajului, tot ce i s-a istorisit. Cuvînt cu cuvînt, mai precis decît dacă aceste povestiri ar fi fost tipărite.
Şi aceste povestiri despre „camera groazei" s-au păstrat. In acea cameră, cei doi marinari întreprinzători văzuseră mai multe schelete omeneşti. Cîte anume fuseseră n-au putut număra în acele clipe de cumplită groază. Ar fi fost de altfel şi foarte greu, deoarece osemintele fuseseră dezmembrate şi răvăşite. Erau însă cu duiumul...
S-a stabilit apoi destul de iute cui aparţinuseră aceste schelete. Ele erau resturile unor foşti mateloţi din echipajul vasului Yorikke, mîncaţi de şobolani uriaşi, a căror mărime întrecea pe cea a pisicilor mari. Şobolanii aceştia uriaşi au fost văzuţi în repetate rînduri, apoi furişîndu-se din „camera groazei" printr-o gaură oarecare. Nu s-a putut statornici de la început, cu certitudine, de ce fuseseră lăsate pradă

şobolanilor aceste victime care inspirau milă. Circulau diferite versiuni, care s-au cristalizat pînă la urmă într-una singură.
Bieţii oameni fuseseră jertfiţi spre a se menţine cheltuielile de drum ale vasului la cel mai jos nivel, astfel ca dividendele companiei sau ale proprietarilor să fie ridicate la nivelul cel mai înalt. Cînd, spre exemplu, un matelot cerea desfacerea contractului şi îndrăznea să pretindă şi plata orelor suplimentare, după cum prevedea de altfel şi contractul de angajare, era vîrît cu forţa în „camera groazei".
Altă soluţie nu-i rămînea căpitanului. Plata soldei şi desfacerea contractului trebuiau soluţionate în port. Iar acolo, comandantul n-ar fi putut arunca în mare pe omul care a pretins plata orelor suplimentare ; autorităţile portuare ar fi văzut acest lucru şi căpitanul s-ar fi ales cu o amendă în bani pentru aruncarea de gunoaie în rada portului. Autorităţile portuare n-aveau nici un motiv să se sinchisească în privinţa purtării căpitanului faţă de matelot, ci doar în legătură cu ce făcea în port şi cu apa din port. Dacă omul ar fi fost lăsat de căpitan să plece pur şi simplu de pe navă, el s-ar fi adresat poliţiei, consulului sau unui sindicat al marinarilor, iar căpitanul vasului ar fi fost obligat să plătească orele suplimentare. Şi ca să se evite acest lucru, după o scurtă deliberare, omul era încuiat în „camera groazei".
După ce vaporul se afla în larg, căpitanul cobora spre a reda matelotului libertatea, deoarece nu mai era primejdios. Dar şobolanii refuzau să cedeze prada; începuseră chiar să se şi înfrupte niţeluş din mădularele ei, iar unele perechi de şobolani aveau pregătite actele de căsătorie, fiindcă împrejurarea le devenise prielnică şi le permitea să-şi asigure un suculent ospăţ de nuntă. Căpitanul vasului avea mare nevoie de acest om, ca să-l pună la treabă, şi se vedea silit să pornească un război cu şobolanii. In timpul ostilităţilor, căpitanul rămînea însă în inferioritate şi trebuia pînă la urmă să părăsească acea cameră fără să ia şi omul, ca să-şi poată salva propria viaţă. Să ceară ajutoare nu cuteza, deoarece ar fi ieşit totul la lumină, iar el ar fi fost strîns cu uşa şi ar fi fost silit să plătească orele suplimentare.
De cînd mă aflam pe Yorikke şi după ce am navigat pe bordul ei, am încetat să mai cred în poveştile care-ţi frîng inima de milă, despre sclavi şi despre galerele cu sclavi. Atît de tare ferecaţi ca noi n-au fost ferecaţi sclavii niciodată. Atît de istovitor cum trudeam noi, n-au fost sclavii nevoiţi să trudească nicicînd. Atît de sleiţi şi de flămînzi cum eram noi neîncetat, n-au fost sclavii niciodată. Sclavii erau o marfă pentru care se plătea şi pentru care stăpînii nădăjduiau să obţină un preţ ridicat. Această marfă trebuia întreţinută cu grijă. Pentru sclavi scheletici, hămesiţi şi istoviţi peste măsură, nimeni nu plătea nici măcar costul transportului, necum vreun preţ la care să-i rămînă şi negustorului un cîştig mai acătării.
Dar marinarii nu sînt sclavi pentru care se plăteşte vreun preţ şi care pot fi asiguraţi pe sume mari, ca o marfă foarte costisitoare. Mateloţii sînt oameni liberi. Sînt liberi să flămînzească, liberi să umble în zdrenţe, să fie istoviţi şi şomeri şi prin aceasta să fie siliţi să execute tot ce li se cere şi să trudească pînă ce cad grămadă de oboseală. Sînt aruncaţi apoi peste bord, deoarece nu mai dau nici măcar atîta randament cît costă hrana lor. Mai există la această oră vapoare ale unor „popoare civilizate” pe care este practicată biciuirea, dacă omul refuză să preia mereu munca a două carturi şi încă o

jumătate din cartul al treilea, fiindcă proprietarul plăteşte lefuri atît de proaste, încît îi lipseşte veşnic o treime din echipaj.
Marinarul trebuie să înghită tot ce i se pune în farfurie, chiar dacă bucătarul a fost pînă mai ieri croitor, fiindcă un bucătar de meserie nu poţi avea la asemenea lefuri, sau deoarece căpitanul se gîndeşte doar cum să facă economii mai mari din raţia echipajului, aşa încît oamenii să nu fie niciodată sătui.
Poveştile marinăreşti istorisesc multe despre vapoare şi mateloţi. Dar dacă te-ai uita la aceste vapoare cu mai multă atenţie, ai observa că ele sînt vapoare pentru plimbări de duminică după-amiază şi că mateloţii din acele poveşti marinăreşti sînt întotdeauna nişte voioşi cîntăreţi de operetă, care îşi manichiurează unghiile şi îşi dezmiardă necazurile amoroase.

Cu mateloţii pe jumătate adormiţi n-am schimbat în totul şi cu totul mai mult de zece cuvinte. După ce mi-am luat în primire culcuşul şi mi s-a spus că nu mi se dă nici pătură, nici saltea, subiectul nostru de discuţie fusese epuizat.
Auzeam deasupra mea scrîşnetele şi vaierele lanţurilor, bubuitul asurzitor al ancorei care se izbea de bordaj înainte de a se linişti,, şuieratul turbat al vinciurilor, alergătura, tropotele, comenzile, înjurăturile, care sînt toate necesare ca vaporul să poată ieşi în larg. Aceeaşi hărmălaie se aude şi cînd vaporul intră în port. Pe mine mă supără întotdeauna această gălăgie şi mă face morocănos. Mă simt bine doar atunci cînd găleata pluteşte în largul mării. Mi-e totuna dacă se întoarce acasă sau dacă porneşte în cursă. Dar ţin să fiu cu vaporul meu în larg. In port, un vapor nu mai este vapor, ci o ladă care se împachetează, în care se împachetează sau din care se despachetează. In port nici nu mai eşti matelot de vapor; eşti doar un hamal plătit cu ziua. Acolo se face treaba cea mai murdară şi trudeşti de parcă ai fi într-o fabrică şi nu pe un vas. Atîta vreme cît auzeam zarva şi comenzile, nu părăseam dormitorul. Unde se munceşte, acolo să nu umbli prin apropiere.. Fiindcă dacă te afli cumva pe aproape, e lesne să-ţi pice vreun : „Hei, pune mîna aici. Nu mai sta !“ Mie nici nu-mi trece prin minte una ca asta. Nu mi se plăteşte nimic. De aceea agaţă şi ei în fiecare birou şi în fiecare hală de fabrică un afiş cu chemarea : Da more!. Explicaţia ţi se dă gratuit, printr-o foaie volantă ce ţi se- aşază chiar la locul tău de muncă. „Lucrează mai mult!“ Asta fiindcă dacă munceşti acum mai mult decît ţi se pretinde, într-o bună zi ţi se va plăti şi ceea ce lucrezi azi în plus.
Pe mine încă n-a izbutit careva să mă păcălească astfel şi poate că de aceea n-am ajuns director general la „Pacific Railway and Steamship Co. Inc.“. Poţi însă citi mereu în ziarele de duminică, în reviste şi în memoriile oamenilor celebri, că numeroşi muncitori simpli, modeşti au ajuns directori generali sau miliardari datorită muncii în plus ce au prestat-o benevol, ambiţiei lor, sîrguinţei şi dorinţei de a putea conduce pe alţii. Orice om care respectă conştiincios această maximă are drumul deschis către postul de director general. Dar nici nu sînt libere în toată

America atîtea posturi de directori generali şi atîtea posturi de miliardari! Aş putea munci chiar şi treizeci de ani tot mai mult, din ce în ce mai mult, fără să primesc un ban în plus, fiindcă vreau totuşi să ajung director general. Dar dacă aş întreba după aceea, ocazional: „Ce se mai aude cu postul de director general, încă nu s-a eliberat ?“ mi s-ar răspunde : „Regretăm foarte mult, încă nu. Dar v-am trecut în evidenţă. Lucraţi mai departe încă o vreme şi tot cu aceeaşi sîrguinţă, iar noi vom avea grijă de dumneavoastră." Pe vremuri se spunea : „Fiecare dintre soldaţii mei poartă în raniţa lui bastonul de mareşal !“ , acum se spune : „Fiecare dintre muncitorii şi funcţionarii noştri poate deveni director general!“ Pe cînd eram băietan, vindeam şi eu gazete pe străzi, strigîndu-le titlurile şi am fost nevoit să lustruiesc cizme şi să-mi agonisesc pîinea încă de la unsprezece ani, dar pînă acum n-am ajuns nici director general, nici miliardar. Ziarele pe care le vindeau, strigîndu-le titlurile, acei miliardari, pe cînd erau băietani, şi cizmele pe care le-au lustruit ei, trebuie să fi fost cu totul alte ziare şi alte cizme decît cele cu care avusesem eu de-a face.
Cînd stai noaptea şi priveşti, şi totul e liniştit în jur, îţi trec prin minte tot soiul de gînduri caraghioase. Astfel, mi-am imaginat adesea ce s-ar fi întîmplat dacă toţi soldaţii lui Napoleon şi-ar fi scos deodată, din raniţe, bastoanele de mareşal. Cine ar mai fi încins după aceea niturile la cazangerie ? Desigur că proaspăt înnobilaţii directori generali. Cine alţii ? N-ar mai fi rămas nimeni care s-o facă ; dar cazanul trebuie totuşi isprăvit, bătălia dusă la capăt, altcum n-ar mai fi nevoie nici de directori generali şi nici de mareşali. Credinţa umple sacii goi cu aur, preface în zei pe feciorii de dulgheri şi pe locotenenţii de artilerie în împăraţi al căror nume străluceşte peste milenii. Fă-i pe oameni credincioşi şi ei ţi-l vor tîrnui pe bunul dumnezeu şi-l vor izgoni din rai, aşezîndu-te pe tine pe tronul lui. Credinţa mută munţii din loc, dar necredinţa sfarmă toate lanţurile sclaviei.
Cînd hărmălaia s-a potolit în sfîrşit şi cînd am văzut un matelot în repaus, am părăsit şi eu dormitorul şi m-am urcat pe punte. Pungaşul de buzunare, care mi se prezentase drept mecanicul al doilea s-a şi repezit la mine şi mi-a spus în limbajul lui caraghios, cu neputinţă de redat:
— Căpitanul vrea să stea de vorbă cu dumneata! Vino cu mine !
Formula „vino cu mine" pregăteşte în nouăsprezece cazuri din douăzeci această propoziţie : „Vei fi reţinut aici mult şi bine !“ Chiar dacă, prin excepţie, nu a fost pronunţată cea de a doua propoziţie, urmările au fost totuşi hotărîte dinainte. Yorikke şi începuse a goni pe întinderea mării, ca un trăsnet însufleţit. Pilotul părăsise vaporul, iar primul ofiţer preluase comanda.
Căpitanul vasului era un om încă destul de tînăr, straşnic hrănit, cu obrajii rumeni, proaspăt bărbieriţi. Ochii îi erau albaştri, apoşi, iar părul său castaniu avea şi nuanţe roşcate. Era îmbrăcat cît se poate de bine, aproape exagerat de elegant. Asortarea costumului, a cravatei, ciorapilor şi a pantofilor eleganţi fusese făcută fără cusur. După înfăţişare nu l-ai fi luat drept căpitanul unui mic cargo şi nici chiar drept cel al unui mare pachebot de pasageri. Nu arăta de fel ca unul care putea doar să comande găleata de la un port deschis la alt port deschis, fără ca la celălalt capăt al emisferei să coboare pe uscat. Vorbea o engleză corectă, curată, aşa cum poate fi învăţată într-o

şcoală de primul rang, dintr-o ţară care nu-i de limbă engleză. Işi alegea cuvintele cu grijă, aşa încît să lase impresia că-i tare iscusit, dar îţi dădeai curînd seama că-şi caută la repezeală doar acele cuvinte pe care le putea pronunţa fără greşeli. Ca să poată face asta cu succes, lăsa pauze între fraze, datorită cărora să işte părerea că ar fi un gînditor. Contrastul dintre căpitan şi mecanicul al doilea, care era tot ofiţer, nu avea în sine numai ceva comic, ci ceva atît de zguduitor, încît dac-aş fi avut vreodată un dubiu cu privire la locul unde mă aflu, acest contrast m-ar fi lămurit numaidecît.
— Va să zică, dumneavoastră sînteţi noul nostru încărcător de cărbuni ? mă salută el de cum am intrat în cabină.
— Eu ? încărcător ? No, Sir, l'm fireman. Sînt fochist, începusem să mă dumiresc.
— Despre fochist n-am pomenit un cuvînt, se amestecă şi hoţul de buzunare. Am întrebat de personal care să lucreze la cazane, nu-i aşa că asta am întrebat ?
— E adevărat, am încuviinţat eu. Asta m-aţi întrebat şi la asta v-am răspuns afirmativ. Nu m-aş fi gîndit însă în viaţa mea să mă angajez încărcător de cărbuni.
Căpitanul făcu o mutră plictisită şi se adresă geambaşului:
— Asta e treaba dumitale, Mr. Dils. Mi se părea că totul ar fi în ordine.
— Cer să părăsesc vaporul imediat, domnule căpitan ! Nici prin gînd nu-mi trece să semnez ca încărcător de cărbuni. Să fiu debarcat urgent. Protestez şi mă voi plînge autorităţilor pentru încercare de răpire.
— Cine te-a răpit ? izbucni acum şi geambaşul. Eu ? Asta-i o minciună sfruntată !
— Dils, spuse căpitanul foarte serios, nu vreau să am de-a face cu asemenea chestii. Şi nu vreau să răspund pentru ele. Te priveşte, ţi-o declar aici, pe loc. Şi vă rog să vă lămuriţi amîndoi afară.
Hoţul de buzunare nu s-a lăsat intimidat:
— Ce te-am întrebat ? Nu te-am întrebat: „echipa de la cazane „?
— Intr-adevăr, asta aţi întrebat, dar nu mi-aţi spus că...
— Face parte sau nu încărcătorul de cărbuni din echipa de la cazane ? mă întrebă din nou mecanicul iscoditor.
— Fără îndoială că şi încărcătorul face parte din echipa de la cazane, am confirmat ca să respect adevărul. Dar eu...
— In cazul acesta totul e în ordine, adăugă şi căpitanul. Dacă te-ai gîndit că vei fi angajat ca fochist, trebuia s-o spui răspicat. Iar Mr. Dils te-ar fi lămurit că nu ducem lipsă de fochist. Bun. Ne putem deci apuca de scris.
A luat listele echipajului şi m-a întrebat cum mă cheamă. Să mă ştiu trecut pe un vas al morţii cu numele meu cinstit de marinar ?' Niciodată ! Incă n-am decăzut într-atîta. N-aş mai căpăta în viaţa mea un angajament pe o găleată onorabilă. Mai curînd o adeverinţă de punere în libertate dintr-o închisoare cinstită ; e mai acceptabilă decît registrul-chitanţier de pe un vas al morţii. Am renunţat deci la numele meu adevărat şi m-am lepădat astfel şi de legăturile mele cu familia. Nu mai aveam nici un nume.
— Născut unde şi cînd ?
— La... în...
— La... unde ?
— Alexandria.

— In S.U.A ?
— Nu, în Egipt.
Iată-mă, aşadar, fără patrie ; fiindcă de aici încolo voi avea drept unică legitimaţie, pentru tot restul vieţii, registrul-chitanţier de pe Yorikke.
— Naţionalitatea ? Britanică ?
— Nu, fără naţionalitate.
Să-mi ştiu numele şi naţionalitatea trecute pentru vecie pe listele vasului Yorikke ? Un american curăţel, civilizat, înarmat cu evanghelia periei de dinţi şi cu ştiinţa spălatului zilnic pe picioare să fi navigat vreodată pe Yorikke, să fi slujit pe Yorikke, să-i fi frecat punţile sau să-l fi vopsit ? E adevărat că patria mea, mai bine zis, nu patria mea, ci reprezentanţii patriei mele m-au zvîrlit afară în ghionţi şi m-au renegat. Dar pot eu oare renega pămîntul al cărui abur l-am sorbit o dată cu prima mea suflare ? Nu de dragul reprezentanţilor şi nici al drapelului lor, ci din dragoste de patrie, în hatîrul şi spre onoarea ei va trebui s-o reneg. Pe Yorikke nu se îmbarcă un tînăr american onorabil, chiar dacă a evadat de sub funia călăului.
— No, Sir, nici o naţionalitate.
Despre livretul de marinar, cărţulia de salariat, paşaport sau altele asemănătoare nu m-a întrebat. Ştia că oamenii care vin pe Yorikke nu trebuie întrebaţi despre asemenea lucruri. Ar putea răspunde : „N-am nici un fel de acte“. Şi pe urmă ? Pe urmă căpitanul n-ar mai avea dreptul să-i lase să semneze angajamentul, iar Yorikke ar rămîne fără echipaj. La consulatul următor trebuiau totuşi supuse actele pentru aprobarea oficială. Dar atunci nu se mai putea schimba nimic; omul fusese angajat, navigase pe Yorikke, deci nu i s-ar mai fi putut refuza autentificarea consulară. Consulul nu cunoaşte oficial nici un vas al morţii, iar neoficial nu crede să existe aşa ceva. Pentru a fi consul ţi se cere talent. Consulii nu cred nici că omul s-a născut dacă această naştere nu este dovedită negru pe alb, printr-un certificat de naştere. Ce mai rămăsese din mine după ce-mi pierdusem numele şi patria ? Puterea de muncă. Şi asta era singurul lucru care conta. Numai asta ţi se plăteşte. Nu la adevărata valoare. Doar ceva, cît moleşeala să nu strice socoteala.
— Salariul încărcătorilor de cărbuni este de şaptezeci de pesetas, spuse căpitanul, aşa, în treacăt, în vreme ce scria în listă.
— Ce-e-e-e ! ? am exclamat eu. Şaptezeci de pesetas ?
— Da. Nu ştiaţi asta ? întrebă el c-un gest de lehamite.
— Am fost angajat conform salarizării englezeşti, spusei eu apărindu-mi leafa.
— Mr. Dils, zise comandantul. Ce înseamnă asta, Mr. Dils ?
— Ţi-am făgăduit eu să te plătesc conform salarizării englezeşti ? rînji către mine geambaşul.
I-aş fi putut repezi pe loc cîinelui o scatoalcă în mestecătoare, dar n-aveam chef să zac aici în lanţuri. Nu pe Yorikke, unde te ronţăie şobolanii de viu dacă nu te poţi apăra de ei.
— Da, chiar aşa. Mi-aţi făgăduit plata conform salarizării englezeşti, i-am strigat furios pungaşului.
Este doar ultimul drept pe care-l pot apăra : leafa pentru munca mea. Leafă de cîine.

Cu cît trudeşti mai greu, cu atît e mai mică leafa. Un încărcător de cărbuni face pe vas munca cea mai grea şi mai afurisită şi primeşte întotdeauna salariul cel mai păcătos.
Nici plata conform salarizării englezeşti nu e prea faimoasă, dar unde pe lume îşi primeşte muncitorul salariul meritat ? Cel ce nu plăteşte muncitorului salariul său este un cîine turbat. Dar trebuie să stabileşti dinainte salariul împreună cu muncitorul care are atît: de amarnic nevoie să muncească. Acesta este salariul lui. Dă-i salariul şi nu mai eşti un cîine turbat. Dacă n-ar exista legi, n-ar exista nici miliardari. Cuvintele poţi să le frămînţi cum vrei, de aceea şi legile sînt exprimate în cuvinte. Flămîndului îi este interzis să le frămînte sub ameninţarea de a fi pedepsit cu moartea ; doar în unele cazuri, întrucîtva mai uşoare, se prevede pedeapsa privativă de libertate, ca să-ţi poţi exercita mila şi să dovedeşti omenia legilor.
— Desigur, asta aţi făcut: mi-aţi făgăduit că-mi veţi plăti conform salarizării englezeşti, am mai strigat încă o dată.
— Nu mai urlaţi aşa ! spuse căpitanul ridicîndu-şi ochii de pe listă. Cum stau de fapt lucrurile, Dils ? Regret asta foarte mult. Cînd angajaţi oameni în echipaj, vreau ca totul să se petreacă în ordine.
Căpitanul juca tare: Yorikke se putea mîndri cu comandantul lui.
— Despre plată conform salarizării englezeşti n-am vorbit nimic, spuse geambaşul de cai.
— Totuşi, aşa aţi spus ! Pot să şi jur.
Vreau să apăr cu ghearele şi cu dinţii cea mai neînsemnată părticică ce mi-a rămas din drepturile mele.
— Să juri ? Nu jura strîmb, omule. Eu ştiu precis ce ţi-am spus şi ştiu tot atît de precis ce mi-ai răspuns. Am destui martori pe bord, care se aflau lîngă mine cînd te-am angajat. Am spus „bani englezeşti" ; despre plata conform salarizării englezeşti n-am pomenit un cuvînt.
Avea dreptate, cîinele. Spusese într-adevăr „bani englezeşti" şi nu amintise de fel cuvintele : „salariu tarifar englezesc". Prin asta eu înţelesesem, desigur, plată conform salarizării engleze.
— Deci, şi asta este în ordine, spuse căpitanul cu glas potolit. Veţi primi salariul plătit, fireşte, în pfunzi şi în şilingi. Pentru ore suplimentare se plătesc cîte trei pence. Unde vreţi să debarcaţi ?'
— In primul port unde vom acosta.
— Asta nu poţi, spuse geambaşul de cai rînjind.
— Ba da. Pot.
— Nu poţi, repetă el. Te-ai angajat pînă la Liverpool.
— Asta susţin şi eu, spusei. Iar Liverpool este primul nostru port de escală.
— Nu, răspunse căpitanul. Noi am declarat Grecia, dar între timp mi-am schimbat intenţiile şi mă îndrept spre Africa de Nord. Declari una şi pe parcurs îţi schimbi ruta ! Ei, dragă prietene, nu te încurci. Marocul şi Siria plătesc preţuri bune pentru... Şi dacă ai norocul să-ţi primeşti repede banii, faci apoi angajamente pentru curse lungi. Hei, pe un peşte de apă sărată, care a înotat în atîtea mări, nu-l vîri uşor în

cofă. Ăsta n-ar fi primul vas care se îndeletniceşte cu contrabanda, pe care m-aş fi îmbarcat.
— Mi-aţi spus Liverpool şi mi-aţi specificat clar că pot renunţa la angajament la Liverpool! i-am strigat cu arţag hoţului de buzunare.
— Nici un cuvînt nu-i adevărat, căpitane, spuse pehlivanul. I-am zis că avem o încărcătură pentru Liverpool şi că, atunci cînd o să ajungem acolo, ar putea renunţa la angajament.
— Aşadar, totul este în ordine, confirmă căpitanul. Avem opt lăzi cu sardele în ulei, încărcătură pentru Liverpool. O bagatelă, sub tariful de transport. Termen de predare : maximum optsprezece luni. Şi doar n-am să fac prima rută la Liverpool pentru aceste opt lădiţe pe care le-am încărcat suplimentar. Asta e o încărcătură ocazională, pentru care nici n-ar trebui să se plătească transportul. Dacă aş primi şi alte încărcături rentabile, s-ar schimba socoteala ; am putea face escală la Liverpool în decursul viitoarelor şase luni.
— Mi-aţi fi putut spune pe loc că n-aveţi o încărcătură pentru Liverpool, ci un simplu ciubuc.
— Asta nici n-ai întrebat, mă contrazise geambaşul de cai. Faimoasă societate ! Contrabandă, falsificări de declaraţii, schimbarea porturilor, măsluirea rutelor, căpitan pe un vas al morţii. In comparaţie cu ăştia, un pirat care face parte dintr-o bandă e un gentilom sadea. Nici nu-i ruşine să navighezi pe un vas pirat; pe el nu mi-aş renega nici numele, nici naţionalitatea. Să navighezi pe un vas pirat e o chestie de onoare. Dar să pluteşti pe găleata asta este o ocară pe care m-aş canoni destul s-o înghit şi s-o mistui.
— Vreţi să vă puneţi numele aici, jos ?
Căpitanul îmi întinse stiloul său.
— Aici ? Niciodată ! Niciodată ! am strigat indignat,
— Cum doriţi. Mr. Dils, vreţi să aveţi amabilitatea să semnaţi ca martor ?
Acest hoţ de buzunare, acest geambaş, acest pungaş, acest şarlatan, acest răpitor de oameni, acest individ pentru care funia ce-a slujit drept juvăţ la douăzeci de tîlhari ucigaşi ar fi încă prea bună şi prea onorabilă, tocmai ăsta să subscrie pentru mine ? Să nu îndrăznească această canalie să iscălească cu mîna lui leproasă nici chiar sub numele meu de împrumut!
— Daţi-o încoace, căpitane, iscălesc singur, că toate-s acum pentru mine rahat cu perje.
Helmont Rigbay, Alexandria, Egipt.
Aşa scrie aici. Precis şi sigur. Nu, Yorikke, hoiho! Din parte-mi să te ia dracu. Puţin îmi pasă. Şters dintre cei vii. Risipit în vînt. Nici măcar ca o boare nu mai exist pe lume.

Holla-he ! Holla-he ! Hoiho !
Nu şed pe ţărmuri vechi sau noi,
Ci-s îmbarcat pe un strigoi.

Foarte departe de-nsoritul meu New Orleans
Şi de iubita-mi Louisiana.

Holla-he ! Morituri te salutant ! Gladiatorii moderni te salută, o, Caesar Augustus Capitalismus ! Morituri te salutant! Cei sortiţi morţii te salută, o, Caesar Augustus Imperator! Sîntem hotărîţi să murim pentru tine, pentru sfînta şi glorioasa asigurare.
Ce timpuri, ce moravuri! Gladiatorii năvăleau în arenă cu armuri strălucitoare. Răsunau fanfare şi ţimbale. Femei frumoase sprijinite de balustrade trimiteau ocheade şi lăsau să le cadă batistuţele tivite cu aur ; gladiatorii le ridicau, le apăsau pe buze şi sorbeau parfumul îmbătător, iar un surîs dulce le mulţumea şi îi saluta. In aplauzele delirante ale mulţimii entuziaste şi surescitate, în sunetele zgomotoase ale muzicii războinice, ei îşi dădeau suflarea de pe urmă.
Noi, însă, gladiatorii de azi, ne dăm sfîrşitul în murdărie. Sîntem prea obosiţi ca să ne mai spălăm. Şi la ce să ne spălăm ? Flămînzim, fiindcă adormim cu nasurile-n străchini. Flămînzim deoarece compania trebuie să facă economii spre a înlătura concurenţa. Crăpăm în zdrenţe, tăcuţi, pe un recif anume căutat, jos în sala cazanelor. Vedem cum apa se ridică în jurul nostru, dar nu mai putem ajunge sus. Nădăjduim că va exploda cazanul mai repede ca să ne scurteze suferinţele, fiindcă mîinile ne sînt încleştate, uşiţele focarelor sînt smulse din ţîţîni şi cărbunii incandescenţi se înfruptă domol din labele şi din pulpele picioarelor noastre. Echipa de la cazane ? E deprinsă cu d-alde astea. Opăreala şi arsurile n-o mai impresionează.
Noi murim fără fanfare, fără surîsul unei femei frumoase, fără aplauzele mulţimii surescitate şi în dispoziţie sărbătorească. Murim tăcuţi, în zdrenţe, pentru tine, o, Caesar Augustus ! Slavă ţie, împărate, noi n-avem nici nume, nici naţionalitate. Sîntem nimeni, sîntem nimic. Slavă ţie, Caesar Augustus Imperator, căci n-ai datoria să plăteşti pensii văduvelor şi orfanilor. Noi, o, Caesar, îţi sîntem cele mai credincioase dintre slugi. Cei sortiţi morţii te salută !

Era cam cinci şi jumătate cînd un negru ne-a adus cina în dormitor. Cina se afla în două străchini de tablă, strîmbe şi unsuroase. Era alcătuită dintr-o supă subţire de mazăre, cartofi fierţi în coajă şi o zeamă fierbinte, cafenie, într-o cană emailată, ciocănită peste tot. Apa cafenie se chema ceai.
— Unde-i carnea ? l-am întrebat pe negru.
— Azi nu se dă carne, îmi zise el.
L-am privit lung şi mi-am dat seama că nu era negru, ci un alb. Era încărcător de cărbuni în alt schimb.
— La drept vorbind ar trebui să-ţi ridici singur cina, mi s-a adresat omul.
— Eu nu sînt aici băiat de serviciu ; asta s-o ştii de la bun început, i-am răspuns.
— Aici nu există băieţi de serviciu.

— Oare ?
— Chiar aşa. Treaba lor o îndeplinesc pe vapor încărcătorii de cărbuni.
Incep loviturile. Poate să devină tare plăcut. Imi şi dau seama de ce şi pentru ce. Aşa-i soarta : îşi urmează cursul.
— La noi, cina o împarte încărcătorul de cărbuni din cartul şobolanilor.
Altă lovitură. Nici nu mai vreau să le număr. Le las să vină. Aşa ţi se îngroaşă tovalul!
Va să zică aşa : cartul şobolanilor. Era de prevăzut. Ăsta-i cartul dintre douăsprezece şi patru, cel mai păcătos cart scornit cîndva şi asta doar întru martiriul marinarilor. Te înapoiezi din cart la patru. Te speli. După care te duci să primeşti cina pentru întreaga bandă şi speli vasele pentru toţi — fiindcă nu există băiat de serviciu şi încărcătorii de cărbuni trebuie să facă toate muncile de soiul ăsta. După aceea eşti liber să te trînteşti în culcuşul tău. Pînă a doua zi dimineaţă, la opt, nu mai capeţi nimic de mîncare. Noaptea, însă, te cheamă la cart. Şi nu numai că te duci, dar şi munceşti acolo pe rupte. Iar dacă n-ai înfulecat o cină mai acătării, pici grămadă. Dar nici să te culci cu burduhanul umflat nu merge, că nu poţi dormi. De aceea matrozii care nu sînt de cart sporovăiesc între ei pînă către zece seara sau joacă foiţe. Şi fiindcă n-au o altă încăpere anume pentru treburi de soiul ăsta, n-au încotro : rămîn în dormitor. Nu le poţi interzice să pălăvrăgească, fiindcă altfel îşi uită limba şi, de altminteri, vorbesc încetişor ca să nu stânjenească somnul celor care dorm. Vezi însă că şoapta te supără mai avan decît vorbitul cu glas tare. Adormi pe la unsprezece, iar cu douăzeci de minute înainte de miezul nopţii încep să te trezească :
— Jos şi afară !
Te înapoiezi din cart la ceasurile patru. Te speli. Poate. Te prăvăleşti în culcuş. Cam pe la cinci şi jumătate, începe larma de dimineaţă pe vapor, iar pe la opt eşti trezit de-a binelea din somn :
— Masa !
Pînă la amiază se bocăneşte pe navă, se bat cuie, se taie cu fierăstrăul şi se dau comenzi. Cu douăzeci de minute înainte de ceasul prînzului nu mai vin să te trezească, fiindcă se presupune că nu mai dormi la ora aceea. Abia te-ai sculat, că şi intri în cart. Apoi de la ceasurile patru... Şi lucrurile merg aşa într-una, la nesfîrşit.
— Cine spală vasele dacă nu-i băiat de serviciu ?
— Incărcătorii de cărbuni.
— Şi cine curăţă closetele ?
— Incărcătorii de cărbuni.
Asta e cică o îndeletnicire de mare cinste, dacă ţi-ai isprăvit celelalte treburi. In cazul de faţă este o porcărie ! Cine ar fi văzut closetele ar fi exclamat:
— E cea mai scîrboasă porcărie ce mi-a fost dat să văd în viaţa civilă sau într-o tranşee oarecare!
Dar eu ştiu din experienţă că porcii — de fapt — sînt animale destul de curate ; în privinţa asta nu-s mai prejos decît caii. Dar dac-aş vîrî într-o cocină întunecoasă vreun ţăran sau un crescător de porci, pe un spaţiu de doi paşi pe doi, i-aş pune la îngrăşat, nu i-aş scoate la aer, le-aş zvîrli o mînă de paie, cînd şi cînd, şi pe cea

putrezită aş scoate-o arareori sau de fel (fiindcă ei se simt bine şi în murdărie) — eh, abia atunci aţi vedea în ce hal poate să arate un ţăran după două săptămîni de cocină şi v-aţi da seama care din doi e un animal mai murdar : ţăranul ori grăsunul.
Nu încape îndoială că omul îşi va primi cînd va dreapta răsplată pentru felul cum se poartă faţă de cai, cîini, porci, broaşte şi păsăret. Asta o va ispăşi o dată mai abitir decît nedreptăţile ce le-a făcut semenilor săi. Dar să mai şi cureţi closete cînd eşti obosit, încît n-ai putere să duci la gură nici lingura de orez, nu se poate ! No, Sir.
O, însorită Spanie ! Asta mi-e pedeapsa că te-am părăsit pe tine, gazdă atît de ospitalieră!
Pe orice vapor cumsecade găseşti şi un hamali; de fapt e un muncitor cu ziua, angajat ca mînă de lucru suplimentară. Nu se prea omoară cu treaba, dar are obligaţia să fie peste tot, să dea ajutor unde se simte nevoie; îşi primeşte leafa de matelot de punte şi, în general, duce un trai plăcut. Hamalul e bun la toate. Iar tot ce merge pe vapor de-a-ndoaselea e pus pe seama lui. El e vinovat totdeauna. Dacă a izbucnit un foc în magaziile de cărbuni, vinovat e hamalul, deşi nu-i este îngăduit să coboare în magazie ; dar vina lui este că n-a deschis îndeajuns bocaporţii. Dacă bucătarul a ars mîncarea, e certat hamalul, deşi nu i se îngăduie să calce în bucătărie, dar el a înşurubat robinetele pe cînd le curăţa. Dacă vaporul se scufundă, vinovat e hamalul, fiindcă, fiindcă, în sfîrşit, fiindcă-i hamal!
Pe Yorikke, însă, hamali erau încărcătorii de cărbuni, iar hamalul hamalilor era — aţi ghicit! — încărcătorul de cărbuni din cartul şobolanilor. Cînd se ivea vreo treabă mai păcătoasă, mai neplăcută şi mai primejdioasă, şeful mecanic îi poruncea celui de al doilea mecanic s-o facă. Asta o „pasa" macaragiului-şef, acesta ungătorului, ungătorul, fochistului, iar fochistul spunea :
— Asta nu-i treabă de fochist, ci de încărcător de cărbuni!
Iar încărcătorul de cărbuni din cartul şobolanilor o făcea, deoarece îl sileau s-o facă.
Iar după ce acesta ieşea cu mădularele însîngerate, lovite zgîriate toate şi acoperite cu nenumărate arsuri, trebuind să fie tras de picioare afară, fiindcă altfel s-ar fi opărit, fochistul se ducea la ungător şi îi raporta: „S-a făcut!“ Ungătorul, la macaragiul-şef: „Eu", acesta la mecanicul al doilea : „Eu", mecanicul al doilea la şeful mecanic, iar ăsta pornea ca din praştie la căpitan.
— V-aş ruga să-mi îngăduiţi a trece în jurnalul de bord următoarele : „In plină cursă, spre a nu încetini viteza, şeful mecanic a reparat, punîndu-şi viaţa în primejdie, o spărtură de gradul întîi la o ţeavă supraîncinsă a cazanului. Vaporul şi-a putut respecta ruta normală".
Compania de navigaţie citeşte jurnalul de bord, iar directorul ei hotărăşte : „Ar trebui să încredinţăm şefului mecanic de pe Yorikke un vapor mai important, că merită să fie avansat". Iar încărcătorul de cărbuni se alege cu cicatrice urîte şi cu ciolanele zdrobite. In definitiv, de ce a făcut încărcătorul de cărbuni o muncă atît de păcătoasă ? Ar fi putut zice ca ceilalţi: „Nu mă bag, fiindcă n-am chef să-mi las oasele acolo". Dar asta el nu poate s-o spună. El trebuia, trebuia s-o facă. „Dar bine, omule, ai avea dumneata inimă să laşi vaporul să se scufunde şi pe camarazii dumitale să cadă pradă peştilor ? Nu te mustră conştiinţa ?“ Nu puteau pune, desigur, un

matelot de punte la o treabă ca asta, fiindcă el nu se pricepe la cazane. La drept vorbind, nici încărcătorul de cărbuni nu se pricepe la cazane, ci doar să care cărbuni. De priceput la cazane, se pricepe mecanicul; de aceea e şi plătit ca şef mecanic, fiindcă se pricepe la cazane, şi la examenele pe care le-a trecut asta a trebuit să arate. Dar încărcătorul de cărbuni munceşte lîngă cazane, în faţa şi în spatele lor, şi el e omul care nu vrea să poarte răspunderea pentru viaţa atîtor marinari, chiar dacă îşi pune la bătaie propria-i viaţă. Viaţa unui încărcător de cărbuni răpănos nici nu e — de fapt — o viaţă omenească, şi nimeni nu se sinchiseşte de ea. S-a prăpădit cumva ? Aleluia ! Să nu-l mai pomenim... O musculiţă căzută în castronul cu lapte o mai pescuieşti, şi îi cruţi vieţişoara ; dar un încărcător de cărbuni poate fi comparat cu o muscă ? El e doar murdărie, praf şi zdrenţe ; e bun doar să scormonească la cărbuni.
— Hei, încărcătorule de cărbuni! zbiară şeful mecanic. Nu vrei să bei un rom ?
— Vreau, şefule I
Dar paharul cu rom îi alunecă printre degete şi conţinutul se varsă jos.
Fiindcă are mina opărită. Yes, Sir.
Cina era pe masă. Flămînzisem între timp şi aveam impresia că o voi putea înfuleca. Da, asta îmi era intenţia. Dar una e să ai o intenţie şi alta s-o pui în aplicare. Sînt două noţiuni cu totul diferite. Mi-am aruncat privirile în jur în căutarea unui castron şi a unei linguri.
— Lasă-mi castronul, e al meu!
— Şi eu de unde să iau castron ?
— Dacă nu ţi-ai adus unul de-acasă, băiete, e sigur că ai să te descurci şi fără el.
— Dar ce, aici nu ţi se dau castron şi tacîmuri ?
— Nu. Le foloseşti pe cele aduse de-acasă.
— Şi cum am să pot mînca fără castron, fără lingură şi furculiţă ?
— Treaba ta !
— Ascultă, bă, ăla noul! mă strigă careva din culcuşul lui. Poţi folosi castronul, tacîmul şi cana mea ; în schimb va trebui să le speli mereu de aici încolo.
Un matelot avea un castron spart, dar n-avea oană ; altul era proprietarul unei furculiţe, dar n-avea lingură. De aceea, cînd ni se aducea mîncarea se pornea întîi gîlceava : care să folosească primul lingura, cana sau castronul, fiindcă primul care făcea rost de castron şi de lingură putea pescui bucăţelele mai faine. Şi nici nu i-o puteai lua în nume de rău.
Ceea ce se înţelegea la noi prin „ceai“ era o zeamă cafenie, fierbinte. Adesea nici fierbinte nu era, ci doar călduţă; iar ceea ce fusese botezat pe vapor „cafea“ se-mpărţea dimineaţa şi la ceasurile trei. Dar eu n-am văzut niciodată cafeaua de la ora trei. Motivul ? Cartul şobolanilor. Făceam de cart între amiază şi ceasurile patru. Cafeaua se împărţea la trei. La patru, cînd eram schimbat, nu mai exista nici un strop din ea. Apă caldă se mai găsea uneori ia bucătărie, dar ce folos dacă n-aveai rezerve personale de cafea boabe !
Cu cît băutura e mai departe de noţiunea de cafea şi ceai, cu atît mai vîrtos simţi nevoia să dregi poşirca adăugîndu-i zahăr şi lapte, doar ca să te amăgeşti un pic. Fiecare marinar primea o dată la trei săptămâni tainul de lapte condensat îndulcit —

o cutiuţă — iar săptămînal cîte o jumătate chil de zahăr. Asta fiindcă bucătarul împărţea ceaiul şi cafeaua „natur" — adică fără lapte sau zahăr.
Cînd căpătai cutia de lapte condensat o deschideai şi, ca tot omul chibzuit, scoteai doar o linguriţă, să-i dai ceaiului olecuţă de gust. Ascundeai apoi cutia, ca să n-o mai foloseşti pînă la următoarea cafea. Dar cînd făceai de cart, naiba ştie cum, n-aş pretinde că ţi se sfeterisea cutiuţa, dar ceilalţi se-nfruptau din conţinutul ei pînă la ultimul firicel. Şi fiindcă cea mai tainică ascunzătoare e şi cea mai uşor de dibuit, nu mi s-a întâmplat să-mi dispară laptele condensat decît o singură dată. Cînd am primit a doua oară tainul, am golit cutia dintr-o dată, singurul mijloc de a-mi salva raţia, mijloc folosit de altfel de toţi.
La fel se făcea şi cu jumătatea de chil de zahăr : o înfulecai toată cum o căpătai.
E drept că, o dată, am încercat să cădem la o învoială şi anume : să turnăm într-o cutie comună toate raţiile de zahăr, din care fiecare să scoată o lingură la ceai şi una la cafea. Urmarea acestei învoieli a fost că chiar de a doua zi tot zahărul se volatilizase ca prin farmec şi în faţa mea se căsca doar cutia goală.
Pîine proaspătă ni se dădea zilnic. Iar o dată pe săptămână fiecare dormitor primea cîte o cutie de margarina ce ne-ar fi ajuns tuturor. Vezi însă că nimeni nu se atingea de ea, fiindcă puţea mai abitir ca săpunul de rufe.
In zilele în care ni se poruncea să ne astupăm boturile şi să închidem ochii, fiecare matelot primea cîte două pahare cu rom şi o jumătate cană cu marmeladă. Erau zilele cînd se făcea contrabandă.
Dimineaţa ni se dădea arpaoaş cu prune uscate, sau orez cu caltaboş, sau cartofi cu scrumbie, sau fasole neagră cu peşte sărat. Din patru-n patru zile, meniul se repeta, începînd iar cu arpacaş şi prune.
Duminică la prînz ni se dădea carne de vacă în sos de muştar, sau supă cu carne ; lunea se dădea carne sărată — pe care n-o mînca nimeni fiindcă era doar sare şi şorici — marţea peşte uscat, miercurea legume uscate şi prune afumate care înotau într-o ciulama albăstrie din terci de cartofi. Ciulamaua se numea : pudding. Iar de joi o luau din nou cu carnea sărată, pe care o lăsam cu toţii în castroane.
Cina era într-o anumită măsură fie repetarea mîncării de dimineaţă, fie a celei de Ia prînz. La prînz primeam regulat cartofi fierţi în coajă, din care mai bine de jumătate erau buni de zvîrlit la gunoi. Căpitanul nu cumpăra niciodată cartofi. Cînd se nimerea să avem vreun transport, luam din încărcătură. Cît erau tineri şi proaspeţi îi mîncai cu drag, ca pe trufandale. Dar după ce nu mai avusesem de multă vreme o încărcătură de cartofi, veneau la rînd cei stricaţi.
Drept încărcături de camuflaj transportam cîteodată — în afară de cartofi — roşii şi banane, ananas, curmale şi nuci de cocos. Doar datorită acestor mărfuri puteam să ne ducem zilele şi să nu crăpăm de greaţă. Cel care a făcut războiul, acela a aflat, desigur, cît poate îndura omul şi totuşi să rămînă în viaţă ; dar numai cel care a fost vreodată îmbarcat pe un adevărat vas al morţii sau pe un vapor care duce mărfuri de contrabandă, acela de bună seamă ştie cîte poate îndura un marinar. Ba, de la o vreme, îţi piere şi scîrba.
Tacîmul ce-mi fusese oferit spre folosinţă cu atîta generozitate era incomplet: alcătuit

doar dintr-un castron. Cînd puneam mîna pe el mai aveam nevoie şi de furculiţa lui Stanislaw, de cana lui Fernando şi de cuţitul lui Ruben. Aş fi putut căpăta şi lingura lui Hermann, dar aveam şi eu una. In schimbul acestui sacrificiu şi al hatîrului făcut, aveam datoria să le spăl lună, de două ori în timpul unui prînz : prima dată cînd le luam în primire, a doua oară cînd le înapoiam.
După cină mai aveam obligaţia să spăl blidele precum şi găleţile de tablă strîmbă în care se aducea mîncarea de la bucătărie. La spălat nici eu şi nici alţii nu foloseam săpun, sodă sau perie, fiindcă lucruri de acest soi nu s-au pomenit pe vapor. Cred însă c-ar fi de prisos să vă descriu cum arătau blidele cînd turnai în ele mîncarea următoare.
Imi era cu neputinţă să trăiesc în murdăria asta. De aceea m-am şi apucat să frec pe jos în dormitor. îndată după-masă băieţii se trîntiseră pe paturi şi dormeau ca morţi. Chiar şi în timpul mesei schimbaseră puţine cuvinte. Totul se petrecea aidoma ca la porci, în faţa troacei. Dar după trei zile nu mi-am mai dat seama de asta. Iţi dispărea cu desăvîrşire capacitatea de a face anumite comparaţii, de a-ţi aminti cu precizie anumite fapte din viaţa ta anterioară.
— Săpun n-ai să capeţi, nici perii de frecat! mormăi careva dintr-o cuşetă. Şi acum ai bunătatea şi termină s-o faci pe gospodina, că vrem să dormim.
Am dat o fugă pe punte şi am ciocănit la cabina şefului mecanic.
— Aş vrea să spăl duşumeaua dormitorului şi v-aş ruga să-mi daţi săpun şi o perie zdravănă de frecat.
— Drept cine mă iei, băiete ? Iţi închipui oare că am obligaţia să vă cumpăr săpun şi perii ? Lasă-te păgubaş !
— Mă rog, dar e vorba şi despre mine. Nici eu n-am săpun, pentru trebuinţă proprie. Şi trudesc doar în faţă, la cazane.
Voiam să văd dacă nici pentru mine n-o să-mi dea săpun.
— Asta te priveşte ! Dacă-ţi vine cheful să te speli, procură-ţi săpun. Săpunul face parte din micul echipament al oricărui marinar adevărat.
— Nu ştiam. Poate vă referiţi la săpunul de toaletă. Dar e vorba de săpun obişnuit, pentru necesităţi de serviciu. Şeful mecanic trebuie să aprovizioneze cu săpun echipa care lucrează la cazane, sau căpitanul, sau compania... Mi-e egal cine îmi dă săpunul, principalul e să-l primesc. La urma urmei ce înseamnă porcăria asta ? Pe orice căldare cumsecade ţi se dau de toate : şi saltea, şi pernă, şi pătură, şi cearşaf, şi prosop, şi săpun de spălat, şi un tacîm. Toate astea fac parte din echipamentul navei, nu al marinarilor !
— Se poate, dar nu la noi. Şi dacă nu ţi-e pe plac rînduiala de aici, n-ai decît să-ţi iei valea.
— Eşti o puşlama neruşinată!
— Să ieşi grabnic din cabina mea că te raportez comandantului şi te pun la popreală.
— Mi-ar conveni.
— Ehei, nu-i ce-ţi închipui, omule ! Atît de fraieri nu sîntem. Am nevoie de încărcători de cărbuni. Dar pun să-ţi poprească leafa pe o lună întreagă dacă mai îmi vii pe-aici.

„Cumsecade indivizi, n-am ce zice ! După ce-ţi mînjesc ochii cu doi gologani şi jumătate, ţi i-ar opri şi pe ăştia. “
Pungaşul şedea acolo şi-mi rînjea. Să-l fi atins ? N-ar fi ieşit nimic bun. Şi m-aş fi trezit şi cu o amendă egală cu leafa pe două luni.
— Du-te de povesteşte toate astea bunică-ti, mi-a spus el. Poate că ea te-o asculta cu interes. Eu, însă, nu. Şi acum, cărei. Şi cît mai grabnic ! Marş la cuşetă, că la unsprezece intri în cart!
— Cartul meu începe la douăsprezece : de la douăsprezece la patru.
— Nu pe nava noastră, şi nu pentru încărcătorii de cărbuni. Munca lor începe la unsprezece. Intre unsprezece şi amiază golesc cenuşa, iar de la amiază intră în cartul obişnuit.
— Zău ? Dar munca dintre unsprezece şi amiază nu-i tot cart ?
— Golitul cenuşii e o treabă suplimentară şi cade în sarcina încărcătorilor.
— Atunci înseamnă că primesc şi ore suplimentare.
— Nu la noi, şi nu pentru curăţatul cenuşii.
In ce secol mă aflam oare şi în mijlocul căror fiare nimerisem ? Pe jumătate ameţit de cele aflate, m-am îndreptat spre dormitor, clătinîndu-mă.
Şi totuşi, aici se afla marea. Minunata mare albastră, pe care o îndrăgeam atît de mult încît, ca orice adevărat marinar, nu mi-ar fi fost teamă nici un pic dacă m-aş fi dus la fund. Ar fi însemnat sărbătoreasca, măreaţa cununie cu o femeie plină de capricii, care putea să se arunce cu atîta furie, care avea un temperament atît de năvalnic, ştia să surîdă atît de ademenitor, se pricepea să te vrăjească în murmurul cîntecelor de leagăn, şi era atît de minunat de frumoasă, oh, peste măsură de frumoasă !
Era doar aceeaşi mare pe care o brăzdează mii şi mii de vapoare solide şi cinstite. Iată că soarta m-a ursit să plutesc pe un vas bolnav de lepră, care rătăceşte pe valuri cu nădejdea că marea va avea milă de el şi-l va izbăvi. Dar aveam presimţirea că marea va refuza să primească în adâncurile ei vaporul atins de lepră, de teamă să nu-i spurce străfundurile. încă nu. încă nu-i venise sorocul. Marea aştepta. Mai spera că nu va trebui să găzduiască ciuma asta, că buboiul va plesni undeva pe uscat, în vreun port prăpădit, şi apoi se va scufunda. Dar încă nu sosise sorocul lui Yorikke. In cuşeta mea nu eram frământat de presimţiri funebre şi nici n-auzeam ciocănitul discret al doamnei cu coasa. Şi iată : mă sprijin de bastingaj, deasupra capului meu ard făcliile boltei înstelate, iar în faţă, cît cuprind cu ochii, marea îşi deapănă covorul mirific al talazurilor de jad, în vreme ce gîndurile-mi fug înapoi către pierdutul New Orleans şi către însorita Spanie. Şi mă pomenesc deodată spunîndu-mi: „Hopla, băiete ! Fă doar o săritură de partea cealaltă şi ai isprăvit pe veci cu căratul cărbunilor. Iţi vei lua un rămas bun decent de la viaţă şi nu rişti s-o sfârşeşti mai rău.“
Dar iată că intervine cel de al doilea eu — un biet încărcător de cărbuni trudit, flămînd şi zdrenţăros, murdar şi chinuit, care tocmai se învîrtise de un cart dublu. Şi tocmai pîrlitul ăsta îmi îngreunează ultima călătorie, ba mă face chiar să renunţ la ea.
Pe toţi dracii! înşfacă-l, că restu-i fleac. în felul acesta, băiete, nu mai pune laba pe tine Yorikke. Nici consulii. Nici Yorikke. Nici hoţul de buzunare. Ce naiba, tinere, eşti doar din New Orleans ! Aruncă-te în rahat şi treci prin el. O să dai iar odată de

apă şi săpun. Putoarea e numai aparentă. Haide, bîldîbîc în valuri, ca să pleoscăie. Indepărtează-te de parapet ! Şi arde-i una peste bot dihaniei care vrea să te momească spre străfunduri. Scuipă încă o dată în apă şi hai cu mine de te culcă !
Cînd m-am îndepărtat de bastingaj, ştiam că mă aflu pe un vas al morţii, pe un vapor care făcea contrabandă, dar eram totuşi convins că nu mai e vasul morţii mele. De pe urma mea, Yorikke n-o să stoarcă nici o primă de asigurare şi nici n-am să mă număr printre gladiatorii lui. Iţi scuip în obraz, Caesar Augustus Imperator! Păstrează-ţi săpunul şi mănîncă-l sănătos ; mie nu-mi face trebuinţă. Şi nici n-ai să mă mai vezi scîncind. Iţi scuip în mutră ţie şi întregii tale seminţii.
Nu izbuteam să adorm. Zăceam întins pe scîndurile fără aşternut ale cuşetei, aidomia unui răufăcător predat la postul de poliţie, care doarme pe priciul gol. Lampa de petrol, fumegîndă, răspîndea în încăpere un miros atît de pestilenţial, încît devenise un adevărat chin să respiri. Deoarece n-aveam pătură, tremuram ai naibii; nopţile, pe mare, pot fi cumplit de friguroase. Cînd, într-un tîrziu, am căzut într-o somnolenţă mai adîncă, m-am pomenit zgîlţîit şi frămîntat de nişte mîini puternice şi nerăbdătoare, care ar fi vrut, parcă, să mă-mpingă afară printre scîndurile peretelui.
— Ieşi afară, bă ! E zece şi jumătate.
— Abia şi jumătate ? Nu puteai veni la fără un sfert ?
— M-am repezit sus, pentru că trebuia să aduc fochistului apă de băut. Nu mai pot veni încă o dată pentru tine, să te scol. Aşa că n-ai încotro : hopa sus ! La douăsprezece fără zece ai să-l trezeşti şi tu pe fochistul tău şi ai să-i aduci cafeaua de la bucătărie...
— Nici nu-l cunosc şi nu ştiu care-i este cuşeta.
— Vino cu mine să ţi-o arăt.
M-am sculat şi mi-a arătat cuşeta fochistului de serviciu în tura mea.
— Mînă mai repede şi du-te direct la vinciuri. Azi s-a strîns a naibii de multă cenuşă.
Şi omul a dispărut ca o nălucă.
In dormitor era întuneric; lampa aproape că nu dădea nici un fel de lumină.
La pîlpîirile unui felinar mic, afumat şi spart, încărcătorul de cărbuni din cartul ce lua sfîrşit — era Stanislaw — îmi arătă cum trebuie lucrat la vinciuri.
— Ascultă, mă Stanislaw, una nu pricep eu, îi spusei. Mă tot vîntur pe mări de atîta vreme, dar încă n-am auzit că un încărcător de cărbuni trebuie să încingă şi cazanul în timp ce e de cart. Şi mă întreb de ce...
— Eu ştiu destul de bine, mormăi el. Că doar n-am ieşit acuşi din scutece. Aiurea, fochistul trebuie să ajute şi la deşertatul cenuşii. La noi, însă, fochistul n-ar prididi să facă singur ce i se cere. Iar dacă încărcătorul de cărbuni nu l-ar ajuta uneori, presiunea ar scădea la 120, cazanele ar pîrîi, iar căldarea s-ar scufunda. Pe alte lăzi cu ouă — chiar dacă-s sicrie plutitoare — fiecare cart are cîte doi fochişti, sau barem unul şi jumătate. Trag însă nădejdea că te-ai dumirit pe ce hărăbaie te afli, nevinovat îngeraş de mare.
— Eu n-am chef să ajung înger, asta s-o ştii bine.
— Vrei s-o întinzi ? N-o să-ţi meargă ! Mai bine ia lucrurile aşa cum sînt şi ocheşte barca pe care să te salvezi. Bucătarul nostru ne-ar putea fi bunic. Şi dac-ai izbuti să-i

dezlegi limba, ţi-ar istorisi el multe. Oricum, află de la mine că pişicherul ăsta ţine pitite sub aşternut două bluze de salvare. Şi ştie el de ce...
— Dar nouă nu ni se dau bluze din astea ?
— Nici măcar un colac de salvare n-ai să găseşti. Ba da,să nu mint: au atîrnat ici, colea, patru colace vopsite auriu, ca decor. Dar nu te-aş sfătui să foloseşti cîndva vreunul. Decît să-ţi vîri capul prin el, mai cuminte ar fi să te agăţi de o piatră de moară. Cu aia tot mai poţi trage nădejdea să te menţii la suprafaţă ; cît priveşte cîrnaţii decorativi, mută-ţi gîndul !
— Dar cum îndrăzneşte cîinele de căpitan să se poarte în felul ăsta ? Eu ştiu că în fiecare cuşetă ar trebui să se afle cîte o bluză de salvare. Am fost atît de obişnuit cu treaba asta, încît nici n-am băgat de seamă că aici lipsesc..
Stanislaw rîse cu poftă, apoi zise ;
— Eh, zici aşa fiindcă n-ai călătorit pînă acuşi pe o copaie ca asta. Pentru mine, însă, Yorikke este al patrulea sicriu plutitor pe care sînt îmbarcat. Găseşti acum din astea pe alese.
— Hei, măi Lawski! strigă prin puţul de cenuşă fochistul din schimbul lui Stanislaw.
— Ce-i povestea, fochistule ? întrebă acesta, cătînd în jos.
— Azi n-aveţi de gînd să goliţi cenuşa, sau ce mama dracului învîrtiţi ? urlă fochistul către punte.
Era Martin.
— O golim, fii pe pace. Dar trebuie întîi să-l dăscălesc pe ăsta noul, care nu cunoaşte vinciurile.
— Atunci fă-o mai repede şi coboară. Vezi că mi-a căzut şi un grătar, ne strigă iar fochistul.
— Prima la rînd vine cenuşa ; pentru grătar mai e vreme. Şi trebuie să-i dau bobocului şcoală, mai strigă Stanislaw în jos, apoi mi se adresă : Aşa, băiete. Cît priveşte sicriele plutitoare... cum zici că te cheamă ?
— Pippip.
— Frumos nume. Eşti turc ?
— Egiptean.
— Asta-i bine. Taman un egiptean ne lipsea ; altminteri avem pe raclă oameni de toate naţiile.
— Chiar toate ? Şi yankei ?
— Pare-se că încă nu te-ai trezit. Singurii marinari care nu pun piciorul pe un sicriu ca ăsta sînt yankeii şi roşii...
— Cum, adică, roşii ?
— Haide, nu mai fă pe neştiutorul, adormitule ! Bolşevicii, comuniştii... Yankeii nu se îmbarcă fiindcă s-ar sătura chiar din prima zi de împuţitura noastră, iar consulii lor i-ar sprijini. Ba chiar îi previn ce hram poartă căldarea noastră.
— Dar roşii ?
— Ăştia-s prea deştepţi şi miros despre ce-i vorba doar cînd ne văd vîrful catargului. De asta poţi fi sigur ! Sînt trecuţi prin ciur şi prin dîrmon, Pe vaporul care are în echipaj un adevărat comunist, nimeni nu poate trişa cu asigurarea ! Ăştia-ţi

înmormîntează orice poliţă de asigurare falsă, fie ea cît de bine ticluită. Şi au nişte nasuri de ogar, că te lasă ţuţ. Mai trebuie să ştii că pe un vapor acătării, avînd în echipaj yankei care, pe deasupra, sînt şi comunişti, e ca-n rai. Asta-i! Şi am să-ţi mai fac o mărturisire : dacă mă îmbarc mereu, o fac doar în nădejdea să ajung şi eu cîndva pe un asemenea vapor. N-aş mai debarca de pe el nici în ruptul capului! Pe ăla aş face şi pe hamalul; mi-ar fi totuna. Eh, dac-ai vedea şi tu cum arată un vapor din New Orleans sau din împrejurimi, să ştii c-ar fi ceva grozav !
— Incă n-am văzut un vapor de soiul ăsta, spusei eu.
— Şi nici n-ai să ajungi pe vreunul, chiar dac-ai trăi o sută de ani şi nu s-ar mai găsi mateloţi în afară de tine. Tu, nu. In nici un caz un egiptean, chiar dac-ar avea paşaportul curat ca lacrima. Chiar şi vremea mea a trecut. Cine a călătorit o singură dată pe Yorikke nu se mai poate îmbarca pe un vapor cumsecade. Şi acum, gata! Hai să coborîm... E agăţată ? strigă Stanislaw spre oală.
— Ridică !
Stanislaw puse în mişcare levierul şi lingura pentru cenuşă zornăi. Cînd ajunse la înălţimea cerută, Stanislaw smuci din nou de levier. Lingura se mai mişcă o dată în sus şi o dată în jos şi rămase suspendată la gura puţului.
— Acum desprinde cupa şi goleşte-o în şanţul de colo. Dar bagă de seamă să nu-ţi scape peste parîme. Că aici rămîi! Fiindcă înseamnă să lucrăm cu una singură şi va trebui să ne trezim cu două ore mai devreme. Asta ca să ştii.
Cupa era fierbinte şi pe deasupra avea zgură incandescentă. Abia puteam s-o apuc, dar n-aveam încotro. Mai era şi grea: i răgea pe puţin cincizeci de kilograme. Ţinînd cupa de-a curmezişul, în dreptul pieptului, trebuia s-o car prin pasajul de pe punte lat de patru metri şi s-o golesc în puţul de lemn prin care se scurgea, sfîrîind, în apa mării. Apoi am dus cupa îndărăt şi am atîrnat-o iar de lanţul care o ridica.
— E clar de ce au dispărut bluzele de salvare, îmi spuse Stanislaw. Sînt sigur că le-a vîndut căpitanul să mai facă rost de un ciubuc. Dar poate că n-a făcut-o doar ca să umfle nişte gologani suplimentari. Vezi tu, dacă nu există bluze, înseamnă că nu se vor prezenta martori oculari în faţa tribunalelor maritime. Ai prins şpilul ? In martori nu poţi avea încredere : unii au mirosit totuşi ceva, alţii au observat nu ştiu ce, iar societatea de asigurare e protos şi pune laba pe ei. Cît priveşte bărcile, apoi pe astea trebuie să le vezi la lumina zilei — cum ziceai că te cheamă ? Pippip, să le vezi la lumina zilei o dată. Poţi să-ţi zvîrli în mare cizmele prin găurile lor. Dar fără nici o greutate. Aşa că vor fi şi mai puţini martori.
— Lasă, nu mai tăia atîtea piroane ! îi răspunsei. Doar şi căpitanul vrea să ajungă pe uscat.
— Ai grijă de pielea ta, băiete ! Nu te sinchisi de căpitan, că el ajunge pe uscat. Dacă le ştii pe toate aşa de bine ca pe asta, apoi chiar că nu mai ai nevoie de nimic.
— Şi tu ai scăpat cu bine de pe trei sicrie de-astea pînă acum, sau mi-ai turnat gogoşi?
— De pe două am coborît la vreme şi n-am mai părăsit portul unde am făcut ultima escală. Iar a treia oară, vorba ceea : „Prost să fii, noroc să ai!“ Că dacă eşti ghinionist, e cuminte să te fereşti de apă : te poţi îneca şi într-un lighean...

— Lawski! Omule ! Ce tot faceţi acolo sus ? zbieră fochistul din nou.
— Au scăpat păcătoasele de lanţuri, arză-le-ar focul! mîrîi Stanislaw în jos.
— Dar fie, c-o lungiţi azi cu cenuşa. Dac-o să vă mişcaţi tot aşa... răspunse glasul din adîncuri.
— Bine. Acuş să-ncercăm vinciurile. Dar fii cu ochii-n patru: dacă nu eşti atent şi-ţi fug aiurea gîndurile, o dată-ţi retează devia. Cupa ieşi afară şi se săltă spre punte cu un asemenea vîjîit, încît mi se părea că o să facă praf puţul, dar mai înainte de a suci eu levierul, vinciul se puse în mişcare de la sine prin contraacţiune şi găleata pomi iar furioasă în puţ. Coborî cu un zgomot asurzitor, în timp ce zgura sărea de jur împrejur, iar fochistul urla ca ieşit din minţi. în aceeaşi clipă, datorită din nou contraacţiunii, cupa, de astă dată pe jumătate goală, vîjîi iar pe lîngă puntea unde era puţul şi se izbi cu o hărmălaie nemaipomenită ; zgura se-mprăştia în puţ cu pocnete îngrozitoare, lovindu-se în cădere de pereţii metalici şi sporind într-atîta vuietul şi zgomotul, încît puteai crede că tot vaporul o să se facă ţăndări. Cupa era gata să o pornească din nou în jos, cînd Stanislaw se repezi şi apucă levierul. De îndată, găleata se opri atît de potolită, de parcă ar fi fost înţepenită şi moartă.
— Deh ! zise Stanislaw, treaba nu-i prea uşoară şi se cere s-o înveţi. Ai avea nevoie barem de două săptămîni pînă să prinzi şpilul. Du-te mai bine jos şi umple cupa ; de rest mă ocup eu. Iar mîine la prînz, la lumina zilei, am să-ţi arăt şi ţie cum funcţionează ; aşa ai să-nveţi mai bine. Dacă se face praf cupa, să ştii că ridicăm cenuşa cu mîna. Şi nu ţi-aş dori asta nici ţie, nici nouă. Fiindcă dacă se întîmplă una ca asta, n-o să mai putem alerga şi nici măcar să ne tîrîm, ci doar să ne rostogolim dintr-un loc în altul.
— Să mai încerc o dată, Lawski. Am s-o iau mai delicat, cu „sărut mîna, coană mare !“ şi se va îmbuna, poate... Strigai apoi în jos : Virra !
— Ridică ! răsună răspunsul.
— Ei, coană mare, mai încercăm o dată ?
Allah să priceapă de ce, dar de astă dată se dovedi atît de blîndă şi de înţelegătoare, încît toată operaţia se desfăşura cu o precizie matematică. Imi părea că îl cunosc pe Yorikke mai bine decît căpitanul sau chiar bunicul lui. Vinciurile se numără printre acele părţi ale navei care se foloseau şi pe arca lui Noe şi existau încă dinainte de potop. In vinciul ăsta acţionat cu abur se ascunseseră toţi acei diavoli şi spiriduşi care nu-şi găsiseră alt locşor pe bordul vasului Yorikke, fiindcă prea erau mulţi la număr. Din pricina asta vinciul avea personalitatea lui, ce se cerea respectată. Stanislaw îşi cîştigase preţuirea vinciului datorită mîinilor sale îndelung exersate ; eu încercam s-o capăt, dînd cu papagalul:
— Alteţa-voastră regală, încă o dată, vă rog !...
Şi iată că din nou cupa de scos cenuşa aluneca de parcă ar fi fost mîngîiată de lăbuţe catifelate. Desigur că mai făcea destul de des pe nebuna, aruncând zgură în jur, asta însă numai cînd uitam s-o tratez cu deferenţa cuvenită. Uneori trebuia să fac încercări de-a dreptul amuzante pentru a prinde din mers recipientul care se învîrtea cu furie în sus şi în jos. Ba vîjîia în sus, ba se năpustea în jos şi de îndată iarăşi sus. Dacă n-aş fi ţinut cu dinţii de levier, ar fi intrat în acţiune contraforţa.

Stanislaw coborîse. Umplea cupele şi striga :
— Hei-rup, sus !
Iar eu desprindeam şi agăţam cupele şi le căram, incandescente, peste culoarul de pe punte şi le goleam în puţul pentru cenuşă. După ce am ridicat cincizeci de cupe, Stanislaw mi-a strigat că trebuie să lăsăm restul pentru cartul următor, fiindcă se făcuse tîrziu. După ce cărasem fără oprire cupele nemaipomenit de grele, aveam impresia că voi cădea grămadă. Dar înainte de a-mi pierde cunoştinţa, Stanislaw îmi porunci de jos :
— Isprăveşte ! E douăşpe fără douăzeci.
M-am tîrît pînă la dormitor. Puntea nu era luminată ; se făcea economie de petrol. Şi pînă să ajung la dormitorul echipajului, m-am izbit de patru ori peste ţurloaie. Nu se poate descrie mai precis ceea ce zăcea acolo pe punte, decît spunînd că găseai de toate. Tot ce se produce, sau s-a produs vreodată pe pămînt. în acest „tot" era inclus şi un maestru-lemnar beat criţă — maestrul-lemnar de pe Yorikke. El avea grijă să se îmbete ca un porc în toate porturile unde se făcea escală, astfel că în prima zi de călătorie pe apă nu-l puteai întrebuinţa nici chiar drept coadă de mătură. Căpitanul era mulţumit ca măcar cîrmacii să nu-i ţină hangul de fiecare dată şi cel puţin unul dintre ei să mai aibă atîta vlagă încît să poată învîrti cîrma. Maestrul-lemnar, cei trei cîrmaci şi alţi cîţiva ar fi putut primi fără grijă bluze de salvare. Ei n-ar fi încurcat socotelile cu nici o asigurare, dimpotrivă, ar fi salvat cea mai îndoielnică asigurare, fără să ştie ce li se cere. Aveau de altfel asigurată perspectiva de a fi luaţi în barca numărul unu, care îi trebuia căpitanului pentru a salva jurnalul de bord, ţinut cu multă grijă, şi ca să-şi poată păstra autorizaţia de a naviga, ca recompensă pentru zelul dovedit întru împlinirea datoriei, în ciuda primejdiei de moarte.
Se apropiase vremea să iau cana, să mă duc la bucătărie — unde cafeaua stătea pe plită — şi s-o umplu. Urma deci să străbat pentru a treia oară puntea neluminată şi fluierele picioarelor îmi sângerau îngrozitor. Dar nu exista trusă farmaceutică pe vapor ; chiar dacă primul ofiţer dosea pe undeva niscai medicamente pentru un prim-ajutor, nu îngăduia să fie stînjenit pentru orice fleac de zgârietură.
Acum mă luptam să-l trezesc pe fochistul meu, îndemnîndu-l să se scoale. Era gata să mă ucidă, fiindcă am cutezat să-l şi trezesc. Iar în vreme ce clopotul chema de zor echipa la cart şi fochistul nu izbutea să înghită cafeaua prea fierbinte, era cît p-aci să mă gîtuie a doua oară ; de astă dată fiindcă-l trezisem prea tîrziu. Să te iei la ceartă, înseamnă să-ţi iroseşti fără noimă puterile. Doar proştii se hîrîie între ei. Tu să-ţi spui părerea — dacă ai cumva una, ceea ce se întîmplă destul de rar — apoi ţine-ţi fleoanca şi lasă pe alţii să trăncănească pînă li se usucă gîtul. Aprobă spusele celuilalt, iar cînd a isprăvit şi nu mai are putere să latre, aşa că te-ntreabă : „ei, n-am dreptate ?" — adu-i aminte, în treacăt, că ţi-ai spus de mult părerea, dar că, în general, are perfectă dreptate. Să trezeşti o săptămînă-n şir pe fochistul din cartul şobolanilor, te face inapt pentru ani de zile să mai pricepi o boabă despre politică.
Cafeaua era fierbinte, neagră şi amară; fără zahăr, fără lapte. Pîine ţi se dădea, dar trebuia s-o mănînci goală, deoarece margarina puţea. Fochistul s-a apropiat de masă, s-a lăsat greoi pe bancă şi a încercat să-şi îndrepte trupul. Dar în vreme ce ducea

cana la gură, capul i-a căzut, lovind ceaşca, astfel că a răsturnat cafeaua. Dormea iarăşi şi pipăia prin somn după pîine, vrînd să rupă o bucată, fiindcă, de oboseală, nu putea nici cuţitul să-l ţină în mînă. Făcea fiecare mişcare cu tot trupul, nu doar cu mîinile, cu braţele, cu degetele, cu buzele sau cu capul. Clopotul sună din nou, fochistul fu cuprins de un acces de furie din pricina cafelei şi-mi spuse :
— Coboară tu întîi; vin şi eu îndată. Dar fă rost de nişte apă pentru stins zgura.
Cînd să trec pe lîngă bucătărie îl văd pe Stanislaw trebăluind ceva pe-ntuneric: încerca să şterpelească nişte săpun, pe care bucătarul îl dosise poate pe-acolo. La rîndul său bucătarul umfla săpunul de la magaziner, iar ăsta-l sfeterisea chiar din cufărul căpitanului.
— Lawski, fii bun şi arată-mi drumul către buncărul de cărbuni din camera cazanelor, l-am rugat.
Stanislaw ieşi din bucătărie şi ne căţărarăm mai sus, pe puntea din spate. Ajunşi acolo, îmi arătă o gură neagră de tambuchiu :
— Uite, coboară pe scările alea, nu poţi să te rătăceşti, şi spunînd aşa porni îndărăt, spre bucătărie.
Din bezna nopţii marine — uimitor de limpede cu toate acestea— mi-am zvîrlit privirea spre hăul puţului. La o adîncime ce părea nesfîrşită am desluşit o lumină care pîlpîia răspîndind în jur ca o ceaţă. Această umbră era roşietică datorită reflexului aruncat de focul de la cazane. Imi părea că privesc către iad. In lumina roşietică, aburindă, apăru o făptură omenească, goală, acoperită de funingine şi brăzdată de rîuleţe sclipitoare de sudoare. Făptura şedea acolo cu braţele încrucişate, privind ţintă, fără să se mişte, la izvorul acelei luciri roşietice ; apoi se mişcă, apucă un vătrai lung şi greu şi-l propti de un perete, după ce, nehotărît, trebăluise ceva cu el. Făptura păşi înainte, se aplecă şi, ,o clipă, avui impresia că a fost cuprinsă de flăcări. Işi îndreptă apoi torsul; flăcările se stinseră şi, în urma lor, rămase doar fantomatica pîlpîire roşietică.
Mă pregăteam să cobor scara. De cum pusei piciorul pe prima treaptă, fui izbit de un val dogoritor, de duhoarea sufocantă a uleiului, de pînza deasă a prafului de cărbune şi cenuşă, de un miros chinuitor de gaz împuţit şi de aburi fierbinţi — toate de-a valma. M-am retras îngrozit şi am deschis zgomotos şi cît mai larg gura, umplînd-o cu aer proaspăt, fiindcă avusesem impresia că plămînii nu-mi mai funcţionau.
Dar fără folos !
Trebuia să cobor. Jos se afla un om — un om viu, care se mişca. Şi acolo unde poate rezista un om, voi putea şi eu să rezist. Am coborît iute cinci-şase trepte, dar mai multe mi-a fost cu neputinţă. Am fost nevoit să mă năpustesc iar sus, spre a trage aer în piept.
Scara era de fier, iar treptele din fier tubular, gros cît degetul. Avea balustradă pe o singură parte, pe partea cealaltă, partea dinafară, nu avea — adică tocmai acea latură era liberă pe unde te puteai prăbuşi în puţ ; în schimb avea o balustradă de protecţie pe partea ce da spre peretele sălii de cazane.
După ce mi-am umplut plămînii cu aer, am făcut o a treia încercare şi, ;n sfîrşit, am

ajuns pe o platformă. Pe această platformă lată de vreo patruzeci de centimetri făceai doar trei paşi şi ajungeai la capătul ei, de unde o altă scară cobora către fundul puţului. Dar mi-a fost cu neputinţă să fac aceşti trei paşi. La înălţimea obrazului aveam vinciul cupei de cenuşă, iar tubul cu abur al vinciului era brăzdat de o crăpătură lungă, dar subţire. Din crăpătură ţîşneau brusc şi tăios jeturi puternice de abur fierbinte, care te opărea şi te frigea aidoma unei flăcări. Crăpătura era în aşa fel aşezată, încît, chiar de te-ai fi aplecat, tot n-ai fi scăpat de acest jet tăios de aburi. Am încercat să mă înalţ, dar mi-am opărit braţele şi pieptul. Intre timp fui nevoit să urc din nou, după aer.
Nimerisem o scară greşită : nu pe acolo era drumul meu. M-am înapoiat la bucătărie, unde Stanislaw tot mai moşmondea după săpun.
— Haidem, cobor cu tine; ia-o înainte! îmi spuse el binevoitor.
In vreme ce păşeam alături, zise :
— Aşa-i că n-ai călcat încă într-o sală de cazane, hai ? Am băgat de seamă chiar de la-nceput. Unui vinci nu trebuie să-i dai bineţe ; îi arzi una la moacă şi gata !
N-aveam dispoziţia sufletească să-i atrag atenţia, taman atunci, cum trebuie să umbli cu obiecte care au suflet.
— Ai dreptate, Lawski, recunoscui eu, n-am călcat pîn-acuş într-o sală de cazane. Ba nici n-am avut curiozitatea să privesc în jos, la ea. Am fost matelot de punte, steward şi băiat la cabine, încă de la prima căldare pe care m-am îmbarcat. N-am mirosit niciodată cala de cărbuni, îmi puţea întotdeauna. Dar, ia spune, fiindcă azi fac primul cart de acest soi, n-ai vrea să-mi dai o mină de ajutor ?
— Nu mai trăncăni atîta ! Fireşte că vreau; da' să ne grăbim. O să fierbem împreună ciorba de cărbuni. Am trecut şi eu prin grijile tale. Ăsta e doar primul tău dric ! Iar eu mă pricep straşnic la sicrie, te rog să mă crezi. Uneori, însă, mulţumeşti raiului şi iadului că-ţi iese cu prova înainte un vas ca Yorikke şi te avînţi pe puntea lui cu un sentiment de bucurie ca şi cum... da, n-are de ce să-ţi fie teamă. Dacă-i vedea că nu merge ceva, strigă după mine. Te scot eu din încurcătură. Chiar dac-om crăpa cu toţii deodată, n-avem de ce să pregetăm. Că mai rău n-are cum să ne fie !
Şi totuşi a venit „mai răul". Poţi naviga pe un vas al morţii, să fii un mort, un mort între cei vii. Poţi fi şters din rîndul celor vii, măturat de pe faţa pământului, şi, totuşi, pe deasupra să fii silit a îndura chinuri cumplite şi să n-ai cum să scapi de ele, fiindcă eşti mort şi nu mai ai nici o portiţă de scăpare.

L-am văzut pe Stanislaw îndreptîndu-se către tambuchiul pe care-l părăsisem de curînd, crezînd că rătăcisem drumul. S-a căţărat pe scară fără să şovăie, iar eu l-am urmat. Cînd am ajuns la capătul ei, pe platforma de fier bombardată cu trîmbe de abur fierbinţi, i-am spus :
— Pe aici n-o să putem trece ! O să ni se jupoaie pielea pînă la os...
—De cele mai multe ori aşa se întîmplă, zise Stanislaw. Am să-ţi arăt mîine dimineaţă braţele mele. Da' ce vrei să facem ?Trebuie să trecem. Alt drum spre

cazane nu există, iar mecanicii nu ne îngăduie să intrăm prin sala maşinilor, deoarece sîntem prea jegoşi; de altminteri e şi împotriva regulamentului.
Pe cînd îmi vorbea, l-am văzut cum deodată îşi duce braţele către cap spre a-şi feri în felul acesta obrajii, urechile şi umerii. După care s-a sucit, s-a strîns şi s-a întins — printre ţevile fierbinţi, dogoritoare (a căror izolaţie era de mult putredă şi ruptă) şi peretele cazanului, la fel de dogoritor — de parcă ar fi fost un vierme uns cu ulei. „Nici omul-şarpe n-ar izbuti să facă asta", mi-am zis, după ce i-am admirat isprava. Dar am aflat apoi că toţi oamenii de la cazane trebuiau s-o facă; totodată mi-am dat seama de ce există pe Yorikke atîtea lucruri de mîncare, pe care nimeni nu le putea înghiţi şi care erau aruncate peste bord, în mare. Dar să ferească sfîntul să te fi zărit bucătarul, că izbucnea un tărăboi de pomină ! El pretindea ca şoriciul sărat şi celelalte alimente necomestibile, pe care stomacul le refuza, strîngîndu-se, să fie înapoiate la bucătărie, unde s-ar putea preface în ostropel, chiftele, gulaş şi alte delicatese de acelaşi calibru.
— Ei, văzuşi, fiule, cum merge treaba ? Nu te mai codi nici tu ! Dacă-ncepi să cugeţi, să priveşti şi să despici firu-n patru, gîndind că pînă să treci, pe o parte vei fi fiert ca un rac, iar pe cealaltă parte te poţi prăvăli în puţ, nu ajungi la nici o socoteală. Răsuceşte-ţi braţele în jurul capului — ai văzut doar cum se face — şi strecoară-te ca şarpele. Asta-ţi poate fi cîndva de folos, îndeosebi în cazul cînd ţi-ai rătăci prea adînc mîinile în buzunarele altora şi te-ai trezi cu o perdea de zăbrele la fereastră. Şi mie mi s-a întîmplat s-o scot aşa la capăt. Nu-i rău să fii antrenat; nici nu ştii cînd şi cum te scapă din încurcătură. Ei haide, îndrăzneşte !
Hop ! Şi iată că mă văzui dincolo. Simţeam că-mi iau foc braţele, dar asta era doar închipuire.
La capătul celălalt al platformei începea a doua scară de fier care ducea în jos, către temelia iadului. Această a doua scară era şi ea atît de încinsă încît batista pe care o folosisem pînă atunci ajunsese acum bună de aruncat. Eram nevoit să mă sprijin pe parmaclîc cu cotul îndoit, ca să-mi păstrez echilibrul. Cu cît ajungeam mai jos, cu atît aerul devenea mai greu, mai fierbinte, mai chinuitor, mai unsuros şi mai insuportabil. Totul îmi părea mai îngrozitor decît iadul în care aş fi nimerit după moarte. Oricum, în iad hălăduiesc şi diavoli; dar aici nu ţi-ai fi putut închipui că e chip să trăiască vreunul.
Cu toate acestea acolo se afla un om — un om despuiat, şiroind de năduşală : fochistul cartului anterior. La drept vorbind, oamenii nici nu puteau trăi aici. Dar erau nevoiţi. Erau morţi. Scoşi din rîndul celor vii. Fără ţară. Fără paşaport. Fără cămin. Erau siliţi s-o facă, chit că puteau sau nu. Diavolii n-ar fi rezistat în acest infern, fiindcă lor li se mai lasă o fărîmă de civilizaţie — asta o ştie şi Goethe. Oamenii, însă, erau siliţi nu numai să trăiască aici, ci să şi robotească din greu pînă cînd aveau să uite totul; pînă la urmă, după ce uitaseră de mult ce-i cu ei, să uite chiar că e cu neputinţă să munceşti acolo.
De multe ori, înainte de a fi murit, înainte de a fi ajuns printre cei morţi, nu pricepeam cum se poate menţine sclavia, serviciul militar — cum e cu putinţă ca oameni sănătoşi şi întregi la minte să meargă de bunăvoie pe front şi să se lase vînaţi

de gloanţe şi obuze ; cum se poate că aceşti oameni nu preferă de o mie de ori să se sinucidă, în loc să-ndure sclavia, serviciul militar, robia pe galere sau biciuirea. De cînd făceam parte din stirpea răposaţilor, fiind eu însumi mort, de cînd navigam pe un vas al morţii, mi s-a lămurit şi această taină, după cum abia după moarte ţi se dezvăluie toate tainele de nepătruns. Nici un om nu decade într-atîta, încît să nu se poată scufunda şi mai adînc ; nu îndură atît, încît să nu poată îndura şi mai amarnic. Aici, spiritul omenesc, care de obicei înalţă pe om deasupra animalelor, îl coboară mai jos decît ele. Am mînat în viaţa mea turme de cămile, de lame, de măgari şi de catîri. Am văzut zeci din aceste dobitoace aşezîndu-se în mijlocul drumului de-ndată ce se simţeau încărcate cu un kilogram în plus, care se trînteau în ţarină dacă le chinuiai şi care s-ar fi lăsat mai curînd biciuite pînă la moarte, fără să geamă, decît să se scoale şi să-ndure mai de parte poveri grele sau să fie chinuite. Am văzut măgari vînduţi unor stăpîni obişnuiţi să chinuiască în chip josnic animalele ; măgarii refuzau hrana şi piereau. Nu-şi schimbau hotărîrea nici dacă i-ai fi îmbiat cu raţii însemnate de porumb. Dar omul ? Regele vieţuitoarelor ? Lui îi place să fie sclav, e mîndru să poarte uniforma de soldat şi să fie ucis de gloanţe, îi place să fie biciuit şi martirizat. De ce oare ? Fiindcă poate să judece şi să-şi facă speranţe; fiindcă nădăjduieşte că, o dată, îi va merge iarăşi mai bine. Ăsta-i este blestemul, nu mîntuirea ! Milă faţă de sclavi, ostaşi sau invalizi ? Ură împotriva tiranilor ? Nu, nu, nu !
Dacă aş fi sărit peste balustradă, nu m-aş fi aflat în clipa de faţă într-un iad pe care nu l-ar îndura nici diavolii. Dar n-am sărit şi am pierdut dreptul de a mă plînge şi a învinui pe ceilalţi. Lasă-l pe cerşetor să flămînzească, dacă-l preţuieşti ca om ! Da, nu mai aveam dreptul să-mi deplîng soarta tristă ! De ce n-am sărit ? De ce nu sar acum ? De ce îndur chinurile şi gîrbaciul ? Fiindcă nădăjduiesc să revăd New Orleansul, să mă întorc din nou la viaţă ; fiindcă nădăjduiesc mereu şi, mai curînd aş înota în murdărie, decît să azvîrl în hazna toate răsfăţatele şi răzgîiatele mele speranţe.
Impărate ! Gladiatorii nu-ţi vor lipsi nicicînd ; oamenii cei mai chipeşi şi mai mîndri te vor implora : „O, tu împărate, adorat şi demn de admiraţie, îngăduie-mi să-ţi fiu gladiator !“

Fireşte că voi putea munci aici ; muncesc doar şi alţii! Am văzut-o cu ochii mei. Şi tot ce poate altul, trebuie să pot şi eu. Instinctul de imitaţie al omului zămisleşte şi eroi, şi sclavi. Dacă altcineva nu dă ortul popii după ce a fost biciuit, de bună seamă că şi eu voi supravieţui biciuirii. „Il vezi pe cel de colo cum se duce întins către mitraliera care latră ? Ei, drăcie, ăsta-i cineva ! La naiba, merită stima ta, ăsta-i cineva fiindcă are sînge-n vine, nu bragă !“ Şi eu aş putea face la fel, nu-ncape îndoială. Cam în felul acesta se desfăşoară războaiele ; şi tot după acelaşi tipic navighează şi vasele morţii.
Oamenii cunosc un singur şablon, pe măsura căruia execută totul ; şi merge atît de uşor, încît nu trebuie să-şi pună la contribuţie materia cenuşie spre a născoci altul. Eşti bucuros să păşeşti pe drumuri gata bătătorite. Te simţi atît de sigur ! Instinctul

de imitaţie poartă vina că, în ultimii şase mii de ani, omenirea n-a făcut alte progrese şi că, deşi dispune de radio şi de aviaţie, trăieşte în aceeaşi stare de înapoiere ca la începutul începuturilor. Aşa a procedat tatăl; la fel va face şi fiul său. Gata ! Tot ce a fost destul de bun pentru mine, tatăl, va fi destul de bun şi pentru tine, mucosule ! Sfînta constituţie care a fost bună pentru George Washington şi luptătorii revoluţiei sale trebuie cu atît mai vîrtos să fie bună şi pentru noi. Şi cum să nu fie bună această constituţie, dacă a putut să reziste vreme de o sută cincizeci de ani ? Dar şi constituţiile, care aveau cîndva în vinele lor sînge proaspăt, generos, capătă cu timpul arterioscleroză. Cea mai bună religie ajunge la un moment dat o superstiţie păgînă ; şi nici o religie nu face excepţie. Numai ceea ce se face altcum decît ieri — cu toate protestele părinţilor şi ale preacuvioşilor— numai ceea ce este gîndit într-un chip nou faţă de odinioară i-a deschis omului perspective noi şi i-a dat convingerea că într-un viitor mai mult sau mai puţin îndepărtat va putea totuşi întrezări un progres.

— Ce tot caşti gura ? Şi cum te cheamă, încărcătorule ?

Fochistul meu coborîse morocănos şi bombănea într-una.

— Mă numesc Pippip.

Asta păru să-l înseninеze oarecum.

— Aşa ? încazul ăsta, eşti pesemne persan...

— Nu. Sîntdin Abisinia. Dar mama era persană şi cei din neamul meu dădeau hoiturile oamenilor pradă vulturilor.

— Iar noi la peşti! După cum se vede, maică-ta trebuie să fi fost o femeie de treabă. A mea a fost o tîrfă bătrînă şi ticăloasă. Dar de te vei încumeta să-mi strigi „fecior de tîrfă !“ te pocnesc peste bot.

Era, aşadar, spaniol. E ştiut că dacă un spaniol deschide gura de trei ori, spune de două ori „fecior de tîrfă !“ Se-ntîmplă să te împrieteneşti cu cineva atît de strîns, încît poţi să-i spui chiar că maică-sa a fost o tîrfă de ultima speţă. Dar cu cît eşti mai aproape de adevăr, cu atît mai mult ai perspectiva să te trezeşti pe neaşteptate cu un şiş între coaste. Şi cu cît eşti mai departe de adevăr, cu atît mai degrabă auzi răspunzîndu-ţi-se : „Muchas gracias, Senor! Multe mulţumiri. Nu vă sfiiţi, sînt sluga dumneavoastră prea plecată." Nimeni nu posedă un simţ al onoarei atît de delicat şi de stupid ca un proletar plin de rapăn. Iar în ziua în care proletarii aceştia răpănoşi vor simţi zvîcnind în ei simţul onoarei, aşa cum se cuvine, atunci ei vor fi cei care vor face haz. Azi, proletarii folosesc simţul onoarei numai în acele împrejurări care sînt pe placul altora, fiindcă aceştia pot să-i sucească după cum au cheful, spre folosul lor. La ce-ţi foloseşte onoarea, proletarule ? Ai nevoie doar de salariu, de salariu bun şi atunci onoarea vine de la sine. Şi dacă mai ai şi fabrica, poţi să laşi liniştit onoarea pe seama celorlalţi; abia atunci vei afla cît de puţin se sinchisesc de ea...

Fochistul schimbului anterior scoase din foc un coşcogea gogoloi încins şi-l aruncă într-o găleată de apă proaspătă. Cu apa de mare nu te poţi spăla; abia dacă e bună pentru stins zgura, începu apoi să se frece pe trup cu nisip şi cenuşă, deoarece, bine-înţeles, săpun n-avea.

Sala cazanelor era luminată de două lămpi. Una era atârnată în faţa manometrului,

astfel ca fochistul să poată citi şi potrivi presiunea. A doua era agăţată într-un ungher şi era destinată încărcătorului de cărbuni. In lumea asta a morţilor nu se ştia nimic ce se petrece pe pămînt, nu se ştia că există şi lămpi cu acetilenă sau cu petrol sintetic, felinare cu gazolină şi cu spirt denaturat, şi, fireşte, ce să mai vorbim de lumina electrică, uşor de obţinut dacă s-ar fi făcut cuplarea cu un dinam. Dar fiecare cent cheltuit pentru Yorikke însemna un ban irosit fără noimă. Ar fi fost o dobitocie să hrăneşti peştii cu bani; n-aveau decît să se mulţumească a se înfrupta din echipaj. Aceste lămpi fuseseră găsite, pesemne, la dezgroparea vechii Carthagine.
Cei curioşi să afle forma acestor lămpi pot intra în orice muzeu, secţia romană, unde printre oale de lut ar da şi peste acest tip de lămpi, pe care le aveam noi. Era un fel de bidon, cu o ţevuşoară. în ţevuşoară era vîrît un ghemotoc de cîlţi pentru şters. Bidonul era umplut cu un soi de lichid folosit şi la candela de sub icoana sfintei fecioare aflată în dormitor, care lichid purta, în chip greşit, numele de petrol. Fitilul trebuia tras afară de patru ori pe oră, fiindcă fumega şi împrăştia în sala cazanelor un fum negru şi gros, iar funigeii de funingine erau deşi ca lăcustele din Argentina, cînd e invazie. Fitilul de bumbac trebuia tras mai în afară de-a dreptul cu degetele. Din pricina asta, după o săptămînă unghiile îţi erau arse şi buricele degetelor numai răni. Cînd te aflai cu lampa în magazia de cărbuni nu puteai s-o stingi mai întîi, fiindcă altminteri trebuia să cobori în sala cazanelor, ca s-o aprinzi din nou.
Stanislaw se pricopsise în acea zi cu două carturi; ce înseamnă asta vom vedea noi mai tîrziu. Dar cu toate că abia se putea tîrî, mai rămase totuşi încă un ceas cu mine, în sala cazanelor, să-mi dea o mînă de ajutor.
Fochistul trebuia să îngrijească de nouă focuri. Şi pentru alimentarea acestor nouă focuri încărcătorul era nevoit să aducă toată cantitatea de cărbuni necesară. Insă înainte de a începe să scoţi din buncăr cărbunii, aveai încă destule de rînduit. Dar întrucît focurile nu ţineau seama de asemenea treburi, iar orice neglijare a lor se făcea de îndată simţită prin indicaţiile manometrelor sau prin vuietele supapelor, era nevoie să se afle în sala cazanelor o rezervă însemnată de cărbuni, care să ajungă pentru timpul irosit cu muncile secundare. De fapt, cantitatea asta serioasă trebuia adusă de cartul oare se schimba pentru cartul următor, care, la rîndul lui trebuia, cînd era schimbat, să lase celor ce veneau o cantitate egală. Dar să cari atîţia cărbuni îţi cerea sforţări peste puterile omeneşti, cu atît mai mult cu cît această treabă o făceai în cele două ore de mijloc ale cartului. Pentru schimbul meu, asta însemna deci între orele unu şi trei. De la douăsprezece şi pînă la ora unu îndeplineam treburile pregătitoare, iar de la trei începeam golirea lingurilor de cenuşă împreună cu încărcătorul cartului nou. Urma, aşadar, să car în două ore toată cantitatea de cărbuni pe care o înghit în patru ceasuri cele nouă focuri ale unui vapor aflat în plină viteză. Atunci cînd cărbunii se află în buncărele din faţa gurilor de foc, scoaterea lor e o treabă serioasă chiar pentru un muncitor sănătos, puternic şi bine hrănit; dar cînd cărbunii sînt depozitaţi la mama dracului, aşa cum se-ntîmpla de cele mai multe ori pe Yorikke, atunci e o treabă pentru trei sau patru oameni vînjoşi. La noi, însă, munca asta o făcea un singur om. Şi o făcea, fiindcă era mort. Iar mortul poate orice. Şi nimeni nu se pricepe mai bine să te-mboldească şi să-ţi spună mai răutăcios : „Mă,

cîine puturos, să mă vezi pe mine cum trudesc !“ decît tot unul ca tine, un mort. Chiar şi sclavii de pe galere au mîndria lor şi simţul onoarei; ei au mîndria să devină sclavi destoinici şi să se fudulească faţă de ceilalţi, barem o dată, cu ce sînt ei în stare. Cînd privirile vătafului, care se plimbă cu biciul de-a lungul galerei, se opresc asupra lui, binevoitoare, sclavul este atît de fericit de parcă împăratul i-ar fi atîmat pe piept cea mai înaltă decoraţie.
Fochistul deschidea trei focare, sărea peste două, apoi deschidea alte trei, care erau aşezate la mijloc. Deasupra fiecărui focar era scris cu cretă cîte un număr — de la unu pînă la nouă. După ce se termina cu deschisul şi umplutul, venea la rînd focarul numărul trei. Era aproape stins şi fochistul curăţa cu o rangă lungă de fier zgura de pe grătar. Dar zgura era prinsă zdravăn şi din focar năvălea o dogoare de iad. Cu cît scotea mai multă zgură fărâmiţată şi o trăgea în faţa cuptorului, cu atît dogoarea devenea mai puternică. Căci acum zgura incandescentă se afla chiar în sala cazanelor, în faţa uşilor de cuptor şi o încingeau ca o sobă plină de jar. Fochistul şi cu mine aveam pe noi doar nădragii: nimic altceva. Fochistul era în picioarele goale, înfăşurate numai cu nişte obiele de postav găurite, pe cînd eu purtam cizme. Cînd şi cînd, fochistul sărea în sus şi îşi scutura de pe picioarele goale bobiţele de zgură aprinsă, care săriseră pe el. Izbutea să ţină în mîini ranga supraîncălzită doar fiindcă şi le înfăşurase cu fîşii de saci vechi, iar între palmă şi fier avea o bucată de piele ruptă dintr-un geamantan scos la reformă. Pînă la urmă căldura răspîndită de zgură deveni atît de nesuferită, încît fochistul se trase mai deoparte. Stingea zgura încinsă cu apa pe care o scoteam eu dintr-o putină. Aburii care ţîşneau în sus ca o explozie ne făceau să sărim pînă aproape de perete. Să stingi zgura încinsă de îndată ce o scoţi, nu merge ; fiindcă în timpul acesta ar însemna ca fochistul să nu mai facă altă treabă. Şi apoi scoaterea zgurei ar dura atît de mult, încît focul s-ar resimţi, presiunea ar scădea şi ar trebui să trudeşti nebuneşte o jumătate de oră ca s-o salţi iarăşi. De scăzut scade într-o secundă, dar se ridică anevoie, după ce ai muncit ca un turbat. Tot ce se găsea pe Yorikke era parcă anume hărăzit ca să îngreuneze viaţa şi munca echipajului. Sala cazanelor era mult prea îngustă; cu mult mai îngustă decît ar fi fost necesar în comparaţie cu lungimea conductelor de încălzire. Cînd vîra sau scotea ranga din foc, fochistul trebuia s-o sucească şi s-o învîrtească în toate felurile ca s-o mînuiască, pentru că altminteri se lovea mereu de peretele din spate. Toate aceste figuri pe care le încerca fochistul îl făceau nu arareori să se împiedice şi să cadă ba ici, ba colo, peste un morman de cărbuni. Ba îşi strivea de perete falangele degetelor, ba de uşiţele cuptoarelor. Cînd era pe cale să cadă şi încerca, din instinct, să se agaţe de ceva, apuca fie zgura încinsă, fie ranga aproape inoandescentă. Se mai întîmpla adesea, pe timp de ruliu al vaporului, să dea cu obrazul în zgură sau în ranga incandescentă, ori în portiţa cuptorului, sau să calce cu picioarele goale pe un grătar încins care fusese srcos afară, sau pe zgură fierbinte. Odată, la un tangaj mai puternic şi mai neaşteptat al navei, fochistul meu a alunecat şi a căzut cu spatele gol în zgura încinsă pînă la alb, care era adunată în faţa focarului. Vas al morţii. Yes, Sir. Există unele vase ale morţii care seamănă cadavre înlăuntrul lor, altele în afara lor; dar mai sînt şi din acele care seamănă hoituri pretutindeni. Yorikke le făcea pe toate şi în

totul, ca un destoinic vas al morţii.
După ce zgura era scoasă din focar şi stinsă, focarul era umplut din nou cu cărbune mărunt. Intre timp, încărcătorul era obligat să scoată din grămada de cărbuni cantitatea necesară. Trebuia să fie bucăţi bune, nu prea mari, ca să se aprindă uşor şi focul să se pună iar pe picioare. Asta, întrucît pe Yorikke se ardeau cărbunii cei mai proşti şi mai ieftini cu putinţă, care dădeau căldură pe sponci. De aceea, încărcătorul era silit să scoată din buncăre cantităţi imense de cărbuni, spre a menţine presiunea ridicată. Apoi fochistul controla alte focare, iar eu împingeam zgura cu lopata către mijlocul peretelui unde era cazanul, ca să nu ne stea în cale.
In vremea asta, fochistul care ieşise din schimb se curăţase de rapăn, fiind însă mereu în primejdie să fie împuns cu cleştele incandescent şi fript ori ars de o bucăţică de zgură ce sărea din focar. Dar nici nu se sinchisea ; era mort.
Acum puteai să vezi bine lucrul ăsta. Obrajii şi trupul erau oarecum curate după ce şi le frecase zdravăn cu nisip şi cenuşă. Dar fiindcă nu-şi putuse freca şi ochii cu nisip şi cenuşă, în jurul lor îi rămăseseră cearcăne mari şi negre, dîndu-i înfăţişare de hîrcă, şi cu atît mai vîrtos cu cît fălcile îi erau supte şi căzute din pricina hranei neîndestulătoare şi a trudei peste puteri. Işi trăsese pe dînsul nădragii şi cămaşa plină de găuri, după care se căţărase pe scara de fier.
In timp ce el făcea pe şarpele, mi-am aruncat privirea în sus şi am zărit, într-o frîntură de clipă, un petic de cer senin, în tot acest timp, Stanislaw cărase cărbuni, ca să-mi rămînă cel puţin rezerva necesară. Au venit apoi la rînd focurile şase şi nouă. După ce şi numărul şase fu curăţat de zgură şi umplut, iar celelalte erau pregătite în aşa fel încît putea fi golit de zgură şi numărul nouă, Stanislaw se apropie de mine şi-mi spuse :
— Sînt gata şi nu mai pot. E ceasul unu. Muncesc de cincisprezece ore în şir, fără întrerupere. Iar la ora cinci trebuie să golesc iarăşi cenuşa. E bine că eşti şi tu aici acum, altminteri n-am mai fi putut face faţă multă vreme. Vreau să-ţi încredinţez o taină: sîntem numai doi încărcători de cărbune, punîndu-te şi pe tine la socoteală, aşa că nu facem doar două carturi pe zi ci trei, şi, pe deasupra, cîte un ceas de fiecare schimb pentru urcarea cenuşii pe punte. Iar mîine ne aşteaptă încă o muncă în afara carturilor : să zvîrlim peste bord, cu lopeţile, munţii de cenuşă adunată pe covertă. Fiindcă după ce vom ajunge în port, nu ne va mai fi îngăduit să evacuăm cenuşa. In felul ăsta, fiecare din noi are de muncit cîte patru ceasuri în plus.
— Păi toate astea: carturile duble, urcatul cenuşii şi zvîrlitul ei peste bord cu lopeţile sînt ore muncite suplimentar, i-am spus.
— E drept, sînt ore suplimentare, încuviinţă Stanislaw. Şi dacă-ţi face plăcere, n-ai decît să le însemni pe toate în catastif. Dar n-o să ţi le plătească nimeni.
— Păi aşa s-a stabilit la angajare, am protestat eu.
— Ehei, nimic din ce s-a stabilit n-are valoare aici. Numai ce ai în buzunare valorează. Şi în buzunare nu primeşti decît avansuri, avansuri şi iarăşi avansuri. Atît cît să-ţi ajungă să te-mbeţi zdravăn, ori să-ţi prisosească poate pentru o pereche de galenţi sau o cămaşă, dar nu şi pentru altceva. Şi asta fiindcă dac-ai arăta mai omeneşte şi te-ai putea fîţîi pe uliţe ca tot omul, ai redeveni, poate, un om viu.

Pricepi acum şpilul ? De aici, însă, nu mai scapi! Ţi-ar trebui biştari, pantaloni întregi, o haină fără găuri, cizme arătoase şi niscai acte. Dar nu le vei căpăta. Aşa că n-ai să poţi reînvia. Dacă o întinzi de pe vapor, căpitanul va cere să fii arestat ca dezertor. Şi cum umbli zdrenţeros şi fără acte, pun numaidecît mîna pe tine. Ba îţi mai opresc şi leafa pe două- trei luni, pe motiv că ai încercat să dezertezi. Pot să o facă şi o fac. Ajungi să le cerşeşti în genunchi un şiling pentru rachiu. Că de rachiu nu te poţi lipsi. Uneori ţi se face jale că eşti mort, deşi te-ai obişnuit de atîta vreme cu starea asta. Noapte bună ! De spălat nu mă mai spăl; nici să ridic braţele nu mai sînt în stare. Vezi să nu-ţi cadă afară vreun grătar; asta costă sînge, Pippip ! Noapte bună.
— Sfîntă născătoare de dumnezeu, preaîncercatule Gavril şi tu, Iosif din Arimathia, paşti, grijanii şi toate tunetele din cer ! zbieră fochistul meu ca apucat şi-şi luă avînt pentru o nouă serie de sudălmi şi blesteme, încît şi belzebuţii din iad ar fi devenit stacojii de ruşine.
N-a mai rămas nimic din măreţia dumnezeului său, din feciorelnica nevinovăţie a reginei celeste şi nici din demnitatea sfinţilor. I-a tăvălit în noroi pe toţi apostolii, împroşcîndu-i cu vorbe de ocară. Pe ăsta nu-1 mai înspăimîntau chinurile iadului şi nici cea mai cumplită anatemă a cerului nu l-ar fi putut atinge. Căci, atunci cînd l-am întrebat:
— Ce-i, fochistule, ce s-a întîmplat ? el începu să urle ca o jivină setoasă de sînge :
— Sfîntă fecioară ! Mi-au căzut şase grătare.

Plecînd, Stanislaw îmi atrăsese atenţia că un grătar căzut te costă sînge. Şi el se gîndea doar la un singur grătar. Iar mie îmi căzuseră şase ! Să le pui la loc te costă nu numai sînge, nu doar bucăţi de carne smulse şi fîşii de piele arsă ; te costă şi spermă sîngerîndă, tendoane smulse ; măduva din oase ţi se scurge ca o lavă apoasă, iar încheieturile îţi trosnesc de parcă-s lemne. In vreme ce noi trudeam ca nişte viermi îndobitociţi, presiunea scădea, scădea îngrijorător. Ne dădeam seama cîtă muncă ne stă în faţă pînă să izbutim a ridica din nou presiunea. Şi munca aceasta se crampona cu disperare de hoiturile noastre, în timp ce ne canoneam să punem grătarele la loc. Din acea noapte mă socot mai presus de zei. Mai osîndit decît aşa nu pot fi nici pe lumea de apoi. Sînt liber să fac orice, să-mi permit orice, fără să-mi pese. De atunci am cîştigat dreptul să blestem zeii, să mă afurisesc, să mă port după pofta inimii. Nici o lege a oamenilor şi nici o poruncă din ceruri nu îmi va mai înrîuri faptele, fiindcă nici blestemele nu mă vor mai atinge. Iadul este un rai. De aici încolo nici o fiară cu chip de om nu va putea scorni vreun chin — oricît de diavolesc — care să mă mai sperie. Ca de obicei, şi iadul poate ajunge un liman, o izbăvire. Izbăvirea de chinul ce-l înduri ca să repui în focarele vasului Yorikke grătarele căzute.
Nici căpitanul şi nici unul dintre cei doi ofiţeri n-a intrat vreodată în sala cazanelor. De bună voie nu intra nimeni în acest iad. Făceau chiar un ocol destul de măricel, cînd erau nevoiţi să treacă prin dreptul tambuchiului nostru. Mecanicii cutezau să

coboare doar cînd Yorikke se legăna cuminte în vreun port şi cînd echipa de mecanici făcea revizia : scotea ţevi, curăţa sala de maşini şi îndeplinea şi alte munci murdare de soiul ăsta. Dar chiar şi în aceste împrejurări, mecanicii se purtau cu tact diplomatic faţă de „bandiţii" spoiţi cu negru. Fiindcă aceştia erau mai totdeauna într-o stare de spirit, încît i-ar fi pocnit pe mecanici cu ciocanul peste scăfârlii. Ce mai conta pentru echipa de la cazane carcera, închisoarea, ba chiar şi funia călăului ? Nu se speriau de ele nici cît negru sub unghie.
Din hala maşinilor pornea în jos un gang îngust, care ducea de la tribord spre sala cazanelor. Acest gang era despărţit de hala maşinilor printr-o uşiţă grea, de fier, etanşă la apă — adică atîta cît putea fi ceva etanş pe Yorikke. Cel care venea din hala maşinilor, după ce trecea prin deschizătură, mai avea de coborît cîteva trepte spre a ajunge la gang. Acesta era lat de trei picioare dar atît de scund, încît te vedeai nevoit să umbli încovoiat, ca să nu te izbeşti cu creştetul de stîlpii susţinători ai suprastructurii vaporului, construiţi din longeroane de fier ascuţit. In gang era în-tuneric beznă atît ziua, cît şi noaptea, la fel ca în sala cazanelor şi ca în celelalte unghere de pe Yorikke. In afară de asta, gangul mai era şi fierbinte ca un cuptor. Noi, încărcătorii de cărbune nimeream şi cu ochii închişi prin gangul ăsta fiindcă era drumul obişnuit al chinurilor noastre. Pe aici trebuia să azvîrlim cu lopata sute de tone de cărbuni pe care le scoteam din buncărele aşezate lîngă hala maşinilor şi apoi le mărunţeam. Cunoşteam deci pe de rost acest gang al martirajului şi labirintele sale enigmatice. Alţi oameni din echipaj nu-l cunoşteau la fel de bine ca noi. Cînd presiunea scădea ameninţător, cu mult sub 130, mecanicul de serviciu avea datoria să ia măsurile cuvenite. Pentru asta era plătit! Şeful mecanic nu intra pentru nimic în lume în sala cazanelor, în timp ce navigam. Un omoplat zdrobit îl învăţase minte că nu-i înţelept să stîmeşti echipa de la cazane în timpul călătoriei. Striga doar de sus, de pe covertă, către scara ce ducea la noi:
— Scade presiunea !
Şi o şi lua urgent din loc, fiindcă pe dată izbucneau de jos urlete :
— Ştim şi noi atîta lucru, fecior de căţea blestemată ! Coboară pînă aici, porc de cîine, dacă pofteşti ceva !
Şi, totodată, începeau să zboare în sus, către scară, bulgări mari de cărbuni.
Să nu-i pomeneşti muncitorului despre bună-cuviinţă, politeţe sau maniere frumoase, dacă nu-i oferi în acelaşi timp şi condiţiile ca să poată rămîne cumsecade şi politicos. Jegul şi sudoarea te cătrănesc pe dinăuntru mai abitir ca pe dinafară.
Mecanicul al doilea era încă relativ tînăr; avea vreo treizeci şi şase de ani. Era grozav de zelos şi dorea fierbinte să devină şef mecanic. Credea că-şi poate dovedi zelul, îndeosebi scoţînd sufletul echipelor de la cazane pe timpul cît Yorikke rămînea ancorat în porturi, deoarece pe acea durată el avea comanda peste maşini. Era un învăţăcel mediocru şi învăţa greu — la drept vorbind n-a deprins niciodată cum trebuie să se poarte pe vasul Yorikke cu echipa de la cazane. Mai sînt şi mecanici iubiţi de echipele de la cazane. Am cunoscut cîndva un căpitan de vas pe care echipa de la cazane îl ridica în slăvi ca pe un dumnezeu. Căpitanul ăsta intra zilnic în bucătărie : „Aş vrea să ştiu, bucătarule, ce-or să capete la prînz de mîncare fochiştii şi

încărcătorii mei. Ba dă-mi s-o şi gust. Asta-i porcărie curată; s-o arunci peste bord ! Fochiştii şi încărcătorii, şi nimeni altul, fac să meargă vaporul." Iar cînd se încrucişa pe covertă cu un încărcător sau un fochist, îl lua la întrebări: „Cum ţi-a plăcut mîncarea astăzi, încărcătorule ? Ţi s-a dat carne destulă ? Laptele vă ajunge ? Seara primiţi o raţie suplimentară de ouă şi slănină ? Vi se aduce jos ceai rece, după cum am dat dispoziţie ?“

Şi, fapt remarcabil, fochiştii şi încărcătorii de pe acel vapor aveau o asemenea purtare, încît i-ai fi putut invita la cel mai select bal.

Pe cînd noi ne canoneam să punem la loc grătarele, iar presiunea scădea într-una, mecanicul ăl doilea, care era de cart, veni prin gang, privi în colţul cazanelor şi spuse:

— Ce-i cu presiunea ? Acuşi o să se oprească lădoiul.

In clipa aceea fochistul meu avea în mîini ranga înroşită cu ajutorul căreia încercase să aşeze la loc un grătar. Scoţînd un urlet înfiorător, cu ochii injectaţi şi cu spume la gură, el îşi îndreptă trupul şi se repezi ca un nebun către mecanic, cu intenţia de a-l străpunge cu ranga. Dar, cît ai clipi, mecanicul a dispărut după colţ şi a zbughit-o ca din praştie înapoi pe gang. In viteza cu care fugea, n-a ţinut seamă în suficientă măsură de înălţimea gangului şi s-a izbit cu căpăţîna de o traversă de fier ascuţită. Fochistul nimerise cu ranga doar locul unde se aflase mecanicul al doilea cu cîteva secunde în urmă. Lovitura fusese atît de năprasnică, încît o bucată din zidăria care proteja cazanul contra scăderii temperaturii sări cît colo, iar ranga se îndoi la vîrf. Dar fochistul nu-şi încetă urmărirea. Gonea după mecanicul al doilea şi l-ar fi strivit fără milă pînă l-ar fi făcut zob, dacă acesta, plin de sînge, din pricină că se izbise de traversă, n-ar fi atins la vreme scăriţa şi n-ar fi trîntit capacul tambuchiului, punîndu-i şi cîrligul de siguranţă. Mecanicul n-a raportat cazul, după cum nici un ofiţer sau subofiţer nu raportează vreodată că a fost prins la înghesuială de un simplu soldat şi burduşit în lege, spre a nu adeveri că tocmai lui i s-a putut întîmpla ceva atît de înjositor. Dacă ar fi raportat cazul, eu, ca martor ocular, aş fi jurat că individul s-a năpustit în sală cu o cheie franceză şi a încercat să-l doboare pe fochist, sub motivul că la cazane nu era destulă presiune. Aş mai fi adeverit că fochistul l-a somat să părăsească locul, spunîndu-i că este beat şi că mecanicul, în fumurile beţiei, a dat să iasă, mergînd pe două cărări, şi s-a lovit la cap. In privinţa asta n-aş fi minţit.

Lăsînd la o parte alte considerente, fochistul e tovarăşul meu de suferinţă. Şi dacă alţii behăie : „Right or wrong, my country!“ „Bună sau rea, e ţara mea !“ — am şi eu dreptul, ba, la naiba, chiar datoria să strig : „Right or wrong, my fellow-worker!“ „Are sau nu dreptate, e tovarăşul meu de muncă !“

A doua zi, şeful mecanic l-a întrebat pe mecanicul al doilea cum s-a pricopsit eu gaura aceea în cap. Cel întrebat i-a spus adevărul. Dar şeful mecanic — un băiat şmecher foc — n-a raportat nimic. Ba l-a şi sfătuit pe mecanicul al doilea :

— Să ştii că ai avut un noroc porcesc, omule ! Să nu mai încerci a doua oară. Cînd grătarele-s căzute din focare, nu-ţi arăta mutra pe acolo. N-ai decît să te chioreşti pe gura tambuchiului, dar să nu-ţi trădezi prezenţa nici cu o suflare. Lasă presiunea să coboare cît o pofti, chiar cu riscul ca lădoiul să încremenească. Dacă te dai jos la ei, în

timp ce grătarele-s căzute, sau jumătate ceas după aceea, ai să fii ucis fără milă şi aruncat în gura focarului. Şi nici un suflet de om nu va afla vreodată cum şi în ce fel ai dispărut. Te previn.
Chiar atît de zelos nu era mecanicul al doilea, încît să nu-şi pună la inimă sfatul căpătat. De atunci n-a mai intrat în sala cazanelor pe timpul cînd aveam neplăceri cu grătarele. Şi chiar dacă venea vreodată cînd presiunea era joasă şi se încăpăţîna să nu so ridice, intra, nu sufla un cuvinţel, se zgîia doar la manometru, mai zăbovea un pic, oferea cîte o ţigară fochistului şi încărcătorului, după care spunea într-o doară:
— Păcătoşi cărbuni mai avem, băieţi. Aurit să fie un fochist şi tot n-ar izbuti să menţină presiunea cu asemenea gunoi.
Fochiştii nu sînt tîmpiţi de felul lor; înţeleg pe dată ce-l doare pe mecanic şi fac tot ce le stă în puteri ca să ridice presiunea, fiindcă nu numai alte categorii de oameni au instinctul sportiv ; îl au şi proletarii. Dar nici un muncitor să nu se plîngă de superiorii săi; el are superiorii pe care-i merită şi sînt aşa cum i-a format el. O lovitură bine ţintită, care nimereşte la locul şi la timpul potrivit, e mult mai folositoare decît să te hîrîi fără sfîrşit sau să te amărăşti cine ştie cît. Poţi să-i denumeşti pe muncitori „sălbatici" ; asta îi va lăsa indiferenţi. Ceea ce-i interesează în primul rînd este să fie respectaţi. Numai timid să nu fii, proletarule! Vasul Yorikke l-ai putea vorbi de rău din toate punctele de vedere, dar într-o singură privinţă şi-a cîştigat cununa de lauri: ne-a fost dascăl neîntrecut. O jumătate de an pe Yorikke şi ai scăpat de idolatrie ! Ajută-te singur şi bizuie-te mai puţin pe alţii. După cum am aflat mai tîrziu, să aşezi la loc grătarele căzute nu-i nici o pricopseală chiar şi pe un vapor cumsecade. E întotdeauna o treabă tare sîcîitoare. Dar nu mai mult decît atît. Pe Yorikke, în schimb, era o muncă la sînge. Fiecare grătar cîntărea între patruzeci şi cincizeci de kilograme. Aceste bare se sprijineau cu vîrfurile pe cîte o traversă de fier din faţa şi din spatele focarului. Cîndva traversele fuseseră noi şi bune — respectiv pe vremea cînd a izbucnit greva cea mare la construirea turnului Babel şi s-au pornit să se încurce limbile — harababură care a atins punctul ei culminant chiar pe Yorikke.
Nu-i deci de mirare că, în răstimpul îndelungat ce s-a scurs de atunci, traversele şi-au pierdut capacitatea de a putea sprijini grătarele, fiind arse. Din această pricină barele grătarului erau susţinute de mici rămăşiţe ale acelor traverse arse. Cînd voiai să-ndepărtezi zgura, era de ajuns să fii neatent cu un singur milimetru sau ca zgura să fie lipită de grătar, pentru ca bara să alunece şi să cadă în cenuşar. Bara era incandescentă şi o pescuiam c-un instrument destul de ciudat, care purta numele de cleşte de grătar şi cîntărea vreo douăzeci de kilograme. O dată bara pescuită, trebuia s-o ridici în canalul de foc şi s-o reaşezi în vechiul ei lăcaş. Dar fiindcă traversele de sprijin se arseseră în decursul mileniilor, şanţurile în care stăteau barele erau şi ele arse şi mîncate, aşa că aveau mai puţin de o jumătate de ţol lăţime. Dacă, spre norocul tău, izbuteai să sprijini bara pe traversa din faţă, ea aluneca de pe traversa din spate şi cădea iarăşi în cenuşar, de unde trebuia pescuită din nou, reluînd de la capăt operaţia. De astă dată, spre marea ta şansă, bara a izbutit să se fixeze în traversa din spate, dar n-a mai nimerit resturile celei din faţă, încît s-a rostogolit din nou în cenuşar. Şi, o dată ce bara aluneca dintr-o parte, e de la sine înţeles că ceda şi

de cealaltă parte, astfel că se scufunda iarăşi în cenuşar. Toată această acrobaţie cu pescuitul şi fixatul barelor trebuia încercată de nenumărate ori pînă ce, printr-un concurs lericit de împrejurări ciudate şi norocoase, barele să atingă în acelaşi timp ambele capete ale şanţurilor late doar de o jumătate de ţol şi să se prindă de ele.
Chiar cînd era vorba de o singură bară, treaba era afurisită şi munca peste măsură de anevoioasă. Dar concomitent cu pescuitul şi trasul ei sus, era aproape imposibil să nu atingi şi bara vecină. Aceasta asculta chemarea consorei sale şi se rostogolea şi ea în cenuşar, trăgînd adesea după sine şi o a treia vecină. Şi cînd puneai ultima bară, cădea una alăturată, care se sprijinea tot pe un singur milimetru şi aşteptase cu înfrigurare să fie cit de cît atinsă, barem cu o suflare, ca să aibă motiv să alunece şi ea în cenuşar. Fireşte că în răstimpul irosit cu pescuitul şi aşezatul barelor, focul ardea mai departe, vesel, barele se încingeau la roşu, cleştele aşijderea, vătraiul cu care le ţineai de jos, în timp ce le aşezai, era incandescent şi barele aveau o greutate care reprezenta în sine o povară apreciabilă, chiar cînd erau reci şi le puteai duce în braţe. Dar nici să te îndeletniceşti la infinit cu aceste bare nu era chip, fiindcă aveai şi alte focuri de îngrijit, ca să nu se stingă. Intre timp însă fusese consumată toată rezerva de cărbuni din sala cazanelor, uşa că erai nevoit să cari alte mormane.
Cînd, în cele din urmă, izbutirăm să repunem pe locurile lor toate cele şase grătare căzute, nemaiîndrăznind să călcăm pe aproape spre a nu le mişca, astfel ca ele să se rostogolească din nou de pe rezemătoarele lor milimetrice, ne-am prăbuşit amîndoi pe un morman de cărbuni, neînsufleţiţi. Cred că „neînsufleţiţi" este cuvîntul cel mai potrivit, fiindcă viaţa ni se scursese din trupuri pentru cel putin jumătate de ceas. Sîngeram, dar nu ne dădeam seama. Nici a respirăm nu mai aveam putere. De îndată ce ne-a revenit însă un licăr de viaţă, am fost nevoiţi să ridicăm presiunea aburilor. Cărbunii se cărau din cele mai îndepărtate cotloane ale vaporului, caci buncărele de cărbuni erau aşezate numai acolo unde ocupau cit mai puţin din spaţiul rezervat încărcăturii. Pe un vapor, lucrul de căpetenie este încărcătura. Numai datorită ei naviga Yorikke, numai datorită ei navighează oricare vapor. Cărbunele — hrana vaporului — era lucru secundar, după cum lucru secundar era şi hrana echipajului. Unde se afla un colţişor liber, cu neputinţă de folosit pentru depozitarea mărfurilor, acolo se înmagazinau cărbunii ; de acolo trebuiau căraţi. Intr-un cart de patru ore, cele nouă focare de pe Yorikke înghiţeau mai bine de o mie patru sute cincizeci de lopeţi pline cu cărbuni. Şi toate aceste o mie patru sute cincizeci de lopeţi trebuiau cărate cu mîinile, în lopată, pină la focare. Asta o făceai în afară de curăţirea zgurei şi scoaterea cenuşii, în afară de urcarea cenuşii pe punte şi, în carturile binecuvîntate, în afară de aşezarea grătarelor.
Şi toate astea cădeau în seama unui singur încărcător, omul cel mai răpănos din echipaj, cel mai dispreţuit, care nu primea nici saltea, nici pătură sau pernă şi, cu atît mai puţin, o strachină, o lingură şi o cană ; toate trebuiau executate de către omul care nu mînca niciodată pe săturate, deoarece compania îţi demonstra că numai în aceste condiţii poate rezista concurenţei. Şi chiar statul se îngrijea ca toate companiile de navigaţie să fie în stare să reziste în faţa concurenţei. In schimb, statul se îngrijeşte cu atît mai puţin ca şi echipajele să poată rezista concurenţei. In definitiv, e greu să

faci concomitent apte faţă de concurenţă, atît companiile cît şi echipajele vapoarelor.
Fochistul meu ieşea din cart la ceasurile patru. Eu încă nu. Ieşeam la cinci fără douăzeci doar pentru a-l trezi pe Stanislaw, astfel ca el să-mi ajute la urcatul cenuşii pe punte. Am fost nevoit să-l trag din culcuş, căci era ca o bucată de lemn.
Naviga de multă vreme pe Yorikke şi se obişnuise cu toate. Dacă cineva — să presupunem un pasager dintr-o cabină de lux — e mînat de curiozitate să treacă prin faţa sălii cazanelor, primul lui gînd este acesta : „Cum e cu putinţă ca un om să muncească în asemenea condiţii ?“
Dar chiar în aceeaşi clipă îi şopteşte la ureche acela care se află mereu în preajma pasagerilor, ca să le facă viaţa suportabilă :
„Ăştia sînt deprinşi cu asemenea treburi; nici nu le mai iau în seamă!“
Cu această frază poţi scuza orice şi chiar scuzi totul. Dar după cum omul nu poate suporta tuberculoza la plămîni şi nici nu se obişnuieşte să flămînzească mereu, tot atît de greu suportă o treabă care din prima zi i-a produs chinuri trupeşti şi sufleteşti [pe care nu le-ai dori nici unui individ din speţa umană).
Sub pretextul infam : „s-a obişnuit cu astfel de treburi", este scuzată şi biciuirea sclavilor.
Stanislaw, un flăcău vînjos, nu s-a putut obişnui; nici eu nu m-arn obişnuit. Şi nici n-am întîlnit vreun om care să se fi putut obişnui cu chinurile. Nici dobitoacele, nici oamenii nu se obişnuiesc cu chinurile — fie ele trupeşti sau sufleteşti. Devin doar nesimţitori. Iar ceilalţi numesc asta „obişnuinţă". Totuşi, cred că nici un om nu devine atît de nesimţitor încît să nu năzuiască izbăvirea, să nu poarte veşnic în inimă strigătul: „Nădăjduiesc că se va ivi şi eliberatorul meu !“ Doar cel ce şi-a pierdut cu desăvîrşire nădejdile se poate obişnui. Şi nădejdea sclavilor înseamnă puterea stăpânilor.
--S-a şi făcut cinci ? întrebă Stanislaw. Abia m-am trîntit.
Era la fel de jegos, ca atunci cînd plecase din sala cazanelor. Nici acum nu se putea spăla ; era mult prea obosit.
--Vreau să-ţi spun, Stanislaw, că eu nu mai rezist. N-am putere să ridic la unsprezece cenuşa pe punte, iar la douăsprezece să intru din nou în cart. Mă arunc peste balustradă !
Stanislaw şedea pe prici, în capul oaselor, privindu-mă cu ochi somnoroşi. După ce căscă îmi zise alene :
- Să n-o faci. Nici eu nu-s în stare să preiau şi cartul tău. Dacă-i vorba pe aşa, mă arunc şi eu peste balustradă ; după tine. Nu, să n-o faci. Mai curînd magiun de prune sub cazane. In acest caz se duce dracului totul şi nu va mai avea cine să ne prindă. Asta ar avea în adevăr haz.Chestia cu magiunul de prune !
„Bietul Stanislaw e încă buimăcit de somn", mi-am spus.
La şase dimineaţa se sfîrşea cartul meu. Dar nu i-am lăsat lui Stanislaw provizia de crăbuni; nu mai fusesem în stare să ţin lopata în mîini. Nu mai aveam nevoie nici de saltea, nici de pătură, nici de pernă şi nici de săpun. M-am prăbuşit pe pat aşa cum mă aflam : plin de jeg, de unsoare şi ulei, şi asudat tot. Pantalonii mi se duseseră dracului; la fel, cămaşa şi cizmele. Toate erau îmbibate cu ulei gros, cu praf de

cărbune şi cu gaz ; aveau găuri, erau arse şi pîrlite, în sfîrşit, nişte zdrenţe. In portul următor, cînd m-am apropiat de bastingaj alături de ceilalţi pungaşi de buzunare, spărgători şi puşcăriaşi evadaţi, nu mă mai deosebeam de dînşii. Purtam acum şi eu uniforma de puşcăriaş, în care nu mai aveam posibilitatea să debarc, fără să fiu de îndată înhăţat şi readus pe bord. Devenisem parte integrantă din Yorikke şi nu-mi rămînea decît să însoţesc vasul în moarte şi prăbuşire. Nu mai aveam nici o scăpare.
Careva mă zgîlţîi puternic şi-mi zbieră în ureche :
— A sosit mîncarea de dimineaţă !
Ei şi ? Incă nu s-a pregătit pe glob mîncarea aceea care m-ar fi putut hotărî să-mi părăsesc culcuşul. La drept vorbind, ce-mi pasă mie din ce se compunea mîncarea asta de dimineaţă ? Era ceva negru, gros şi greu, care răspîndea o duhoare nesuferită. Mai spune unul cîteodată : „Sînt atît de obosit, încît nu pot mişca nici un deget“. Cel care vorbeşte aşa habar n-are ce înseamnă adevărata oboseală. Să-ţi mişti degetele ? Fleac ! Să nu poţi închide pleoapele ; asta da, e oboseală... Ţineam ochii pe jumătate deschişi, iar lumina spălăcită a dimineţii mă supăra îngrozitor, ca o durere fizică ascuţită. Dar n-aveam putere să închid pleoapele. Se închid de la sine, dar atunci cînd vrei neapărat nu se supun. Parcă-mi puteam oare struni voinţa ? Nu aveam propriu-zis o dorinţă, ci simţeam o apăsare nesuferită. „N-ar putea oare să dispară lumina de zi ?“ Şi pe cînd nici nu mă gîndeam, ci percepeam fără împotrivire că mi se răspundea : „Ce-ţi pasă de lumina de zi ?“ m-a tras deodată în sus cu violenţă cîrligul unei macarale ; dar macaragiul scăpă manivela din mîini şi eu zburai vîjîind în jos de la o înălţime de treizeci de metri, izbindu-mă de chei. Un pîlc gros de oameni se repezi către mine, urlînd : „Afară ! Treci să ridicăm cenuşa pe punte ; e unsprezece fără douăzeci.“
După ce am ridicat cenuşa, am luat de la bucătărie mîncarea de prînz, trebuind să urc cu găleţile pline scara ce da spre punte şi să cobor altă scară, spre prova. Am mîncat cîteva prune care se chemau „pudding“ şi care înotau într-o ciulama albăstruie. Eram prea obosit să mănînc şi altceva, sau mai mult. Nu m-am spălat: am intrat murdar în cart, aşa cum mă găseam. Şi seara la şase, cînd am ieşit din acest cart, eram la fel de obosit, aşa că tot nu m-am spălat. Cina era rece şi se făcuse ca piatra. Nu m-am supărat. M-am vîrît în culcuşul meu.
Aşa au mers lucrurile trei zile şi trei nopţi. Un singur gînd îmi stăruia în minte : de la unsprezece pînă la şase, de la unsprezece pînă la şase, de la unsprezece pînă la şase. In această noţiune se concentrase înţelegerea mea despre lume şi despre propria-mi conştiinţă. Fusesem şters dintre cei vii. Iar în locul eului meu nu era nimic altceva decît „de la unsprezece pînă la şase". Două strigăte nespus de dureroase au pătruns înfricoşate în ceea ce fusese cîndva creieri, came, suflet şi inimă. Ele prevesteau o suferinţă cumplit de ascuţită. O durere la fel de stridentă ţi-ar putea fi pricinuită doar în cazul că cineva ţi-ar zgîndări creierul cu o pană de oţel. Strigătele veneau din depărtări, erau mereu aceleaşi şi la fel de înfricoşătoare şi de dureroase : „Afară ! E unsprezece fără douăzeci. Sfinte Sisoie ! Iar au căzut grătarele !“
După ce au trecut patru zile şi cinci nopţi, a început să mi se facă foame. Am mîncat şi m-am obişnuit cu mîncarea.

--De fapt, nici nu e atît de rea pe cît mi se păruse, îi spusei eu lui Stanislaw în timp ce-l schimbam din cart. Chiftelele au fost chiar gustoase. Numai dacă ni s-ar mai da ceva mai mult lapte ! Sa ştii însă că porţia de cărbuni pe care mi-ai lăsat-o nu e prea grozavă ; abia dacă o să ajungă pentru măseaua aia găunoasă care-i locul număra unu. Şi te-aş mai întreba ceva : cum aş putea stoarce un rom de la şeful mecanic ?

— Asta-i o jucărie, Pippip ! Arăţi destul de hodorogit: o să te creadă. Urci chiar acum la el şi îi spui: „Mi-am stricat stomacul şi vărs într-una. Şi nu pot intra în cart cînd vărs verde". Vei primi pe loc un pahar cu vin. Poţi folosi şmecheria asta de două ori pe săptămînă. Dar dac-o vei încerca mai des, nu se mai prinde ; fără să bagi de seamă ţi-ar umple paharul pe jumătate cu ricină. Şi ai să observi abia după ce vei da paharul duşcă. N-ai să te apuci — fireşte — să scuipi în cabina lui; tot tu va trebui s-o cureţi! Aşa că înghiţi hapul. Vezi de nu mai vinde pontul şi altora : să rămână numai al nostru. Şi fochiştii au o metodă a lor. Dar nu ţi-ar ciripi-o pentru nimic în lume, şnapanii!

Mă obişnuiam tot mai mult.

Apoi a venit vremea cînd am început să mă mai gîndesc şi la altele, vremea cînd puteam să-i strig secundului, nu zăpăcit de oboseală, ci cu mintea limpede, s-o întindă repede din sala cazanelor, că altfel se trezeşte cu ciocanul şi cu ranga peste scăfîrlie ; ba, să mă arunce peste bord, dacă n-am să-i strivesc cu ciocanul şi cu ranga căpăţîna lui idioată. Şi să nu creadă că de data asta mai scapă fugind pe gang. Intr-adevăr, nici n-ar fi putut să scape. Simţea şi el asta. Potrivisem pe gang o rangă care atîma în echilibru, legată cu o sfoară ce ajungea pînă în spatele cazanelor. Dacă ar fi încercat s-o tulească, unul dintre noi s-ar fi repezit la sfoară, ar fi tras-o, astfel că ranga şi-ar fi pierdut echilibrul şi i-ar fi barat trecerea prinzîndu-l în capcană. Dacă ar fi ieşit din. gang viu, sau doar cu mădularele zdrobite— asta depindea de numărul grătarelor căzute.

Făceam uneori şi cîte cinci carturi fără să ne alunece un singur grătar. Dar grătarele se ardeau şi ele şi trebuia să le înlocuim cu altele noi, fiindcă altfel cuptoarele ar fi sărit în aer. Uneori aveam norocul ca, atunci cînd înlocuiam o bară, ea să nu antreneze în căderea ei decît o singură surată. Şi dacă le mînuiam cu răbdare şi sînge rece, nu mai cădea nici una. Dar după aceea veneau încercări cu atît mai grele, căci se întîmpla să cadă nu şase, ci opt bare, şi nu numai dintr-un grătar, ci din două sau trei. Şi asta într-un singur cart. Aşa că, la drept vorbind, nu ne bucuram de prea multă tihnă. Cînd navigam spre Coasta de Aur am intrat în furtună. Dar ce furtună ! Slavă zeilor din ceruri şi să sune trîmbiţele ! Şi s-a pornit un vînticel ! Ei, acuş să te văd, frăţie, cum ai să duci de pe covertă pînă la dormitor găleţile pline cu supă şi gulaş, fără să le verşi. Pe toţi dracii, asta ar trebui s-o înveţi!

Ce să mai vorbim de golitul cenuşii ? ! Desprinzi lingurile grele şi fierbinţi, le cari în braţe pe tot gangul, pînă la puţul de cenuşă. Dar pînă să ajungi acolo cu drăguţa de lingură, îl apucă pe Yorikke bîţîitul raliului şi te rostogoleşti frumuşel cu lingură cu tot, cît coridorul de lung, pînă la scară. Dacă Yorikke se redresează curînd, izbuteşti să ţii lingura în braţe pînă ajungi jos pe covertă ; in caz că vasul

se ridică ba în faţă, ba în spate, atunci eşti azvîrlit îndărăt şi te rostogoleşti încoace şi încolo pe puntea din spate, în timp ce primul ofiţer îţi strigă de pe dunetă :

- Hei, încărcătorule, dacă ai chef să zbori peste balustradă, ţine-o drept înainte. Nu te opreşte nimeni. Dar fă bunătatea şi lasă aici lingura pentru cenuşă. Că tot n-ai s-o poţi folosi la pescuit!

In asemenea împrejurări, jos, în faţa cazanelor, e şi mai plăcut ca de obicei. De pildă, cînd fochistul vrea să deşerte în focar o lopată plină, cu o mişcare studiată savant, o dată-l vezi că se răsuceşte şi-ţi li înteşte lopata cu cărbuni drept în mutră sau în pîntece. La a doua încercare nici nu mai apucă să-şi ia avînt, zboară cu lopată cu tot si aterizează pe un morman de cărbuni, în care se scufundă. Şi iese de acolo abia cînd Yorikke nu mai e scuturat de valuri. în huncăre —îndeosebi în cele de sus, care pot fi încărcate şi cu mărfuri — joaca e şi mai afurisită, fiindcă şi locul e mai larg. Ai izbutit, din fericire, să scoţi din stratul de la tribord două sute de lopeţi pline cu cărbuni şi începi să le deşerţi în tambuchiul cazanelor. Cînd, deodată, Yorikke se înclină spre babord. Iar încărcătorul, lopata şi frumoasele lui două sute de grămezi de cărbuni se rostogolesc într-un talmeş-balmeş îngrozitor, aruncaţi în sus către peretele babordului. Vasul face apoi o mişcare de revenire. Iţi recapeţi echilibrul şi iei hotărîrea să arunci cele două sute de lopeţi de cărbune în tambuchiul de la babord. Dar abia ai aruncat jos o lopată, că, pentru variaţie, Yorikke se apleacă spre tribord, iar încărcătorul cu lopata şi cărbunii se rostogolesc din nou, tot de-a valma, spre tribord, de unde plecaseră la început. De astă dată o păcăleşti tu pe buna Yorikke. Nu mai stai pe gînduri : arunci-cu un răpăit puternic zece-cincisprezece lopeţi în tambuchiul de la tribord, apoi dai fuga tocmai la timp Ia babord şi cînd lavina te ajunge din urmă, mai arunci zece-cincisprezece lopeţi în tambuchiul de la babord şi alergi ca apucat de streche iarăşi la tribord. Lavina te urmăreşte ; acolo arunci iar cincisprezece lopeţi şi aşa izbuteşti pînă la urmă să cari cărbuni la cazane, cînd aceştia sînt depozitaţi în buncărele de sus.

Un încărcător de cărbuni e dator să se priceapă la navigaţie cel puţin la fel de bine ca un căpitan de vapor. Altfel s-ar întîmpla uneori să n-aibă în faţa cazanelor nici un kilogram de cărbuni. Fireşte că în asemenea situaţii încărcătorul e plin de vînătăi, are nasul turtit, fluierele picioarelor stîlcite, braţele şi mîinile paralizate. Ura ! Veselă-i viaţa de marinar !

Cu atît mai veselă, cu cît pe cele şapte mări bîntuie necontenit sute de Yorikke, sute de vase ale morţii. Toate ţările au vase ale morţii. Cele mai semeţe companii de navigaţie, care-şi flutură cele mai frumoase pavoazuri, nu se sfiesc să trimită în cursă vase ale morţii, în definitiv de ce plătesc prime de asigurare ? De plăcere nu. Totul trebuie să-ţi aducă profituri.

Nenumărate vase ale morţii brăzdează cele şapte mări; asta fiindcă sînt o mulţime de „morţi“. Nicicînd n-au existat atîţia „morţi“ ca din ziua în care a fost cîştigat „marele război“ purtat în numele „libertăţii". Al acelei „libertăţi" care a impus omenirii paşapoarte şi acte de naţionalitate, spre a vesti atotputernicia statului. Epocile tiranilor, despoţilor, ale suveranilor absolutişti, ale regilor, împăraţilor, ale lacheilor şi ale amantelor lor au apus ; dar învingătoare este epoca altor tirani şi mai nemiloşi.

Ridică libertatea la rangul de simbol religios şi ea îţi va dezlănţui fără nici o greutate cele mai sîngeroase războaie religioase. Libertatea adevărată este relativă. Dar nici o religie nu e relativă. Şi cea mai puţin relativă este setea de profituri. Ea este cea mai veche religie, are popii cei mai iscusiţi şi bisericile cele mai frumoase. Yes, Sir.

Cînd munceşti pînă dai în brînci, de nu mai poţi zice nici pîs, nu-ţi mai pasă de nimic din cele ce se petrec în jurul tău. Intîmple-se ce s-o întîmpla, numai să te vezi in culcuş şi să dormi! Eşti atît de trudit, încît încetezi să te gîndeşti la vreo împotrivire ; uiţi chiar să blestemi ori să te sinchiseşti de propria ta oboseală. Devii o maşină, un automat. In jurul tău se poate jefui şi ucide ; nu mai vezi şi nu mai auzi nimic : te preocupă doar somnul, somnul şi nimic altceva.

Stăteam sprijinit de bastingaj şi dormeam de-a-n picioarelea. in apropierea noastră se adunase un număr destul de mare de feluci cu ciudatele lor pînze ascuţite. Dar nu mi se părea nimic neobişnuit, fiindcă mereu se învîrteau prin jurul nostru. Pescuiau, făceau contrabandă sau cine ştie ce alte învîrteli — la care aproape nu cutezai să te gîndeşti.

M-am scuturat din toropeală şi m-am trezit de-a binelea. Nu-mi dădeam seama ce anume mă smulsese din starea mea. Imi părea că mi vuiet puternic. Dar după ce am ascultat cu atenţie să desluşesc dincotro vine, mi-am dat seama că, de fapt, nu un vuiet mă trezise, ci o tăcere grea. Motorul îşi încetase trepidaţiile şi asta îţi producea un simţămînt straniu. Zi şi noapte auzeai trepidaţiile şi bubuiturile maşinilor : în sala cazanelor vuia de parcă s-ar fi rostogolit tunete, in buncăre se auzea ca bufnituri înfundate de ciocane, iar în dorinilor ca un gîfîit şi păcănit de pompe. Toate aceste zgomote ţi se cuibăreau în creier şi în came, le simţeai în toate mădularele. Tot capul îţi devenea ca un mai greoi şi începeai să trepidezi în ritm de maşină. Vorbeai, mîncai, citeai, lucrai, auzeai, vedeai, dormeai, te trezeai, gîndeai şi simţeai în acest ritm. Dar iată că, deodată, trepidaţiile maşinilor au încetat. Te cuprinde o durere ciudată. Simţi nu gol lăuntric, de parcă ai coborî vîjîind într-un lift, cu o viteză inspăimîntătoare. Pămîntul îţi fuge de sub picioare ; ai impresia ca sub tine s-a scufundat podeaua vaporului şi că te-afunzi în apa mării. Yorikke se oprise şi se legăna uşor pe oglinda lucie a mării liniştite. Lanţurile zornăiră şi ancora dispăru în adînc.

Chiar în clipa ceea trecu pe lîngă mine Stanislaw. Avea în mină cana cu cafea.

— Pippip ! mă strigă el şi-mi spuse cu jumătate gură : Ai să vezi ce ţopăială o să avem acum jos ! Fir-ar a dracului de treabă. Trebuie să săltăm aburul pînă la 195 de grade.

— Ai înnebunit, Stanislaw ! i-am răspuns. La o presiune ca asta zburăm cît ai zice peşte, şi fără escală, taman pe Sirius. Chiar şi la 170 de grade ne ducem dracului.

— Păi tocmai d-aia mă tot îndes şi eu pe-aici, pe sus,de cîte ori se iveşte prilejul, rînji Stanislaw cu-nţeles. Aici, măcar nu te izbeşti întîi cu scăfîrlia de tavan : zbori ca o minge de gumă în valuri şi pînă să te ajungă sfărîmăturile vaporului, înoţi cu

nădejde. Cînd am văzut în jur atîtea feluci suspecte, am cărat ca un nebun cărbuni, numai ca să am mereu prilejul să vin sus. I-am spus fochistului că m-a apucat burticariţa. Data viitoare tu să încerci însă alt pont, altminteri vine sus şi prinde şpilul.
— Dar ce se-ntîmplă aici ?
— Mă, da eşti prost ca oaia ! Păi căpitanul nostru face preparativele să poată încasa asigurarea contra avariei. Zău aşa, de cînd trăiesc n-am întîlnit dobitoc mai sinistru ca tine. Dar unde crezi că te afli, băiete ?
— Pe un dric plutitor.
— Bun. Barem într-o privinţă eşti lămurit. Da ăştia n-o să scufunde găleata fără tam-tam. Să nu-ţi închipui una ca asta. Yorikke e pierdut. Actul lui de deces se şi află pe birourile companiei de navigaţie ; rămîne să i se mai treacă doar ziua morţii. Vezi, deci, omule, că atunci cînd se scîrţîie pe ultima coardă a viorii, înseamnă că s-a dus dracului totul. In ce-l priveşte pe Yorikke, poate să facă orice, situaţia lui e disperată, e pe lista celor morţi. Aşa că poate risca orice, mă-nţelegi ? Ia-n te uită sus, pe gabie. Nu-l vezi pe căpitan cum se zgîieşte eu luneta, să vadă dacă nu se lasă ceaţă ? Ş-abia atunci ai să înţelegi, omule, de ce-i în stare Yorikke ; în primul sfert de oră cutia asta veche şi rablagită intră într-o viteză de-ai să te sperii cînd ai citi presiunea aburilor şi ori sare în aer ori porneşte cu 35 de mile pe oră. Atunci să-l vezi pe Yorikke... După altă jumătate de ceas are să pufăie şi are să scîrţîie din toate încheieturile şi are să devină astmatic pentru patru săptămâni în şir. Dar a scăpat, şi asta-i principalul. Ei, acum trebuie să mă mai duc şi pe jos ! Da mă-ntorc de îndată ce mai scot cîteva lopeţi de cărbune. Şi apoi trebuie s-o iau iar de la-nceput.
De obicei navigam cu o presiune de 150 ; ba chiar şi cu 155, cînd Yorikke avea de luptat cu vremea potrivnică. La 160 însemna . „Atenţie !“ la 165 „Alarmă !“ iar la 170 „Primejdie !“. La asemenea presiune, vasul scotea nişte urlete care te pătrundeau pînă-n măduva oaselor. Şi tocmai spre a-i înăbuşi urletele, capacele supapelor fuseseră închise ermetic. In situaţia asta nu-i rămînea decît să-şi jelească pe-nfundate necazurile, să-şi deplîngă soarta neîndurătoare, amintindu-şi cu durere de fericitele vremuri cînd era încă o fetişcană cinstită şi cu obrajii îmbujoraţi. Dar, în viaţa ei îndelungată şi viforoasă, prea trecuse prin nenumărate peripeţii hărăzite muierilor dornice de aventuri. Dansase la balurile cele mai strălucite — aleasă regina balului şi curtată de bărbaţi chipeşi — fusese măritată în mai multe rînduri, fugise de acasă şi soţii o dibuiau prin hotelurile cele mai deocheate, divorţase poate de treizeci de ori, dar avusese mereu noroc şi fusese reprimita în societate... Se apucase însă din nou de prostii şi chefuri şi transportase, prin contrabandă, whisky scoţian în Norvegia şi in nişte porturi uitate de dumnezeu pe coasta statului Maine. Pina la urmă ajunsese codoaşă, falsificatoare de testamente, fabricantă de otrăvuri şi făcătoare de îngeri. Iată cît de jos poate să decadă o muiere provenită dintr-o familie onorabilă, care primise o educaţie ireproşabilă şi purtase rochiţe de mătase şi steguleţe. Dar nenorocirea multor femei frumoase provine de acolo că nu ştiu să moară la vremea potrivită.
Bocaporţile magaziilor fură deschise şi în măruntaiele vasului se stîrni o agitaţie

plină de înfrigurare.
Felucile se apropiară şi două se lipiră de Yorikke. Amîndouă aveau la bord pescari marocani. Aceştia săriră pe puntea vaporului cu sprinteneală de pisici. Fură ridicate bigile şi începură să lucreze, scîrţîind. Trei marocani, îmbrăcaţi ca nişte pescari, dar care n-aveau nimic de-aface cu pescuitul, ci păreau oameni cu carte, se îndreptară împreună cu ofiţerul al doilea către cabina căpitanului. Ofiţerul ieşi curînd de acolo, pentru a supraveghea transbordarea mărfurilor. Primul ofiţer stătea pe dunetă şi îşi rotea privirile peste tot: către orizont, peste apă şi peste întregul vapor. In faţă, la centiron, îi spînzura un browning mare, greu.
— E ceaţă destulă, şefule ? strigă el în sus, spre catarg.
— Totu-i învăluit în ceaţă, Sir!
— All right. Keep on !
Lăzile se bălăbăneau şugubeţe în aer şi coborau apoi către feluci. Acolo erau luate în primire de alţi marocani cu mîini dibace, care le ascundeau sub încărcătura de peşte şi de fructe. De îndată ce o corabie era încărcată, se îndepărta şi o şi lua din loc. Numaidecît se apropia alta, era bine amarată şi-şi primea încărcătura cuvenită. Fiecare felucă, o dată încărcată, se îndepărta, îşi îndrepta pînzele şi o întindea. Fiecare naviga într-altă direcţie. Unele într-o direcţie unde nu putea exista în nici un caz uscat; afară de cazul cînd ar fi avut de gînd s-o apuce către ţărmurile Americii.
Ofiţerul al doilea avea în mînă un blocnotes cu indigo şi un creion : număra lăzile. Apoi un marocan care părea a conduce operaţiile de încărcare îi striga un număr pe care ofiţerul îl repeta însemnîndu-l pe o bucată de hîrtie. Numerele erau strigate pe englezeşte.
La un moment dat nu s-a mai scos din cală nici o ladă, iar bocaporţile fură din nou închise. Ultima felucă îşi primise încărcătura şi se îndepărtase bine. Primele corăbii nici nu se mai zăreau : dispăruseră de pe linia orizontului sau fuseseră înghiţite de ceaţă ; altele puteau fi zărite plutind în diferite direcţii, pe saluri, ca nişte mici foi albe de hîrtie.
O altă felucă, ultima care mai putea fi văzută, ancorase. Asta nu luase nici o încărcătură, ci avea doar peşte.
Cei trei marocani care fuseseră în cabina căpitanului ieşiră de acolo împreună cu el. Glumeau şi rîdeau. Se despărţiră apoi; cei doi, făcînd gesturi largi cu braţele şi cu mîinile, coborîră pe scara de pisică, se urcară în corabia lor, se îndepărtară şi întinseră velele. Scara de pisică fu ridicată pe bord, lanţurile ancorei scrîşniră şi Yorikke porni cu viteză maximă. După zece minute, căpitanul veni afară şi se urcă pe punte.
-- Cam pe unde ne aflăm ?
-- La şase mile depărtare de coastă...
--Perfect ! înseamnă c-am ieşit în larg.
--Yes, Sir!
--Atunci vino cu mine să îmbucăm ceva. Aşază timona pe direcţie şi să mergem.
Si cu asta zarva se încheie.
Dar a avut urmări şi pentru echipaj : ni s-a servit o masă ca după furtună, compusă

din cîrnaţi fripţi, şuncă, o cană de cacao, cartofi prăjiţi şi cîte un pahar cu rom de fiecare gîtlej, care ne fu turnat în cănile noastre de tablă. Masa asta „ca după furtună" era lacătul cu care ni se închideau pliscurile. Dar lacătul pentru pliscul căpitanului arăta altfel. Nu putea fi mîncat, ci trebuia sa-l vîri în portofelul de la piept.
Noi, însă, eram mulţumiţi şi aşa. Am fi pornit alături de comandant pînă-n străfundul iadului, dacă ne-ar fi ordonat : „După mine, băieţi!“ Şi chiar dacă am fi fost strînşi cu menghina, tot n am fi mărturisit un singur cuvinţel despre cele ce văzusem. Văzusem numai că un lagăr al maşinii se înfierbîntase peste măsură, că am fost nevoiţi să coborîm ancora pînă la repararea avariei şi că, în acest timp, s-au apropiat de noi nişte feluci, care s-au oferit să ne vîndă peşte şi fructe. Bucătarul a tîrguit peşte pentru două prînzuri, iar ofiţerii şi-au făcut provizii de ananas, curmale proaspete şi portocale.
Asta o puteam şi jura, fiindcă era adevărul curat. Yes, Sir. Nu se face să vîri în bucluc un căpitan atît de cumsecade. No, Sir.

De îndată ce nu eşti muncit peste măsură, încep să te preocupe o sumedenie de lucruri; ba îţi vîri chiar nasul şi unde nu-ţi fierbe oala, ceea ce are darul să te aducă la idei şi gînduri primejdioase, dacă le tot suceşti şi le dezmierzi. Marinarule, vezi-ţi de timonă sau de oala cu vopsea ! Doar în felul acesta vei rămîne mereu un matelot de nădejde şi un om cumsecade.
Şeful mecanic poruncise să se deschidă un buncăr de cărbuni din apropierea cazanelor, deoarece urma să fie folosit pentru altă încărcătură. Acum puteam să umplem frumos şi pe-ndelete puţurile pentru cărbuni din sala cazanelor. Iar după ce am umplut puţurile, golind astfel buncărul, şi Yorikke a luat în primire încărcătura, a început pentru noi o vreme de huzur. A ţinut doar trei zile, pînă ce puţurile ,s-au golit iarăşi; dar au fost trei zile minunate, de neuitat.
Puteam asemui aceste zile cu cele de care se bucurau sclavii de pe galere cînd pînzele corăbiilor stăteau întinse şi cînd trăgeau la vîsle în gol. Fireşte că erau tot ferecaţi, dar asta ca să nu piardă obişnuinţa : erau biciuiţi mai departe ca să nu uite că sînt sclavi şi să nu li se năzare vreun gînd de răzvrătire ; erau siliţi să trudească în continuare doar aşa, ca să nu li se fleşcăiască muşchii. Li se îngăduia însă un pic de odihnă cînd şi cînd, şi puteau să-şi sprijine capetele pe vîsle, fiindcă pe timpul cînd pînzele erau umflate de vînt, ramele întinse frînau şi nu acţionau în direcţia necesară. Dar şi focarele pline ale cazanelor noastre puteau exercita o acţiune de frînare ; dacă nu ne-am mai fi odihnit, ar fi putut înfunda sala cazanelor în asemenea hal, încît fochistul să nu-i mai dea de capăt. Ba s-ar fi putut isca şi un incendiu.
Incărcătura a fost preluată de asemenea în plină mare. Asta s-a petrecut cam prin dreptul coastelor portugheze, întrucît echipajul vorbea portugheza. Toate s-au desfăşurat aidoma ca atunci la descărcare, departe, spre sud, aproape de coasta Africii.
Si aici ni s-au căţărat la-nceput pe bord trei indivizi, care semănau a pescari. Dar nu

erau marocani. Şi ăştia au pornit alături de căpitan, spre cabina acestuia. A început apoi încărcarea : se strigau numere pe englezeşte şi se notau cu cifre arabe. După care, bărcile pline cu fructe şi pescărie se îndepărtară în toate direcţiile. La sfîrşit, au coborît în barca lor şi cei trei indivizi, şi au pornit-o degrabă. De astă dată nu ni s-a mai servit o masă bogată, „ca după furtună", ci doar cîte o ceaşcă de cacao şi o felie de cozonac cu stafide. Asta fiindcă în situaţia de acum nu aveam ce să jurăm.
— Ce-ai avea să juri ? a filozofat Stanislaw. Dacă ar pica vreunul, nu trebuie decît să salte bocaporţile magaziilor şi să se chiorască-n jos. O să vadă acolo numai lăzi. In acest caz, ce să juri? Doar n-ai să te apuci să juri că lăzile au dispărut, cînd oricine le poate vedea şi pipăi. Dar nici n-ai să ajungi vreodată la jurămînt. Sînt aici lăzile ? Sînt, şi gata ! Doar căpitanul să mai aibă ceva de jurat : anume, încotro are de gînd să ducă lăzile. Şi ăsta o sa-ţi jure cu atîta iscusinţă, încît va închide oricui botul. Stanislaw şi cu mine începusem să avem carturi faine. După ce curăţam zgura şi goleam cenuşarele, ridicam chepengul spre puţul cu cărbuni şi o dată vedeai sala cazanelor plină cu provizia de cărbuni necesară.
Datorită acestor împrejurări m-am trezit, într-o noapte de cart, cotrobăind prin măruntaiele vaporului. Poţi găsi uneori lucruri care îţi fac multă plăcere : nuci, portocale, foi de tutun, ţigări şi altele. Alteori trebuie să deschizi lăzile ca să vezi dacă nu conţin camăşi noi, cizme sau săpun. Morala se predică mulţimii doar ca o justificare pentru cei care, avînd totul, păstrează totul. Ba ar mai voi ceva şi pe deasupra... Morala se cam aseamănă cu untul pe care-l împărţi celor ce nu au pîine.
După ce cotrobăiai prin lăzi trebuia să le închizi iar, şi dacă dădeai peste cămăşi sau cizme, nu era cuminte să le şi îmbraci. Cum vezi că s-a iscat vreo bănuială, le vinzi mai bine în primul port. Muşterii găseşti cu ghiotura. Marinarul vinde ieftin : el n-are cheltuieli de navlu şi desface mărfurile cu mult sub preţul de cost al fabricii.
Dar ai şi anumite speze. Nu-i chiar atît de lesne să ajungi la lăzi : trebuie să faci pe omul-şarpe. Asta am învăţat-o straşnic, antrenîndu-mă de cîteva ori pe zi. Neglijarea antrenamentului aş fi resimţit-o de îndată prin opărirea braţelor şi prin arsuri pe spate. Mai întîmpini şi alte dificultăţi, în vreme ce cotrobăi prin magazie după marfă şi pînă s-o iei în primire. Alunecă o ladă, altele se iau după ea, şi o dată te trezeşti prizonierul lor — dacă ai cumva norocul să nu fii strivit între timp. Doar n-ai lumină acolo. Te slujeşti de chibrituri cu gămălie de ceară ca să-ţi luminezi pe ascuns mărfurile.
Yorikke nu transporta mărfuri preţioase, ci din cele lipsite de valoare. Şuruburi ruginite, asigurate drept conserve de carne. Vezi însă că toate încărcările şi descărcările despre care am pomenit nu dădeau pace instinctului meu negustoresc. Astea nu erau şuruburi vechi şi nici niscai saci cu ciment. Doar îi cunosc pe marocani; ăştia nu-şi bat capul cu şuruburi sau ciment răscopt. Unde mai puneţi că pe vapor era — după cum observasem — o singură barcă de salvare în bună stare iar căpitanul, primul ofiţer şi cel de al doilea o inspectau pe rînd. Cei doi ofiţeri preferau barca numărul doi; nu se puteau gîndi la barca numărul unu, fiindcă echipajul s-ar fi dumirit ce avea să urmeze şi i-ar fi trăsnit în moalele capului. Dar mai trebuiau să pregătească încă o barcă pentru caz de nevoie. Cele două bărci erau destinate şefului

de echipaj, timonierilor, echipei de la cazane şi unui mecanic. Dacă ofiţerul al doilea se urca împreună cu căpitanul în barca numărul unu, asta n-ar fi trezit bănuieli, dar amîndoi ofiţerii n-aveau voie să se urce. Aşadar, cîtă vreme barca numărul doi încă nu era pregătită pentru drum, Yorikke nu putea păţi nimic. Şi chiar dacă i s-ar fi întîmplat vreun accident — în afară de prevederi — s-ar fi cocoţat cu toţii într-o singură barcă, iar cei pentru care n-ar mai fi rămas loc ar fi fost zvîrliţi în apă. La o asemenea treabă dau ajutor toţi... Şi, la drept vorbind, nici nu-i nevoie să salvezi viaţa unor martori, atunci cînd îi ai în barcă pe cei mai de nădejde, care să declare că a fost o înmormîntare pe cinste, iar cît priveşte asigurarea ea trebuie plătită fără să lipsească măcar un bănuţ din suma prevăzută.
Barca numărul doi era, deci, pentru mine, semnalul înmormintării.
Nu fusese încă lansată la apă, ceea ce însemna că Yorikke mai avea în magazii şi alt soi de mărfuri, mai preţioase, în afară de încărcătura obişnuită pe vasele morţii. Totuşi, chiar dacă ştiam că e doar marfă de camuflaj, mă rîcîia să aflu şi ce anume. Asta iţi aduce foloase. Aşa că iată-mă în magazie, cîntărind lăzile din ochi.

„Magiun de prune şvăbesc, marfă garantată.
Fructe prima şi zahăr — garantat.
Nici un fel de adaos colorant !
Prima fabrică şvăbească de magiun de prune,
A. G. Oberndorf a/N.“

„Mă da' boi mai sîntem ! Ne îndopăm cu pasta lor de săpun, pe care au botezat-o «margarină», iar aici, chiar sub nasul nostru, se află cel mai grozav magiun de prune, aşezat grămezi. O, Stanislaw, te-am socotit un flăcău isteţ nevoie mare, dar eşti un dobitoc fără pereche!“
Asta a fost primul meu gînd. Stanislaw dădea mereu cu gura, facea pe deşteptul şi ştia orice cînd l-ai fi întrebat : încotro se-ndreaptă Yorikke, unde va arunca ancora. Totuşi, marmelada dc prune n-o dibăcise.
Sa desfaci lăzile, cînd ai deprinderea, e o joacă de copii. Ce de cutii, mari şi faine ! Mîine dimineaţă o să avem o crăpelniţă pe cinste : felii de pîine prăjită, unse gros. Imi şi lăsa gura apă după ele. Fructe curate, în zahăr garantat. Cu alte cuvinte nu un surogat nemţesc din sfeclă ; fructe sadea şi zahăr... Ştiu ei marocanii ce e bun ! Astea-s mai gustoase decît curmalele şi stafidele lor. E doar magiun autentic, provenit din prima fabrică de magiun. Cu aceeaşi daltă cu care desfăcusem lăzile am deschis şi una din cutii. Mă strecurasem spre buncăr, cu două cutii sub braţ. Acolo puteam să ţin lampa aprinsă fără să-mi pese de nimeni. Şi nici s-ajungă cineva pînă la mine n-ar fi putut, întrucît scosesem scîndura ce ne lega de ublou. Fireşte că nici unul dintre mecanici nu s-ar fi încumetat să se balanseze pe o scîndură spînzurată la acea înălţime : asta cerea curaj... Trainică nu era, şi nici chiar atît de nouă. Aşadar, nu ştiai dacă se va frînge sub tine azi, sau mîine. Iar dacă s-ar fi rupt, sau ai fi păşit pe ea în timp ce Yorikke se clătina în tangaj, fără îndoială că ţi-ai fi pierdut echilibrul şi te-ai fi

prăbuşit în sala cazanelor, de la o înălţime de douăzeci de metri. Şi dac-aveai noroc, te alegeai doar cu capul spart. Iar în cazul că te păştea ghinionul, ce importanţă mai avea, la o adică, dacă-ţi frîngeai gîtul o dată sau de mai multe ori ? Eu, însă, mi-am zis : „Ce-i sigur, e sigur“, şi am tras scîndura deoparte. Aveam acum cutia deschisă ; şi nu era chiul, să fiu al naibii! Conţinea chiar magiun de prune, autentic şi garantat. Eram atît de uimit, de parcă în loc de magiun m-aş fi aşteptat să găsesc mai curînd pulbere de aur. Nu mă aşteptasem la una ca asta din partea bătrînei nave Yorikke ! Iată că transportă, totuşi, marfă bună, cinstită. Şi eu care o bănuisem pe biata muiere că a măsluit declaraţiile vamale şi că poartă o încărcătură camuflată ! Vezi că nu-i cuminte să condamni pe careva pe temeiul unor simple impresii, mai ales cînd e vorba de femei ? Nu, să nu condamni dinainte cînd nu... nu... Ce gust o fi avînd oare ? Da, da, destul de bun ! Dar, ia stai, ehei, parcă miroase niţeluş a rînced. Nu, nu-i chiar aşa. Miroase a... a... a ce dracu o fi mirosind ? Parcă au băgat înăuntru aramă, porcii ăia ! Bani de aramă, ca să menţină probabil culoarea prunelor. Garantat fără coloranţi... N-o fi avînd coloranţi, dar tare miroase a aşa ceva. Ia să gust încă o dată. Da, pe toţi dracii, are iz de cocleală, sau chiar de alamă. N-am s-o pot unge pe pîine. Gustul de cocleală stăruie. Te-nţeapă la limbă şi ţi se lipeşte de cerul gurii.

Dar poate că-i aşa doar la suprafaţă ; să vîr degetul mai spre fundul cutiei. Asta ce-o mai fi ? Na, c-au lăsat şi sîmburii... Ia stai, parcă nici nu-i marmeladă. O fi vreun obicei şvăbesc să lase si sîmburii în prune.

De fapt ce-i în ele ? Ciudate mai sînt şi prunele astea şvăbeşti, autentice ! Misterioşi sîmburi. Sînt de plumb. Da, chiar aşa : plumb sadea... Şi, ca să nu se altereze plumbul, i-au pus şi un înveliş alburiu de oţel. Hm... fiecare sîmbure-i înfipt într-un tub de alamă... De aici pesemne şi izul. Şi-n tuburi ce-o mai fi ? Cică zahăr prima ; pesemne tot şvăbesc şi zahărul. E negru şi are un gust vitrat. Poftim, fructe şi zahăr : garantat... Teribili şarlatani ! Să nu judecăm pripit... Hm... Şi am pornit în a doua cercetare. Curse de şoareci ? Nu-mi închipuiam că marocanii sînt atît de porniţi împotriva şoarecilor. Sînt chiar curse în aceste lăzi. Cînd m-am apucat să le cercetez mai bine, am găsit doar puşti „Mauser“. Am mai dat şi peste alte lăzi : conţineau jucării pentru copilaşi. „Automobile din tablă cu arcuri mecanice.“ N-am mai căutat ceea ce era mai important în aceste lăzi, economisindu-mi truda, întrucit automobilele cu arcuri mecanice proveneau din prima fabrică de jucării — arme din Suhl . Anglia, însă, era mai bine şi mai te-meinic reprezentată decît Belgia şi ţările vecine. Belgia navlosise articole zaharoase ; Anglia caserole din tablă zincată. Au dreptate marocanii: Spania să fie a spaniolilor, Franţa a franţuzilor şi China a chinezilor. Pe chinezi nu-i primim la noi ! Dar dacă ei, la rîndul lor, n-or să ne primească la ei, atunci, ura ! — rezultă că drapelul nostru roşu-alb-albastru a fost pătat, terfelit, insultat şi că, deci, trebuie să-l spălăm cu săpun de sînge. Yes, Sir.

Hei, comandantule, te poţi bizui pe mine ! Vezi însă că tu învîrteşti gainăriile şi tragi folosul, iar mie îmi rămîne doar ponosul...

— Ia spune, Stanislaw, de ce te îndopi cu atîta margarina?N-ai pic de ruşine ?

— Ce vrei să fac, Pippip.? Întîi de toate mi-e foame şi în al doilea rînd nu pot să-mi fierb zdrenţele, ca să scot un sos gros şi să-l ung pe pîine drept marmeladă. Şi altceva, în afară de pîine, n-am. Dar şi să-ndeşi pe beregată atîta pîine goală, zău că te apucă ameţeala, omule ! Ţi se aşază în burtă temelii de beton...

— Da fie că prost mai eşti, fîrtate ! m-am hlizit la el. Nu ştii că ducem pe vapor un transport de marmeladă ?

— Ştiu, fireşte, încuviinţă Stanislaw, mistuindu-şi în tihnă dumicatul.

— De ce n-ai deschide şi tu o ladă ?

— Fiindcă nu-i marmeladă pe gustul nostru.

— Cum aşa ?

— O fi ea bună pentru spanioli, marocani şi franţuzi şi, de bună seamă, pentru cei care o furnizează. Dar pentru d-alde mine şi tine, asta nu-i marmeladă. N-ai putea-o mistui. Ai mistui-o doar dacă ţi-ar presăra-o cumva în coaste. Si, chiar atunci, tot te-ar apuca o alergătură, încît ai goni să-l ajungi din urmă pe tat-tu mare, ca să porniţi împreună unde şi-a dus mutu iapa...

Mi-am ieşit din pepeni şi am izbucnit :

— Dar spune o dată, omule, ce se află în ele ? Nu cumva ai... ?

— ...băgat de seamă ? Ba bine că nu. Mă crezi poate un soi de gâgăuţă ? Ehei! Cei trei barosani se mai aflau la căpitan, în cabină, sus, se zăvoreau bocaporţile — ca nimeni să nu mai intre în magazii —dar eu şi deschisesem o ladă. E destul să citesc : „Magiun de prune“ sau „Marmeladă" sau „Unt danez" sau „Corned beef“, sau „Sardele în ulei" sau „Ciocolată", ca să mă şi dumiresc ce e înăuntru.

— Păi în lăzi se află chiar magiun de prune ! l-am contrazis.

— Intotdeauna se află „ceva" în lăzi; dar nu de mîncare. Prea pute a cocleală şi ai crăpa cu sîngele otrăvit. La ultima noastră călătorie, înainte de a veni tu pe bord, am transportat corned beef. Fireşte, tot un chiul. Dar am ciugulit şi eu ceva, fii pe pace. Ce socoţi că se afla în lăzi, împachetat în pergament unsuros ? Uneori se-ntîmplă sa ai şi un dram de noroc ; era marfă americană, pe cinste. Mergea către Damasc, ori cam pe-acolea.

--Şi cum erau oasele ?

--Oasele ? Din carnea conservată ? Aha, va să zică despre oase mă întrebi ?... Află că erau crabi, pricepi ? Crabi, sau, dacă vrei, carabine. Made in U.S.A. Model prima lux. în treaba asta, căpitanul a tras sforile cu iscusinţă. Şi am primit apoi coniac, friptură de vită, pui şi legume proaspete. Fiindcă la o tărăşenie ca asta, nu-i de ajuns să-ţi fereci botul; e nevoie să-nchizi şi ochii, şi să-ţi astupi nările. Ne-a dibuit totuşi o şalupă cu grăniceri franţuzi, înainte sa ieşim din apele lor teritoriale. S-au suit pe bord, au adulmecat pretutindeni, copoieşte, au împărţit oamenilor ţigări şi franci... Degeaba. Au fost nevoiţi pînă la urmă să coboare, cerînd scuze căpitanului.

--Dar în schimbul francilor n-a ciripit nimeni ?

-- La noi, pe Yorikke ? Ţi-ai găsit! Sîntem cu toţii nişte rahaţi şi n-aveam nimic de

spus. Sîntem morţi. Tu, aşijderi. Şi-apoi să ştii că e o chestie de onoare pentru noi să ne mai aruncăm ochii în portmoneul altuia, sau să tragem cu ochiul în vitrina cuiva, sau să desfacem cîte o ladă din magazie şi pe deasupra să le mai repezim şefului-mecanic sau celui de al doilea un ciocan în scăfârlie. Iţi tii totdeauna capul sus, mîrîi cît vrei, ca să-ţi păstrezi mîndria. Dar sa cînţi ceva la poliţie sau să-i ajuţi pe sticleţi cît negru sub unghie, e scîrbos şi josnic. După o treabă ca asta ţi-ar fi şi silă să-ţi mai priveşti mutra. Dacă mai-marii noştri se ţin de potlogării, îi priveste. Tu, însă, ca flăcău cinstit ce te afli, n-ai dreptul să deschizi ochii copoilor ! Prefer să rămîn pe Yorikke şi să mă duc la fund o dată cu el, decît să schimb locul c-un poliţist.
Ne aflam în radă, pe coasta Portugaliei, să încărcăm mărfuri de acoperire şi să limpezim situaţia lui Yorikke, asupra căruia se iscaseră bănuieli. Din pricina asta căpitanul n-a primit decît marfă cinstită şi a întocmit declaraţii curate ca lacrima, încît să înlăture orice dram de suspiciune contra vasului. Era marfă ieftină, de bună seamă, fiindcă o încărcătură ceva mai de soi nu ni se încredinţa nouă. Mai ales din partea celor care ştiau ce hram poartă Yorikke.
Există totuşi destule mărfuri care, fără să reprezinte o valoare deosebită, se cer transportate şi nu sînt simplu balast, să le cari de pomană. Astea capătă valoare abia după ce le livrezi.
La orele cinci după-amiază nu mai aveam nimic de făcut; urma să ne reîncepem munca abia a doua zi, dimineaţa, 1a şapte. Aşa era programul nostru de lucru în radă sau la dane, în porturi. In cazurile astea munca era de cele mai multe ori neplăcută, totuşi mai uşoară decît cea din timpul curselor. Cînd ne aflam în radă se mai întîmpla să ne rămînă cîteva ceasuri libere, în care să putem sporovăi în tihnă. Şi pe fiecare vapor se găseşte vreun locşor mai retras, unde să te aşezi fără să te împingă altul cu cotul.
Pe Yorikke erau reprezentate atîtea naţii cîţi mateloţi. In definitiv, fiecare naţie îşi are morţii ei, care trăiesc încă şi respiră, dar, pentru naţiunea respectivă, sînt morţi pentru vecie. Unele state nici măcar nu camuflează patronarea de vase ale morţii. Aceste vapoare sînt numite „Legiunea străină". Care scapă de pe ele viu şi nevătămat înseamnă că şi-a răscumpărat dreptul la o viaţă nouă. A moştenit un nume nou — care i-a fost acceptat fără dificultate — şi şi-a găsit un locşor în sînul altei naţii, de parcă s-ar fi născut acolo.
Pe Yorikke, toate comenzile se dădeau în englezeşte şi toate discuţiile se purtau în aceeaşi limbă ; altfel n-ar fi fost cu putinţă ca oamenii să se-nţeleagă între ei. Era o englezească tare ciudată. Doar căpitanul vorbea o englezească curată, fără greşeli. Ceilalţi, dimpotrivă, bălmăjeau într-un jargon ce n-avea cu engleza nici în clin, nici în mînecă. Vorbeau pe... yorikkeşte. Yorikke era o naţiune în sine : avea un grai propriu, năravuri şi obiceiuri proprii, adînc înrădăcinate, şi tradiţii personale. Cînd am făcut escală la Alger pentru unele reparaţii urgente, am întîlnit un individ care susţinea că ar avea o sută şaizeci de ani. Era un sirian din Beirut. Arăta uneori ca de patruzeci de ani, alteori ca de două sute. Mi-a spus, printre altele, în timp ce ne aflam la o cafenea, la aceeaşi masă, că făcuse pînă atunci douăzeci şi trei de călătorii pe Yorikke.

Căpitanul nostru îl cunoştea bine şi ar fi putut jura că sirianul a făcut parte din echipaj de cel puţin patru ori de cînd el avea comanda vasului Yorikke.

După ce a aflat că navighez pe Yorikke, sirianul m-a invitat la o cafea. In ceasurile cît am stat împreună, omul mi-a istorisit că a călătorit prima dată cu Yorikke ca ajutor de bucătar, pe vremea cind era încă băieţandru, cu caşul la gură.

L-am întrebat ce fel de încărcături purta Yorikke pe atunci.

Mi-a răspuns că pe cînd el era ajutor de bucătar, Yorikke transporta trupele lui Napoleon spre Egipt. Asta se petrecea înainte de încoronarea lui ca împărat.

– Pe acea vreme, întregi sirianul, bineînţeles, Yorikke n-avea incă maşini cu aburi, ci naviga împinsă de vele. Avea patru catarge, continuă el, dar nu pornea niciodată cu velatura completă, fiindcă n-avea niciodată suficient echipaj care să întindă toate pînzele. Şi chiar dac-ar fi avut echipajul trebuincios, încă i-ar fi lipsit velatura pentru toate patru catargele.

Informaţia — între noi fie zis — dovedea că sirianul spune adevărul curat; altfel cum ar fi ştiut că pe acea vreme încă nu existau vapoare ? Şi nici n-ar fi avut habar cum arăta Yorikke pe vremea lui Napoleon, dacă n-ar fi călătorit cu el în acele vremuri îndepărtate.

-- E adevărat, îmi spuse el, că şi pe atunci vasul Yorikke era destul de bătrîn şi de ramolit şi scîrţîia din toate încheieturile. Şi pe deasupra, tare mai era încet.

L-am mai iscodit despre motivul deselor sale călătorii pe Yorikke. Căci dacă încă de pe atunci era atît de vechi şi de ramolit, oricare marinar cinstit şi cu scaun la cap ar fi trebuit să-l ocolească de departe.

--Aşa poţi vorbi doar tu, băieţaş nevinovat, îmi răspunse el. Acest lighean bun şi vechi a fost mereu îngerul meu salvator. Şi, nicicînd, pînă mi-oi da ultima suflare — care e încă depărtată — n-am să uit nepreţuitele servicii pe care mi le-a făcut în diferite rînduri. Adevărul gol-goluţ era că avusese mereu —după cîte mi-a mărturisit — o seamă de neplăceri cu nevestele. E de la sine înţeles că, de fiecare dată, supărările le avea cu o altă nevastă.

Pînă-n ziua cînd mă invitase la o cafea, avusese nouăsprezece neveste — ceea ce corespunde aproximativ cu numărul călătoriilor pe care le făcuse pe Yorikke. Asta mă îndemna să cred că, atunci cînd pornise prima dată cu Yorikke în larg, fusese cu mult prea tînăr ca să i se încredinţeze o nevastă zdravănă, în toată firea.

Din istorisirea lui reieşea că, ori de cîte ori dăduse peste o nevastă ca o adevărată zmeoaică şi nu găsise destul bănet ca să poată scăpa de ea — şi nu avea niciodată bani — nu-i rămînea altă salvare decît să aştepte pînă ce Yorikke binevoia să intre în port. Iar de îndată ce vaporul ancora, îşi făcea vînt pe punte şi iscălea angajamentul — ca simplu matelot, ca bucătar sau la oricare altă muncă de pe vapor, mai ales că Yorikke n-avea decît arareori echipajul complet şi îmbarca pe oricare ar fi ridicat mîna în sus şi ar fi strigat : „Şi eu !“

Cînd se înapoia din călătorie, îşi afla muierea bine rostuită în altă parte. Era deci liber să-şi încerce norocul cu alta nouă.

Dar soarta îl vitregea amarnic : îl blagoslovea cu o femeie care, după ce trecea luna de miere, se dovedea o cotoroanţă şi mai iabraşă decît cea dinainte. Din nou era silit

să aştepte reîntoarcerea vasului Yorikke şi iarăşi să folosească buna şi modesta corabie drept cel mai iscusit avocat de divorţuri.
„Curios, mi-am spus în gînd, la cîte mai poate sluji un vapor, în afară de contrabanda de arme cu care se îndeletniceşte."
Dat fiind că acum era oarecum încărcat de ani, presupuneam că de multă vreme nu mai avea nevoie de arăboaice zdravene şi în depline puteri. Asta era poate pricina că nu mai fusese văzut pe Yorikke de o bună bucată de timp.
Dar el mi-a spus că iar săvîrşesc o mică greşeală ; mă iartă totuşi întrucît sînt încă un băietan cu mintea crudă, fără experienţă şi care n-are habar de cele ce se petrec într-adevăr în lume. De fapt, m-a încredinţat sirianul, ar avea nevoie de o femeie mai mult ca oricînd.
-- In cazul ăsta, s-ar putea ca femeile din Alger să nu facă parte chiar din stirpea zmeoaicelor, m-am încumetat eu să-i spun.
Mi-a răspuns că-s pe cale să săvîrşesc încă o greşeală de neiertat şi că, de bună seamă, n-am să ajung nicicînd în tagma adevăraţilor înţelepţi, care pe dînsul îl primesc cu mare cinste printre ei.
-- Adevărul, fără înflorituri, m-a încredinţat bătrînul, este că muierile din Alger sînt cele mai afurisite zmeoaice din toate cîţe vieţuiesc pe pămînt. In tot cazul, sînt de sute de ori mai anevoie de suportat decît suratele lor din Damasc şi Beirut. Numai că aici, in Alger, încurcături de soiul ăsta, neplăcute pentru un bărbat, se lichidează mai lesne, şi mai simplu, şi cu mai mult spirit de dreptate, decît aiurea.
La Alger, mă lămuri el mai departe, dacă ai o muiere certăreaţă, care te cicăleşte neîncetat pentru cele ce faci şi cumpăneşti, o reclami la poliţie, arătînd că e zurbagioaică şi intrigantă. Şi ei o trimit la închisoare fără multe fasoane. Lucrurile se petrec aşa, deoarece cîrmuitorii de aci — oameni subţiri, delicaţi, cumsecade şi deosebit de înţelepţi — au ajuns la părerea tare isteaţă că o muiere gîlcevitoare trebuie să fie considerată nebună, cu cutiuţa deranjată şi că reprezintă o primejdie gravă, atît pentru liniştea publică cît şi pentru bunul mers al treburilor în ţară. Unde mai pui ca aceşti oameni se călăuzesc după o veche şi înţeleaptă lege, care statorniceşte că cicăleala muierilor, zîzania şi tărăboiul pe care îl fac sînt tot atîtea nelegiuiri grele, ce se pedepsesc cu închisoare, pina cînd vinovatele dovedesc că s-au îndreptat. Acum, întregi sirianul meu, vei înţelege desigur, flăcăiaşule, de ce nu mai duc lipsa lui Yorikke. Pentru mine, Alger e raiul pe pămînt. Şi, dac-aş fi nimerit aici la o vîrstă mai fragedă, cred că nu m-aş fi cocoţat cînd pe puntea vasului, tocmai cînd se afla în toiul bătăliei navale de la Abukir , la care am luat parte şi eu. De altfel, cu acel prilej, o ghiulea britanică mi-a smuls degetul mijlociu de la mîna stingă, din pricină că tunarul englez era tare nepriceput şi n-avea habar cum se mînuieşte un tun.
Intr-adevăr, îi lipsea degetul mijlociu de la mîna stingă. N-aveam, aşadar, nici un temei să mă îndoiesc de adevărul celor spuse de el. Şi-a sfîrşit istorisirea cam în felul acesta :
— Dacă, vreodată, cîrmuitorii din Alger ar modifica legea ior atît de înţeleaptă şi plină de omenie — Allah s-o aibă în sfînta lui pază, acum şi în vecii vecilor ! — cu

privire la cotoroanţele certăreţe, desigur că nu-mi va rămîne altă scăpare decît să mă îmbarc iar pe Yorikke, fie şi ca simplu încărcător de cărbuni.
Şi orice marinar care cunoaşte vasul Yorikke ştie cît de greu cîntăreşte o asemenea hotărîre.
In ceasul şi în locul acela am stabilit ca, în fericitul caz că voi izbuti vreodată să spăl putina de pe Yorikke, să mă îndrept fără şovăire către Alger şi să-mi petrec restul zilelor în această ţară, deoarece cîrmuitorii ei poartă inima la locul cuvenit şi judecă înţelepţeşte suferinţele oamenilor de parte bărbătească. Şi niciodată bărbatul nu este obligat să le dea vreo pensie alimentară ! O, Allah; Allah ! Cîte n-ar putea realiza un ins deprins cu munca aspră şi grea, pe un pămînt atît de binecuvîntat! Aproape că nici nu te poţi gîndi.
Cum suna limba yorikkească, iată ce ar fi greu de tălmăcit. Fiecare marinar îndrugă două duzini de cuvinte englezeşti şi oricare dintre ei cunoaşte trei pînă la şase cuvinte pe care nu le ştiu ceilalţi, dar le învaţă în timpul convieţuirii pe vapor — bineînţeles dacă pe el se vorbeşte englezeşte. Datorită acestui fapt, în scurtă vreme fiecare matelot deprinde vreo două sute de cuvinte. Cele două sute de cuvinte englezeşti învăţate pe această cale — şi numai pe această cale — başca numerele, denumirea zilelor şi lunilor anului, înlesnesc oricărui ins să exprime lămurit, în tagma lui, orice ar avea de spus. Cu această comoară lexicală se pot istorisi romane întregi. Fireşte că omul nu va izbuti să citească o carte englezească şi, cu atît mai puţin, un ziar englezesc. în schimb, nici o altă limbă europeană nu dă învăţăceilor ei putinţa de a fi atît de uşor şi atît de repede puşi la treabă!
Cu toate acestea, au trecut destule zile înainte ca eu să pricep yorikkeasca şi să mă pot exprima în această limbă. Dacă aş fi folosit cuvinte şi propoziţiuni pe care le-am auzit şi le-am gungurit de pe vremea cînd mai îmi lăsam încă udul în scutece, de bună seamă că nimeni de pe Yorikke nu m-ar fi înţeles — în afara capitanului — şi nu m-ar fi crezut nimeni că-i vorbisem în engleză.
Cum oare o fi fost născocită englezeasca yorikkească şi care o fi englezeasca de pe alte vase ale morţii ? Nu ştiam. Babilonia de limbi între supuşii atîtor naţiuni, adunaţi pe Yorikke, făcea necesară o limbă comună. Şi fiindcă orice marinar — chiar dacă a navigat doar cîteva săptămîni — o rupe niţeluş pe englezeşte şi aduce unele cuvinte noi, limba engleză este adoptată aproape în mod firesc, atit la darea comenzilor, cît şi în vorbirea curentă.
Sa luăm, spre exemplu, cuvîntul „first mate“ — primul ofiţer — pe care îl cunoaşte oricare marinar ; şi cuvîntul ,,money“ pe care oricine îl ştie.
Trebuie să ţinem seama şi de dezvoltarea vie, de evoluţia limbii, aşa cum apărea nu numai pe Yorikke, ci şi aiurea, la diversele popoare de pe pămînt şi aşa cum trebuie să fi apărut ele de cînd există omenirea.
„Mate“ -se pronunţă în vestul Londrei cu totul altfel decît în estul ei, iar americanii pronunţă optzeci la sută dintre cuvinte altcum decît englezii; multe le şi scriu în chip diferit şi le folosesc in cu totul alte legături de idei.
Lemnarul de pe vapor n-a auzit niciodată cuvîntul „first mate" in Anglia, ci de la un suedez care, la rîndul lui, l-a aflat din gura unui marinar din estul Londrei. Suedezul

de la bun început nu l-a pronunţat cum se cuvine ; l-a şi auzit altfel în penibilul dialect din Pettycoat-Lane sau în jargonul cockney — pe care le va fi considerat ca fiind exacte şi singurele adevărate, întrucît le auzise din gura unui englez de baştină. Vă puteţi, aşadar, închipui cum suna cuvîntul acesta în exprimarea lemnarului de pe vapor. Un spaniol aduce, cu pronunţia lui, cuvîntul „money", un danez „coal“ , un olandez „bread“ , un polonez „meal“ , un francez „thunder“ şi un neamţ „water“ .
Cuvîntul „first mate“ trece prin toate stadiile de pronunţie pe care i le poate da omul : „feist-moat“, „fiirst-meit“, „forst-miet“, „fist- măăt“ şi multe alte forme, după numărul mateloţilor aflători pe Yorikke. Dar după un timp oarecare diferitele modalităţi de exprimare se contopesc într-una singură, în care se regăsesc, totuşi, tonalităţile şi coloritul fiecărui dialect în parte — într-o formă îndulcită oarecum. Cel venit proaspăt pe bord, chiar dacă ar cunoaşte pronunţia corectă a cuvîntului, sau chiar dacă e profesor de fonetică la Universitatea din Oxford, e nevoit să-l pronunţe pe yorikkeşte cînd vrea să înştiinţeze alt matelot despre ordinul primului ofiţer, care îl cheamă să i se prezinte neîntîrziat. Altcum, marinarul cu pricina n-ar pricepe despre ce e vorba şi, cu atît mai puţin, ce vrea celălalt de la el. Nu va trece mult şi profesorul va pronunţa toate cuvintele în dialectul yorikkesc, întrucît le aude numai în această formă şi ele i se întipăresc în minte doar astfel. In această vorbire nu rămîne mare lucru din vocale ; rămîn, în schimb, suficiente consoane pentru ca, făcînd oarecari sforţări, să poţi înţelege, totuşi, cuvîntul respectiv. Iată mecanismul prin care vorbirea îşi păstrează osatura englezească, încît poate fi adoptată pe oricare vapor. Dacă nu s-ar fi inventat meşteşugul tiparului, de bună seamă că s-ar vorbi tot atîtea limbi cîte dialecte există. Şi dacă americanii n-ar avea aceeaşi limbă scrisă ca englezii, limbile celor două popoare s-ar deosebi, astăzi, tot atît de mult ca olandeza de germană.
Cît priveşte limba, marinarul se descurcă oricînd. Pe orice coastă l-ar zvîrli soarta, el se orientează şi se face înţeles. Iar cel care a izbutit să trăiască şi să scape viu de pe Yorikke nu se mai teme de nimic şi nici nu mai crede că există pentru el ceva imposibil.

Doar eu şi fochiştii îi spuneam lui Stanislaw pe numele mic sau Lawski. Ceilalţi — inclusiv ofiţerii si mecanicii — îl strigau : „polonezule !“ ba unii chiar „poleacule !“ Majoritatea membrilor din echipaj erau pomeniţi după naţionalitatea lor. Li se spunea : „Hei, spaniolule !“, „Măi, rusule !“ ori: „Bă, olandezule !“ Şi tocmai în asta consta cea mai crîncenă ironie a soartei, intrucît naţia de baştină se lepădase de ei şi îi alungase, iar pe Yorikke, singura lor personalitate o constituia tocmai naţionalitatea respectivă. Fiecare ins, nou angajat pe un vapor, trebuie sa fie prezentat consulului acelui stat sub al cărui pavilion navighează vaporul. Consulul urmează să confirme angajarea şi s-o înregistreze. El controlează actele marinarilor. Iar cînd acestea nu ii sînt pe plac, respinge înregistrarea şi marinarul nu se poate îmbarca pe vas. Angajarea în prezenţa consulului trebuie

făcută in port, înainte ca omul să-şi ia slujba în primire.

Cu acest sistem Yorikke n-ar fi putut angaja nici un matelot, şi punte nici ofiţeri sau mecanici, întrucît cei cu acte în regulă se temeau grozav de acest vas, ocolindu-l cale de o poştă. Yorikke putea sa compromită actele cele mai bune ale unui marinar, iar cel care semna un angajament pe acest vapor trebuia să se îmbarce după aceea vreun an sau doi pe tot felul de vase, dacă nu tot atît de hulite ca Yorikke, în orice caz cam de acelaşi soi, înainte de a avea curajul să se prezinte în faţa căpitanului unui vapor mai acătării -- în cazul fericit că ar fi avut norocul să găsească angajament pe o navă de felul lui Yorikke, dar numai pe jumătate atît de compromisă ca ea. Fiindcă pînă şi pe un vapor de soiul ăsta, căpitanul se arăta neîncrezător : „Ai navigat cumva pe Yorikke ? Cine te urmareşte ?“ ori „Ce infracţiune ai săvîrşit ?“ — acestea erau întrebarile pe care ţi le punea căpitanul. Marinarul îi putea răspunde doar atît: ,,Deoarece n-am putut face rost de alt vapor, m-am angajat pe Yorikke. Dar numai pentru o singură călătorie."

„Nu-mi plac daraverile cu poliţia ori cu consulii. Şi nici nu mi-ar veni la socoteală să aud spunîndu-se că am pe vapor, în echipaj, un individ condamnat pentru tîlhărie cu omor, pe care-l caută autorităţile din Buenos Aires", ţi-ar răspunde căpitanul.

„Da’ bine, căpitane, cum puteţi face asemenea afirmaţii ? Sînt un om cît se poate de cinstit."

„S-ar putea... Dar vii de pe Yorikke. Şi nu pot pretinde să-mi prezinţi certificate de bună purtare emise de poliţiile tuturor ţărilor de pe glob, iar vechimea lor să nu depăşească patru săptămîni. Ţine mai bine doi şilingi, pentru o cină ca lumea. Dar, dacă-i vorba despre angajament, ţi-o spun fără ocol : nu-mi pot asuma o asemenea răspundere. Mai încearcă-ţi norocul şi pe alte vapoare, că sînt destule pe aici. Uite, poate chiar pe cel italian de colo ! Imi face impresia că ăsta n-o ia chiar atît de serios."

Căpitanul lui Yorikke n-ar îi avut curajul să-şi prezinte echipajul în faţa consulului; poate că nici măcar pe primul lui ofiţer. Şi nu m-ar mira de loc dacă prezentîndu-se personal la consul, acesta ar ridica de îndată receptorul telefonului, spunîndu-i totodată că pitanului: „Luaţi loc, vă rog, domnule comandant! Numai o clipă şi vă stau apoi la dispoziţie."

Căpitanul, poate, n-ar mai avea chef să aştepte pînă-i va sta consulul la dispoziţie, ci ar face cu totul altceva : s-ar năpusti afară, spre maşină, şi ar porunci : „Mînă spre port cît poţi de iute !“ ar năvăli pe punte, ancora ar fi ridicată cît ai clipi din ochi, s-ar da presiune 190 şi supapele ar fi închise.

Yorikke îşi făcea rost de oameni ţinînd seamă de regulamentul folosit în cazuri de forţă majoră. Noii angajaţi urcau pe bord după ce era ridicată ancora şi abia după ce pilotul se afla la postul lui. In asemenea împrejurări, nici un consul din lume nu ţi-ar pretinde să opreşti maşinile, spre a alerga la consulat cu angajatul cel nou. Iar autorităţile portuare îţi vor impune cu atît mai puţin acest lucru. Ai avea scuza că omul ţi-a picat în ultima clipă, deoarece n-ai ştiut mai din vreme că un marinar din echipaj se va îmbăta criţa şi va uita să revină pe bord. Şi, desigur, ai observat lipsa omului exact după ce pilotul a dat semnalul de plecare.

Pe Yorikke arareori îşi mărturisea cineva adevăratul nume şi adevarata naţionalitate.

La fel aflai destul de rar sub ce nume şi sub ce naţionalitate fusese omul angajat. Cînd se îmbarca un ,,boboc", ofiţerul, mecanicul sau primul marinar care da peste el, il intreba : „Cum te cheamă ?“ „Sînt danez", spunea cel întrebat. In felul acesta răspundea la două întrebări deodată. Din acea clipa era strigat „danezul". Să întrebi mai mult era socotit un lucru de prisos. Indeobşte se ştia sau se bănuia că însuşi cuvîntul ,danez" e o minciună gogonată. Ce rost ar fiavut, deci, să asculţi şi alte braşoave ? Dacă ţii să nu fii minţit, n-ai decît să nu pui întrebări indiscrete.
Intr-o noapte cînd n-aveam ce face, fiind ancoraţi în radă, Stanislaw şi cu mine ne-am apucat să ne istorisim viaţa, ca să ne treacă — pasămite — vremea mai lesne. Eu, desigur, i-am turnat o istorioară, dar nu pe cea adevărată. Dacă el mi-a spus-o pe cea dreaptă ori ba, nu ştiu nici pînă-n ziua de azi. Cum să ştiu ? Eu nu sînt sigur nici că iarba e verde. S-ar putea ca ea să-mi apară ca o iluzie înverzită.
Totuşi, am motive întemeiate să cred că cele ce mi-a istorisit Stanislaw corespund adevărului, întrucît se asemănau grozav cu cele ce povesteau mai toţi mateloţii de pe vasele morţii.
Numele lui adevărat, pe care n-aveam dreptul să-l divulg pe vapor (aidoma celorlalte aflate de la el) era Stanislaw Kozlowski. Se născuse la Poznan şi urmase acolo şcoala, pînă la paisprezece uni. Il momiseră poveştile cu indieni şi aventurile marinăreşti şi fugise de acasă, ajungînd la Stettin. Acolo se strecurase pe un cuter danez de pescari, se ascunsese în fundul calei şi aşa se pomenise în Funen. De fapt îl dibuiseră pescarii în cală, îngheţat şi lihnit de foame. El le îndrugase că ar fi din Danzig şi lua numele unui legător de cărţi, de la care obişnuia să cumpere cărţi cu poveşti marinăreşti. Le mai spuse că-i orfan şi că cei cărora le fusese dat în grijă se purtaseră cu el amarnic şi îl snopiseră în bătăi, încît se aruncase în mare cu gîndul să se sinucidă. Dar cum ştia să înoate, o luase spre larg pînă dăduse de cuter şi se pitise într-un ungher, de teamă. îşi sfîrşise istorioara cu ochii în lacrimi, zicînd : „Dacă aş fi cumva silit să mă înapoiez la Danzig, mă arunc din nou în valuri şi mă duc la fund ! Nici mort nu m-aş mai întoarce la părinţii mei vitregi !“
Nevestele pescarilor deplînseră din inimă trista soartă a micului „german" şi-l găzduiră. Ele nu citeau ziare şi de altfel gazetele daneze nici nu pomeniseră vreun cuvinţel că băiatul e căutat prin toată Germania şi că umblă fel de fel de zvonuri, care mai de care mai năstruşnice, despre cele ce i s-ar fi întîmplat tînărului dispărut. Stanislaw fusese nevoit să trudească din greu la pescarii din Fiinen, dar era de o sută de ori mai bucuros decît să hoinărească pe străzile din Poznan. Iar cînd îşi amintea că părinţii avuseseră de gînd să-l dea ucenic la un croitor, îi pierea cheful să le mai trimită vreun semn de viaţă. Teama că va fi silit sa ajungă croitor era mai puternică decît dragostea pentru cei dc acasă, ba se prefăcuse într-o ură fără seamăn, din pricina stăruinţei lor de a-l vedea un meseriaş priceput.
La şaptesprezece ani îşi luase rămas bun de la pescari şi, însoţit de binecuvîntările acestora, se îndreptase către Hamburg cu gînd să se îmbarce pe un vapor de cursă lungă. Vapor nu găsise şi su angajase, pentru cîteva luni, calfă la un meşter de velaturi pentru corăbii. Aici se înregistrase reglementar, sub adevăratul său nume, primise cărţulia de muncă şi în cele din urmă obţinuse un livret de marinar german.

Pornise apoi în curse lungi pe vapoare germane cît se poate de cinstite. Mai tîrziu îşi schimbase slujba, trecînd pe un cargo olandez. Se pomenise, totuşi, în viitoarea sîngerosului dans pentru viţelul de aur. Cînd izbucnise războiul, se afla cu cargoul lui olandez în apele Mării Negre. La înapoiere, vaporul trecuse priy Bosfor, fusese percheziţionat de turci, iar el cu încă un matelot german fusese debarcat şi înrolat în marina de război turcească sub nume de împrumut, fireşte, fiindcă nu-şi declarase numele adevărat).

Dupa un timp, ancoraseră în portul Constantinopol două nave ele război germane, care îşi aveau baza într-un port italian şi izbutiseră să spele putina după ce fuseseră atacate de flota maritimă engleză. Stanislaw, ajuns pe una din aceste nave, sluji în continuare sub drapelul otoman, pînă ce izbuti să-şi ia tălpăşiţa fără nici un bun rămas.

Găsise angajament pe un cargo danez. Vasul fu percheziţionat de un submarin german, iar un matelot suedez, căruia făcuse imprudenţa să-i destăinuiască adevărul că el nu-i danez ci german, il turnase ofiţerilor de pe submarin. In felul acesta Stanislaw ajunsese la Kiel, unde fusese înrolat sub nume fals în marina de război germană, ca artilerist.

Acolo, la Kiel, se întîlni cu un alt marinar cu care fusese cîndva îmbarcat pe un cargo nemţesc. Datorită ăstuia ieşi la iveală adevaratul nume al lui Stanislaw, şi de aci înainte, aşa figură în controalele marinei de război germane.

Stanislaw fusese de faţă atunci cînd, în apropiere de Skagen , două naţiuni beligerante, englezii şi germanii, ieşiră în acelaşi timp învingătoare, şi englezii pierdură mai multe vapoare decît nemţii, Iar aceştia mai multe decît englezii. Din vînzoleala acestei bătălii navale, Stanislaw fusese pescuit de nişte pescari danezi, care-l duseseră la ei în sat. Aici, ştiind cum să se poarte cu oamenii şi intilnind şi pe un frate al femeii care-l crescuse pe insula Funen, satenii nu-l predară autorităţilor ci, dimpotrivă, îl ascunseră pînă cind îl putură îmbarca pe un cargobot bun, la Esbjerg, cu acte daneze. Şi Stanislaw porni iarăşi în curse lungi. De astă dată se feri să-şi dea în vileag numele adevărat şi-şi tăinui cetăţenia germană, astfel că putu să le rîdă în nas tuturor submarinelor, fie ele engleze sau germane.

Guvernele căzură la învoială, marii bandiţi se aşezară cu toţii la un ospăţ bogat, iar muncitorii şi sărăcimea din toate ţările fură nevoiţi să plătească despăgubirile de război, spitalizările, îngropăciunile, ba chiar şi banchetul de împăcare. Pe deasupra fură siliţi să întîmpine, fluturînd steguleţe şi batiste, pe „cei ce biruiserâ pe cîmpul de luptă", iar celorlalţi, care fuseseră biruiţi pe „cîmpul de luptă", trebuiseră să le strige cu entuziastă însufleţire : „Ei, nu face nimic ; rămîne pentru data viitoare !...“ Iar cînd muncitorii şi sărăntocii fură cuprinşi de ameţeală văzînd ce socoteli piperate urmau să plătească, deoarece marii tîlhari nu numai că ieşiseră în „pagubă", dar se mai şi „jertfiseră" pentru „cauza sfîntă", prostimea fu mînată către mormîntul eroului necunoscut, şi ţinută acolo atîta vreme, împuindu-i-se urechile, pînă ce ajunse şi ea să creadă că are într-adevăr datoria de a plăti şi că soldatul necunoscut fusese cu adevărat un soldat autentic. Iar acolo unde nu s-a putut face rost de vreun erou necunoscut, conştiinţa muncitorilor era adormită arătîndu-li-se un pumnal înfipt pe

la spate, şi lăsîndu-i apoi să se frămînte spre a afla cine e făptaşul.
Veni apoi şi vremea cînd, în Germania, un chibrit costa cincizeci şi două de bilioane de mărci, pe cînd tipărirea acelor bancnote de cincizeci şi două de bilioane în hîrtii de nebilioane ar fi costat cît un întreg vagon cu chibrituri. Şi, tocmai pe acele vremuri, compania daneză de navigaţie găsi cu cale să-şi trimită cargourile la şantierele din Hamburg, spre a fi reparate pe docuri uscate. Fireşte că echipajele fură concediate şi trimise în ţările de origine. Dar Stanislaw, o dată ajuns cu vaporul la Hamburg, se şi afla în ţara lui de baştină.
Livretul de marinar danez nu se dovedise de vreun folos. In Danemarca zăceau atîtea cargouri, încît era greu să speri că ai putea obţine o slujbă de matelot. Iar Stanislaw voia să capete, în sfîrşit, un nou livret de marinar, pe numele lui adevărat. Pentru asta se adresă căpităniei portului de la care nădăjduia să obţină livretul.
— Iţi trebuie şi o adeverinţă din partea poliţiei.
--Da' am vechiul livret de marinar.
--E danez. Aici nu sîntem în Danemarca.
Livretul danez purta un nume străin, nu pe cel al lui Stanislaw. El se prezentă la poliţie, îşi dădu numele adevărat şi ceru o adeverinţă, pe baza căreia să-i fie eliberat livretul de marinar.
--Eşti înregistrat la noi ?
--Nu. Am sosit abia ieri, pe un vapor danez, răspunse el.
--In acest caz, cere să ţi se trimită actul de maştere. Doar în felul acesta îţi putem elibera adeverinţa, i se comunică la politie.
Stanislaw scrise la Poznan pentru actul de naştere. Aşteptă o săptamînă ; nici o veste. Aşteptă două ; nici urmă de act de naştere. Vazînd că răspunsul tărăgănează, trimise o scrisoare recomandată, anexind cincizeci de bilioane de mărci, pentru cheltuieli de timbre şi francare.
Stanislaw aşteptă încă trei săptămîni: dar actul nu-i veni. Aşteptă si a patra săptămînă — tot nimic. Cine să se sinchisească, în Polonia, de actul de naştere al unui cetăţean care locuia în Germania ? Aveau ei alte griji acolo ! In primul rînd, Silezia Superioară ; si upoi să nu uităm Danzigul... Şi, în definitiv, cine poate preciza unde a fost înregistrată naşterea ? In harababura de acolo era anevoie să te descurci. Nu era o treabă pentru ei. Banii cu care venise Stanislaw — un porcoi măricel de coroane daneze — se risipiseră de mult în cele patru vînturi. In cele patru vînturi ? Nu, se topiseră în cartierul Sankt Pauli. In Sankt Pauli coroanele daneze sînt bine cunoscute şi preţuite, aproape la fel ca dolarul. Cum să rezişti dacă mişună p-acolo atîtea muieruşte ? Cum să nu le faci cu ochiul ? Altfel s-ar crede că nu mai eşti bun de nimic... Si uite aşa, coroanele s-au dus în...
Să flămînzeşti şi să dai din buze, spunea Stanislaw, e o treabă pentru aiuriţi sau tîmpiţi ! Cu o meserie „cinstită" cîştigi oricînd o pîine.
Mai pică uneori cîte o ladă la gara de mărfuri dintr-un vagon cu uşi ce se deschid prea lesne.
— Totul e să te afli pe aproape cînd cade şi să nu o laşi acolo, spunea Stanislaw. Asta e toată şmecheria.

Se mai întîmplă, de asemeni, caîn port să sedesfacăgurile cîtorva saci cu zahăr.
— Dacă te nimereşti p-acolo c-un rucsac gol,spunea el, şi se desface de la sine un sac de-ăsta de cafea sau de zahăr, o dată te pomeneşti că toată scursura alunecă în rucsacul tău. Doar n-ai să-l dai jos de pe umeri ca să deşerţi cafeaua şi să-ţi vezi frumuşel iarăşi de drum. Ar însemna să pui la încercare pe cel atotputernic. Ba, mai mult, dacă te gineşte careva pe cînd deşerţi cafeaua din rucsac, ar putea crede c-ai furat-o şi te vîră la pîrnaie.
Prin port se mai găsea salvarsan şi cocs.
— Dar pentru beteşugurile oamenilor se cuvine să ai o inimă miloasă. Habar n-ai cît suferă omul cînd îi trebuie salvarsan şi nu-l poate căpăta ! Iar dacă ţii să-ţi meargă bine, gîndeşte-te şi la ne voile altora, nu numai la ale tale. Vezi tu, Pippip, îşi întregi Stanislaw istorisirea, fiecare lucru la vremea lui. Vine şi ziua cînd trebuie să-ţi spui: „Gîndeşte-te, băiete, la o treabă de alt soi şi schimbă urgent macazul!“ Greşeala vine de acolo că cei mai mulţi nu se îndeamnă la timp : „Haide, şterge-o grabnic ; altcum nu mai scapi şi te ia naiba !“ Iată de ce mi-am zis : „Fă-ţi rost. frate, de alt lădoi. Că de nu, s-a zis cu tine !“
Ajungînd la această concluzie, Stanislaw se duse la poliţie şi anunţă că încă nu i-a venit actul de naştere.
— Afurisiţii de poleaci! mîrîi inspectorul. Asta o fac de mişei ce sînt. Da’ lasă, i-om pune noi odată pe frigare. Aşteaptă numai ca franţuzii să-şi mînjească zdravăn labele în Africa şi englezii în China şi India, după care le-om cînta şi noi, ăstora, un cîntecel pe plac.
Stanislaw, pe care nu-l interesau părerile politice ale inspectorii lui (dar care din pură politeţe ascultase cu luare-aminte), încuviinţase din cap şi bătuse chiar cu pumnul în masă. Apoi întrebase :

--Şi în ce fel credeţi că aş putea căpăta un livret de marinar, domnule inspector?

-- N-ai mai locuit cumva la Hamburg ?

--Desigur. Inainte de război.

--Multă vreme ?

--Mai bine de jumate an.

--Te-ai înregistrat atunci ?

--Fireşte.

--In ce circumscripţie ?

--Chiar în circumscripţia asta, în sectorul ăsta.

--Dacă aşa stau lucrurile, aleargă la biroul central pentru înregistarea populaţiei şi cere o dovadă de înregistrare. Vino la mine cu ea şi mai adu două sau trei fotografii, pe care să aplic stampila.
Stamislaw obţinu dovada şi goni cu ea înapoi, la inspector.

--Hîrtia e în regulă, spuse inspectorul. Ar mai trebui să aflu, insă, dacă dumneata eşti într-adevăr cel despre care scrie în dovadă.

--Asta nu-i greu. Il cunosc pe meşterul de velaturi pentru corabii Andresen, la care am şi lucrat. L-aş putea aduce să depună mărturie. Dar văd şi aici un poliţist care şi-ar putea aminti de mine.

--Eu ? Zici că te cunosc eu ? se miră poliţistul.

--Da. Chiar dumitale trebuie să-ţi mulţumesc pentru o amendă de două mărci pe care mi-ai aplicat-o în urma unei păruieli. Pe atunci, însă, purtai o muscă sub buza inferioară. Dar acum văd ca ţi-ai ras-o, completă Stanislaw.

--Să ştii că ai dreptate ! Acum abia îmi aduc aminte. Lucrai la Andresen, nu-i aşa? Am mai avut cu dumneata şi altă tărăsenie : te căutau cei din Poznan, fiindcă şterseseşi putina de acasă pe cînd erai puşti. Dar te-am lăsat în pace, deoarece îţi vedeai de treabă.

— Deci, totu-i în regulă ! hotărî inspectorul. Acum îţi pot elibera adeverinţa şi pot să-ţi stampilez şi fotografiile.

A doua zi, Stanislaw se prezentă cu adeverinţa la căpitănia portului.

— Adeverinţa e bună. Inspectorul atestă că te cunoaşte personal. Dar mai avem îndoieli asupra supuşeniei dumitale. Aici scrie : cetăţean german. Asta trebuie să ne-o dovedeşti ! Aşa i-au spus la căpitănie.

— Dar am servit în marina de război şi am fost rănit la Skagerrak...

Funcţionarul ridică din sprîncene şi făcu o mutră ca şi cum de cele ce avea să spună atîrna existenţa pe mai departe a globului pămîntesc.

— Pe cînd luptai în marina imperială şi ai fost rănit la Skagerrak, unde le-am tras teribil la moacă cîinilor ălora ipocriţi, erai fără îndoială cetăţean german. Aici nu înai încape loc de discuţie ! Dar că şi azi mai eşti cetăţean german, trebuie să ne dovedeşti. Pînă atunci nu-ţi putem elibera livretul de marinar.

— Şi cui ar trebui să mă adresez ?

— Trebuie să te duci la prefectura de poliţie, serviciul pentru eliberarea actelor de cetăţenie.

Stanislaw trebuia să se îndeletnicească iar cu meseria lui „cinstită", spre a nu muri de foame. N-avea încotro. Şi nu din vina lui. Dar nu se găsea nici strop de lucru. Toată lumea pompa din alocaţiile pentru şomaj. El nu făcu nici o încercare să capete ceva ; preferase un meşteşug „cinstit".

— Omul îşi pierde tot curajul dacă se-nvîrte doar printre şomeri şi face coadă, pînă-i amorţesc picioarele, pentru cîţiva gologani, Şi asta în fieştecare zi. Mai curînd mangleşti pe străzi, nopţile, sau te chiorăşti, să vezi dacă nu-l gîdilă portofelul pe careva, adăugă Stanislaw. Nu-i vina mea. Dacă ăia îmi eliberau livretul atunci cînd am venit la Hamburg, de bună seamă că m-aş fi carăbănit de mult. Făceam eu rost de o hărăbaie.

La prefectura poliţiei fu întrebat:

--Te-ai născut în Poznan ?

--Acolo.

--Actul de naştere ?

--Am la mine recipisa scrisorii prin care l-am cerut. Dar văd ca nu mi-l trimit.

--Atestarea inspectorului din sectorul în care locuieşti ne ajunge. Mai rămîne să

lămurim chestia cu cetăţenia. Ai optat pentru cea germană ?

--Dacă am... ce?

--Dacă ai optat pentru Germania! Dacă atunci cînd am fost nevoiţi să cedăm Poloniei provinciile noastre, te-ai prezentat vreunei autorităţi germane locale şi ai declarat personal precum că doreşti să-ţi păstrezi cetăţenia germană.

--Nu, a răspuns Stanislaw. Asta n-am făcut. Habar n-aveam despre aşa ceva şi nu ştiam că trebuie s-o fac. Credeam că, deoarece sînt german, şi nu intenţionez să devin altceva, rămîn german. Am făcut doar parte din marina imperială şi am luptat la Skgerrak.

--Atunci ai fost german ! Pe acea vreme provincia Poznan aparţinea Germaniei. Dar unde te aflai cînd ar fi trebuit să dai declaraţia de optare ?

--Intr-o călătorie lungă, pe mare...

--Atunci ar fi trebuit să te duci la vreun consul german şi să fi facut declaraţie de optare.

--Bine, dar n-am ştiut nimic din toate astea, zise Stanislaw. Cind eşti departe, pe mare, şi mai ai şi o muncă atît de blestemata, nu prea îţi rămîne vreme de prisos ca să te mai gîndeşti la asemenea prostii.

--Şi căpitanulnu ţi-a spus nimic ?

--Eram îmbarcat pe un vas danez.

Funcţionarul căzu pe gînduri, după care hotărî:

--In privinţa asta nu mai e nimic de făcut. Ai cumva avere ? Posezi pămînt, casă...?

--Nu. Sînt marinar.

— Hm... Aşa cum ţi-am mai spus, nu-i nimic de făcut. Au expirat toate termenele, inclusiv cel de graţie. Şi nici , nu te poţi prevala de vreo forţă majoră care să te fi împiedicat, undeva, să dai opţiunea la timp. Nu erai măcar naufragiat în vreo ţară îndepărtată, în afară de ruta maritimă obişnuită. Te puteai deci prezenta unui consul german, sau consulului altei puteri care ne reprezenta. Inştiinţarea cu privire la opţiune a fost publicată în toată lumea şi repetată de mai multe ori.

— Noi n-apucăm să citim ziare. Germane nu găseşti, iar pe celelalte nu le pricepi. Şi chiar dacă, prin cine ştie ce întîmplare, faci rost de un ziar german, tot nu afli nimic. Fiindcă nu s-a publicat în fiecare zi înştiinţarea despre care mi-aţi amintit.

— N-am ce-ţi face, Kozlowski. Te-aş fi ajutat cu dragă inimă. Dar n-am împuternicirea necesară. Nu-ţi rămîne decît să te adresezi Ministerului de Interne. Dar durează mult şi e îndoielnic să ai vreo şansă. Polonezii nu sînt de loc amabili cu noi. De ce să le dereticăm, aşadar, casele ? Poate că se va ajunge chiar ca voi, ăştia, polonezii care aţi optat pentru cetăţenia germană, să fiţi expulzaţi din Polonia. In cazul acesta s-ar schimba situaţia. Pretutindeni i se făceau bietului Stanislaw teorii politice, în loc să fie într-adevăr ajutat. Iar cînd un funcţionar n-are chef să ajute pe careva, îi tot dă zor cu „tare aş dori să-ţi îndeplinesc cererea, dar nu sînt împuternicit pentru asta“. Iar dacă ai cuteza să ridici tonul faţă de el sau să-i spui verde părerea pe care o ai despre dînsul, nimereşti fără doar şi poate la închisoare, sub acuzarea de ultraj la adresa unui funcţionar public şi nesupunere la legile statului. Funcţionarul

e, deodată, întruparea însăşi a puterii de stat, înarmat cu toate împuternicirile ; un frate îţi citeşte sentinţa de condamnare, altul te zăvorăşte în celulă sau te croieşte peste scăfîrlie cu vîna de bou. Ce rost are atunci statul, dacă nu afli la el un strop de ajutor cînd eşti la ananghie ?
— Iţi pot da un singur sfat, Kozlowski, întregi funcţionarul, în timp ce se legăna pe scaun : Du-te la consulul polonez. Eşti doar polonez ! Iar consulul are datoria să-ţi elibereze un paşaport. E obligat să ţi-l dea. Te-ai născut la Poznan. Dacă obţii paşaportul polonez, am putea face o excepţie; avînd în vedere că locuieşti la Hamburg şi că ai mai locuit aici şi înainte. Ţi-am elibera un livret de marinar german. Asta e tot ce te pot sfătui.
A doua zi, Stanislaw se prezentă la consulul Poloniei.

--V-aţi născut la Poznan ?

--Da. Părinţii mei mai locuiescacolo.

−−Aţi locuit cumva la Poznan sau într-una din provinciile ce ne-au fost retrocedate de către Germania, Austria ori Rusia, cînd acestea s-au retras de pe teritoriul nostru?

--Nu.

−−Nici chiar între anul 1912 şi ziua retrocedării ?

--Nu. Mă aflam pe mare.

--Nu mă interesează deocamdată ce făceaţi şi pe unde călătoreaţi.

--Cred, Stanislaw, i-am spus eu, că în acelmoment aveai tot dreptul să-l apuci de beregată şi să dai cu el de-a azvîrlita !

--Ştiu şi asta, Pippip. Dar ţineam să capăt întîi paşaportul. După care, un ceas înaintea plecării vaporului meu, i-aş fi trîntit o scatoalca in mutră, de să mă ţină minte.

--Aţi dat o declaraţie, în termen legal, pe teritoriul Poloniei, unei autorităţi poloneze, precum că doriţi să rămîneţi cetăţean polonez ?

--V-am mai spus că-n ultimii ani n-am călcat nici prin Poznan şi nici prin Prusia Occidentală.

--Acesta nu este un răspuns la întrebarea mea, care a fost destil de limpede. Da ori ba ?

--Ba.

--Aţi declarat cumva legal, în faţa unui consul polonez din străinatate, care să fi fost special împuternicit pentru asemenea declaraţii, că doriţi să vă păstraţi cetăţenia poloneză ?

--Nu.

--IN cazul acesta de ce aţi venit la mine ? Sînteţi german! Adresaţi-vă deci autorităţilor germane şi nu ne mai faceţi să ne irosim vremea fără rost!
Stanislaw îmi povestea toate astea nu fierbînd de indignare, ci cu tristeţea că, din anumite motive, nu-i spusese consulului părerea sa, aşa cum ştia el, marinăreşte.
— Ia-n te uită, zisei eu, ce-şi îngăduie şi statele astea noi. E de neînchipuit! Şi or ,să meargă şi mai departe. Să vezi numai ce departe a ajuns America în privinţa asta, şi cum se trudeşte să ajungă şi mai departe, şi să întreacă, în ce priveşte mărginirea şi

putreziciunea, chiar şi cel mai putred şi mai prăfuit creieraş de funcţionar chezaro-prusac. Statul nu trebuie să piardă nici un om. Dar după ce ai crescut, nimeni nu se mai sinchiseşte de tine. Dacă n-ai avere, moşii, proprietăţi imobiliare. Şi cînd te gîndeşti că statele cheltuiesc milioane de dolari, ţin mii de conferinţe, fac filme şi tipăresc cărţi cu scopul de a-i împiedica pe tineri să se înroleze în Legiunea străină . Dar cînd se prezinta unul din aceşti tineri şi nu are paşaport, i se repede un picior în fund. In situaţia asta trebuie să se înroleze în Legiunea străină, sau, şi mai rău, să se îmbarce pe un vas al morţii.
— S-ar putea, încuviinţă Stanislaw. Dar nimeni nu mai scapă de pe Yorikke ! Cel puţin în situaţia de azi. O singură perspectivă îi mai rămîne : dacă se duce hărăbaia la fund, iar el supravieţuieşte. Dar şi în cazul ăsta nu eşti sigur că n-ai să nimereşti iarăşi pe o altă găleată ou Yorikke.
Stanislaw s-a dus din nou la prefectura poliţiei, la serviciul pentru eliberarea actelor de cetăţenie.
—Consulul polonez nu-mi dă paşaport.
— Era de prevăzut. Acum ce crezi c-ar fi de făcut, Kozlowski ? Acte îţi trebuiesc, fireşte. Altfel nu te angajează pe nici un vapor.
— Desigur, domnule comisar.
— Bine. Uite, îţi eliberez o adeverinţă, iar mîine dimineaţă, la zece, să te prezinţi la secţia de paşapoarte. E chiar alături de noi,la camera 334. Acolo ţi se va elibera un paşaport. Iar pe baza lui vei primi apoi şi livretul de marinar.
Stanislaw era bucuros. Germanii făcuseră dovada că merită mai puţin decît alţii epitetul de birocraţi. S-a prezentat la secţia de pasapoarte, a depus adeverinţa şi fotografiile, a iscălit un paşaport nou-nouţ, a plătit patruzeci de trilioane de mărci şi, în sfîrsit, s-a văzut cu paşaport.
Totul corespundea; era un act fără cusur. Stanislaw nu avusese in viaţa lui un document mai valabil. Cu el putea porni de-a dreptul la New York. Atît era de perfect. N-ar mai fi avut nevoie nici să treacă pe la Ellis Island.
Totul corespundea în paşaport: numele, data naşterii, profesia, locul naşterii... Dar asta ce-o mai fi ? „Apatrid." Ei, n-are aface. Nu-mi trebuie patrie! Primesc şi aşa livretul de marinar. Dar asta ce dracu mai e ? „Valabil numai în interiorul ţării." Pesemne ca birocraţii cred că poţi naviga şi în şesul Luneburgului sau că ti s-a făcut poftă să vîsleşti în vreo barcă pe Elba.
A mai trecut o zi şi Stanislaw s-a prezentat la căpitănia portului.
--Livret de marinar ? Nu-ţi putem elibera. Dacă n-ai nici o supuşenie... Să fii supusul unui stat şi să ai drepturi cetăţeneşti sint condiţii indispensabile pentru eliberarea unui livret de marinar. De alte acte te putem scuti, deoarece ai carnet de invalid.
--Şi cum să mă mai îmbarc pe vreun vapor ? Asta v-aş ruga mi explicaţi.
Stanislaw nu mai avea putere să priceapă nimic.
-- ai paşaport. Te poţi îmbarca, deci, pe orice vas. Din pasaport reiese cine eşti, că locuieşti la Hamburg... Ce naiba, esti un om deprins de-atîta vreme cu marea! Să-ţi faci rost de un vapor, ar trebui să fie pentru dumneata o joacă de copil. Imbarcă-te pe

un cargo străin — e mai bine... Cîştigi mai mult decît pe navele germane, mai ales acum, cînd marca noastră e atît de depreciată.
Stanislaw găsi un vapor ; era un frumos cargobot olandez. Plată bună. Cînd i-a văzut paşaportul, primul ofiţer a spus : „Pe cinste!" iar căpitanul, cum a dat cu ochii de paşaport, a încuviinţat: „Acto bune. Aşa îmi place. Hai să ne repezim pînă la consul, să semnăm şi să înregistrăm actul de angajare."
Consulul trecu în registru numele: Stanislaw Kozlowski. Apoi spuse :
— Livretul de marinar!
— Am paşaport, i-a răspuns Stanislaw.
— E la fel de bun, zise consulul.
— E un paşaport nou, eliberataici, de prefectură, abia de doua zile. Totul e în ordine şi omule bun ! adeveri şi căpitanul, în vreme ce-şi aprindea un trabuc.
Consulul luă paşaportul în mînă, îl răsfoi, clătină din cap satisfăcut, fiindcă se afla în faţa unei capodopere a birocraţiei. Lucruri de soiul ăsta îl umpleau de fericire. Deodată încetă să mai facă vreo mişcare, devenind ca un sloi de gheaţă :
— Nu te poţi angaja !
— Cum ?! exclamă Stanislaw.
— Cum ?! strigă şi căpitanul,care datorită uluielii scăpase jos cutia cu chibrituri.
— Nu accept angajarea lui! repetă consulul.
— Şi de ce nu, mă rog ? Funcţionarul de la poliţie, care mi-a eliberat paşaportul, mă cunoaşte personal.
Şi căpitanul deveni nerăbdător.
— Paşaportul n-are nici un cusur. Dar nu pot înregistra angajarea. Omul n-are nici un fel de cetăţenie, se scuză consulul.
— Puţin îmi pasă ! îl înfruntă căpitanul. Am nevoie de omul ăsta ! Il cunoaşte bine şi primul meu ofiţer, iar vapoarele pe care a slujit sînt prima. Aş fi bucuros dacă aş avea în echipaj numai oameni de soiul lui.
Consulul închise cu zgomot paşaportul şi lovindu-şi cu el palma stîngă, întregi:
--Ţineţi cu orice preţ să-l angajaţi pe acest marinar, domnule comandant ? Nu cumva vreţi să-l adoptaţi?...
-Prostii ! lătră comandantul.
--Vă asumaţi personal răspunderea că vă veţi mai putea scăpa de el ?
--Nu înţeleg ! mormăi comandantul.
-- Omul acesta n-are voie să debarce în nici o ţară. I se îngăduie să rămînă în ţara unde face escală vaporul, doar pe timpul cit vaporul e ancorat în port. Dar dacă vaporul a părăsit rada si el va fi descoperit pe uscat, compania sau dumneavoastră personal, domnule căpitan, aveţi obligaţia să-l scoateţi din ţara respectivă. Şi ce veţi face cu el?
-- Se poate întoarce oricînd aici, la Hamburg, spuse comandantul.
--Poate... poate... Nu, nu mai poate ! Germania are dreptul să refuze primirea lui şi să-l predea fie companiei, fie dumneavoastră. Germania nu mai are nici o obligaţie să-l reprimească din clipa în care a trecut dincolo de frontierele ei. Ar mai exista totuşi o cale : să-şi procure o dovadă că are dreptul să se înapoieze oricînd în

Hamburg sau altunde în Germania şi că poate locui acolo. Dar asemenea dovezi pot fi emise numai de Minister, iar Ministerul n-o va elibera cu una, cu două, deoarece ea ar echivala cu recunoaşterea cetăţeniei germane. Şi iar ajungem acolo de unde am pornit. Dacă şi-ar fi dovedit cetăţenia, ar fi obţinut-o ! E doar german, născut la Poznan. Dar vedeţi că nici germanii, nici polonezii nu îi recunosc cetăţenia. Totuşi, dacă dumneavoastră personal sau compania v-aţi asuma răspunderea...

-- Cum aş putea s-o fac ?! exclamă căpitanul indignat.

--Atunci nu pot aproba nici eu îmbarcarea acestui om, îi răspunse consulul liniştit.

Apoi şterse numele din registru şi îi întinse lui Stanislaw paşaportul.

— Ascultaţi-mă! Căpitanul se mai întoarse o dată, adresîndu-se consulului: Nu s-ar putea face o excepţie ? Ţin mult să-l am pe omul ăsta în echipaj. E un excelent cîrmaci!

— Regret, domnule căpitan. Imputernicirile mele nu se întind pînă acolo. Am datoria să execut dispoziţiile legale. Sînt şi eu doar un biet slujbaş.

In timp ce pronunţa aceste cuvinte, consulul îşi înălţase umerii pînă la urechi, ridicase totodată şi braţele şi flutura din mîini. Arăta de parcă i s-ar fi retezat şi jumulit penele aripilor.

— Să fie a dracului aiureala asta ! strigă căpitanul.

Aruncă furios trabucul, ţopăi cu picioarele peste el, cu sălbăticie, se repezi către uşă şi o închise cu un pocnet asurzitor. Afară, pe coridor, aştepta Stanislaw.

— Ce să mă fac cu tine, băieţaş ? se căină bătrînul căpitan. Aş vrea grozav să te iau. Dar vezi şi tu că nu mi-e îngăduit să te îmbarc. Nici măcar după regulamentul cazurilor de forţă majoră. Consulul îţi cunoaşte numele. Ţine aici doi guldeni şi petrece cu ei o seară frumoasă. în ce mă priveşte, mă duc să fac rost de alt cîrmaci.

Căpitanul şi frumosul cargo olandez dispărură pentru totdeauna.

Totuşi, Stanislaw trebuia să găsească neapărat un vapor pe care să se îmbarce.

— O „meserie cinstită“ e bună pentru o bucată de vreme. Dai nu prea lungă. Ici o ladă, dincolo un sac, nu-l doare prea rău pe cel pe care l-ai ciupit. Astea-s cheltuieli curente la o casă mare. Lada ar putea, de altfel, să cadă şi în apă, la descărcare. Dar te plictiseşti şi de „meseria cinstită".

Nu l-am întrerupt pe Stanislaw. L-am lăsat să trăncănească în voie.

— Da, te plictiseşti într-adevăr, grăi mai departe Stanislaw. Al mereu senzaţia că umbli în punga altuia. Pentru un timp scurt, da, merge... Dar tot te saturi odată la gîndul că-ţi vîri mîna prin buzunarele altora. Te apucă aleanul să faci şi tu ceva ca lumea,sa munceşti. Ai ambiţia să vezi că a ieşit ceva din truda ta. Asculia, Pippip, să stai la timonă pe timp de furtună, să ţii firul apei. Asta da, e o treabă ! E mai de soi decît orice altă „meserie cinstită". Să fiu blestemat dacă te mint: e o treabă faină ! Tu stai şi stai la cîrmă, în vreme ce lădoiul are chef de hoinăreala şi caută să părăsească

ruta normală. Da' tu îl ţii de scurt: uite aşa !
Si Stanislaw mă apucă de cingătoare şi încercă să mă poarte de colo-colo, de parc-ar fi mînuit roata timonei.

--Ascultă, mă, eu nu sînt cîrmă. Dă-mi drumul!

--Ei, şi după ce te-ai descurcat pe cinste în toiul furtunii şi n-ai deviat măcar cu un grad, pot să-ţi spun, Pippip, că-ţi vine să zbieri şi să urli de bucurie că eşti în stare să duci de nas coşcogea lădoiul, încît să-i porunceşti cum să umble, ca unei mioare albe ca zăpada. Iar cînd primul ofiţer sau chiar căpitanul se chioreşte de pe dunetă şi-ţi zice: „Măi, Ko'zki, băiatule, dar stiu că ţii direcţia bună, zău. Grozavă treabă ! Nici eu n-o făceam mai bine. Ţine-o tot înainte, flăcăule, şi n-om ocoli de fel, asa incît să ajungem fără întîrzieri", vezi tu, măi Pippip, îţi rîde inima şi ai fi în stare să urli şi să plîngi de bucurie atît de tare, incit să ţi se prelingă mucii pe obraz. Un asemenea prilej nu ţi-l da „meseria cinstită". E adevărat că te bucuri cînd ţi-a izbutit o invirteală grasă: dar nu rîzi aşa. Rînjeşti, poate. Şi priveşti înapoia ta cu teamă, să nu se fi luat careva după tine.

--E drept că n-am ţinut nicicînd timona vreunui cargo barosan, ci doar pe vreo stîrpitură, acolo. Cu toate astea cred că ai dreptate. Da' chiar şi la vopsitul vaporului ţi se întîmplă la fel. Cînd ai tras o linie dreaptă — verde sau cafenie — fără mîzgăleală sau tremurici, e şi asta o plăcere.

Stanislaw tăcu o vreme, scuipă în apă peste bastingaj, vîrî între dinţi un trabuc gros cumpărat înainte cu o jumătate de oră de la un negustor ce ne acostase cu barca lui, şi îmi zise :

--Ai să rîzi poate de cele ce am să-ţi spun. Să cari cărbuni este, poate, ruşinos, atunci cînd eşti cîrmaci, şi încă unul mai bun decît bandiţii ăştia de aici. Şi cu toate astea nu-i aşa. Şi căratul cărbunilor îţi dă satisfacţie... Pe un lădoi ca ăsta, totul e important. Daca nu cari destui cărbuni, atunci fochistul nu poate menţine presiunea, şi dacă nu menţine presiunea, se împotmoleşte căruţa ca un mal în noroi. Iar dacă azvîrli cinci sute de lopeţi fără să sufli, de la zece paşi distanţă, prin gura tambuchiului şi faci acolo un morman atît de mare că nici fochistul nu mai are loc să se mişte — doar aşa, ca să-ţi încerci puterile — şi cînd priveşti muntele de cărbuni pe care l-ai ridicat dintr-o dată, îţi saltă inima de bucurie. De mulţumire, ai fi în stare să mîngîi muntele de cărbuni, cînd îl vezi cum stă acolo mare şi îndesat, şi te priveşte cu mirare, fiindcă pînă nu demult mai era sus, într-un buncăr şi acum s-a trezit, deodată, jos, în faţa cazanelor. Nu, nu... Nici cea mai grozavă „meserie cinstită" nu se poate asemui cu munca, munca adevărată. Şi în definitiv, de ce se îndeletnicesc unii cu „meserii cinstite" ? Fiindcă n-au ce lucra ; fiindcă nu capătă de lucru. Şi totuşi trebuie să faci ceva. Doar n-ai să zaci în aşternut cît e ziua de lungă şi nici nu poţi bate caldarîmul necontenit. Ai ajunge tehui de cap.

— Ei, ce s-a întîmplat după ce te-ai lins pe bot de vasul olandez ? l-am întrebat eu.

— De lucru trebuia să găsesc ; şi încă pe un vapor. Altcum simţeam că-mi voi pierde minţile. Paşaportul cel fain, documentul fără cusur, l-am vîndut pe dolari. Apoi a mai plesnit un sac şi am făcut rost de cîţiva arginţi. Am mai încheiat şi o cîrdăşie cu nişte pescari danezi, cărora le-am trecut nişte spirt de contrabandă pe sub nasul

vameşilor şi am pus laba pe biştari serioşi. M-am urcat în tren şi am ajuns la Emmerich , de unde am trecut dincolo. Dar acolo, pe cînd încercam să scot un bilet pentru Amsterdam, am fost dibuit. Noaptea m-au cărat la graniţă şi mi-au făcut vînt îndărăt de unde am venit,

— Cum aşa ? m-am mirat eu. Vrei poate să mă faci să cred ca slujbaşii olandezi te cărăbănesc noaptea în taină, peste graniţă ? (Ţineam să aflu cum s-a petrecut tărăşenia şi cu Stanislaw.)

— Ăştia ?... Ăştia ?... mîrîi Stanislaw înălţîndu-şi capul şi privimdu-mă sfredelitor, ăştia fac şi altele, mai gogonate. In fiece noapte, la graniţă, are loc cel mai fain troc cu oamenii. Nemţii îi aruncă pe strainii indezirabili şi pe bolşevici peste graniţele olandeze, belgiene, franţuzeşti şi daneze ; la fel procedează şi olandezii, belgienii, franţuzii şi danezii. Sînt sigur, de altfel, că tot aşa procedeaza elveţienii, cehii şi polonezii.

Am clătinat din cap :

--Nu-mi vine a crede ! E absolut ilegal.

--Şi totuşi aşa procedează ; doar au făcut-o şi cu mine. Şi am întilnit şi la graniţă, în Olanda, cîteva duzini, cu care s-a procedat la fel în toate ţările. Ce să le facă ? Să-i ucidă şi să-i îngroape n-aveau de ce, fiindcă bieţii oameni nu săvîrşiseră nici o fărădelege. Atîta doar că n-aveau paşapoarte şi nici nu puteau să obţină, fiindcă ori nu se născuseră ori nu optaseră pentru o cetăţenie.

Fiecare ţară caută să se descotorosească de cei fără paşapoarte şi fară cetăţenie, deoarece indivizi de soiul ăsta le dau mereu bătaie de cap. Dacă s-ar isprăvi comedia cu paşapoartele, ar înceta totodată şi negoţul cu oameni pe la frontiere. Nu ştiu dacă mă crezi sau uu, dar cu mine au făcut-o !

Stanislaw însă nu s-a lăsat intimidat; nici de ameninţarea cu lagarul de muncă, nici de puşcărie, nici de internare. In aceeaşi noapte s-a furişat din nou peste graniţa olandeză. De astă dată a procedat mul cu chibzuială şi a ajuns la Amsterdam. A dibuit un cargo italian — un vas al morţii cumplit — şi a călătorit cu el pînă la Genova. Acolo a şters-o la iuţeală şi s-a căţărat pe alt vas al morţii-- o hărăbaie destinată scufundării, care s-a şi ciocnit de un recif. El, împreună cu alţi cîţiva marinari, a supravieţuit sabordârii, a vagabondat, cerşind, pînă într-un alt port şi acolo a dat peste alt sicriu plutitor, dar a fost nevoit s-o ia grabnic din loc fiindcă s-a iscat o mardeală de pomină. Şi, în felul acesta, a nimerit pe Yorikke.

Cum o s-o sfîrşească el ? Eu ? Şi unde îşi vor găsi într-o bună zi sfirşitul toţi morţii de pe sicriele plutitoare? Pe o stîncă. Mai curind sau mai tîrziu. Pînă la urmă nu scapi. Doar nu poţi naviga mereu pe vase ale morţii ! Intr-o bună zi, dacă ai norocul să scapi pina atunci, tot trebuie să plăteşti taxa de transport. Şi asta se va întîmpla tot pe un vas al morţii; n-ai altă alegere de făcut. Uscatul este înconjurat de un zid înalt, peste care nu se poate trece. Pentru cei care vieţuiesc pe el este o puşcărie ; celor aflaţi în afara zidurilor nu le rămîne altceva decît un vas al morţii sau Legiunea străină. Asta e singura libertate pe care unele state o acordă — în ultimă instanţă — individului neînregistrat nicăieri, dacă nu preferă cumva să-i facă de petrecanie, cu sînge rece şi nepăsare. Dar pesemne că statele vor ajunge şi la asta. Deocamdată,

însă, Caesar Capitalismus n-are un interes anume spre a-i căsăpi, deoarece gunoiul aruncat peste zidurile închisorii lui mai poate fi folositor. Iar Caesar Capitalismus nu lasă să piară nimic ce i-ar mai putea aduce vreun profit. Chiar şi gunoiul uman, pe care statele îl aruncă peste ziduri, păstrează o anumită valoare aducătoare de mari beneficii. Ar fi păcat să-l distrugi; un păcat de neiertat.
Intr-una din zile i-am spus lui Stanislaw :
— Mi s-a povestit că în cuşeta de deasupra mea a mierlit unul. Ştii ceva despre treaba asta, Lawski ?
— Fireşte că ştiu. Eram, ca să zic aşa, fraţi. Era german. Din Mulhouse, în Alsacia. Numele adevărat nu i l-am ştiut, nici nu mă interesa. Zicea că-l cheamă Paul. Il strigau „franţuzul" sau, de fapt, french. Era încărcător de cărbuni. Intr-o noapte, pe cînd şedeam amîndoi în buncărul dinspre pupa, mi-a istorisit viaţa lui, urlînd ca un puştan.
Paul se născuse la Mulhouse şi învăţase — mi se pare la Strassbourg sau Metz — meseria de căldărar. Poate fac o confuzie, dar n-are mare importanţă. De acolo a pribegit prin Franţa şi Italia. In Italia l-au internat cînd a izbucnit porcăria. Ba nu, iar am încurcat-o : cînd s-a pornit războiul se afla în Elveţia, fără un chior. L-au expulzat peste graniţă şi a fost înhăţat la armată. Iar într-o misiune de patrulare a fost luat prizonier de italieni. Dar a şters-o, a sfeterisit niscai ţoale, şi-a îngropat zdrenţele uniformei cenuşii, şi a pornit să se vînture prin Italia Centrală şi prin sudul Italiei. Cunoştea ţinuturile, fiindcă lucrase pe acolo. Pînă la urmă a fost dibuit. Nu s-a aflat că-i prizonier de război evadat. Se bănuia că-i un civil neamţ, care se tot învîrtea pe-acolo de la începutul războiului.

Şi a nimerit într-un lagăr de internare pentru civili. Da, chiar aşa s-au petrecut lucrurile. Da înainte de a se face un schimb de prizonieri, Paul a evadat iar din lagăr şi şi-a făcut vînt în Elveţia. De acolo a fost expulzat în Germania, unde a muncit la o fabrică de bere. Dar s-a amestecat în niscai istorii revoluţionare. A fost arestat. Banuit ca francez, a fost expulzat. Franţujii nu l-au primit, deoarece parasise Mulhouse de o veşnicie şi nu optase nici pentru cetăţenia franceză, nici pentru cea germană. Ca muncitor, ce-ţi pasă de toată aiureala asta ? Te zbaţi cu destule griji şi nevoi, mai ales cînd n-ai de lucru şi alergi ca un zănatic să-ţi faci rost de-ale gurii.
Paul fu trecut peste frontieră pentru activitate bolşevică, despre care însă n-avea habar. I s-au acordat în două rînduri cîte patruzeci şi opt de ore păsuire spre a şterge putina. Fiindcă n-a făcut-o, l-au vîrît pe şase luni într-o colonie de muncă. După ce a ieşit de acolo, i s-a dat un nou termen de două zile, sub ameninţarea că daca nu va dispărea, va nimeri din nou în colonie, la închisoare sau într-un lagăr. Chipurile, colonii de muncă nu mai existau, sau le-or fi botezat altcum, după cîte îmi povestea. In locul ăstora aparuseră alte instituţii asemănătoare. Fraţii dibuiesc mereu şicane proaspete cînd, dintr-un motiv sau altul, sînt nevoiţi să renunţe la cele vechi. Ce le pasă lor de motivele care explică faptele omului ? Ei împart omenirea în două : răufăcători şi oameni cinstiţi. Şi cel ce nu poate face dovadă certă că nu e răufăcător e socotit ca atare.

Trebuia aşadar să-şi ia tălpăşiţa. S-a dus de vreo şase ori la consulul francez, care n-a vrut să ştie de el. L-a dat afară pe uşă şi i-a interzis să mai calce pe la consulat.
Paul şi-a făcut vînt spre Luxemburg, a luat-o de-a lungul graniţei si a ajuns din nou în Franţa. Cînd au pus iar laba pe el, dobitocul le-a zis că-i francez. Altceva mai bun n-a găsit. S-au făcut cercetari şi a ieşit la iveală că a încercat să obţină cetăţenia franceză pe cale frauduloasă. Aşa ceva era o crimă grozavă. O spargere barosană nu constituie nici pe departe o crimă ca asta. Şi erau gata să-l blagoslovească cu nişte ani de puşcărie.

Ei, pe scurt, i-au dat o posibilitate să scape, ca printr-o gaură de soarece : înrolarea în Legiunea străină. Acolo şi-ar fi putut agonisi vreo zecime de supuşenie franceză, dacă ar fi rezistat, bineînţeles. Dar n-a rezistat şi şi-a luat valea.
După cum îmi povestea el, cu dezertarea vine cam aşa : încotro vrei s-o apuci ? Peste frontiera spaniolă ? Bun. Barem dacă drumul pînă acolo n-ar fi atît de lung... Dar dai peste marocani. Şi ăştia caută să scoată banii ce le sînt făgăduiţi pentru fiecare cap de om. Le citeşti asta pe vîrful nasului, cînd încerci să cerşeşti de la ei cîteva curmale sau o înghiţitură de apă. Să te întorci după ce ai dezertat ? Mai bine să te străpungi cu o bucată de lemn ascuţit! Ba mai dai şi peste marocani care te despoaie de ţoale şi te lasă să te perpeleşti gol puşcă, pe nisip, sub soarele arzător. Ori dai peste alţii care, dacă nu te despoaie, te omoară în bătaie sau te chinuie de moarte, deoarece faci parte din nesuferita Legiune străină, sau din ticăloasa ghiaurime.
Alteori dai peste marocani ce te atrag adînc spre interior şi te vînd ca rob, să învîrţi pietrele de moară. E şi asta o plăcere ! Mai bine să-ţi smulgi măruntaiele din burtă.
Dar flăcăul a avut noroc — un noroc afurisit. A dat peste marocani care au vrut să-l căsăpească şi să-l atîrne de coada calului, după care să-l jupoaie de piele. A avut însă răgazul să-i lămurească — deşi îi atrăgeai anevoie într-o discuţie — că-i german. Ei, la o adică şi nemţii ăştia sînt tot ghiauri. Dar s-au războit cu franţuzii şi asta trebuie să li se ia în seamă, după cum şi în Spania şi Mexic s-a luat în seamă aportul nemţilor în războiul de pe urma căruia cincizeci de mii de americani odihnesc în pace. Dar nemţii mai aveau un atu la marocani: luptaseră alături de turci, de mahomedani, împotriva franţuzilor şi englezilor, iar cînd luau prizonieri dintre dreptcredincioşii musulmani care se aflau în armatele engleze şi franceze, nu-i considerau prizonieri de război, ci îi tratau pe trei sferturi ca prieteni. Asta o ştie fitecine se închină lui Allah şi profetului său, fie că acela şade în Maroc sau în India.
Cu toate astea e destul de greu să-l faci pe un mahomedan neture să te creadă că eşti german. El îşi închipuie că un neamţ trebuie să arate cu totul altfel decît englezii şi francezii, pe care îi urăsc de moarte. Dacă totuşi vede că neamţul nu se deosebeşte prea mult de ceilalţi, atunci nu-l crede şi bănuieşte că omul vrea să-l insele. Iar în cazul că, german fiind, face parte din Legiunea străină si luptă împotriva mahomedanilor, nu-l mai crede nici acela care, la început, era gata-gata să-l considere german. Asta întrucît unui german nu-i este îngăduit să lupte alături de franţuzi, împotriva mahomedanilor, care-şi apără libertatea; pentru că germanii ştiu bine ce înseamnă să lupţi împotriva franţuzilor şi englezilor.
Nimeni n-ar putea preciza cum s-au petrecut lucrurile, dar datorita unui sentiment

greu de înţeles ce-i cuprinsese pe marocani pe neasteptate, ei l-au crezut că-i german şi că nu s-a războit nicicînd impotriva neamului lor. L-au primit cu braţele deschise, l-au îngrijit, l-au ospătat şi l-au purtat din trib în trib, din familie în familie, pina ce a ajuns la ţărmul mării. Acolo, ajutat fiind de negustorii de „magiun de prune", s-a îmbarcat pe Yorikke. Căpitanul l-a primit cu efuziune fiindcă-i crăpa buza după un încărcător de cărbuni, iar Paul s-a simţit fericit că se afla în mijlocul nostru.
Dar chiar după două zile, deşi n-a avut ghinioane cu grătarele, iar carbunii se aflau atunci le îndemînă, mi-a spus: „Tare bine aş fi facut să nu fi dezertat din Legiunea străină. Aici e de zece ori mai al dracului decît la cea mai parşivă companie din divizia noastră. Acolo trăiam ca prinţii; aveam mîncare omenească, dormitoare omeneşti... Aici parcă văd că am să mă duc pe copcă."
„Nu vorbi aşa, Paule", i-am zis ca să-l îmbărbătez. Dar Paul, care se şubrezise pesemne în dîrdora dezertării, a început să scuipe `singe`. Din ce în ce mai mult. A vărsat apoi sînge de făcea lac în jur. Iar într-o noapte, cînd am venit să-l schimb, l-am găsit zăcînd sus, într-un buncăr, pe un morman de cărbuni, într-o gîrlă de singe. Incă nu murise... L-am cărat în dormitor, l-am vîrît în cuseta lui şi l-am înfofolit. Dimineaţa, cînd am vrut să-l trezesc, dăduse ortul popii. La ceasurile opt l-au şi aruncat peste bord. Capitanul nici nu s-a ostenit să-şi salte chipiul spre a-i da onorul. Şi-a dus doar degetul la cozoroc. Nici măcar în giulgiu nu fusese înfasurat... Avea pe el zdrenţele, năclăite în sînge. I s-a atîmat de picior un bulgăre zdravăn de cărbune. Cred că şi de acest bulgăre căpitanul s-a despărţit cu părere de rău. Paul nu fusese trecut în registru. Şi s-a risipit ca o adiere de vînt...

Paul nu era singurul încărcător de cărbuni înghiţit şi mistuit de Yorikke de cînd Stanislaw făcea parte din echipajul vasului. Tot aşa a sfîrşit şi Kurt — un băietan din Memel, care, de asemenea, nu făcuse opţiunea. Pe vremea războiului se vîntura prin Australia, dar nu l-au dibuit ca să-l in terneze. Pînă la urmă l-a năpădit un dor nespus de ţară şi s-a înapoiat în Germania. Făcuse pe undeva, prin Australia, o boacănă. Era o istorie cu nişte spărgători de grevă. Il pocnise pe unul din ăştia de-l lăsase lat şi nu se mai sculase de pe caldarîm. Din pricina asta Kurt nu s-a mai putut duce la consul şi apoi să se îmbarce legal, cu hîrtii în regulă. Fiindcă atunci cînd este vorba despre o greva sau despre alte istorii care miros a comunism, consulii de îndată cad de acord cu toţii, chiar dacă, în urmă cu cîteva luni, voiau să se scuipe în obraz. Fără îndoială, consulul l-ar fi predat poliţiei, iar Kurt s-ar fi învîrtit de vreun pol de ani de ocnă. Consulii se află întotdeauna de partea ideii de stat. A ideii de stat, a acestui mare şi nobil cuvînt, care nu provoacă decît neorînduială şi face din oameni doar nişte numere. Această idee despre stat este atît de adînc înrădăcinată în firea consulilor, încît n-ar pregeta să jertfească viaţa propriilor lor feciori, numai ca statul să triumfe. Iar greva este îndreptată împotriva statului... Asta, bineînţeles, dacă izbucneşte o grevă adevărată, nu una dintre cele puse la cale chiar de patroni.

Kurt a izbutit să ajungă fără acte pînă-n Anglia. Dar Anglia-i lucrul dracului: o insulă e totdeauna lucrul dracului. Te poţi aciiu pe ea, dar nu să şi pleci de acolo. Nici Kurt n-a mai putut. A fost nevoit să ceară sprijinul consulului. Iar consulul ţinea să afle de ce o ştersese din Australia, de la Brisbane, de ce nu s-a prezentat acolo consulului german şi de ce a pătruns în Anglia fraudulos.
Kurt nu-i putea istorisi toate astea. Şi nici nu voia s-o facă, deoarece, pentru el, Anglia nu era mai sigură decît Australia. Englezii l-ar fi extradat imediat, spre a fi judecat.
La consulatele din Londra, Southampton sau din oricare alt oraş dinn Anglia pe unde a rătăcit, pe Kurt îl năpădea în birourile consulul -- unde toate lucrurile îi aduceau aminte de ţara lui — un asemenea dor de ţară, încît se pornea să plîngă cu lacrimi amare. Vazindu-l, consulul începea să urle la el, şi-i spunea să nu mai „joace teatru“, altcum îl zvîrle pe uşă afară, deoarece are destulă experienţă cu astfel de vagabonzi. Kurt i-a dat unicul răspuns pe care îl are pregătit pentru asemenea ocazii un flăcău cinstit şi curajos ; şi pentru ca răspunsul să aibă vigoarea cuvenită, a pus mîna pe o scrumieră sau pe ce a găsit la îndemînă şi a trîntit-o în capul consolului. Cu capul sîngerînd, acesta s-a pomit pe urlete, dar Kurt o şi zbughise afară ca un spiriduş.
Ar fi putut să-şi scutească, de fapt, drumul pînă la consulat... Cum era originar din Memel şi nu optase, consulul nu i-ar fi dat oricum nici un sprijin. Nici împuternicirile lui nu mergeau atît de departe. Ca de obicei. Era şi el un biet slujitor al zeilor.
Datorită acestei pătăranii, Kurt devenise mort de-a binelea şi nu mai putea să-şi revadă patria. O persoană oficială îi demonstrase, de altfel, că dorul lui de ţară nu-i decît o făţarnică scenă de teatru. De unde să bănuiască un agent consular că şi un vagabond în zdrenţe, care se vîntură prin lume fără nici un rost, ar dori să-şi revada patria? Sentimente de felul acesta sînt îngăduite doar celor care poartă rufărie albă şi-şi pot permite luxul să scoată zilnic din scrin cîte o batistă imaculată. Yes, Sir.
Mie nu-mi mai este dor de ţară. Am învăţat că ceea ce ar trebui sa se numească patrie sau ţară mumă a fost pus la saramură şi încopciat între scoarţe de dosare, că ea este reprezentată prin persoana funcţionarilor de stat, care se pricep atît de bine să alunge din sufletul omului scumpul dor de patrie, încît nu mai rămîne nici urmă din el. Unde e patria mea ? Acolo unde mă aflu şi unde nimeni nu mă zădăreşte spre a afla cine sînt, ce fac şi dincotro am venit... Acolo mi-este patria, acolo-i ţara mea de baştină !
Flăcăul din Memel a dibăcit o navă spaniolă şi, pînă-n cele din urmă, a nimerit pe Yorikke.
Măsuri de protecţie nu existau pe Yorikke. In primul rînd fiindcă ar fi costat bani, iar în al doilea rînd ar fi stînjenit ritmul de muncă. La drept vorbind, un vas al morţii nu-i o grădiniţă de copii. Deschide ochii mari, iar dacă ţi se retează ceva, să ştii că e carne putredă sau un deget lenevit, care n-a mai avut chef să muncească.
Sticlele care indicau nivelul apei din cazane n-aveau apărători de protecţie, nici reţele de sîrmă. Intr-o bună zi, pe cînd Kurt se afla de cart, a plesnit una. Nu exista

nici un dispozitiv, cu ajutorul căruia să poată fi închisă dintr-un loc neprimejdios ţeava ce ducea la sticla de nivel. Apa clocotindă a ţîşnit afară, iar camera cazanelor fu învăluită într-un abur gros. Ţeava trebuia închisă fără întîrziere, iar robinetul se afla taman sub indicatorul de nivel sfărîmat, doar la o depărtare de doi ţoii de lavina fierbinte. Era totuşi imperios necesar să fie închisă, altminteri vaporul ar fi înţepenit pentru cel puţin jumătate de zi, iar dacă s-ar fi stîrnit vreo furtună n-ar mai fi putut fi manevrat după plac şi lădoiul ar fi zburat în aer de n-ar mai fi rămas ţandără din el.
Cine să închidă robinetul ? Incărcătorul de cărbuni, fireşte. Vagabondul trebuie să-şi jertfească viaţa pentru ca vasul să fie apt de manevrare şi să fie dat ca hrană la peşti abia cînd se va ordona.
Şi Kurt a închis robinetul. A căzut apoi grămadă şi a fost transportat la cuşeta lui de către şeful mecanic şi de către fochist. Asemenea urlete, mi-a povestit Stanislaw, nici nu pot fi descrise.
Nu putea sta pe spate, nici pe burtă şi nici într-o rînă. Pielea îi atîrna ferfeniţită ca o cămaşă în flenduri, avea băşici mari cît o căpăţînă, una lîngă alta. Dacă l-ar fi transportat la spital, ar fi putut fi salvat cu grefe de piele — dar nu sînt sigur. Ar fi fost nevoie de o piele întreagă de viţel ca să-l poţi cîrpi ca lumea. Şi vaiete, zbierete, urlete! Nu doream decît ca strigătele să-i fie auzite de consul în timpul somnului, că nu le-ar mai fi uitat el niciodată Ăia şed la birouri şi completează formulare. Şi asta la sute de mile depărtare de frontul vieţii reale. Vitejie în război ? Vax !
Adevarata vitejie se dovedeşte la locul de muncă. Dar acolo nu capeţi nici o decoraţie şi nu devii erou. Bietul Kurt a dat ultimul tipat, iar seara băietanul din Memel a fost zvîrlit în mare, peste bord.Ei, Pippip, şi a trebuit să-mi scot şapca ! Nu te zgîi aşa la mine. Si a trebuit să prezint arma pentru onor. N-ai încotro. Peste bord, cu un bolovan de cărbune agăţat de picior. Arăta ca un puscariaş. Mecanicul al doilea s-a zgîit la valuri şi a spus doar atit ; ,,Afurisită istorie ; iar nu mai avem încărcător de cărbuni!" Da, atit a zis. Şi tocmai el ar fi trebuit să facă treaba aceea. Era doar o reparaţie, iar reparaţiile de soiul ăsta nu-l privesc pe încarcatorul de cărbuni. Asta i s-a întâmplat lui Kurt. Nici el n-a fost menţionat în jurnalul de bord. L-au trecut în schimb pe mecanicul al doilea. A văzut-o bucătarul cu ochii lui, cînd a intrat în cabina capitanului ca să şparlească săpun. Ei, la urma urmei, cu ce cîştig s-ar alege unul dintre noi, chiar dacă ar fi menţionat ?

Cu restul oamenilor din echipaj discutam foarte puţin. Erau îndeobşte prost dispuşi, somnoroşi şi miriiau. Asta, fireşte, cînd nu erau beţi — ceea ce se întîmpla în fiecare port. Dar, dacă e să fiu cinstit, de fapt ei nu catadicseau să schimbe vreo vorbă cu noi. Eram doar încărcători de cărbuni — eu si Stanislaw. Iar încărcătorul de cărbuni nu se aseamănă nici pe departe cu un matelot de gradul întîi. El e mai prejos decît orice matelot de punte. Toţi ăştia sînt „domni" în comparaţie cu încărcătorul de cărbuni. Incărcătorul de cărbuni înoată în jeg şi cenuşă. Atingindu-te de el, poţi să-ţi murdăreşti degetele. Ce să mai vorbim de

maistrul lemnar, sau, mai mult decît atît, de şeful echipajului! In comparaţie cu ăştia, tu eşti doar un biet viermişor. Şi nimeni nu se pricepe mai grozav decît muncitorii să statornicească ranguri si să le ierarhizeze.
In primul rînd în fabrică. Astfel, cel care strunjeşte şuruburi cu miile, după şablon, este pentru cel care cară şuruburile cu coşul un om însemnat, după cum şi hamalul de şuruburi este privit ca un „cineva" de măturătorii din hală. Iar măturătorul îşi umflă pieptul şi zice : „Ah, ăsta! Ăsta caută şpanul din gunoiul ce urmează a fi zvîrlit. Pot eu să am de-a face cu unul ca ăsta ? Ce s-ar spune despre mine ?"
Nici între morţi nu încetează ierarhia. Ba deosebirile aproape ei devin şi mai mari. Cel care e vîrît în pămînt, acolo, în fund, lînga zid, fiindcă, oricum, tot trebuie să zacă undeva, este un nimic. Mortul vîrît într-un sicriu de brad înseamnă ceva mai mult. Noaptea, cînd morţii ţopăie, el nu-l învredniceşte cu nici o privire pe cel acoperit doar cu pămînt; dar se uită cu invidie la răposaţii care joacă, lăfăindu-se în raclele lor de stejar. La cei care rătăcesc gravi, în sicrie de metal cu colţuri aurite, nici nu îndrăzneşte să-şi înalţe privirile. De altminteri nici nu i s-ar îngădui aşa ceva. Si ca totul să fie rînduit cum se cuvine, de la bun început, unii sint îngropaţi în sicrie de metal cu colţuri aurite, iar ceilalţi sînt în mormîntaţi într-un colţ, în vreo ladă dreptunghiulară. Doar viermii şi rîmele — aceşti revoluţionari care deretică şi răstoarnă totul — nu se sinchisesc de deosebirile de rang. Pentru ei toţi morţii sînt o apă ş-un pămînt şi vor să-i înghită ; iar hrana şi-o procura de unde o găsesc : o dibuie în sicriele de metal aurit, cu aceeaşi repeziciune ca şi din lada de scînduri.
Domnul maistru lemnar, domnul şef de echipaj şi domnul macaragiu-şef erau petty-officers, adică subofiţeri. La drept vorbind erau la fel de jegoşi ca noi, ăştialalţi, şi nu navigau de mai multa vreme decît noi, iar în ce priveşte călătoria vasului în bune condiţiuni, însemnau mult mai puţin decît noi. Dar noi, încărcătorii de cărbuni, aveam datoria să-l slujim pe domnul donkeyman. Ii aduceam mîncarea de la bucătărie, îi aşterneam masa şi curăţăm de pe urma lui. Asta ca să se păstreze ierarhia. Donkeyman-ul este maşinistul vinciului. Pe timpul cînd vaporul stă ancorat in port, iar încărcătorul de cărbuni şi fochiştii sînt în cartul de zi, el e dator să asigure încălzirea cazanelor, chiar şi în timpul nopţii. In plină cursă, îşi face de lucru ici şi colo, ba ştergînd maşinile ba ungînd un lagăr, ba demontînd şi curăţînd o piesă ori ridicind vreun fir de praf, ca să-l zvîrle la o parte. Pentru că are asemenea slujbă, nu-i de demnitatea lui să locuiască în dormitoare comune ; are cabină separată în care nu sînt decît două sau trei cuşete. Tot din aceleaşi pricini, duminica primeşte budincă de griş cu sirop de zmeură şi de două ori pe săptămînă prune uscate cu un sos de faină, în vreme ce nouă nu ni se dă budincă duminica, iar prune uscate numai o dată pe săptămînă. Dacă nouă ni se distribuie de două ori prune uscate cu peşte sărat şi uscat ca piatra, lui i se dă de trei ori prune uscate ; lui, şefului de echipaj, maistrului lemnar, subofiţerilor. Are în schimb îndatorirea să nu ne piardă din ochi şi să ne supravegheze, ca nu cumva, atîta vreme cît în buncarele de la pupa mai sînt cîteva kilograme de cărbuni, să deschidem pe timp de furtună vreun buncăr din sala cazanelor. Ce isprăvi ar fi putut să săvîrşească oare Caesar cu oştile sale, daca n-ar fi avut subofiţeri, care să stea pe primele trepte ale scarii ce duc la gradul de general-

feldmareşal ? Subofiţerii care provin din pătura de sus nu fac nici cît o ceapă degerată ; ei trebuie neaparat să pornească de jos, să fi fost cotonogiţi pînă mai ieri. Doar aştia pot fi folositori.
Urmau apoi în ierarhie cîrmacii şi după ei mateloţii de punte. Stanislaw era mai priceput decît trei cîrmaci la un loc, dar era socotit un gunoi. Ăstora le-ar fi plăcut grozav dacă s-ar fi ordonat incărcatorilor de cărbuni ca atunci cînd trebuie să treacă prin fata donkeyman-ului, să-l întrebe mai întîi dacă le e îngăduit s-o facă.

Cu toate acestea eram morţi cu toţii şi ne aştepta o soartă comuna : să ajungem hrană pentru peşti.

Atita timp cît nu le răneai sentimentul de superioritate, te mai puteai apropia de dînşii, fiindcă se simţeau vîrîţi în aceeaşi porcărie ca şi noi. Mateloţii de punte mai puţin experimentaţi erau prea nesiguri printre noi, bătrîni lupi de mare, ca să arate că se simt înrudiţi. Cu vremea se statornicea totuşi un oarecare sentiment de comunitate, datorită soartei asemănătoare ce ne aştepta pe toţi, deopotrivă. Eram cu toţii sortiţi pieirii, chiar dacă nici unul nu voia s-o recunoască, trăgînd necontenit nădejdea că va scapa totuşi. Pe toţi ne aştepta, însă, soarta gladiatorilor căzuţi jertfa şi o ştiam, fără a îndrăzni s-o recunoaştem pe faţă. Marinarii nu vorbesc niciodată despre naufragiu sau scufundări: nu-i a bine. Ar atrage piaza rea. Dar tocmai această aşteptare conştientă, această numărătoare grăbită a zilelor scurse de la un port la altul, această şovăială de a ne mărturisi certitudinea că, oricît de multă vreme s-ar scurge, ne apropiam totuşi, cu fiece zi ce trecea, mai sigur, de ziua cea de pe urmă, în care va trebui sa înfruntăm stihiile, pentru a ne salva viaţa, ne strîngea laolaltă cu o legătură ciudată. Nu mergeam niciodată în port cîte unul; eram întotdeauna doi sau trei. Piraţii nu puteau arăta nici pe sfert atît de înspăimîntător ca noi. Nu ne luam niciodată la harţă cu echipajele altor vapoare. Pe de o parte pentru că ne considerau mult prea zdrenţăroşi şi plini de rapăn ; pe de altă parte nu se lăsau agăţaţi. Le-am fi putut spune tot ce ne-ar fi trecut prin minte ; se prefăceau că nu aud, îşi sorbeau vinul pe-ndelete sau dădeau pe gît rachiul şi-şi vedeau apoi de drum.
Cei din starea a patra — starea onorabilă — nu voiau să aiba de-a face cu noi şi pentru că ne socoteau nişte desperados . De fapt, asta şi eram... Totul ne devenise indiferent. Orice ni s-ar fi întîmplat, nu putea fi mai rău decît situaţia în care ne găseam. Aşadar, înainte ! Şi fie ce-o fi !
Cînd poposeam într-o tavernă pentru marinari, patronul cumpănea cum să facă s-o luăm din loc mai repede, cu toate că-i zvîrleam pe tejghea toţi bănişorii din buzunar sau din gură, dacă aveam buzunarele găurite, sau de sub curelele caschetei, dacă le mal aveam încă. Eram, de fapt, muşterii de nădejde. Totuşi, cîtă vreme ne aflam în taverna lui, cîrciumarul nu-şi lua ochii de pe noi şl ne urmărea fiecare privire şi fiece pas. Dacă i se părea că unul dintre noi face cu ochiul, privind insistent la un marinar de pe un vas ca lumea, cîrciumarul se apropia grăbit de cel ce fusese fixat şi-l sfătuia stăruitor să părăsească localul. O făcea însă delicat şi cu menajamente, căci dacă omul şi-ar fi dat seama despre ce este vorba, poate că odată tot i-ar fi sărit muştarul şi s-ar fi pornit gîlceava.

Pesemne că, o dată cu trecerea vremii, din pricina muncii peste pe care o prestam,

din pricina neîncetatei încordări provocate de ţipetele tunătoare ale vasului, care nu voia cu nici un chip sa cada pradă peştilor, pe chipurile noastre se adînciseră nişte cute, care aveau darul să umple de groază nespusă pe toţi ceilalţi oameni ce nu călătoreau pe Yorikke. Se vede treaba că aveam întipărite pe faţa si în priviri o expresie ce le făcea pe femei să încremenească şi sa ţipe de spaimă, dacă se întîmpla să le întîlnim căutăturile. Chiar si barbaţii ne cercetau cu scîrbă şi coteau după vreun colţ, numai spre a nu se freca de noi. Poliţiştii ne urmăreau din ochi pînă ce ne dispărea şi urma. Dar ciudăţenia cea mare era cu zgîmboii : unii se porneau pe urlete cînd ne zăreau şi o luau la goană, îngroziţi; altii, dimpotrivă, rămîneau pironiţi şi holbau ochii cît cepele sau se tineau după noi, de parc-am fi fost nişte arătări de pe alte tărîmuri; putini, e drept, ne zîmbeau, ne întindeau mînuţele şi ne salutau : „Buna ziua, omule !“ sau „Bună ziua, marinarule !“ sau ceva asemănator. Dar chiar şi printre prichindeii care ne dădeau bineţe şi ne stringeau mîinile, unii căscau miraţi ochii şi gura şi, brusc, o tuleau ca din praştie, fără să-şi întoarcă măcar o dată privirile catre noi. *

Oare ajunsesem chiar într-atîta de morţi încît şi sufletele nevinovate ale copiilor vedeau şi simţeau că sîntem strigoi ? Oare le aparusem copiilor încă pe timpul cînd visau în pîntecul mamelor ? Exista oare o legătură tainică între noi, cei ce pieream, cei sortiţi morţii, şi sufletele copiilor, abia trecuţi de pragul vieţii şi purtînd inca in conştiinţă umbrele tărîmului necunoscut ? Noi, cei aflaţi pe ducă, ei, proaspăt veniţi, iată o stranie înrudire prin contrast.

Nu eram, ce-i drept, niciodată spălaţi cum trebuie. Doar cu nisip si cenuşă nu vei putea îndepărta tot rapănul de pe tine. Şi chiar daca-ţi aduceai aminte într-un port că voiai să-ţi cumperi săpun, cheltuiseşi banii pentru alte socoteli, care ţi se păruseră mai importante. Pe vin, pe lăutari şi pe ce mai urma. Ne apucam chiar si sa cîntăm. Era un zbierăt şi un urlet nemaipomenit, dar nimeni nu îndrăznea să strige de la vreo fereastră să ne potolim. Se fereau de noi.

In ce priveşte poliţia, n-auzea şi nu vedea.

Mai cumpăram cîteodată un calup de săpun. Dar ţinea o zi şi dispărea pentru totdeauna. Doar nu poţi piti săpunul între fălci cît e ziua de mare ! Şi fiindcă nici gologanii nu-i puteai păstra în gură, ca să fii sigur că nu-ţi vor fi sfeterisiţi, şi să te mai şi necăjeşti pe deasupra, îi cheltuiai. Era lucrul cel mai simplu de pe lume.

Se mai întîmpla uneori, atîta vreme cît aveam bani, să ne şi bărbierim, cînd ne aduceam aminte, sau priveam întîmplător în geamul unei vitrine şi nu ne mai recunoşteam mutrele. Că oglinda n-aveam... Şi nici nu era rău. In felul acesta nici unul dintre nul nu ştia cum arată la faţă. Doar celălalt îţi apărea întotdeauna atît de înfiorător, încît ziceai că el provoacă ţipetele de groazi ale femeilor care se refugiau în case. Neraşi, cu feţele înroşite şl zgîriate de nisip şi cenuşă, cu braţele goale pline cu arsuri şi cu straiele curgînd de pe noi, arse, rupte şi zdrehţăroase — aşa arătam.

Nu ancoram niciodată în vreun port englez, francez, german, danez sau olandez. Nu aveam ce căuta în ele. Mereu hălăduiam pe coastele Siriei sau Africei. Arar poposeam în Spania ori Portugalia, la vreun chei. Aruncam îndeobşte ancora în radă, departe de port şi primeam încărcăturile cu ajutorul luntrelor sau barcazelor.

Căpitanul ştia prea bine de ce nu ancora la chei în anumite porturi, ci arunca ancora în larg. In aceste împrejurări semnaliza să i se trimită o şalupă a portului şi pornea cu ea spre chei si pună în ordine documentele de călătorie, la consul sau la căpitănia portului.
Noi mergeam pe drumurile noastre proprii. Nu există vase ale morţii. Astea sînt poveşti dinaintea războiului! Nu există, fiindca nu pătrund în vreun port mai răsărit, mai însemnat şi, ca atare, nimeni nu le vede. Ele navighează în depărtări, unde fiecare golfuleţ le slujeşte ca port, de îndată ce există un şopron acolo — fie în apele Chinei, Indiei, Persiei, Malaiei, fie pe coastele de sud si de răsărit ale Mediteranei, pe coastele Madagascarului, pe coastele răsăritene şi apusene ale Africii, ale Americii de Sud ori in marile Sudului. E loc pentru toate, chiar dacă se numără cu miile. Intocmai cum nu pot fi alungaţi toţi vagabonzii de pe şoselele globului, pentru că printre ei pot fi şi oameni cumsecade, aflaţi la strîmtoare bănească, tot aşa nu pot fi alungate de pe mări si oceane vasele morţii. Cine ar vrea să le caute nu le-ar găsi, deoarece pămîntul nu ocupă nici o treime din suprafaţa globului; restul e apă. Şi unde-i apă se găseşte şi o cărare pentru vapoare ; in schimb găseşti anevoie o cărăruie sau o uliţă pe care vagabonzii să poată circula nestingheriţi.
Vasul Yorikke n-a fost dibuit de nimeni. Avea şi un căpitan care-şi cunostea meseria. S-ar fi putut încumeta să dea ochii şi cu prinţii de coroană ; l-ar fi luat drept unul din tagma lor. Iar dacă intra vreunul la bănuială, el îi ducea şi pe cei mai dibaci. Documentele ii erau în perfectă ordine, fie că ar fi fost vorba despre Yorikke, fie de încărcătura ce o purta în pîntece. Nici chiar un cargo concesionat de zece ori şi supravegheat îndeaproape n-ar fi putut prezenta acte mai valabile. Dar jurnalul de bord ? Corespundea la secundă.

Intr-un rînd ne-a acostat o ambarcaţiune de grăniceri spanioli, pe cind navigam în apele teritoriale ale Spaniei. Ambarcaţiunea făcea percheziţii. Şi un ţînc ştia că-i o afacere grozavă să transporţi corned beef cu oase cu tot. Ne-au semnalizat să stopăm, dar căpitanul nici că s-a sinchisit de semnale. Atunci ambarcaţiunea a deschis focul, iar Yorikke s-a văzut nevoit să se oprească. N-avusese timp suficient s-o şteargă. Se afla încă în apele teritoriale ale Spaniei. Ambarcaţiuni de acest fel nu ţin seamă de nimic. Uneori te opresc şi în afara apelor teritoriale, iar căpitanul este obligat sa demonstreze în faţa justiţiei că vaporul nu se mai afla în apele teritoriale, ci la o milă şi jumătate în afara lor. Dar nu-i tocmai lesne să dovedeşti aşa ceva, fiindcă pe mări nu se găsesc stîlpi de frontieră. Copoii maritimi ai Statelor Unite nici nu recunosc, de fapt, graniţele maritime. Căpitanul izbutea totuşi, uneori, să faca dovadă că navigam în afara apelor teritoriale. Asta însemna despăgubiri. Dar după numai jumătate de ceas te urmăreau alţii, Un biet om simplu, un individ e dator să respecte legile ; statul, însă, nu. El e atotputernic. Individul are îndatorirea să fie moral; statul nici nu se sinchiseşte de morală. El ucide cînd crede că-i bine, şterpeleşte cînd are un oarecare interes, smulge copiii de la sînul mamelor, cînd îi vine la socoteală, distruge căsătorii dacă acestea îl stingheresc. Intr-un cuvînt, statul procedează cum îi este pe plac. Pentru el nu există nici un dumnezeu în ceruri în care muritorii de rînd sînt totuşi siliţi să creadă sub cele mai aspre sancţiuni; pentru el nu există oprelişti divine,

pe care le vîră în capul copiilor cu ajutorul gîrbaciului. Işi întocmeşte singur poruncile, deoarece este atotputernic, atotştiutor, atotstăpînitor, îşi întocmeşte legiuirile după cum crede de cuviinţă şi daca acestea nu-i mai convin peste un ceas, le încalcă el însuşi. El nu are judecători deasupra capului, ca să-l tragă la răspundere, si cînd omul de pe stradă începe să devină neîncrezător, odată i se flutură pe dinaintea ochilor stindardul roş-alb-albastru — ura ! ura ! ura ! — încît omul se zăpăceşte de-a binelea şi i se zbiara în urechi: „casa şi căminul", „nevasta şi copiii" şi i se arunca praf în ochi, spunîndu-i-se : „Nu uita gloriosul trecut al patriei!" Iar cetăţenii pălăvrăgesc apoi despre toate astea ca maimuţele, deoarece atotputernicul i-a prefăcut în asini de povară şi maşini automate, care îşi mişcă braţele, picioarele, ochii, buzele, inimii şi creierii după cum le porunceşte statul atotputernic. Nici dumnezeu n-a fost în stare să ajungă la asemenea performanţe, deşi şi el capabil de ceva. Dar faţă de nemăsurata putere a statului dumnezeu îţi apare ca un biet cîrpaci. Creaturile umane pe car el le-a plăsmuit au acţionat singure de îndată ce şi-au putut mişi braţele şi picioarele. Ba mai mult, oamenii i-au scăpat din mîna, nu i-au ascultat poruncile, au păcătuit cu vîrf şi îndesat. Dar cu noul atotputernic le merge mai anevoie ; fiindcă ăsta e încă prea tinăr şi oamenii încă nu cutează să-l calce pe bătătură, necum să-i smulgă mărul din copac.

Am stopat. Nu mai aveam încotro. Altcum ne-ar fi prefăcut in ţăndări. Şi apoi s-au căţărat pe covertă.

--Va rugăm să ne prezentaţi documentele. Da, mulţumim, sînt in regulă. Dar un mic control tot trebuie să facem. N-o să vă reţinem prea mult: cîteva minute doar.

--De acord, domnii mei. Doar să nu zăbovim. Sîntem şi aşa în intirziere şi vom fi nevoiţi să ţinem guvernul dumneavoastră raspunzător.

Capitanul a izbucnit în rîs. Ce bine ştia să rîdă ! Cu acest rîs, pe jumătate ironic, pe jumătate nespus de vesel, alunga orice umbra de îndoială ce ar mai fi stăruit.

Granicerii auziseră ceva despre corned beef cu oase. S-au tîrît ca furnicile prin cale în căutarea conservelor de corned beef din Chicago. Iar căpitanul rîdea : rîdea într-una.

Conserve nu se găseau afară de cele cîteva cutii din cambuză, pentru hrana echipajului.

Se găsea în schimb cacao. Olandeză, garantat pură, Van Houten. Lazi şi iarăşi lăzi. In toate se aflau cutii de tinichea umplute cu cacao, închise ermetic, spre a nu-şi pierde aroma.

Ofiterul de grăniceri ciocăni într-o ladă ce se afla tocmai la mijloc. Lada fu scoasă numaidecît şi deschisă.

Capitanul nu înceta să rîdă. Ofiţerul deveni nervos. Căuta să-şi infrineze iritarea, dar nu izbutea să şi-o ascundă. Rîsul acela aproape că-l scotea din minţi.

Cutii frumoase, mari. Toate cu etichetele intacte. Căpitanul se apropie, scoase o cutie şi o oferi ofiţerului în vreme ce dădea risului său un ton deosebit de sarcastic.

Ofiţerul îl privi întîi pe căpitan, apoi cutia, după care se apropie cu paşi hotărîţi de lada deschisă, scoase altă cutie, din dreptul deschizăturii, îi rupse înfrigurat eticheta şi o desfăcu.

Cacao.

Capitanul se prăpădea de rîs. Deodată, însă, ofiţerul îşi aduse aminte de conservele de corned beef cu oase şi goli cutia de intregul ei conţinut.
Tot cacao. Nimic altceva. Numai cacao pură, garantată, Van Houten.
Tremurînd de enervare, ofiţerul smulse şi cutia ce se afla în mîna căpitanului, îi rupse eticheta, scoase capacul şi... înăuntru tot cacao... Inchise cutia şi o înapoie căpitanului zicîndu-i „mulţumesc !".
Ce se petrecuse în sufletul căpitanului în vreme ce ofiţerul îi smulsese cutia din mînă — asta numai el ar putea să spună. Dar rîdea, rîdea atît de tare încît putea fi auzit şi de pe ambarcaţiunea grănicerească ce se ţinea lipită de bordaj.
Ofiţerul se scuză, înapoie documentele controlate în care trecuse că a deschis o ladă, dădu o chitanţă pentru cele două cutii stricate, coborî cu însoţitorii în şalupă şi se îndreptă spre ambarcaţiunea lui.
După ce se îndepărtase binişor, comandantul strigă către cambuză :
— Bucătare ! In seara asta vei împărţi echipajului cacao şi cozonac cu stafide !
Se apropie apoi de ladă, scotoci o vreme pînă să găsească ce căuta, trase afară o anumită cutie şi o înmînă bucătarului, dupa care dădu ordin să se bată în cuie capacul, iar lada să fie aşezată la locul ei.
Mă aflam pe covertă cînd se petrecuseră toate astea. Şi fiindcă nu-i înţelept să scapi o ocazie favorabilă, m-am hotărît să sfeterisesc în acea noapte cîteva cutii cu cacao. Mi-ar fi adus ceva bănişori în primul port, sau le-aş fi putut schimba pe tutun. Am şparlit cinci cutii şi le-am dosit în buncărul de cărbuni.
Cînd ne-am schimbat din cart, i-am spus lui Stanislaw :
— Te-ai gîndit vreodată la cacao ? O treabă pe cinste ! Mai scoţi şi ceva gologani...
— Ei, ceva bănuţi ar ieşi, desigur, dac-ar fi în ele cacao. Dar în cutii se află cacao boabe şi dacă nu poţi vinde omului şi rîşniţă potrivită, n-ai să primeşti pe ele nici un chior.
Asta m-a făcut să intru la bănuială. Va să zică se gîndise si Stanislaw la o învîrteală de soiul ăsta. De bună seamă că deschisese o ladă încă în vreme ce a doua abia spînzura în vîrful bigii.
M-am repezit ca năuc spre buncăr şi am smuls capacul unei cutii. Stanislaw avusese dreptate : cutia conţinea cacao boabe. Dar teribil de tari, cu inele de aramă. A doua, la fel... A treia, a patra, a cincea, aşijderi. Le-am închis binişor şi le-am vîrît înapoi în lada. Nu mă interesau de fel boabele de cacao destinate arabilor si marocanilor. Oricum, chiar dacă am fi avut pe bord rîşniţe potrivite, tot n-aş fi putut să pun laba pe vreuna din ele.
Doar comandantul avea puterea să prefacă boabele de cacao în pulbere. O făcea pe două căi: săvîrşea această minune cînd cutiile se aflau în lăzi, dar o făcea deopotrivă şi cînd lua în mînă o cutie de tablă. Era meşter desăvîrşit în magia neagră. Yes, Sir.

Navigam spre Tripolis şi aveam o mare grozav de furtunoasă. In sala de cazane eram zvîrliţi de colo-colo, iar în buncăre era şi mai

afurisit. Pe cînd mă aşezasem pe o moviliţă de cărbuni să-mi trag un pic răsuflarea, am privit indelung sticla aceea mică de nivel, care ar putea înghiţi şi chinui un marinar zdravăn, dacă i-ar veni cheful s-o facă. Totodată mi-am pus intrebarea : „Oare eu voi fi acela care va trebui să reduc debitul ţevii, cînd i se va face de zbănţuială ?“

Si, fireşte, mi-am răspuns : „Nu !“ Dar cine poate afirma ce va face in cazul cînd nici nu i se va pune direct această întrebare, ci va trebui să hotărască răspunsul fără să se gîndească măcar daca i-a fost pusă ? Fochistul ar rămîne să zacă acolo ; prin propriile sale puteri nu va ieşi niciodată la suprafaţă. Dar nici eu n-am să-mi las fochistul în primejdie, aşa încît să-l aud cum îmi striga în urechi cît voi trăi: „Pippip! Pippip! Mă opăresc! Scoate-mă grabnic afară, Pippip! Nu mai văd. Ochii îmi sînt opariţi, Pippip... Iute, cît mai e vreme ! Simt că mi se apropie sfirsitul. Pip-pip-p !...“ Ei, în asemenea cazuri ar trebui să-l laşi in voia soartei pe fochistul tău, dacă altfel nu se poate. Dar alergi sa-l salvezi chiar de-ai fi sigur că or să vă rămînă la amîndoi oasele acolo. „Poate că, totuşi, n-am să mă duc. De ce s-o fac ? Si viaţa mea are o oarecare valoare. Viaţa mea.“

— Pippip, încărcătorule, sări înapoi ! Nu privi. Spre babord si zdup !

Aşa îmi strigă fochistul, încît acoperi cu strigătele sale vacarmul maşinilor. Fără să mă uit înapoi am făcut un salt către babord, Am căzut însă în genunchi, deoarece m-am împiedicat de o rănga ce-mi stătea în cale. In vremea asta se porniră nişte pocnete şi uruială care m-au asurzit.

Cu toată masca groasă de praf de cărbuni ce-i acoperea faţa, ai observat că fochistul pălise. Da, şi morţii pot păli şi mai tare. M-an ridicat anevoie, cu fluierele picioarelor jupuite, şi cu genunchi loviţi, şi m-am răsucit.

Lingura de cenuşă, cu întregul său dispozitiv, căzuse jos. Dispozitivul acesta este asemeni unui canal de tablă, rotund, ca un cos de fum, avînd un diametru de aproximativ un metru. Pe el se ridică în sus lingurile cu cenuşă, astfel încît să nu se bălăbăneasca în drum şi să nu se răstoarne pînă ce ajung pe covertă, la gura de evacuare.

Lingura spînzură departe, în sala cazanelor, la vreo nouă picioare deasupra podelei. Sus, este fixată cu nituri de un cerc metalic. De bună seamă că niturile ruginiseră, astfel că acum furtuna îi dădu lovitura de graţie şi lingura se rupsese. Incotro voia s-o pornească ? Spre sala cazanelor, fireşte. Cade vertical, e făcută dintr-o tabla groasă şi cîntăreşte peste o sută de kilograme. Dacă te-ar pali ţi-ar despica desigur capul şi ţi-ar tăia trupul cît e de lung, aidoma unui brici. Te nimereşte la umăr ? Ţi-l smulge cu braţ cu tot ! Iar dacă-i peste măsură de milostivă, te văduveşte numai de un picior, pînă la genunchi. Dar cui îi mai arde să se gîndeasca la lingura de cenuşă, sau că niturile cercului susţinător vor rugini cîndva ? El spînzură acolo încă de pe vremea căderii Ierusalimului şi totuşi nu s-a prăbuşit nici o dată, în decursul tuturor văleaturilor ce s-au scurs de atunci. Şi poftim ! Taman acuşi i năzare să se dea tumba. Nu mai eşti marinar, ci şomer ? A ta e vina ! Debarcă din vreme de pe hîrdău şi nu vei păţi nimic.

--Hei, fochistule ! Am scăpat şi de astă dată printr-un salt. Chiar de la primul

strigăt: „La o parte, încărcătorule !“ am tulit-o ca un maimuţoi. N-am mai stat să mă gîndesc ce se petrece acolo. Yorikke îţi dezvoltă instinctul de conservare şi te menţine în formă. Ei! Fi-ar să fie, fochistule, a fost o săritură la ţanc. Mulţumesc !

--N-ai de ce să-mi mulţumeşti. Mîine vine rîndul tău, poimîine cel al lui Stanislaw... Cine poate să prevadă pe care îl va nimeri glonţul ? Sîntem doar în război. Fereşte capul ! Dar înainte de a fi auzit , capul ţi-a şi zburat. Restul rămîne, dar nu mai valorează nimic. Peste bord. Cu un bulgăre de cărbune atîrnat de picior. Isi duc mîna la cozoroc. Drept muzică de îngropăciune, se aud cuvintele : „Iar nu mai avem fochist !“

Sticla de nivel a rămas intactă : şi-a primit jertfa. Fochistul a stricat socotelile lingurii de cenuşă. Dar asta cere răzbunare. Cine va fi jertfit sticlei de nivel? Care vine la rînd? Băiete, strînge cureaua tare! Prevestirea pluteşte în aer; pentru tine. Doamna cu coasa se învîrte, scotoceşte prin unghere şi trece în revistă fiecare colţişor. Data viitoare are să facă treabă mai chibzuită şi nu va îngădui ca fochistul să-şi zgîiască întîmplător ochii în sus, tocmai cînd lingura de cenuşă se desprinde din coroană, mai întîi o jumatate, apoi cealaltă. Data viitoare s-ar putea să se prăbusească a scîndura de colo, de sus, pe care treci legănîndu-te spre gura buncărului.

„Baiete, îţi spui, cred că cel mai cuminte ar fi să debarci la Tripolis. Chiar dacă faci parte din tagma răposaţilor, tot îţi mai da citeodată inima brînci s-o întinzi din mormînt şi să te vînturi niţeluş pe afară, la aer curat, căci te deprinzi anevoie cu putoarea din mormînt. Fireşte, alta nu-ţi rămîne decît să te înapoiezi în groapa, sau să te caţeri iar pe un vas al morţii. Dar ţi-ai umplut, incaltea , nările cu aer curat şi a doua oară o să-ţi vie mai lesne.“ La Tripolis însă nici gînd să debarc. Nu făceam un pas fără să fim urmăriţi. La cea mai nevinovată încercare să rămînem pe uscat, copoii ne-ar fi înhăţat pe dată şi ne-am fi pomenit iar pe punte. Ba ar mai fi prezentat căpitanului şi un decont cu spezele de urmărire, care ne-ar fi fost scăzute din leafă. Nici în Siria nu mi-a mers. N-aveai cum s-o iei din loc. Cu toate acestea eram oameni liberi, marinari liberi. Aveam dreptul să hoinărim prin porturi, să ne îmbătăm în taverne, să dansăm, să ne pierdem gologanii la jocuri de cărţi, ba chiar să ne lăsăm buzunăriţi. Totul ne era îngăduit, deoarece eram marinari liberi şi nu niscai osîndiţi. Dar de îndată ce Yorikke îşi fîlfîia pavoazul albastru, iar noi ne îndepărtam prea mult de chei şi de molă, luînd-o prin vreo ulicioară cotită sau prin cine ştie ce fundătură întunecoasă, ne trezeam numaidecît cu o labă pe umăr. „Monsieur, s’il vous plait, vă aşteaptă vaporul dumneavoastră. O să vă însoţim, ca să va rătăciţi drumul."

Şi ajungeai iarăşi pe Yorikke, iar ei aveau dreptul să stea acolo pe chei şi să-ţi interzică să părăseşti din nou nava, căci flutura pavoazul, şi asta însemna că s-a zis iarăşi cu libertatea.

Avusese dreptate Stanislaw cînd îmi spusese : „De aici nu mai scapi. Şi chiar dac-ai întinde-o, te dibuie şi eşti aruncat pe alt hîrdău al morţii, poate chiar pe unul mai nesuferit decît ăsta !" Fiindcă morţii se pricep să te smulgă chiar şi din ghearele poliţiei. Cu mulţumiri. Ba mai şi strecoară în palma făcătorilor ăstora de îngeri o hîrtie de zece şilingi. Te şi hrănesc, pînă ce soseşte alt vas al morţii căruia să i te

vîndă. într-un fel trebuie doar să se descotorosească de tine. Nici să te trimită la urmă, în ţara ta, n-au cum. Dacă eşti apatrid...
— Cu toate astea nu pot fi silit să mă reîmbarc !
— Trebuie. Căpitanul va afirma că te-a înregistrat prin bună învoială ; ba aţi şi dat mîna. Pe tine nu te va crede nimeni; lui i se dă întru totul crezare. Vezi, însă, că el este ditai căpitanul, are o patrie — chiar dacă e măsluită şi nici dînsul n-are dreptul să soe înapoieze în ţara lui de baştină. Dar e căpitan. Trebuie să te imbarci ! Te-a înregistrat în echipaj, deşi nu te-a văzut niciodată; si pretinde că aţi bătut laba şi te-ai angajat. Trebuie să te reimbarci. Altminteri devii dezertor...

--Dar bine, măi Stanislaw, vorbeşte lămurit ! Omul are şi anumite drepturi, l-am contrazis eu, fiindcă-mi părea că exagerează.

--Eu am ajuns la al patrulea vas al morţii; tu eşti de-abia laprimul. Şi-s uns cu toate alifiile.

--Dar nu mă pot sili ! Am venit pe Yorikke de bună voie, am replicat eu.

--E drept. Prima dată vii, pe jumătate, de bunăvoie. Dar dacă ai fi avut toate actele în regulă, nu ţi-ai fi vîrît capul sub tocător. Daca totu-i în ordine nimeni nu te sperie cu fleacuri de-astea : „că ai dat mîna", „că înseamnă dezertare" şi alte baliverne. Căci le poti răspunde că te duci la consulul tău. Şi ei vor trebui să te lase s-o faci, chit că te vor însoţi. Dacă te preia consulul şi-ţi recunoaşte cetăţenia, rămîn mofluzi. Atunci nu se mai pune problema „că ai dat mîna", ci i se pune căpitanului întrebarea : „Da' dumneata cine eşti ?“„Cînd ţi s-a făcut ultima inspecţie pe, navă ?“,,Cum staţi cu îndatoririle faţă de echipaj, cu solda, hrana, dormitoarele ?“ Iar căpitanul ar lua-o grabnic din loc, fără să mai pomenească un cuvinţel despre faptul că aţi dat mîna. Vorba e : te poţi prezenta la consul ? Ai acte ? Ai patrie ? Ei, va să zică, astia pot face cu tine ce poftesc. Nu mă crezi ? Coboară şi incearcă...

--Dar tu mai ai cumva livretul de marinar danez ? îl iscodii pe Stanislaw.

--Ce întrebare ! Idioată, zău aşa. Dacă-l aveam, n-aş mai fi fost aici. L-am vîndut pe zece dolari, de îndată ce am căpătat la Hamburg un paşaport frumuşel. Dar cumpărătorul nu are voie să se imbarce pe un vapor danez, nici să se prezinte cu el la vreun consul al Danemarcei. Ăsta i l-ar confisca pe dată, întrucît a şi fost încunoştinţat că e o escrocherie şi că adevăratul proprietar nici nu mai trăieşte. Totuşi, pentru împrejurări lipsite de importanţă, livretul merită o sută de dolari. Ei, dacă l-aş mai avea! Dar m-am încrezut în paşaportul meu elegant. Era trainic şi sigur, ca o cetate. Sănătos tun. Autentic. Mai grozav ca zece martori la un loc. De paşaportul ăsta puteau să întrebe la Hamburg din toate colţurile lumii, amintind doar numărul lui. Răspunsul nu s-ar fi lăsat aşteptat: paşaportul e curat ca diamantul. Dar totul era doar faţadă cu stucatură de ipsos : exteriorul atrăgător, dar gol pe dinăuntru.
— De ce nu l-ai încercat şi în altă parte ?
— Am făcut-o şi pe asta, Pippip. Socoţi că m-aş fi lepădat cu una, cu două, de un asemenea strai arătos, fără să fi încercat barem de cîteva ori dacă-mi şade bine ? M-am prezentat cu el şi pe un cargo suedez. Nici nu mi s-a dat prilejul să trec şi pe la consulat. Căpitanul a luat în mînă paşaportul, s-a zgîit la el şi mi-a trîntit-o de la

obraz : „Nimic de făcut cu noi. Ar însemna să nu mai scap de dumneata în vecii vecilor."
— Dar germanii ? Poate că ei te-ar fi angajat, mi-am dat cn părerea.
— In primul rînd, ăştia plătesc cîineşte ; cel puţin aşa era pe atunci. Cît dau azi oamenilor, habar n-am. M-aş fi îmbarcat totuşi bucuros pe un cargo nemţesc ; mi-era totuna. Dar cînd nimereşti la dînşii ţi-o şi azvîrle-n mutră : „Nu angajăm poleaci! Afară cu poleacii! Mîncaţi-vă pînă ăţi crăpa cărbunii din Silezia Superioară ! Nu vă ajunge ca să vă săturaţi beregăţile voastre leşeşti ?" Şi altele de soiul ăsta. Ar fi ţinut-o mereu aşa, tot timpul călătoriei— chiar dac-aş fi primit un angajament. Ceilalţi — echipajul - sînt daţi naibii şi de zece ori mai porniţi împotriva polonezilor. Nu era cu putinţă să rezişti în mijlocul lor. Nu, n-ai fi rezistat, Pippip. Ai fi sărit peste bastingaj. Aşa că, tot mai bine e pe Yorikke al nostru. Aici, barem, nimeni nu se agaţă de naţionalitatea celuilalt şi nu i-o zvîrle în faţă, fiindcă nici unul nu mai are naţionalitate, cu care să se umfle-n pene.
Aşa au trecut lunile una după alta. Şi pînă să-mi dau seama, s-au şi scurs patru luni de cînd navigam pe Yorikke. Şi eu care crezusem că n-o să rezist aici nici două zile...

Ingăduiţi-ne să zămislim oameni chipul şi asemănarea noastră : lăsaţi-ne să le dăm capacitatea sa creadă şi să se obişnuiască, aşa încît, într-o bună zi, să nu se lepede de noi. Yorikke devenise un vas suportabil. Ca să fim drepti ajunsese un vaporaş pe cinste. Nici mîncarea nu era atît de proastă cum îmi păruse la început. Ni se servea cînd şi cînd cite un supliment, ca „după furtună". Primeam uneori cacao şi cozonac cu stafide. Iar uneori cîte o jumătate de pahar cu coniac, sau un pahar plin cu rom. Cîteodată bucătarul ne împărţea chiar un supliment de jumătate kilogram de zahăr, dacă îi alegeam din buncare brichete rotunde şi frumoase pentru bucătărie.
Chir şj murdăria din dormitoare devenise suportabilă. E drept că n-aveam mătură sau perie de frecat. Ştergeam pe jos cu o zdreanţă de sac. Nici săpun n-aveam. Şi chiar cînd cumpăram o bucată de sapun pentruuz personal, cum să-l fi folosit pentru curăţirea dormitoarelor ? Doar nu eram nebuni!
Nici culcuşul nu-mi mai părea atît de tare ca la început. Mi-am incropit o pernă din cîlţi pentru curăţat motoarele. Ploşniţe? Gasesti şi aiurea, nu numai pe Yorikke. Te obişnuieşti cu ele. Şi nimeni din echipaj nu-mi mai părea atît de răpănos şi de zdrentaros ca în primele zile. Nici vesela nu-mi mai părea atît de unsuroasa. Pe zi ce trecea toate deveneau un picuşor mai curate, mai bune, mai uşor de suportat. Dacă ochii văd acelaşi lucru multă vreme, nu-l mai bagă-n seamă; dacă ciolane ostenite se odihnesc in fiece zi pe aceeaşi scîndură tare, ajung curînd să doarmă de parca s-ar afla pe aşternut de puf. Dacă limba simte zilnic acelaşi gust, uită că mai există şi altul; cînd totul se micşorează în preajma ta, nu observi că te chirceşti şi tu, iar cînd tot ce te inconjoară e slinos, nu-ţi dai seama cît de răpănos ai devenit tu insuti.
Da, Yorikke devenise, fără îndoială, un vas destul de suportabil.

Cu Stanislaw aveai ce sporovăi şi puteai sta la taclale ; era un flacau înţelept şi isteţ, care văzuse multe, cu ochi limpezi şi minte deschisa. Şi cu fochiştii se putea sta de vorbă. Mai aflai de la ei unele noutăţi de ici, de colo. Nici mateloţii de punte nu erau nişte tîmpiţi, seci la cap. Capetele seci n-ajungeau pe hărăbăile morţii şi arareori dădeai peste oameni mediocri. Căci ăştia, vezi bine, ai totdeauna actele în regulă. Ăştia n-au cum să se rostogolească de pe vreun zid, pentru simplul motiv că nu se caţără pe ziduri, sa vadă ce se petrece dincolo. Ei se mulţumesc cu ce aud de la alţii. Şi cred că dincolo de zid dai numai peste incendiatori. Intotdeauna incediatorii se află de cealaltă parte a zidului. Iar cel care nu crede şi se caţără pe zid spre a se încredinţa de adevăr se duce de-a berbeleacul şi, pe bună dreptate, rămîne pe dinafară. Şi dacă ţine cu orice preţ să ajungă dincolo ca să-şi vîndă incendiatorilor nasturii ce-i prisosesc la pantaloni, atunci cel puţin să intre pe poartă, încît să se vadă cine este, iar pîndarul de noapte, deasupra uşii căruia se află vulturul şi coada drapelului naţiunii pentru a se şti că este paznicul naţiunii, să nu-şi piardă cumva bacşişul. Cel care nu poate mişca din urechi şi nici nu are acte în buzunare, care să dovedească, legal, că-i feciorul maică-si, n-are decît să rămînă acasă. Libertate ? Desigur. Dar cu acte şi ştampila. Dreptul locuitorilor să se plimbe pe unde ar avea chef ? Neîndoios. Dar numai cu aprobarea paznicului de noapte. Aveam la capitan solda pe patru luni. Din care trebuiau scăzute avansurile de o suta douăzeci de pesetas — sau ceva mai mult. Dar tot rămînea o sumă frumuşică. Dacă o schimbai în lire sterline, nu era de fel de lepădat.

Nici să fi muncit pe daiboj n-aş fi avut poftă, iar căpitanul să se înfrupte din gologănaşii mei. Şi în felul ăsta mă avea la mîna si mai abitir. Dar unde şi cînd puteai să reziliezi angajamentul? Aşa ceva nu era cu putinţă. In nici un port nu mi s-ar fi încuviinţat să rup angajamentul. Fără acte, fără o patrie ! Ar însemna să nu mai scape niciodată de tine. Nu poţi rupe angajamentul.

Nu există decît un singur soi de a rupe angajamentul: acela al gladiatorilor. Vasul să se lovească de un recif, să te trezeşti in mijlocul peştilor. Dacă scapi, ajungi pe vreo coastă. Acolo nu te pot arunca numaidecît îndărăt în apă. Eşti naufragiat. Stîrnesti mila oamenilor, mai ales a celor care locuiesc chiar pe coasta. Pentru morţi nu există îndurare, cu naufragiaţii e altceva.

In cele din urmă trebuie să-şi facă apariţia şi paznicul de noapte al pavilionului sub care naviga vasul ce s-a lovit de stînci. Ţi se dau si ceva bani. Nu din milă pentru tine, ci pentru raportul pe care-l faci, astfel încît asigurarea să fie bine unsă. Căci dacă raportul nu ajunge la timp, înseamnă că expiră termenul şi asta presupune o însemnată pierdere de dobînzi. După ce raportul ajunge însă la destinaţie, iar mila pentru naufragiaţi seacă, nu-ţi ramine decît să te călătoreşti iar spre cei morţi. Porneşti la început domol, apoi iute, din ce în ce mai iute. Compania de navigaţie este raspunzătoare faţă de marinar şi este obligată să-l transporte mai departe. Nici un căpitan nu vrea să-l angajeze însă. Ar însemna să nu mai scape de el. Nu-ţi rămîne decît să te angajezi tot pe un vas al morţii. Nu prea vrei, fiindc-ai îndurat destule pe cel din urma. Invoiala, încercarea de dezertare, zece şilingi în mînă, pavilionul ridicat pe catarg, îmbarcarea. Bună dimineaţa, iar o iau de la început. Peştii

să mai aibă răbdare ! Odată şi odată tot am sa le pic în bot. Fie datorită unei sticle de nivel, unei linguri pentru cenuşă, unei lavine de cărbuni sau unui recif. In orice caz, vin sigur. Un individ de teapa noastră n-apucă să fie pensionat, nici nu-şi poate lua o nevastă şi apoi să pornească o mică negustorie pe un barcaz. El trebuie să se întoarcă mereu în arenă. Pînă uită ca se află acolo. Yes, Sir...
Iata-ne aşadar ancoraţi la Dakar. Un adevărat port, sută-n sută. Nimic de zis împotriva lui.
Curaţim cazanele. Cureţi unul chiar a doua zi după ce ai stins focul, in timp ce cazanul vecin se află încă sub presiune. Această bucurie iţi este hărăzită taman în ţinutul unde ţi se spune : „Ia priveşte colo, unde se văd bulumacii ăia verzi pe care stă scris un E. E ecuatorul. N-ai decît să-i zici şi meridian, dacă-i desprinzi plăcuta de alamă pe care scrie E şi agăţi alta pe care stă scris M. Dar oricum i-ai spune — ecuator, meridian sau nicicum — arşiţa si zapuşeala rămîn aceleaşi. Dacă apuci tăbliţa pe care scrie E ţi s-a si dus mîna, retezată ca de un brici. Rămîne din ea doar un pumn de renuşă. Dacă aşezi pe ecuator o bucată de fier, se topeşte ca untul; dacă aşezi două bucăţi cap la cap, se sudează autogen. Netede şi fără dungă : doar să le apropii.
— Ştiu, mi-a confirmat Stanislaw, am trecut şi noi odată pe la ecuator, într-o zi de Crăciun. Era totuşi atît de cald încă, încît puteai găuri bordajul numai dacă apăsai cu degetul. Nici nu era nevoie să-l găureşti. Era de ajuns să-l ciocăneşti puţintel cu degetul că se şi căsca o gaură. Dacă scuipai spre bordaj, scuipatul trecea prin perete ca nimic. Şi iarăşi o gaură... Căpitanul ne-a văzut de pe dunetă şi ne-a strigat: „Aveţi cumva de gînd să prefăceţi vaporul în strecurătoare de ceai ? Astupaţi găurile de îndată !“ A fost de ajuns să ne trecem mîna sau cotul peste ele, şi găurile s-au astupat. Ce te miră ? Dacă pereţii erau moi ca aluatul de cozonac ! Catargele de fier se încovrigaseră ca luminările de ceară cînd le aşezi pe o plită încinsă. A fost o întreagă dandana pînă ce am izbutit să le îndreptăm. Cu ecuatorul nu-i de glumit...
— Intr-adevăr, am întărit eu. D-aia,cică, s-au şi fixat pe amîndoua părţile ecuatorului, jur împrejurul pămîntului, bulumaci, pe care au fost atîrnate tăbliţe ce înştiinţează despre diferitele primejdii. Parii pot fi văzuţi şi pe atlasurile marine. Voi aţi comis gugumănia să treceţi chiar peste ecuator. Noi am fost mai şmecheri: am depăşit ecuatorul navigînd printr-un tunel submarin. Şi ne-a fost răcoare. Nici nu-ţi dădeai seama că treci prin părţile alea.
— Cunosc şi eu tunelul de sub ecuator. Dar compania a refuzul să achite taxa de navigaţie prin el. Pentru fiecare tonă transportată astfel se percepe cîte un şiling. Dar cum intri în tunelul ăsta ?
— Foarte simplu, l-am lămurit. S-a făcut o pîlnie adîncă în ocean. Vaporul se scufundă frumuşel în ea, navighează fără să-i pese pîna trece de ecuator şi iese afară printr-o pîlnie asemănătoare.
— Ai dreptate, e simplu, încuviinţă Stanislaw. Imi închipuisem că treaba e mult mai complicată. Gîndeam că vaporul e introdus într-un costum de scafandru şi coborît în tunel. Iar acolo, dedesubt, e o maşinărie care-l trage, apoi jos merge de-a lungul unei toţi dinţate, iar de partea cealaltă, vaporul e tras în sus după acelaşi sistem.

S-ar fi putut şi aşa, am admis eu. Ar fi fost însă destul de anevoios. Şi nu s-ar percepe numai un şiling per tonă.

--Crucea şi dumnezeii... Nu încetaţi odată cu pălăvrăgeala inauntru în cazan ? zbieră la noi al doilea mecanic, vîrîndu-şi capul prin gaura cazanului. Dacă o să flecăriţi aşa, la nesfîrşire, cînd o sa-l mai curăţaţi ?

--Ia fă-te-ncoace, măi cîine, dacă ai poftă să te trezeşti c-un baros peste scăfîrlie !

Am urlat cuvintele astea cu sălbăticie, aproape înnebunit de dogoare. N-ai decît să ciocăneşti singur cazanul, geambaş ticălos şi afurisit ! Cu tine mai am eu de schimbat o vorbuliţă...

Gindeam că o să mă raporteze şi or să mă azvîrle de pe vapor. Daca ar fi făcut-o, ar fi trebuit să-mi plătească banii ce mi se cuveneau şi să-mi dea o adeverinţă. Dar nu erau atît de proşti.

--Aidoma ofiţerilor pe front. Poţi să le spui ce-ţi vine la gură, ba chiar să-i pocneşti peste muzicuţă, că tot nu te raportează la superiori, spuse Stanislaw. Le vine mai bine la socoteală să te aiba afară, în libertate, decît să te ştie închis şi la adăpost.

Auzi! Să cureţi cazanul numai la o zi după ce s-a oprit focul şi sa ai alături alt cazan încins, sub presiune. Şi asta unde ? La ecuator... Domnii mei, cine n-a înfulecat niciodată un coltuc de piine udîndu-l cu lacrimi îl bea aici ca pe limonadă de zmeură. Stateam despuiaţi la piele, dar pereţii dogoreau în asemenea hal, incit ne-am văzut siliţi să tragem pe noi îmbrăcămintea şi să ne asternem sub genunchi perne din zdrenţe de sac, altcum ni s-ar fi prăjit ţurloaiele.

Si pe deasupra să ciocăneşti într-una. Şi ce prăfăraie face piatra asta de pe cazan ! Parcă ţi-ar fi răzuit cu sticla plămînii, şi gîtlejul, şi gura. Dacă deschideai gura simţeai cum îţi scîrţîie piatra intre măsele, ca şi cum ai fi măcinat nisip. De-a lungul şirii spinarii încercai o senzaţie îngrozitoare, de parcă ţi-ar fi fost sfredelită la un capăt.

Cazanul nu-i de felul lui prea încăpător. Dacă mai pui la socoteală şi puzderia de ţevi ce-l brăzdează de-a lungul şi de-a latul, e lesne să-ţi închipui că ne tîram pe burtă ori pe spate, ca sa ajungem peste tot. Te strecurai printre ţevi ca şarpele. Oriunde pui mîna e atît de fierbinte, de parcă ai atinge o plită de cuptor încinsă. Pe deasupra îţi mai sare în ochi şi cîte o sfărîmătură din piatra cazanului. Şi sfărîmătură asta ascuţită îţi produce o durere de te scoate din minţi. Cauţi apoi s-o pescuieşti din ochi cu mîna jegoasă şi plină de sudoare, încît, după atîta canon, ochiul ţi se roşeşte ca para focului. Te mai descurci o vreme pînă cînd hop ! iar te pomeneşti cu altă sfărîmătură ascuţită în ochi şi chinul începe de la capăt.

Ochelari de protecţie ? Costă bani. Şi Yorikke n-are fonduri de risipit. Aşa se curăţau cazanele cu o mie de ani în urmă; aşa se curăţă şi azi. Deseori nici ochelarii ăştia nu fac două parale ; sau nu vezi nimic prin ei, sau te apasă, sau sudoarea ţi se prelinge prin izolarea de pluş, pătrunzîndu-ţi în ochi. Ei, dacă am fi avut lămpi electrice, cred şi eu, munca ar fi fost mai uşoară. Dar aşa, cu lămpile de pe vremea Carthaginei...In cinci minute cazanul se umplea de fumărie groasă. Dar trebuia să-l cureţi.

Iar baroasele pocnesc în cazan şi fac o hărmălaie de zici că s-au pornit din văzduh mii de tunete înfricoşătoare, ca să-ţi asurzească timpanul. Nu e un zgomot pe care

să-l poţi suporta, ci nişte lovituri grele ce vibrează şi scrîşnesc ascuţit.
După cinci minute o zbugheam afară, să respirăm. Fierbeam în năduşeală, plămînii încinşi se umflau şi horcăiau, iar inimile noastre băteau mai-mai să ne spargă pieptul, în timp ce genunchii ne tremurau.
Aer, numai aer, cu orice preţ. Afară adia o briză răcoroasă, care producea asupra noastră efectul unei furtuni de zăpadă în regiunea Saskatchewan. Trupul ne era parcă străpuns, pe toată lungimea lui, de o sabie lată şi ascuţită. Tremuram, dîrdîiam, ţopaiam de frig şi tînjeam iarăşi după dogoarea cazanului.

Peste alte cinci minute urlam : „Aer !“ Toţi trei, cîţi eram acolo, ne buluceam ca disperaţii către gura strimtă a cazanului, prin care ne strecuram afară cu destulă trudă. Puteam ieşi doar cîte unul, trebuia să ne sucim şi să ne răsucim ca o pisică. Iar în timp ce unul se caznea să iasă pe gura cazanului, înăuntru nu mai pătrundea nici pic de aer. Sînt al doilea la rînd, mă lupt din greu, îmi strecor umerii şi mă silesc să ies din cazan. Dar în vremea asta, inauntru, fochistul cade jos, lovindu-se rău şi pierzîndu-şi cunostinţa.

--Stanislaw, fochistul a leşinat. Trebuie să-l scoatem afară, strig eu abia trăgîndu-mi sufletul. Dacă nu-l scoatem, se înăbuşă.

--O cli-pi-tă, măi Pippip ! Incă nu pot să respir...
Nu trece mult şi iar ne străpunge trupurile o sabie înghețată, încît ducem dorul zăpuşelii din cazan. Inşfăcăm o parîmă, iar eu mă strecor pe gura cazanului. Il leg zdravăn pe fochist şi apoi ne muncim să-l scoatem la aer. Asta e treaba cea mai afurisită. Să te strecori înăuntru şi afară tu singur izbuteşti. Dar ca să faci treaba asta şi cu un ins leşinat, ţi se cere răbdare, iscusinţă şi temeinice cunoştinţe anatomice. Capul i l-am tras iute afară. Dar cu u merii am avut de furcă.
Pina la urmă l-am înfăşurat strîns, ca pe un balot, şi ne-am opintii din răsputeri să-l ridicăm. Iată-l, în sfîrşit, ieşit din cazan.

Nu-l scoatem în furtuna de zăpadă, afară, ci îl aşezăm în sala cazanelor, chiar în apropierea celui de al doilea cazan fierbinte. Ii dezlegăm umerii.
Nu mai răsuflă, nu mai răsuflă de loc. Doar inima îi bate, încet, dar ritmic. Ii turnăm apă pe cap şi îi punem pe inimă un sac ud. Apoi îi facem vînt peste faţă şi-i suflăm în obraz, de parcă am vrea să aprindem un mangal. Il cărăm apoi pînă sub gura de ventilaţie.
Stanislaw dă fuga sus, să deschidă ventilaţia, astfel ca aerul proaspăt să se reverse asupra fochistului.
De bună seamă că în clipe dintr-astea cîinele de geambaş nu se arată pe aici. Dar e de ajuns să sporovăim niţeluş înăuntrul cazanului, că o dată te şi trezeşti la gura lui cu mutra respingătoare a mecanicului, care ne mai şi astupă aerisirea cu hoitul lui butucănos. Ce-o să-i mai pisăm odată stîrvul c-un baros ! Barem daca ticălosul ar aduce un pahar cu rom, pentru fochist. Noi n-am bea din el. Poate doar o înghiţitură, ca să ne clătim gîtlejurile şi sa ne iasă praful dintre dinţi.
Fochistul stă sub gura de ventilaţie. Mă apuc să-i fac respiraţie artificială. In sfîrşit, îşi revine ! Se simte mai bine. Cînd izbutim să-l ridicăm în picioare şi să-l aşezăm pe un morman de cărbuni, rezemîndu-l în colţ, ca să aibă un sprijin, se iveşte al doilea

mecanic :
— Ei drăcia dracului, ce-i asta ? strigă el de îndată, sînteţi platiţi ca să trîndăviţi, sau pentru ce ?
Stanislaw, eu, sau chiar amîndoi l-am fi putut lămuri:
— Fochistul a...
Dar am simţit şi unul şi celălalt acelaşi lucru şi am reacţionat la fel. E destul ca muncitorul să se călăuzească după instinct, ca să procedeze cum se cuvine.
Cu un gest spontan, fără să scoatem un cuvînt, ne-am aplecat, am înhăţat în fiecare mînă cîte un bulgăre barosan de cărbune şi, în aceeaşi clipă, i-am repezit către hoitul şi ţurloaiele mecanicului, A luat-o la sănătoasa, ferindu-şi căpăţîna cu mîinile. Stanislaw a fugit cîţiva paşi după el şi i-a strigat din urmă :
— Măi, broscoi rîios ! Dacă ai să ne scazi măcar o jumătate de şiling din leafă pentru ceea ce ai păţit, află că în călătoria viitoare o să te aruncăm în gura focarului şi apoi o să te adunăm în lingura de cenuşă. Să mă scuipi între ochi, dacă n-am să te prăjesc pe jăratic, bestie ce eşti!
Bestia n-a raportat căpitanului. Pentru noi, de altfel, ar fi fost totuna. Ne-am fi dus cu mare bucurie la închisoare, la Dakar. Nici nu ne-a reţinut vreun penny, ca amendă. Cît timp am curăţit cazanele — şi asta a ţinut cîteva zile — nu s-a mai arătat prin apropiere. Din ziua aceea se purta cu noi de parcă eram oua crude, arătîndu-se atît de diplomat încît îl întrecea pe şeful mecanic. Să ai la-ndemînă un bulgăre de cărbune, un baros ori o rangă de fier şi să ştii să le foloseşti la locul potrivit — asta face adevarate minuni.
După ce am curăţit lună cazanul, ni s-au dat cîte două pahare cu rom şi un avans. Ne-am fîţîit prin oraş şi ne-am zgîit peste tot. Te gîndeşti întotdeauna că poate întîlneşti, cînd nici nu te aştepţi, vreun cunoscut. In ce mă priveşte, m-aş fi putut cărăbăni pe un cargo franţuzesc care pornea către Barcelona. Dar nu m-am îndurat să-i fac pomană căpitanului banii ce mi se cuveneau pe patru luni. De ce să fi muncit pe daiboj ? Am lăsat, aşadar, ca drăguţul de cargo franţuzesc s-o ia din loc fără mine. Şi Stanislaw ar fi vrut s-o întindă pe unul norvegian, care mergea spre Malta. Dar n-a făcut-o din aceleaşi pricini. Avea de primit mai mult decit mine. Aşa că doar ne-am vînturat prin port. Stanislaw s-a urcat pe vasul norvegian, iar eu am hoinărit mai departe.

Departe, în afara portului, se afla ancorat vasul Empress of Madagascar — împărăteasa Madagascarului — o navă englezească de nouă mii de tone, poate şi mai mult. Era un vaporaş pe cinste. Unul pe care tare ai fi încercat s-o ştergi, ieşind pentru o vreme din cavou, ca să faci o plimbare. Vaporaş fain, nou. Curăţel, ca dat cu lac. Nici măcar aurul nu era şters. Culorile proaspete, strălucitoare. Dar nu-i rost, nu gaseşti liber nici un locşor pe asemenea vaporaş, de-ai fi zis că-i o fetişcană cu obrajii fragezi ca piersica. Şi îţi surîde atît de galeş, ba plecîndu-şi genele vopsite, ba dîndu-şi ochii peste cap, că te unge la inimă. Ar trebui să-ţi faci niţeluş

vînt pînă acolo, s-o admiri din apropiere.

Pe toţi dracii ! Dacă n-ar fi păcătoasa ceea de soldă, mi-aş încerca norocul. Dar nu renunţ la banii mei nici în ruptul capului. Ei, daca aş izbuti să-l fac pe al doilea ofiţer să mă dea afară !... Poate ca n-ar strica să-l mai zădăresc un pic. Dar ăstora puţin le pasă. Impunge-i cît vrei, că tot n-ai să izbuteşti să scapi. Iar dacă o faci prea de oaie, îţi scade solda pe două săptămîni. Şi munceşti pe daiboj.

Dacă împărăteasa ar ridica ancora înaintea lui Yorikke şi m-aş afla pe puntea ei, angajat sub pretext de forţă majoră, nu mi-aş mai dori altceva. Dar oare unde m-ar debarca imparăteasa ? Sa mă ducă în Anglia n-are voie, că nu poate să mă debarce acolo. Şi, într-un fel, trebuie să-mi facă vînt undeva. Vorba e : unde ? Pesemne că m-ar expedia pe vreun vas al morţii, în timpul călătoriei, într-un port oarecare, unde ar întîlni asemenea hărăbaie. Dar întrebarea nu costă nimic.

— Hallo!

— Hallo!

Ăl de-mi răspunde poartă o şapcă albă :

— What is up ?

— Ain't no chance for a fir eman, chap ? N-aveţi un loc pentru un fochist, îi strig eu.

— Acte ?

— No, Sir.

— Sony. Regret: nu-i nimic de făcut.

Ştiam dinainte. E o domnişorică tare elegantă. Totul trebuie să fie pus la punct. Nu vrea decît cu act de cununie. O ţine din scurt maică-sa : maica Lloyd din Londra.

Mă tot fîţîi pe chei, de-a lungul vaporului. Pe puntea de la pupa, marinarii şed şi joacă foiţe. La naiba, ce fel de englezească vorbesc ? Asta-i yorikkească sadea ! Şi unde ? Pe un vas englezesc spilcuit şi ras proaspăt, cu aurul de pe blazon încă intact. Ceva nu-i în regulă aici. Poftim ! Invîrt cărţile, dar nu se ceartă şi nici nu rîd. Ce-o mai fi şi asta ? Pe toţi sfinţii din ceruri, şed roată şi învîrt foiţele, de parcă ar sta pe propriile lor morminte şi ar juca pe viermii ce le rod stîrvul. De mîncare au, arata bine hrăniti. Dar jocul ăsta de cărţi trist şi mutrele astea posomorite pe un cargo englez nou-nouţ ? Hotărît lucru, e ceva putred la mijloc ! In definitiv, ce-o fi căutînd unul ca ăsta aici, în portul Dakar ? Ce o fi încărcat ?Fier vechi? Pe coasta de vest a Africii? Lîngă ecuator ? Hm... fier vechi... Well, să zicem că doamna împărătească porneşte acasă goală şi a luat, ca lest, niscai fier vechi. Destinaţia Glasgow. Fierul vechi e mai bun decît nisip şi pietroaie. Şi acoperă; cel puţin pe jumătate, cheltuielile călătoriei.

Cu toate acestea... Cum se face că Empress, vaporaşul ăsta nouţ nu găseşte o încărcătură din Africa pentru Anglia ?

Ei,dac-aş rămîne pe mal, nu te teme, aş dibui în trei ceasuri ce hram poartă Impărăteasa asta strălucitoare ! Nu cumva o fi şi ea... ? Halal de tine, băiete. Ai început să vezi pretutindeni strigoi. Această Empress of Madagascar — o codană din Glasgow cu obrajii, ca piersica — umblă tocmai aici ca să ademenească bărbaţi ? Aşa sulemenită ?

Nu, nici sulemenită nu-i; sînt culorile ei naturale. Să tot aibă trei ani. Totul e de soi pe

ea. Nici măcar un nituleţ de pe rochiţa ei nu-i uzat. Curată-lună. Şi pretutindeni e un miros plăcut. Ei, dar echipajul ? Echipajul... Nu, precis : ceva nu-i în regulă. Şi ce ma interesează ? Fiecare plod cu bucuriile lui. M-am întors la vasul norvegian şi m-am urcat pe punte. Stanislaw era tot acolo. Şedea în dormitor şi sporovăia cu nişte danezi. Avea în buzunar o cutie cu unt danez, prima, şi o bucată de brînză să te lingi pe degetete.
--Ai picat la ţanc, Pippip, îmi spuse Stanislaw. Ai să mănînci aici cina, o adevărată cină daneză, aşa cum scrie la carte, pe cinste.
Nu ne-am lăsat rugaţi şi am cinat cu ei.

- Aţi văzut cumva cargoul englez ancorat mai încolo, de-i zice Empress ? am întrebat pe cînd ne aflam cu toţii în sala de mese si inghiţeam de ne pocneau fălcile.

- Stă cam de multişor p-aici, răspunse unul.

- Straşnică fetişcană ! mai aruncai eu iarăşi.

-- Sus alai, jos putregai, zise un danez.

— Cum, m-am mirat eu, putregai ? De ce ? Totul pare atît de sănătos...
— Sănătos, ce-i drept, se amestecă şi un altul în vorbă. Te poţi chiar angaja pe el dacă ai chef. Or să dea papagal că a fost caz de forţă majoră. Capeţi miere şi ciocolată zilnic, ba şi prînzul condamnatului: budincă şi friptură.
— Pe toţi dracii ! Dar vorbeşte lămurit, omule ! am izbucnit eu. Ce se petrece acolo ? M-am şi oferit aşa, într-o doară, şi m-au refuzat.
— Prietene dragă, nu prea ai mutra unuia care a înghiţit ieri pentru prima oară apă de mare. E un dric.
— Te-ai scrîntit la bilă, fîrtate, ori te-a lovit cu leuca-n cap ? i-am strigat eu.
— Un dric, îţi repet, întări danezul şi îşi turnă cafea. Mai vrei cafea ? Nu ne zgîrcim la zahăr, lapte şi unt. Le dăm şi de haram. Poţi să iei o cutie şi acasă. Ce zici ?
— Doar că mă întrebi şi sînt mişcat pînă la lacrimi, i-am răspuns şi mi-am umplut cana cu cafea, o cafea pe cinste, curată.
Pe Yorikke aproape că-i uitasem aroma. Acolo capeţi surogat amestecat doar cu douăzeci la sută cafea naturală, chipurile ca să nu-te îmbolnăveşti de inimă.
— Un vas al morţii, îţi repet.
— Cum adică ? Duce oare soldaţii americani morţi în Franţa înapoi în America, pentru ca mamele lor să-i poată sădi în glastre, bucurîndu-se şi ele de cinstea hărăzită celor morţi şi entuziasmîndu-se astfel pentru războiul care urma să pună capăt tuturor războaielor ?
— Ia nu-mi mai ciripi pe radical, omule ! Transportă într-adevăr morţi, dar nu dintre cei căzuţi în război, pe pămîntul Franţei
— Şi atunci ce sînt ?
— Ingeraşi. Marinari-îngeraşi. Leşuri de marinari, măi cap greu ! Acum ai priceput ?
— Şi zici că d-ăştia se află pe puntea lui Empress ?
— Măi, omule ! Ai un cap tare că poţi sparge cu el şi pereţii buncărelor. Fireşte că mătuşica îi are pe covertă. Sînt pe trei sferturi curăţaţi. In bisericuţele din satele lor, ar putea fi trecuţi de pe acum în pomelnicul marinarilor pieriţi în valuri. Şi n-o să trebuiască să fie şterşi. Dacă ai şi tu chef să ţi se păstreze numele pe o tăbliţă de soiul

ăsta, în biserica din sat, porneşte cu ei.
Ti-ar veni bine, de altminteri, ca lîngă numele tău să stea scris şi Empress of Madagascar. Sună al naibii de frumos! Arată mai dihai decît dacă alături de numele tău ar sta scris Berta sau Emma sau Nord Kap. Şi apoi trebuie să ţii seama şi în ce vecinătate vei sta pe tăbliţă. Empress of Madagascar e un nume avintat, băiete.

--Dar de ce o fi vrînd să şi pună mîna pe asigurare ?

Asta nu pot pricepe. Ăştia trăncănesc aiurea. Invidie curată, fiindcă nu sînt şi ei îmbarcaţi pe vaporaşul ăsta nou-nouţ.

--Şi un ţînc pricepe !

--Dar are cel mult trei ani de cînd a ieşit din scutece, adăugai eu.

-- In sfîrşit, ai dat şi tu dovadă c-ai ieşit de multişor din scutece. Ai ghicit: are exact trei ani. A fost construită pentru curse lungi, spre Extremul Orient şi America de Sud. Urma să ia douăsprezece noduri pe oră. Aşa prevedeau condiţiile. Dar cînd a fost lansată la apă scotea doar patru, iar cînd avea presiune maximă patru şi jumătate. Aşa nu poate să facă faţă. Inseamnă să dea faliment.

--Ar putea fi reconstruită...

-- S-a încercat de două ori. Din ce în ce mai rău. Iniţial a făcut uneori şi şase noduri, însă după ce-a fost reconstruită abia patru. Trebuie deci să dispară de pe apă şi să aducă prima de asigurare. Au meşterit pesemne fain poliţa de asigurare, dac-a trecut si prin furcile Lloyd-ului. Totul e să se dea peste cap...

--Şi chiar trebuie să dispară cu mare tam-tam ?

--A şi încercat de două ori. Dar nu i-a mers. Prima dată a esuat pe un banc de nisip. Curăţel, ca aşezată cu mîna. Desigur că şi făcuseră chef la Glasgow pe chestia asta. Dar a venit o furtună şi refluxul a săltat-o ca prin minune pe nobila duduiţă de pe nisip, cu surle şi trompete. Şi ea, voioasă, a luat-o din loc. Ce o mai fi înjurat căpitanul ! A doua oară — săptămînă trecută, cînd ne aflam şi noi aici — a fost mînată către stînci. Şi şedea acolo bine înţepenită. I s-a defectat şi staţia de telegrafie fără fir. Căpitanul, fireşte, s-a văzut nevoit să semnalizeze cu steguleţe. Trebuia să aibă atîta obraz. Intotdeauna se nimeresc martori în jur... O şalupă franţuzească de patrulare a venit însă tocmai cînd căpitanul ordonase coborîrea bărcilor de salvare şi evacuarea navei. Patrula i-a semnalizat: „Opriţi! Sosesc ajutoare !“ Atunci să-l fi auzit pe căpitan înjurînd ! Tare aş fi curios să aflu cum a întors-o cu jurnalul de bord. Că era pregătit pentru naufragiu. Cred că a şters totul cu guma, băiete. A greşit şi pace ! Ce alta mai avea de făcut ? Căzuse în cursă. Şi au venit trei şlepuri care au scos vasul dintre stînci, la flux. Elegant şi frumos. Fără nici o zgîrietură. Curat ghinion. A mai trebuit să plătească şi cheltuielile de salvare. Desigur că tot asigurarea va suporta paguba, întrebarea e dacă va lua toate cheltuielile asupra ei. Depinde de jurnalul de bord.

— Şi acum ?

— E la ananghie. Nu mai poate încerca şi a treia oară, fiindcă asigurarea ar face cercetări şi i-ar anula poliţa. Dar ar pretinde şi înlocuirea căpitanului cu unul care să navigheze corect. Asta i-ar pune capac şi Empress ar trebui vîndută la fier vechi. Că de navigat, nu poate.

— Şi de ce stă aici atîta, dacă n-are nevoie de reparaţii ?
— Nu poate porni. N-are fochist.
— Prostii! Puteau să mă angajeze pe mine. Doar le-am spus că sînt fochist.
— Acte ai ?
— Nu mai fi şi tu atît de nărod, omule !
— Dacă n-ai acte, nu te primesc. Au nevoie să-şi păstreze obrazul nefeştelit. Dacă ar angaja morţi, ar da de bănuit. Altminteri nu i-ar stînjeni dacă eşti cafru, zulus, hotentot sau surdomut. Totu-i să ai actele în regulă şi să fii marinar cu experienţă. Boboci nu e bine să angajeze, că poate face mutre compania de asigurare. Fochiştii au păţit-o însă : sînt arşi şi zac la spital. Au scapat destul de ieftin. Fochiştii o păţesc cel mai rău, nu scapă niciodată, cînd vaporul e pus pe năzdrăvănii. Apa pătrunde în sala cazanelor şi din pricina duşului rece acestea capătă de îndată dublă pneumonie, astfel că explodează.

--Vaporul aşteaptă acum să-i iasă fochiştii din spital ?

-- Nu ştiu dacă o să-i folosească, fiindcă dacă nu vor, nu sînt obligaţi să se mai îmbarce. Au dreptul să rupă imediat angajamentul. Actele lor sînt în regulă şi pot aştepta fără grabă alt vupor.
— Cum îşi închipuie, aşadar, mătuşica noastră că o s-o poată lua din loc ?
Oamenii rîdeau muteşte, iar cel care părea că rumegase mai temeinic lucrurile spuse:

--Au pornit să răpească oameni. Aş putea să-ţi şoptesc multe la ureche, băiete. Cinstită muiere şi împărăteasa asta a Madagascarului ! Da, da : sus alai, jos putregai. Fereşte-te să te apropii de ea.
In comparaţie cu dumneaei, Yorikke e o cucoană foarte onorabilă, ba nu înşală pe nimeni. Este aşa cum arată la faţă. Cinstită pină la carcasă. Aproape să mă şi îndrăgostesc de Yorikke !
Da, Yorikke, dă-mi voie să-ţi fac mărturisiri: te iubesc! Te iubesc sincer, şi numai de dragul tău. La mîini am şase unghii stilcite, iar la picioare patru degete vinete. Toate din pricina ta, iubită Yorikke ! Pe degetele picioarelor mi-au căzut grătare. Şi flecare deget de la mînă îşi are povestea lui dureroasă. Pieptul, spatele, braţele şi picioarele mele poartă cicatrice urîte de pe urma arsurilor. Fiecare cicatrice a fost zămislită în urlete de dureri; preţul dragostei, iubito!
Inima ta nu cunoaşte ipocrizia, nu plînge cînd n-are motiv, nu e voioasă cînd nu simte bucurii adevărate. Inima ta nu cunoaşte ipocrizia : e pură ca aurul curat. Cînd rîzi, iubito, îţi rîde şi sufletul, îţi rîd trupul şi straiele tale de ţigancă, iar cînd plîngi, comoara mea, plîng şi recifele pe lîngă care treci.
N-am să te mai părăsesc niciodată, iubito, chiar dacă mi s-ar oferi toate bogăţiile din lume. Am să rătăcesc cu tine, am să cînt am să dănţuiesc şi am să mă culc cu tine. Vreau să mor o dată cu tine, să-mi dau ultima suflare în braţele tale, o, tu, zlătăreasă a mărilor ! Tu nu te fuduleşti faţă de mătuşica Lloyd din Londra cu trecutul tău glorios, nici cu arborele tău genealogic străvechi. Nu faci paradă cu zdrenţele tale şi nici nu-ţi dai importanţă. Ele sînt adevăratul tău veşmînt. In zdrenţişoarele astea, dansezi veselă şi mîndră ca o regină, şi cînţi un cîntec ţigănesc — cîntecul zdrenţelor tale :

HORA VASELOR MORŢII

Ce-aveţi cu zdrenţele-mi, nu ştiu...
Am suflet vesel ori pustiu,
E faţa mea şi ce vă pasă ?
Eu scuip pe-o inimă miloasă !

Indur mizerii ? Treaba mea !
Mi-oi duce viaţa cum oi vrea.
In raiul vostru n-am să cad ;
O, nu ! Rămîn mai bine-n iad.

Tu grijă n-ai de ce să-mi porţi,
Chiar dacă port în pîntec morţi.
Primesc ocări ? Ştiu, nu vă doare.
Rînjiţi! Dar eu stau în picioare.

Ce-mi pasă cum mă judecaţi ?
Nu cred în alte vieţi, plecaţi !
Nu ştiu de-o fi vreun dumnezeu,
Şi nici nu cred că-n iad e rău.

Hop, hop, plutesc mereu pe mări,
Hop, hop, mă vîntur peste zări!

CARTEA A TREIA

Plutesc atîtea vaporaşe
Pe mări, în lung şi lat.
Iar dacă unu-i rău famat,
Sînt altele şi mai iabraşe.

Poate că n-ar trebui să-ţi iubeşti nevasta prea mult, dacă ţii s-o păstrezi. Altminteri, se plictiseşte si fuge cu altul, care are s-o tîrnuie. Părea suspect, chiar foarte suspect, că mă îndrăgostisem adînc, dintr-o dată, de Yorikke. Dar după ce ai ascultat o poveste înfiorătoare despre una care rapeşte oameni şi, pe deasupra, ai într-un buzunar o cutie de luptă condensat şi în celălalt o cutie cu unt danez, îţi pot veni, desigur, gînduri de iubire şi poţi s-o îndrăgeşti pe aceea care, în zdrenţişoarele ei, merită să fie iubită, şi nicidecum pe hoaţa de cadavre, înţolită în mătăsuri. Dar această dragoste ce-mi încolţise subit era totuşi suspectă. Ceva nu era în regulă. Aici se intîmplase doar povestea cu lingura pentru scos cenuşa! Şi totuşi acum nava asta o iubeam cu inimă fierbinte! Socoteala nu-mi prea plăcea. Ceva nu mergea.

Atmosfera din dormitor devenise de neîndurat. Aerul greu şi dens te apăsa pe creieri.

--Haide să coborîm din nou pe uscat, i-am spus lui Stanislaw. O să ne fîţîim pe malul apei pînă ce s-o răcori. După nouă o să se stârnească desigur şi briza. O să ne întoarcem atunci acasă şi o să ne întindem pe punte.

-- Ai dreptate, Pippip, încuviinţă Stanislaw. Aici nu-i chip nici sa dormi, nici să şezi. Ne-am putea chiar căţăra pe cargoul olandez de colo. Poate că dau peste vreun cunoscut.

--Tot mai eşti hămesit ? l-am întrebat.

--Nu. Dar poate îmi face rost de un calup de săpun şi de un prosop. Ar fi tare

bine să le căpătăm.

Am pornit la drum, agale. Intre timp, se întunecase de tot. In port ardeau puţine lămpi. Nu se încărca nicăieri. Vapoarele licăreau somnoroase prin întunecimea serii.

-- Nu-i chiar atît de faimos tutunul pe care ni l-au dăruit norvegienii, spusei eu.

Abia rostisem vorbele astea, întorcîndu-mi faţa către Stanislaw, ca să-mi aprind ţigara, cînd m-am pomenit c-o pocnitură zdravănă peste scăfîrlie. Am simţit precis izbitura, dar n-am fost în stare să fac nici o mişcare, fiindcă picioarele mi-au devenit grozav de greoaie şi neajutorate. Şi am căzut jos grămadă.

In jurul meu auzeam un zumzet şi un mormăit ciudat şi simţeam o durere apăsătoare.

Dar n-a durat mult, după cîte mi s-a părut. M-am sculat încă buimăcit şi am vrut să-mi văd de drum. M-am izbit însă de un perete, un perete de lemn. Cum era cu putinţă ? M-am întors spre stînga ; şi aici era un perete. Şi totul era cufundat în beznă.

Capul îmi zumzăia şi îmi bubuia. Imi venea greu să gîndesc, am obosit şi m-am trîntit iarăşi pe podea.

Cînd m-am trezit de-a binelea, pereţii se aflau în acelaşi loc. Dar nu mă puteam ţine pe picioare. Mă clătinam. Nu, nu eu mă clătinam, ci podeaua. Trăsnete din ceruri, grijanii şi dumnezei, acum ştiu ce s-a întîmplat! Sînt pe o navă, pe o găleată, iar ea se află în larg. Pluteşte veselă pe valuri. Maşinile pufăie şi păcăne. Izbesc în pereţi cu amîndoi pumnii şi, pînă la urmă, şi cu picioarele. S-ar părea că nu m-aude nimeni. Dar după o bună bucată de vreme, după ce am lovit într-una în pereţi, însoţindu-mi dărăbănitul cu strigăte, s-a deschis un hublou şi careva a luminat înăuntru cu o lanternă.

— Ei, te-ai trezit din beţie ? am fost întrebat.

— Se parecă da, am răspuns.

Nu-i nevoie să-mi îndruge nimeni poveşti, că ştiu şi eu ce s-a întîmplat: fusesem răpit. Mă aflam pe Empress of Madagascar.

— Vino cu mine la căpitan, spuse omul.

Afară e ziua în amiaza mare. Mă caţăr pe scara împinsă în jos de individ prin hublou şi ajung îndată pe covertă. Sînt condus la căpitan.

— Cumsecade oameni sînteţi, n-am ce zice ! i-am strigat do îndată ce am intrat în cabină.

— Poftim ? spuse acesta cît se poate de liniştit.

--Hoţi ! Răpitori ! Făcători de îngeri ! Jefuitori de cadavre, asta sînteţi, am strigat.

Dar căpitanul nici habar n-avea. Înfigîndu-şi tacticos un trabuc în gură, îmi zise :

— Mi se pare că încă nu te-ai trezit din beţie. Va trebui să te cufundăm în apă rece, ca să-ţi treacă mahmureala.

M-am uitat lung la el, dar nu i-am răspuns nimic.

Căpitanul apăsă pe un buton şi îndată intră un steward, căruia îi indică două nume.

— Ia loc, îmi spuse după un timp.

In clipa aceea intrară doi găligani scîrboşi. Mutre de tîlhari.

— Ăsta e omul ? întrebă căpitanul.

— Da, ăsta e, încuviinţară amîndoi.
— Ce cauţi pe vaporul meu ? întrebă căpitanul pe tonul unui preşedinte la curtea cu juri.
Avea în faţă nişte coli de hîrtie, pe care le mîzgălea cu creionul.
— Asta ţiu şi eu să aflu de la dumneavoastră : ce caut aici, pe acest vapor ? i-am întors-o.
A început să vorbească unul dintre tîlhari. După felul cum stropşeau cuvintele englezeşti, păreau a fi italieni.
— Voiam tocmai să curăţim cala unsprezece şi l-am găsit acolo pe omul ăsta beat, lungit într-un colţ şi dormind pe rupte.
— Aşadar, spuse căpitanul, totul e limpede. Voiai s-o ştergi pe furiş în Anglia, pe vaporul meu. Asta n-ai s-o mai poţi tăgădui. Din păcate, nu te pot zvîrli peste bord, ceea ce ar trebui să fac, la drept vorbind. Ai merita de fapt să te tîrîm de vreo şase ori agăţat de bigă, ca să ţi se jupoaie niţeluş pielea şi să-ţi intre în cap că o navă britanică nu poate servi drept refugiu unor răufăcători urmăriţi de poliţie.
Ce rost ar fi avut să lungesc discuţia ! I-ar fi pus pe ocnaşii italieni să-mi ciomăgească oasele, dacă i-aş fi arătat ce părere am despre dînsul. Ar fi făcut-o, desigur, şi pentru cele ce-i spusesem la-nceput, cînd am intrat. Vezi însă că el are tot interesul să-mi rămînă zdravene ciolanele, nu făcute zob.
— Ce meserie ai ?
— Simplu matelot de punte.
— Eşti fochist!
— Nu.
— Nu ne-ai oferit ieri serviciile ca fochist ?
Da, aşa spusesem şi asta a fost greşeala mea. Din acea clipă nu m-au mai slăbit din ochi. Dacă le-aş fi spus atunci că-s matelot de punte, pesemne că nu s-ar fi sinchisit de mine. De fochişti aveau ei nevoie.
— Aşadar, întrucît eşti fochist şi ai norocul ca doi dintre fochiştii noştri să se fi îmbolnăvit, vei putea lucra ca fochist. Vei fi plătit ca fochist, conform salarizării engleze : zece lire şi zece, atîta se plăteşte acum. Dar nu te pot angaja. Cînd vom ajunge în Anglia va trebui să te predau autorităţilor. Şi vei primi o pedeapsă de două pînă la şase luni, după cum vor fi judecătorii de îngăduitori, după care va urma, desigur, deportarea. Aici, însă, pe tot timpul călătoriei, vei fi tratat ca un membru cu drepturi depline al echipajului de pe Empress of Madagascar. Dacă ai să-ţi vezi de treabă, ne vom înţelege bine. In cazul că nu ne vom înţelege, nu vei primi nici măcar apă, dragă prietene. Cred, deci, că e mult mai bine să ne înţelegem. La douăsprezece începe cartul dumitale. Cartul este din şase în şase ore. Cele două ore suplimentare do cart îţi vor fi plătite cu un şiling şi şase pence pe oră.
Iată-mă, aşadar, fochist pe Empress of Madagascar, în călătoria spre piatra funerară din cimitirul satului. Dar cum nu ţineam de nici un cimitir, nu-mi era hărăzită nici măcar această onoare.
Solda era bună, puteai aduna chiar ceva gologănaşi. Dar ce folos ? In Anglia mă aştepta închisoarea pentru îmbarcare clandestină şi poate alţi ani de ocnă în

deportare. Chiar aşa stăteau lucrurile. Leafa n-aveam s-o primesc, deoarece peştii n-aveau să mi-o plătească. „Şi chiar dacă scap teafăr, îmi zisei, tot n-aş primi o para chioară, întrucît n-am fost legal angajat. Nici un consul englez nu recunoaşte un asemenea angajament disciplinar. Inchisoarea şi deportarea nu mă impresionează. Tot nu vom ajunge în Anglia... De ce să-mi fac griji? Mai nimerit e să dau o raită pe la bărci. Bărcile-s pregătite. Aşadar, tărăşenia se va petrece în zilele următoare. Prima condiţie este să am totul limpede în minte şi, cînd va fi cazul, s-o şterg din sala cazanelor. „La prima pîrîitură, departe de cazan, sus, cu iuţeală diavolească."

Dormitoarele sînt ca nişte saloane. Curate şi noi. Pute însă îngrozitor vopseaua proaspătă. In cuşete sînt saltele, dar nu există nici pernă, nici pătură, nici cearşaf. Impărătească a Madagascarului, nu eşti atît de bogată cît pari pe dinafară ! Sau poate că au şi cărat de pe vapor şi au schimbat pe bani tot ce mai putea fi salvat.

Nici veselă nu se dădea. Dar ţi-o încropeai lesne, fiindcă ici găseai ceva de prisos, dincolo zăcea altceva. Masa ne-o aducea un flăcăiaş italian, aşa că dinspre partea asta n-aveam bătaie de cap. Mîncarea era excelentă. Fireşte că prin cina condamnatului înţeleg altceva. Rom nu se dă aici de fel, cum mi-a istorisit unul. Căpitanul e „anti“ . Proastă afacere. Iar vapoarele fără rom put ca zeama de balegă.

Şed în sala de mese a echipei de la cazane, băiatul care ne serveşte cheamă oamenii din cuşete la masă. Intră doi negri zdraveni: sînt încărcători de cărbuni. Apoi vine un fochist care nu e de cart.

Pe fochist îl cunosc : i-am mai văzut eu mutra pe undeva. Are fata umflată şi capul bandajat.

-- Tu, Stanislaw ?

- - Şi tu, Pippip ?

-- După cum vezi. împreună ne-am plimbat, împreună ne-au înhaţat, i-am răspuns.

— Ai scăpat destul de ieftin. Eu m-am ciocănit cu ei la toartă. După ce m-am dezmeticit din prima lovitură, m-am ridicat iute in picioare. Tu zăceai lat, că te miruiseră pe cinste. Dar pe cînd ma aplecam spre tine, că te doborîseră, m-au atins a doua oară, da' numai pe jumătate. Iar am sărit în picioare şi s-a pornit mardeala. Eram unul contra patru. Şi m-au atins al naibii peste scăfîrlie.

— Ţie ce basm ţi-au turnat ?

— Cică m-aş fi încăierat, că am înjunghiat pe unul, după care m-aş fi pitit pe găleată deoarece eram urmărit de poliţişti.

— Mi-au povestit şi mie ceva asemănător, ticăloşii ăştia care răpesc oameni.

— Ne-am şters pe bot de solda ce aveam de primit pe Yorikke, iar de aici nu vom lua nici un sfanţ.

— Nu durează mai mult de cîteva zile. Cred că poimîine s-a sfîrşit. E locul cel mai potrivit pe care şi l-ar putea dori. Poate să coboare frumuşel spre fund, după plac. Nimeni nu va veni aici să-i smulgă giulgiul. La ora cinci se fac exerciţii cu bărcile.

Pricepi cum devine cazul ? Noi n-o să fim acolo ; taman atunci sîntem de cart. Noi amîndoi sîntem la barca patru, noi, fochiştii din cartul dintre douăsprezece şi patru. Am văzut listele, sînt afişate pe culoar. Ştii ceva despre cazane ? l-am întrebat apoi pe Stanislaw.
— Douăsprezece focare, patru fochişti. Ceilalţi doi sînt negri. Iar încărcătorii sînt şi ei negri. Uite-i, ăi doi care şed la masă.
Stanislaw arătă către cei doi zdrahoni, care-şi înfulecau nepăsători mîncarea, părînd că nici nu ne văd.
La douăsprezece ne-am luat cartul în primire. Cartul anterior îl făcuse donkeyman-ul împreună cu cei doi negri. Focarele se prezentau prost şi am trudit amarnic, aproape două ceasuri, pînă să le punem pe roate. Totul era plin de zgură ; cei doi negri n-aveau habar cum se alimentează o gură de foc. Improşcau înăuntru cărbunii şi se mulţumeau cu atît. Habar n-aveau că şi meseria de fochist este o adevărată artă pe care, ce-i drept, unii n-o învaţă niciodată. Cu toate astea trebăluiseră cîţiva ani în faţa cazanilor şi neîndoios că serviseră pe destule vapoare.
Cu grătarele aveam foarte puţin de furcă. Chiar dacă scăpa unul putea fi pus repede la loc, fără să mai cadă afară sau să antreneze şi drugii alăturaţi. Incărcătorii de cărbune, nişte negri uriaşi, cu braţele cît butucii şi o spinare de gîndeai că pot căra cu ea întregul cazan, aduceau totuşi cărbunii cu o încetineală exasperantă. Ne-am văzut nevoiţi să le tragem un cîntecel straşnic pînă să se aştearnă în sfîrşit pe treabă. Bombăneau într-una că-i zăduf, că nu pot respira, că li se usucă gîtlejurile din pricina prafului de cărbune şi că neîndoios vor muri de sete.
— Ehei, Pippip, spuse Stanislaw, acolo, pe bătrîna găleată Yorikke, aveam o trudă mult mai afurisită. Ce fac ăştia cu ciolanele lor ? In vreme ce ei aduc doar o jumătate tonă de cărbuni, eu aş căra şase şi n-aş zice nici pîs. Unde mai pui că aici au cărbunii de-a dreptul sub nas.
— Şi taman acuşi începe iar o săptămînă de huzur pe Yorikke, i-am spus eu. Abia au încărcat cărbuni, puţurile şi buncărele din sala cazanelor sînt pline vîrf, aşa încît la viitoarea călătorie treaba ar fi fost o adevărată joacă. Zît, Yorikke ! Acuşi avem altele la care să ne gîndim.
Am privit în jur.
— M-am uitat şi eu împrejur, îmi spuse Stanislaw. Ar trebui să dibuim gurile de aerisire. Nu ajungi totdeauna pînă la scară. Şi de cele mai multe ori, cum pîrîie, se şi rupe. Iar cînd se pornesc cazanele şi ţevile să zbîrnîie şi să scuipe, scara nu-i decît o cursă păcătoasă de prins şoareci. Nu mai poţi nici să cobori, nici să urci.
-- Buncărul de sus are un ublou care dă spre punte, adăugai eu. Am fost de curînd sus şi am cercetat. Trebuie să fim cu ochii pe şi cînd ne-om afla în cart. Am să mai meşteresc şi o scară din leaţuri şi o s-o ţinem mereu aici aproape. Şi de cum o pîrîi ceva, ne cărăbănim urgent sus, şi apoi pe punte, prin ublou.
Nu ne omoram cu treaba. Nici mecanicii nu se prea sinchiseau si se părea că le era indiferent ce facem. Cîtă vreme maşina mergea, totul era în ordine. Că avea viteza maximă ori redusă, nici nu intra în discuţie. Totul s-ar fi putut desfăşura conform prevederilor. Cîteva găuri jos, în carcasă, nu mai mari decît o jumătate de ţol, erau de

ajuns ca Empress să coboare la fund cu un pietroi şi să adoarmă de-a binelea, pe veci, împreună cu întreaga ei încărcătură funerară de fier vechi. Mai rămînea doar sa se oprească şi pompa. Dar pentru asta s-ar putea s-o încurci în faţa tribunalelor maritime. Mai ales dacă întregul echipaj scapă teafăr, bănuiala e şi mai puternică.
Trecuseră doar două zile. Abia preluaserăm cartul şi curăţasem pe jumătate focarele de zgură, cînd, deodată, auzii un pocnet înfiorător, urmat de pîrîituri. Am fost proiectat întîi către cazan, apoi îndărăt pe un morman de cărbuni.
Curînd văzui cazanele stînd drept deasupra mea, cîteva uşiţe de focar se rupseră şi jarul încins căzu în sala cazanelor.
Nu mai aveam nevoie să mă caţăr pe scara de şipci, fiindcă puteam merge direct către ubloul dinspre punte.
Stanislaw o şi ştersese afară.
In timp ce eu ajunsesem la buncăr, el tocmai se strecura prin ublou.
In clipa aceea am auzit un urlet înspăimîntător dinspre sala cazanelor.
A auzit şi Stanislaw ţipătul de groză şi s-a răsucit.
— Ăsta-i Daniel, încărcătorul, i-am strigat eu. Cred că-i prins sub ceva.
— Fir-ar să fie ! Jos şi cît mai degrabă ! zbieră Stanislaw.
Mă aflam din nou în sala cazanelor. Acestea stăteau tot cu capul în jos şi te puteai aştepta din clipă în clipă să sară vreunul în aer. Lumina electrică se stinsese ; probabil că se rupsese cablul. Dar jăraticul lumina suficient, chiar dacă totul apărea fantomatic.
Daniel, unul dintre negri, zăcea lat pe duşumea, cu piciorul stîng înţepenit sub o tolă ce se desprinsese. Nenorocitul striga şi urla necontenit, deoarece jăraticul îl prăjea. Am încercat să ridicăm tola, dar n-a mers ; n-am izbutit s-o săltăm şi nici să vîrîm dedesubt ranga de fier, ca s-o urnim.
— Nu merge, omule, piciorul ţi-e înţepenit, i-am strigat lui Daniel cu o grabă nebună.
Ce să facem ? Să-l lăsăm acolo, jos ?
— Unde-i barosul ? strigă Stanislaw.
Barosul se şi afla la îndemînă şi în aceeaşi secundă am izbit direct lopata. Fără să cumpănească, Stanislaw i-a retezat negrului piciorul. A fost nevoie de trei lovituri. L-am tîrît pe Daniel pînă la gura puţului, apoi prin buncăr, şi de acolo l-am tras prin ublou pe covertă.
Afară ne-a dat grabnic o mînă de ajutor şi al doilea negru, care fugise la timp. L-am lăsat pe Daniel în seama ăstuia şi ne-am îngrijit de soarta noastră.
Dormitorul echipajului era inundat. Empress stătea cu pupa în sus. Dar asta nu fusese prevăzut în exerciţiile cu bărcile de salvare. Toate stăteau altminteri de cum erau de obicei. Lumina electrică mai funcţionase un scurt răstimp. Şeful mecanic o cuplase la acumulatoare. Acuma mai pîlpîia doar, deoarece acumulatoarele se descărcau, pesemne, ori cablul întîmpina vreo rezistenţă. Eram nevoiţi să folosim lanternele de buzunar şi lămpile de semnalizare.
N-am văzut pe nimeni din dormitorul nostru. Se zisese cu ei. Nu mai puteau ieşi. Uşa era blocată ; apa apăsa cu o presiune de cîteva tone. Barca numărul doi fu

smulsă de la locul ei şi într-o clipă fu măturată de valuri fără nici un om în ea.
La barca patru nu se putea ajunge. De altfel nici nu fusese pregătită.
Barca unu era pregătită şi căpitanul ordonă să fie ocupată. Se zbănţuia jos în aşteptarea lui, fiindcă, de ochii lumii, el mai zăbovea pe punte. Tribunalul maritim apreciază mult asemenea gesturi şi le aduce laude.
In sfîrşit, fu gata şi barca trei. în ea sărirăm Stanislaw şi cu mine, doi mecanici, încărcătorul negru care rămăsese teafăr şi Daniel, cel cu piciorul retezat, bandajat acum cu o cămaşă însîngerată ; ne-am mai pomenit apoi cu primul ofiţer şi cu steward-ul.
Cazanele păreau să reziste eroic şi se potoliseră fiindcă jarul căzuse afară. Aici nu se afla „magiun de prune".
Ne-am îndepărtat. Intre timp sărise şi căpitanul în barca unu, care stătea gata să pornească.
Dar înainte ca lopeţile să se pună în mişcare, valurile o proiectară puternic spre bordaj. Oamenii încercau mereu s-o urnească.
Pe neaşteptate însă se rostogoli ceva de pe vapor direct peste barcă, cu un zgomot asurzitor, zdrobind-o şi prefăcînd-o în ţăndări. Un răstimp s-a auzit urletul mai multor voci, apoi s-a lăsat o tăcere adîncă, de parcă o gură imensă ar fi înghiţit în acea clipă urletele, barca şi pe ocupanţii ei.
Noi scăpasem cu bine şi vîsleam voios înainte, cu direcţia spre coastă.
Nu făceam cine ştie ce ispravă doar cu ajutorul unei perechi de vîsle. Valurile ne săltau al naibii de sus şi uneori eram proiectaţi pe un perete de apă de două ori mai lung ca barca. Apoi săreau vîslele în sus şi nu le puteam aşeza în strapazan, aşa că eram tîrîţi şi de-a curmezişul. Mecanicul, care trăgea la rame, strigă deodată :
— N-avem prea mare adîncime. Nici trei picioare. Sîntem deasupra stîncilor.
— Imposibil, îl contrazise primul ofiţer. Smulse o vîslă, o cufundă în apă, o purtă de colo-colo, apoi spuse :
— Aveţi dreptate. Afară ! Afară !
Nici nu terminase de dat comanda, că ne şi pomenirăm în aer, pe un meterez de apă. Talazul ne purta ca pe o farfurioară şi repezi barca spre stînci cu o forţă atît de mare, încît ea se prefăcu în mii de ţăndări.
— Stanislaw ! strigai eu prin mugetul valurilor. Ai ceva de care să te poţi agăţa ?
— Nici măcar un pai, strigă el către mine. Eu înot înapoi spre găleată. Se mai menţine ea cîteva zile în poziţia în care se află. Asta nu-ţi cade atît de lesne pe degetele picioarelor.
Ideea nu era rea. Am încercat şi eu să ţin direcţia către namila neagră, care se profila lămurit pe fondul întunecat al cerului nocturn. Şi, pe toţi dracii, am ajuns amîndoi lîngă ea, deşi valurile ne aruncaseră mereu înapoi de cîteva duzini de ori.
Ne-am căţărat sus şi am încercat să ajungem pe puntea intermediară. Nu era lesne. Bordajul pupei constituia acum coverta sau tavanul punţii intermediare. Ambele coridoare se prefăcuseră în nişte puţuri adînci şi era greu să cobori prin ele în timpul nopţii; chiar şi la lumina zilei ar fi fost o treabă destul de anevoioasă. Valurile se ridicau peste măsură de înalte şi păreau să capete puteri tot mai mari. Pesemne că

venise refluxul, deoarece începuseră să sporească necontenit.
Empress stătea imobilizată ca un turn încleştat într-o scobitură de stîncă. Cum ajunsese într-o poziţie atît de nepotrivită pentru un vapor, ştia desigur numai ea singură. Aproape că nu trepida şi nici nu se mişca ; atît de zdravăn fusese înţepenită. Doar cîte o dată, cînd un talaz prea greu se spărgea bubuind de carcasa ei, mişca puţintel din umeri, de parc-ar fi vrut să-l scuture jos. Nu era pic de furtună. Doar largul mării era răscolit de valuri. Nu se arătau semne de furtună nici pentru următoarele şase ore.
Cerul începu să pălească şi soarele răsări. Se înălţa proaspăt spălat din scăldătoarea lui marină şi se avînta năvalnic spre înălţimile îndepărtate.
Am scrutat mai întîi orizontul. Nu se zărea nimic. Se părea că n-a supravieţuit nici un om. Nu credem ca vreunul să fi fost cules din valuri; şi Stanislaw se îndoia de acest lucru. Nu văzusem să treacă prin apropiere nici un vapor. Mai ales că ne aflam şi în afara unei rute obişnuite de navigaţie. Căpitanul se îndepărtase de ea spre a nu fi zărit de patrule marine sau de alte vapoare. Gluma îl costase scump. Se gîndise că treaba se va desfăşura în linişte şi pace. Nu prevăzuse că nu va putea lua cu el nici un om din echipaj. Dacă cele două bărci ar fi avut destui marinari la bord, ar fi devenit o adevărată plăcere să porneşti la drum.

Cînd s-a luminat de-a binelea am încercat să coborîm de-a lungul coridorului. Cu oarecare băgare de seamă am izbutit. Am folosit ca trepte uşile unor cabine şi ciubucele pereţilor şi, în felul acesta, lucrul a mers mult mai uşor şi mai grabnic decît ne-am aşteptat.
In fundul acestui coridor se aflau şi cele două cabine ale căpitanului. Am găsit un compas marin de buzunar pe care l-am confiscat fără să stau pe gînduri, dar i l-am încredinţat lui Stanislaw, deoarece n-aveam nici un buzunar în care să-l pot păstra. Se mai aflau în cabină şi două tancuri mici cu apă. Unul pentru spălat şi altul cu apă de băut. Pentru cîteva zile, nu mai purtam grija apei; apoi trebuia să cercetăm dacă pompele din bucătărie mai erau în stare să tragă apa. Poate că şi tancul de apă proaspătă, de băut, să se fi golit în timpul naufragiului.
Pe Yorikke cunoşteam fiecare locşor de unde ai fi putut să faci rost de ceva. Aici trebuia să începem abia să căutăm. Dar Stanislaw avea un nas bun şi, de îndată ce s-a pus problema mîncării, a dibuit dintr-o clipită unde se află cambuza. Noi, doi inşi, n-am fi putut flămânzi în decursul următoarelor şase luni. Iar dacă am fi avut şi destulă apă, puteam să rezistăm o vreme. în cambuză se aflau mai multe lăzi cu apă minerală, cu bere şi vin. N-am fi dus-o chiar atît de rău. Am ridicat din nou în picioare maşina de gătit, încît puteam chiar să ne facem mîncare. Am probat pompele de apă proaspătă. Una nu trăgea, dar cea de a doua funcţiona fără cusur. Apa era încă puţin tulbure din pricina nămolului lipit pe fund, care acum fusese răscolit; dar avea să se limpezească după o zi.
Pe neaşteptate mi se făcu însă rău şi nici lui Stanislaw nu-i era bine.

— Omule, izbucni el deodată, ce spui de asta ? Mă-ncearcă răul de mare şi, afurisit să fiu, da' n-am mai păţit aşa ceva niciodată.
Nici eu nu-mi puteam explica pricina, deoarece mă simţeam jalnic de rău, deşi găleata stătea relativ destul de liniştită. Nici bubuitul valurilor în bordaj şi nici scuturăturile întîmplătoare ale colosului de fier nu puteau dezlănţui o asemenea senzaţie mizerabilă.
— Ei, Stanislaw, am să-ţi explic ce s-a întîmplat, i-am răspuns după ce m-am gîndit niţeluş. Poziţia caraghioasă a cabinelor ne face să ni se întoarcă rînza pe dos. Toate sînt aici răsturnate şi în cruciş. Şi trebuie să ne obişnuim întîi.
— Cred că ai dreptate, încuviinţă el.
Şi, într-adevăr, de îndată ce ieşeam afară, la aer, starea de greaţă trecea ca prin farmec, deşi întreaga poziţie a epavei — înălţată caraghios şi aiurit spre orizont — avea o influenţă nefastă asupra senzaţiei de echilibru.
— Vezi ? îi mai spusei în timp ce şedeam afară şi fumam cu poftă din trabucurile fine ale căpitanului, totul e simplă închipuire, şi nimic altceva. Sînt sigur că dacă am şti să deosebim vreodată ce este în existenţa noastră închipuire şi ce este realitate, am avea de învăţat lucruri ciudate şi am privi întreaga lume din cu totul alt unghi de vedere. Şi cine ştie ce urmări ar putea avea asta !
Oricît ne încordam privirile, nu se zărea nici urmă de vapor. Nu desluşeam nici măcar fumul vreunuia. Eşuasem mult în afara căilor de navigaţie maritimă obişnuite.
— Am putea duce aici cea mai frumoasă viaţă pe care am visat-o vreodată, se porni Stanislaw să filozofeze. Avem tot ce ne-am putea dori, putem mînca şi bea ce vrem şi cît vrem, nici un om nu ne stinghereşte şi nici nu trebuie să muncim. Cu toate astea am vrea s-o luăm din loc — cu cît mai repede cu atît mai bine
— şi dacă nu s-o abate pe aici vreo găleată să ne pescuiască, ar fi nimerit să ne gîndim fără zăbavă cum să părăsim epava şi să-ncercăm a ajunge la vreun liman. In fiecare zi acelaşi lucru— iată ce nu se poate îndura. Uneori mă gîndese aşa : chiar să existe într-adevăr un rai pe undeva, ceea ce nu cred cu putinţă, deoarece nu-mi pot închipui încotro s-ar duce bogătaşii — după trei zile de şedere în paradis aş huli cumplit împotriva dumnezeirii, doar ca să scap de acolo cît mai repede şi să nu mai fiu silit să cînt imnuri cuvioase şi să fiu necontenit printre babe bigote, popi şi mucenici.
Auzindu-l, am izbucnit în rîs.
— N-avea nici o teamă, Stanislaw, noi doi nu vom intra acolo. N-avem nici un fel de acte. Şi te poţi bizui cu sfinţenie pe faptul că şi ăia de sus vor pretinde documente, paşapoarte şi acte de botez, iar dacă nu vei putea să le prezinţi, îţi vor închide uşa în nas. întreabă un popă, el o să-ţi confirme pe dată. Ar trebui să duci cu tine acte de căsătorie, un certificat de cununie religioasă, act de botez, adeverinţă de confirmare, de miruire, de catehizare şi ţidulă de spovedanie. Dacă toate s-ar petrece uşor acolo, sus, fără acte, cum se pare că-ţi închipui, n-ar fi nevoie nici ca ăştia de pe pămînt să le întocmească. Se pare că ei nu se încred în atotştiinţă şi preferă să aibă totul aşternut negru pe alb, cu ştampilele aplicate unde cere rînduiala. Orice popă îţi va istorisi că,

acolo sus, paznicul porţii are o legătură groasă de chei. La ce ? Ca să ţină porţile zăvorite, nu cumva să se strecoare înăuntru vreun ins fără viza de trecere ia vămilor văzduhului !
Stanislaw rămase tăcut o vreme, după care întregi:
— Ciudat cum descopăr de-abia acum chestiile astea. Dar să ştii că întreaga istorie nu-mi place de fel. Ne merge mult prea bine. Şi cînd unui om îi merge bine din cale afară, înseamnă că ceva nu-i în regulă. Eu, unul, nu pot să îndur asta. E taman cum te-ar pune la cură de îngrăşat, fiindcă te aşteaptă încercări anevoioase, cărora nu le-ai putea face faţă fără o bună pregătire şi o cură zdravănă. La fel se întîmpla şi în marina de război. întotdeauna cînd se prevedeau evenimente neobişnuite, te bucurai de cîteva zile tihnite. Aşa s-au petrecut lucrurile şi înainte de-a ne duce pe copcă la Skagen.
— Indrugi şi tu acolo verzi şi uscate ! i-am zis. Te pomeneşti că dacă ţi-ar zbura în gură o găinuşă friptă, ai scuipa-o pe dată afară, doar ca să-ţi meargă prost. Treburile anevoioase vin de la sine, fii foarte sigur. Cu atît mai bine dacă ai apucat înainte să pleci în vilegiatură. Cînd ai în urmă-ţi o cură de îngrăşare, vei fi în stare să dobori cel mai greu obstacol, altcum poate el să te doboare.
— Ei drăcie, ştii că ai dreptate ? încuviinţă Stanislaw, din nou bine dispus. Sînt un dobitoc bătrîn. Nicicînd nu mi-au trecut prin scăfîrlie gînduri atît de caraghioase. Şi tocmai azi... Mi s-au năzărit în faţa dormitorului, căci trebuie să ştii: acolo, jos, sub picioarele noastre, zac flăcăi şi plutesc în jurul. uşii, pe acelaşi lădoi cu noi. Vezi, Pippip, nu-i bine să ai leşuri pe vapor. Iţi aduc în ospeţie pe doamna cu coasa. Un vapor e ceva viu şi nu poate suferi hoituri pe aproape. Ca încărcătură, fie. E cu totul altceva. Dar nu hoituri plutitoare.
— Nu putem schimba nimic, i-am spus eu.
— Tocmai asta zic şi eu, mi-a răspuns Stanislaw. Nu putem schimba nimic. Aici e buba ; toţi ceilalţi s-au cărăbănit şi am rămas în viaţă numai noi doi. Nici asta nu-mi pare tocmai în regulă.
— Dacă nu încetezi odată cu trăncăneala asta idioată, Stanislaw, te... dar nu, n-arn intenţia să te arunc în apă ; de altminteri nici nu te-ai lăsa. Dar sînt hotărît să nu-ţi mai spun nici un cuvînt, chiar dacă asta m-ar face să-mi uit graiul. Te las să locuieşti de aici încolo la tribord şi eu am să mă aciuiez la babord, şi fiecare o să-şi urmeze drumul lui. Cit mai sînt în viaţă, n-am poftă să fiu bîrîit la cap despre „doamna cu coasa". Am destulă vreme pentru treaba asta, dacă voi ajunge chiar atît de departe. Şi dacă ţii să afli părerea mea de ce am supravieţuit tocmai noi doi, află că totul e limpede şi dovedeşte că lucrurile se desfăşoară pe lume după dreptate. Noi nu făceam parte din echipaj. Ne-au luat cu japca. Noi n-am pricinuit niciodată vreun rău vasului Empress of Madagascar şi nici n-aveam de gînd să i-l facem cîndva. Nimeni nu ştie asta mai bine ca ea. Ăsta este motivul pentru care nu ne-a luat cu dînsa.
— Păi de ce n-ai spus-o din capul locului, măi, Pippip ?
— Da' tu drept cine mă iei ? Doar nu sînt consilierul tău regal. Asemenea lucruri trebuie să le ştii singur sau să le presimţi.

— Mă duc să mă-mbăt ! spuse deodată Stanislaw. Puţin îmi pasă de totul. Nu vreau să spun că am să mă pilesc în lege, dar tot am să trag o duşcă zdravănă. Cine ştie ? Poate că o să treacă în curînd vreun lădoi prin apropiere şi o să ne ia pe bord. Şi cîte zile aş trăi nu mi-aş ierta că am lăsat aici atîtea bunătăţi, fără să le fi gustat măcar.
De ce să aibă parte numai Stanislaw de toate bunătăţile ?
In orice caz s-a pornit un chef pe care căpitanul însuşi nu şi l-ar fi îngăduit nici pe timp de escală.
Se găseau acolo de toate, frumos rînduite în cutii: somon din Columbia britanică, cîrnat de Bolonia, pui fripţi, pateu de găină şi alte soiuri de pateuri, limbă de toate soiurile, o duzină de felurite compoturi din fructe, două duzini de diferite gemuri, biscuiţi, conserve din cele mai alese legume, lichioruri, rachiuri, vinuri, Ale, Stout şi Pilsen. Căpitanii, ofiţerii şi mecanicii ştim cum să-şi facă traiul plăcut. Acum însă devenisem noi proprietarii şi consumatorii, în vreme ce mîncăii de odinioară pluteau pe valuri şi erau devoraţi, îngrăşînd peştii.
Ziua următoare a fost foarte ceţoasă şi umedă. Abia puteam vedea la o depărtare de o jumătate milă.
— Se apropie o furtună grea, mă preveni Stanislaw.
A izbucnit chiar în seara aceea, înteţindu-se tot mai mult. Şedeam în cabina căpitanului şi aveam o lampă de semnalizare umplută cu petrol. Stanislaw părea tare îngrijorat.
— Dacă Empress se dă peste cap ori se smulge de pe stîncă, ne-am dus pe copcă, băiete. Să ne uităm în jur din vreme.
Găsi undeva un odgon de vreo trei metri pe care şi-l înfăşură peste mijloc, ca să-l aibă la îndemînă. Tot ce am putut găsi eu a fost o jumătate de ghem de sfoară întrebuinţată, groasă abia cît un creion.
— Cel mai nimerit ar fi să ieşim afară din puţul ăsta, îmi propuse Stanislaw. Dacă s-ar porni tămbălăul, aici am fi într-o adevărată capcană. De sus, însă, găseşti mai totdeauna un mijloc să scapi.
— Dacă ţi-e sortit să te duci pe copcă de sus, apoi te duci şi de acolo, iar dacă trebuie s-o porneşti de jos în întîmpinarea peştilor, te duci şi de aici, i-am răspuns. Şi aici, şi acolo, e tot un drac ! Cînd trebuie să mori călcat de automobil, se urcă el singur pe trotuar, spre vitrina unde te afli; n-ai nevoie să alergi după maşină, nici să i te aşezi în cale.
— Cine-mi eşti ! După părerea ta urmează că, dacă ţi-e scris să mori înecat, poţi să-ţi aşezi fără teamă grumazul pe linia ferată, că expresul o să sară peste tine ca un balon ! Asemenea bazaconii nu cred şi nici mu-mi voi pune grumazul pe şine. Mai bine mă urc sus, să văd ce se petrece pe afară.
Stanislaw se căţără pe coridorul care arăta acum ca un puţ şi, întrucît îmi dădusem seama că are dreptate, m-am căţărat după el. Ne-am aşezat apoi sus, pe peretele punţii pupa, strîns lipiţi unul de altul. Am fost nevoiţi să ne cramponăm puternic de armătură, altminteri uraganul ne-ar fi azvînlit în adîncuri.
Furtuna se înteţea necontenit. Talazuri puternice se năpusteau furioase către pereţii punţii intermediare, aflată sub noi, şi se repezeau clocotind spre cabina căpitanului.

— Dacă o merge aşa toată noaptea, spuse Stanislaw, pînă în zori nu rămîne nici urmă din cabină. Ba mă tem grozav că talazurile vor lua cu ele şi puntea intermediară. In cazul ăsta n-or să ne rămînă decît magaziile de la pupa şi sala de maşini în care se află motorul timonei. Atunci, adio haleală şi băutură. Nici un şoricel n-ar mai găsi ceva de ronţăit.
— Poate că n-ar fi rău să ne căţărăm sus de pe acum, fui eu de părere, fiindcă nu vom mai avea răgaz atunci cînd valurile vor smulge puntea intermediară. O să ne pomenim şi noi în apă.
— Ei, nici chiar aşa, dintr-o dată, n-o s-o ia din loc puntea intermediară, mă lămuri Stanislaw. O să se ducă dracului bucată cu bucată. Şi cînd om vedea că se desprinde un perete de jos, ne rămîne destulă vreme să ne căţărăm sus.
Stanislaw avea dreptate.
Dar şi dreptatea se schimbă, cînd se schimbă împrejurările. Nu există ceva care să nu fi fost vreodată just. Nu-ţi este însă îngăduit să pui dreptatea la saramură şi să aştepţi ca peste un veac ea să fie tot dreptate, poate chiar aceeaşi dreptate. Stanislaw avusese desigur dreptate. Dar după cîteva minute ea îşi pierduse valoarea.
Trei talazuri gigantice, dintre care fiecare părea de zece ori mai greu şi mai puternic decît cel anterior, se năpustiră asupra lui Empress, înfuriate şi bubuind ca tunetul, de parcă ar fi vrut să înghită întregul glob pămîntesc.
Bubuitul asurzitor al talazurilor şi al vîrtejurilor înspumate pe care le tîrau în dîrele lor păreau urlete de mînie împotriva vasului ce se încumeta să le înfrunte semeţ de pe reciful unde stătea ţeapăn.
Al treilea talaz clătină vaporul care stătea înfipt drept, pe stînca unde fusese azvîrlit. Dar tot se mai menţinea. Noi, însă, aveam senzaţia că se desprinsese şi că nu mai stătea drept ca un turn.
Talazurile se retraseră spre a-şi lua avînt pentru următoarele trei atacuri.
Uraganul, care mugea, gonea pe cerul întunecat norii grei, asemenea unor zdrenţe. Cînd şi cînd, se deschidea totuşi o geană de lumină care spinteca norii întunecaţi şi, pentru cîteva clipe, zăreai limpede un mănunchi de stele strălucitoare. In mijlocul stihiilor dezlănţuite, al valurilor răscolite care urlau, mugeau, spumegau şi clocoteau înspăimîntător, stelele parcă strigau în jos : „Pentru tine însemnăm linişte şi pace, dar şi noi ne perpelim în flăcările creaţiei, ale naşterii şi ale veşnicei rătăciri. Să nu te avînţi către stele dacă eşti dornic de pace şi linişte ! Ceea ce nu porţi în tine, nici noi nu îţi putem dărui.“
— Stanislaw ! am strigat eu tare, deşi şedea lipit de mine. Iar se întorc talazurile. Acu-i acu ! Empress o să fie măturată din loc.
In lumina pîlpîitoare a stelelor, am zărit primul talaz apropiindu-se de noi cu sălbăticie, aidoma unui monstru nemaipomenit de uriaş.
Cu labele lui ude, pe care le repezise deasupra noastră, începu să biciuiască resturile corăbiei.
Ne ţinusem bine pînă acum, dar, deodată, Empress se cabră şi se răsuci în ghearele recifului, de parc-ar fi îndurat chinuri groaznice.
Al doilea talaz ne acoperi, tăindu-ne răsuflarea pentru multă vreme. Aveam

impresia că am fost aruncat în mare. Dar tot mă mai ţineam încleştat.
Empress urla totuşi de parcă ar fi fost rănită de moarte. In durerile ei, a continuat să se zvîrcolească ; apoi trosnind, şi bubuind, şi-a aplecat pupa, aşa că nu mai stătea drept, ci pieziş. Pe deasupra, se lăsase şi mai mult către babord.
Din pricina valurilor, puntea intermediară era potopită de apă, încît toate proviziile care nu erau închise ermetic în cutii fuseseră desigur inundate. Dar toate cele ce se petreceau pe puntea intermediară stăruiau în mintea mea ca o amintire vagă, foarte îndepărtată.
— Stanislaw! Băiete ! am urlat eu.
Nu ştiu dacă a urlat şi el. Fără-ndoială că a făcut-o. Dar era cu neputinţă să auzi ceva. Căci al treilea talaz, şi cel mai greu din cortegiu, se năpustise asupra noastră.
Empress încetase din viaţă ; părea a fi răposat din pricina sperieturii. Al treilea talaz, deşi se repezi către noi cu un bubuit infernal, apucă totuşi uşurel cadavrul împărătesei Madagascarului, de parcă ar fi fost doar un giulgiu de mătase, purtîndu-l cu grijă, în pofida tunetelor, dezmierdîndu-l şi alintîndu-l. Talazul săltă epava în sus, o roti pe toată întinderea ei, descriind un semicerc ; apoi fără a-i îngădui să se mai izbească încă o dată de stîncă şi lipsindu-se de plăcerea de a-i auzi oasele pîrîind, talazul o culcă delicat pe o coastă.
— Sări şi înoată, Pippip, altminteri ne pomenim înghiţiţi de vîrtej ! îmi strigă Stanislaw.
Mai înoată dacă poţi, după ce ai fost izbit peste braţe de o bigă rătăcită pe valuri, sau de cine ştie ce altă drăcie !
Dar nu se mai punea chestiunea dacă pot sau dacă vreau să înot. Dîrele ultimei trombe de apă mă tîrîseră destul de departe, încît să nu fiu înghiţit de viitoare. Empress va mai rezista fără îndoială cîteva minute, pînă să fie definitiv înghiţită şi dusă la fund. Prova abia începuse să ia apă.
— Hoiho ! l-am auzit pe Stanislaw strigînd. Pe unde te-ai pitit ?
— Inoată încoace. Stau bine. E loc pentru amîndoi! i-am răspuns, urlînd prin beznă. Hallo! Aici! Hoiho ! strigam neîncetat, spre a-i da lui Stanislaw direcţia bună.
El se apropia mereu şi, în sfîrşit, se prinse cu mîinile şi se căţără sus.

— Pe ce om fi cocoţaţi oare ?întrebă Stanislaw.
— Nici eu nu ştiu. M-am pomenit deodată deasupra şi nici nu ştiu cum s-a petrecut. Cred că trebuie să fie un perete al cabinei de la cîrmă. Peste tot sînt braţe de manete.
— Fireşte, sînt de la cabina cîrmei! confirmă Stanislaw.
— Bine că dobitocii nu construiesc toate din fier şi mai lasă cîteodată pe ici, pe colo o bucăţică de lemn. în cărţile vechi vezi mereu cîte un mus încleştat de un catarg pe care se salvează şi pluteşte mai departe. In zilele noastre s-a sfîrşit cu asta, chiar şi catargele sînt făcute din fier şi dacă te încleştezi de vreunul, e ca şi cum ţi-ai atîrna un pietroi de burtă. Dacă vei mai vedea vreodată un asemenea tablou, poţi afirma

liniştit că pictorul a fost un şarlatan fără pereche.
— Tocmai în clipe d-astea grele ţi-ai găsit să turui ca o moară stricată ? ! mă boscorodi Stanislaw.
— Dar ce ai pofti, mă catîrule, să mă văicăresc şi să fluier marşuri funebre ? Cine ştie dacă peste un sfert de ceas am să-ţi mai pot povesti că-n zilele noastre nu mai e chip să te bizui pe catarge ! Şi asta trebuie spus, fiindcă e important.
— Pe toţi sfinţii ! strigă el, dar ştii că am scăpat basma curată şi de data asta ?
— Cruci şi parastase ! l-am probozitînciudat. Maitacă-ţi odată fleoanca aia blestemată ! Zbieri atîta, că o să ne aduci pacostea pe cap. După ce te-ai văzut şezînd pe loc uscat, bucură-te în tăcere, dar n-o trîmbiţa cu atîta neruşinare. Eu mă străduiesc din răsputeri s-o spun cît mai puţin bătător la ochi şi în cea mai elegantă formă, să mă exprim cît mai pe ocolite, iar tu, sărăntocule, strigi în gura mare.
— Ia nu mă mai lua şi tu de sus. Acuşi e totuna, fiindcă s-au dus toate în...
Cu Stanislaw ăsta e imposibil s-o scoţi la capăt; formele de exprimare, pe care le foloseşte de obicei, mă vor sili, poate, să evit societatea lui.
— Ţi-e totuna ? am repetat eu. Nici nu-mi trece prin gînd ! Să spui „mi-e totuna" e o tîmpenie ! Nimic nu-i vreodată „totuna". Abia de aici încolo ne aşteaptă adevărata bucurie. Pînă acum ne-am zbătut să ne facem rost de acte, apoi cu hrana porcească şi cu blestematele de grătare. Acum, în sfîrşit, ne războim cu tot ce ne înconjoară, pentru ultima fărîmă de viaţă. Toate celelalte pe care omul şi le poate dori s-au dus ; tot ce ne-a mai rămas e fărîma de viaţă. Dar chiar atît de repede şi fără împotrivire n-am să îngădui să-mi fie luată.
— Eu... eu îmi imaginam bucuria în cu totul alt chip, spuse Stanislaw.
— Nu fi nerecunoscător ! Iţi spun că e o plăcere diavolească să te războieşti cu peştii pentru o îmbucătură, îndeosebi cînd tu însuţi urmează să le fii îmbucătura.
Stanislaw avea, fireşte, perfectă dreptate. Nu era o plăcere. Trebuia să te ţii încleştat nebuneşte de mînere, ca să nu fii măturat de valuri. E drept că aici, pe acest perete plutitor, nu mai simţeai talazurile atît de viforos ca pe vapor, deoarece valurile purtau cu ele peretele pe crestele înspumate, în loc să se năpustească peste noi ca turbate. Dar aghezmuiţi eram totuşi destul de des, ca să nu uităm cumva în ce loc ne aflăm.
— Eu cred că trebuie să întreprindem ceva, spusei. Braţele mi-s cotonogite în asemenea hal, încît nu mai rezist mult.
— Să luăm o hotărîre, spuse Stanislaw. Eu îţi dau bucata mea de parîmă, tu să-mi dai ghemul tău de sfoară. Oricum, eu mă pot ţine mai bine pe plută. Iar ghemul e şi el destul de lung încît să-l împleteşti în trei.
Stanislaw mi-a ajutat apoi să mă priponesc zdravăn cu parîma. Singur, cu braţele paralizate, n-aş fi izbutit s-o fac ca lumea. S-a înfăşurat şi el strîns, după care am aşteptat cele ce aveau să urmeze.
Nici o noapte nu este atît de lungă încît să nu aibă un sfîrşit şi să nu facă loc zorilor.
Cu ziua care începea să mijească, furtuna s-a mai domolit, dar frămîntarea valurilor a rămas aceeaşi.
— Vezi pe undeva uscat ? mă-ntrebă Stanislaw.

Nu. Ştiam doar sigur că atît de lesne nu voi deveni descoperitorul unui nou continent! Dacă nu-i înaintea nasului, înseamnă că nu văd nimic.
Deodată Stanislaw spuse :
— Omule, doar am compasul la mine ! Bine barem că l-ai găsit.
— Da, compasul e o sculă fină, Lawski. Cu el ne putem orienta necontenit încotro se află coasta africană. Dar o singură pînză mi-ar conveni mai mult decît zece compasuri.
— Nu poţi face nimic cu pînza pe o scîndură.
— De ce nu ? Cînd briza mării s-ar îndrepta spre ţărm, ne-ar purta cu dînsa.
— Noi doi, Pippip, ne vom duce în cu totul altă direcţie...
In după-amiaza aceea, s-a lăsat iar ceaţă şi o pîclă uşoară s-a aşternut peste mare, liniştind puţin furia talazurilor.
Intinderea nesfârşită de ape părea mai mică, tot mai mică şi pînă la urmă avurăm impresia amăgitoare că plutim pe întinsul unui lac. Apoi şi lacul se făcu tot mai mic şi, în curînd, mi se păru că sîntem purtaţi uşor pe apele unui rîu. Aveam impresia că putem atinge ţărmul cu mîna şi, înainte să adormim, spuneam, cînd Stanislaw, cînd eu:
— Uite ţărmul! Să coborîm şi să înotăm bucăţica ce ne desparte de el. Se vede foarte lămurit că nu sînt pînă acolo nici o sută de paşi...
Dar eram prea istoviţi ca să ne desfacem legăturile şi să înotăm cei o sută de paşi.
Am mai schimbat doar la răstimpuri îndelungate cîte o vorbă şi am adormit.
Cînd m-am trezit era noapte.
Ceaţa aburindă plutea încă pe suprafaţa mării. Dar sus, pe cer, am zărit stele sclipind. Vedeam ambele maluri ale rîului pe care alunecam. Cîteodată ceaţa se subţia pe unul din maluri şi desluşeam miile de luminiţe pîlpîitoare ale portului apropiat. Era un port mare. Avea zgîrie-nori înalţi şi case de raport, cu toate ferestrele luminate. Şi în spatele ferestrelor şedeau laolaltă, în tihnă, oameni care habar n-aveau că pe rîul din apropiere plutesc doi morţi.
Iar zgîrie-norii şi casele înalte de raport creşteau, creşteau nemăsurat. Ce uriaş era portul prin dreptul căruia treceam ! Zgîrie- norii creşteau necontenit şi, pînă-n cele din urmă, s-au contopit cu cerul. Iar miile de lumini scînteietoare ale portului, ale zgîrie-norilor şi ale tihnitelor locuinţe, în care nu se ştia nimic despre morţii ce alunecau pe apă, erau de fapt stelele de pe cer. In înalturi, deasupra capului meu, zgîrie-norii se contopeau ; vedeam ferestrele lor luminînd şi nădăjduiam că se vor prăbuşi şi mă vor îngropa sub dărîmăturile lor. Era acelaşi dor neostoit al tuturor răposaţilor : să fie îngropaţi şi să nu mai fie nevoiţi să rătăcească fără sfîrşit.
M-a cuprins frica şi am strigat:
— Stanislaw, uite un port mare ! Arată ca New York...
Stanislaw s-a trezit, s-a uitat în jur, a privit printre aburii de ceaţă malurile rîului, s-a frecat la ochi, s-a uitat şi în sus, deasupra lui, după care mi-a zis :
— Visezi, Pippip ? Luminile marelui port nu-s decît stele. Şi nici nu există vreun ţărm. Sîntem în largul mării. Poţi s-o simţi după lungimea valurilor.
N-a izbutit să mă convingă. Ţineam morţiş să înot către ţărm şi să ajung în portul cel

mare. Dar cînd am încercat să dezleg parîma, braţele mi-au recăzut moi, inerte şi am adormit.
M-au trezit foamea şi setea. Era ziuă.
Stanislaw mă privea cu ochi holbaţi. Pe faţă mi se făcuse o crustă din pricina apei sărate. Am observat că Stanislaw se îneacă, de parcă era gata-gata să-şi înghită limba, sau că limba îi stătea de-a curmezişul traheei şi-l împiedica să respire.
Ochii îi scînteiau de mînie şi îmi strigă cu glas răguşit:
— Spuneai mereu că apa de pe Yorikke e împuţită. Nu-i adevărat. Era apă de izvor, apă limpede şi curată, izvorîtă din pădurile de brazi.
— Apa nu puţea niciodată, confirmai eu. Era doar rece ca gheaţa. Şi cafeaua era bună. Niciodată n-am cîrtit împotriva cafelei de pe Yorikke.
Stanislaw închise ochii. Dar n-a trecut mult şi l-am văzut că tresare şi-mi strigă :
— Cinci fără douăzeci, Pippip, afară ! Adu mîncarea. Cară cenuşă. Dar întîi mîncarea : cartofi fierţi în coajă şi scrumbie afumată. Apoi cafea. Multă cafea. Adu cu tine şi apă...
— N-am putere să mă scol, i-am răspuns. Sînt frînt. Ostenit peste măsură. Azi va trebui să deşerţi singur cenuşa. Dar unde-i cafeaua ?
Asta ce o mai fi fost ? Il auzeam pe Stanislaw strigînd, dar el se afla la o depărtare de două mile. Chiar şi propriul meu glas se depărtase de mine cu două mile.
S-au mai deschis apoi şi trei uşiţe de focare, iar dogoarea a devenit nesuferită. Am fugit către gura de ventilaţie, să trag aer în piept. Dar fochistul spaniol mi-a strigat: „Pippip, închide uşile focarelor ; scade presiunea !“ Presiunea scăzuse cu totul în sala cazanelor şi dogoarea devenea din ce în ce mai puternică. M-am apropiat de putina în care se afla apa pentru stingerea zgurii încinse, cu gîndul să-mi potolesc setea. Avea însă un gust sărat şi greţos. Intindeam gura mereu şi beam iarăşi, iar canalul de alimentare al focarului spînzura, căscat, deasupra capului meu, pe cer. Era soarele, iar eu mă adăpam cu apă sărată.
Am adormit apoi din nou şi uşiţele focarelor se zăvoriră. Fochistul împrăştie putina plină cu apă sărată peste podeaua sălii cazanelor, iar eu mă aflam în plină mare şi creasta de talaz se spărgea de bordaj...
— Uite-l pe Yorikke ! strigă Stanislaw şi parcă vorbea de la o depărtare de cîteva mile. Uite: vasul morţii... portul... Iată şi cargoul norvegian. Are apă la gheaţă... Tu nu vezi, Pippip ?
Cu amîndouă braţele şi cu pumnii încleştaţi, Stanislaw îmi arăta ceva pe întinderea mării.
— Unde-i Yorikke ? am strigat eu.
— Ce, nu-l vezi, omule ! ? Uite-l colea ! Şi au căzut afară şase grătare. Fir-ar să fie ! Ba sînt chiar opt... Grijania şi dumnezeii! Unde-i cafeaua, Pippip ? Iar aţi înghiţit-o pe toată, pînă la fund ? Măi, cîine, ăsta nu-i săpun pastă; e unt! Dă odată ceaiul aici, fir-ar al naibii să fie!...
Stanislaw se tot sucea. Ba îmi arăta într-o direcţie, ba în cealaltă. Şi mă întreba mereu dacă nu-l văd pe Yorikke şi portul. Dar mie mi-era totuna. M-ar fi durut capul, dacă l-aş fi rotit în direcţia portului.

— Coborîm ! Coborîm ! se puse Stanislaw să zbiere. Trebuie să trec pe Yorikke ! Au sărit afară toate grătarele. Fochistul zace în cazan. Unde-i apa ? N-aţi mai lăsat nici un strop de cafea pentru mine ? Trebuie să ajung dincolo, dincolo, dincolo...
A smucit de sfoară ca să se elibereze din strînsoare. Dar n-a izbutit să-i dezlege nodurile. Le răsucea ca un zănatic, însă mai rău le încîlcea.
— Unde-i lopata ? strigă el. Trebuie să spintec parîma.
Dar sfoara n-a rezistat mult. Stanislaw se freca, trăgea şi smulgea cu atîta forţă sfoara răsucită în trei, pînă ce a slăbit-o de tot din jurul lui şi s-a putut strecura afară. Ultimul nod de ochi l-a sfîşiat.
— Yorikke se depărtează ! Iute, Pippip ! Cazanul norvegian are apă la gheaţă... Ne face semne cu cana... Nu mai rămîn pe vasul morţii... !
Stanislaw urla neîncetat. Mai era legat doar de un picior, dar a rupt şi acolo nodul. Eu vedeam toate astea de la depărtări de mile, ca pe o fotografie sau printr-un ochean.
— Uite-l pe Yorikke! Căpitanul salută cu mîna la chipiu! Stanislaw striga şi mă privea cu ochii rătăciţi.
— Vino dincolo, Pippip ! Vom avea ceai, cozonac cu stafide, cacao şi apă.
Da, acolo era Yorikke. îl vedeam lămurit cum se leagănă pe valuri. L-am recunoscut după veşmintele caraghioase şi pestriţe şi după puntea de comandă suspendată în aer, de parcă ar fi fost pierdută de alt vapor cu care n-avea nici o legătură. Da, Yorikke era aici şi echipajul îşi primea pesemne masa de dimineaţă sau cina, sau prune care înotau în ciulama albăstruie. Nici ceaiul nu era rău. O asemenea afirmaţie era minciună şi calomnie. Ceaiul era gustos chiar fără zahăr şi lapte. Şi nici apa de băut nu puţea.
Am început să moşmondesc la odgonul cu care eram legat; dar nu izbuteam să-l desfac. Il strigai pe Stanislaw, să-mi ajute să desfac nodul. El n-avea însă timp. Nu isprăvise să-şi despriponească piciorul şi trudea ca un apucat să şi-l elibereze. I se mai deschiseseră şi rănile de la cap, căpătate de pe urma ciomăgelii. Sîngele i se prelingea pe obraji, dar asta nu-i stînjenea treaba.
Şi eu smuceam, smuceam într-una legătura mea. Dar parîma era prea groasă ; nu izbuteam s-o fac să alunece, nici să-mi eliberez mădularele. Mă strîngeam cu ea tot mai mult. Incercam să dibui cu mina un topor, un cuţit sau, în sfîrşit, lopata pe care o retezasem cu gîndul să meşterim din coada ei un catarg de lemn. Dar compasul cădea mereu în apă şi-l pescuiam cu o bară de grătar, arsă. Parîma nu ceda. Nodul se strîngea tot mai mult, ceea ce mă înfuria la culme.
Stanislaw izbutise să-şi elibereze piciorul.
Întorcîndu-se pe jumătate spre mine, îmi strigă :
— Vino dincolo, Pippip ! Ai de alergat numai douăzeci de paş. Au căzut afară toate grătarele şi e cinci fără un minut de apă... Scularea ! Hopa sus ! Afară ! Să ridicăm cenuşa... !
Dar lingura pentru cenuşă a ţipat asurzitor : „Aici nu se află nici o Yorikke".
— Aici nu se află nici o Yorikke ! am strigat şi eu cît m-au ţinut puterile. Nu, nici o Yorikke ! Nici o Yorikke !

M-am încleştat de parîmă cu disperarea groazei, deoarece Yorikke plecase şi vedeam doar marea, marea, nimic altceva decît valurile uniforme ale mării.
— Stasinkowslow, nu sări! am strigat înspăimîntat de moarte, îi încurcasem numele, care îmi zburase parcă din memorie. Stanislaw, nu sări! Nu sări! Nu ! Stai pe loc !
— Uite că ridică ancora. Nu vreau să plutesc pe un vas al morţii. Fug dincolo, la Yorikke. Alerg... alerg... alerg... Dincolo. Vino !...
Şi a sărit. A sărit... Dar nu era nici un port. Nu era nici un vapor. Nu era nici un ţărm. Numai marea. Numai valurile. A plescăit de cîteva ori apa cu mîinile, apoi s-a scufundat pentru totdeauna. M-am holbat către abisul ce-l înghiţise. Il vedeam la o depărtare de necuprins şi m-am pornit să urlu :
— Stanislaw ! Lawski ! Frate!Dragă, dragul meu tovarăş, întoarce-te aici ! Hoiho ! Hoiho ! Aici ! Aici !
Dar nu mă auzea. Şi n-a venit. Nu s-a mai ridicat la suprafaţă. N-a mai apărut niciodată.
Nu era nici un vas al morţii în jurul meu. Nu era nici un port. Nu era nici un fel de Yorikke. Şi Stanislaw n-a mai apărut niciodată la suprafaţă. No, Sir.
Şi asta era tare ciudat. El n-a mai revenit la suprafaţă, iar eu nu pricepeam cum s-au petrecut lucrurile.
Stanislaw iscălise angajamentul pentru călătoria cea mare, pentru cursa cea mai lungă. Dar cum s-a putut angaja ? Doar n-avea livret de marinar... Or să-l arunce peste bord fără zăbavă.
Dar el n-a revenit la suprafaţă. Căpitanul vasului îl angajase... Şi l-a angajat cinstit, chiar şi fără acte.
„Vino, Stanislaw Kozlowski !“ i-a spus căpitanul, vino că te angajez cinstit, fără înşelăciune, pentru... marea călătorie. Lasă încolo actele. La mine n-ai nevoie de ele. Călătoreşti pe o navă devotată şi cinstită. Treci la dormitor, Stanislaw. Poţi citi ce scrie deasupra uşii ?“
Şi Stanislaw i-a răspuns : „Da, căpitane !“
„Cel care pătrunde aici e izbăvit de orice chinuri !"